

İSCEHİSAR VE İHSANİYE

AĞZI

Mehmet YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

2006

İSCEHİSAR VE İHSANİYE AĞZI

Mehmet YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül-2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İSCEHİSAR VE İHSANIYE AĞZI

Mehmet YILMAZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Çalışmada Afyonkarahisar ilinin İscehisar ve İhsaniye ilçelerinin köyleriyle birlikte ağız özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İlçelerin ağız özelliklerinin tespiti için ilçe merkezleri ve köylerinden derlemeler yapılmıştır. Derlenen malzemeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabeti”ndeki sisteme göre yazıya geçirdik. Metinlerimizde yaptığımız ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük çalışmalarının sonucunda İscehisar ve İhsaniye Ağızı’nın özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. Ayrıca Kütahya ve Yöresi Ağızları, Uşak İli Ağızları, Afyon Merkez Ağızı, Isparta Merkez Ağızı, Sandıklı Yöresi Ağızı ile Başmakçı ve Dazkırı Ağızı özellikleriyle karşılaştırmalara giderek İscehisar ve İhsaniye Ağızı’nın bölgeye göre farklılaşan veya benzerlik gösteren yönlerini ortaya koyduk.

ABSTRACT

MASTER THESIS SUMMARY
THE DIALECT OF İSCEHİSAR AND İHSANİYE

Mehmet YILMAZ

The Department of The Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University The Institute of Social Sciences

September 2006

Adviser: Doç.Dr. Erdoğan BOZ

In this study, the dialect characteristics of Afyonkarahisar with the villages of İscehisar and İhsaniye towns were tried to determine. Collections from town centres and villages were arranged to determine the dialect characteristics of the towns. We dictated the compiled materials according to the system in "The Phonetic Transcription Alphabet That Will Be Used In Dialect Searches" , advised by The Turkish Linguistic Society. We tried to explain the dialect characteristics of Başmakçı and Dazkırı Region in the search of phonetics, morphology and dictionary studies that we arranged in our texts. Additionally, we explained the differentiating or showing similarity sides of İscehisar and İhsaniye Region dialect accordig to region by comparing with Kütahya and Its Region Dialects, Uşak Dialects, Afyon Centre Dialect, Isparta Centre Dialect, Sandıklı Region Dialect, Başmakçı and Dazkırı Dialect Characteristics.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Tez Danışmanı :

.....

Jüri Üyeleri :

.....

.....

.....

.....

Mehmet YILMAZ'ın İncehisar ve İhsaniye Ağzı başlıklı tezi/....../..... tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Bir dilbilimi terimi olarak ağız; genel anlamda ‘bir dilin (langue) veya lehçesinin (dialecte) sınırları içinde belli bölge veya topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü’ diye tanımlanabilir. Söz gelişi, Batı Türkçesinin Anadolu lehçesinin Aydın, Konya, Kastamonu, Erzurum, Kars ağızları gibi.”¹

Ağız terimini, belli bölge veya topluluklara özgü sözlü anlatım yollarının bütünü olarak açıklayan Gemalmaz, bir lehçenin farklı ağızlarını konuşanlar arasında anlaşma güçlüğü olmayacağını da belirtmektedir.

“Türkçe için ağızların konu edilmesini büyük Türk dilcisi Kaşgarlı Mahmud’a kadar götürmek mümkünse de o gün de dahil çağımıza kadar geçen devre pek aydınlık sayılmaz.”² Başlangıcı bu kadar eski olan bu çalışma alanı, yüzyıllarca boşlukta kalmış, bir dönem yabancı araştırmacıların elinde eserler verilmiş, ancak 1940’lı, 50’li yıllarda Türk araştırmacıların ilgisini çekebilmiştir.

Son yıllarda ağız araştırmaları üzerine yapılan çalışmalar bir hayli artmış, dilin taşıyıcılık vasfı ile günümüze kadar aktarılan dil özellikleri kayıt altına alınmıştır. Ancak teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması, bu çalışmaların daha fazla ve daha hızlı bir şekilde yapılmasını da gerektirmektedir. Zira “5 yıl önce derlenen bir metnin aynı bölgede tekrar derlenemeyeceği, bugün yapılmayan derlemelerin 10 yıl sonra yapılamayacağı gibi gerçekler ağız araştırmalarının vakit geçirmeden yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.”³

Yapılan ağız çalışmaları dilin diğer alanlarına da ışık tutacak, dilin gelişimini ve değişimini ortaya koymaya yardımcı olacaktır. Ünlü Fransız dil bilgini Antoine Meillet’in de ifade ettiği gibi “lehçe bilimsiz ve özellikle tam ve iyi düzenlenmemiş bir dil coğrafyası yapılmaksızın dil tarihi yapılamaz.”⁴

İşte biz de bu amaçlar doğrultusunda yüksek lisans tez konumuzu ağız araştırması olarak belirledik. İncehisar ve İhsaniye’nin köklü bir maziye sahip olması ağız araştırması yapmaya karar vermemizde etkili olmuştur. Alan belirlendikten sonra bölgenin etnik yapısı üzerinde derin bir araştırmaya giriştik. Etnik yapıyı belirleyerek derleme yapılacak

¹ Efrasiyap GEMALMAZ, “Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler *ABAÜG*”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni AABŞ*, TDK Yay., Ank.1999, s.4.

² GEMALMAZ, *AABŞ*, s.5.

³ Güner GÜLSEVİN, *Ağız Araştırmalarında Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (1): “bu+ra” mı “bu ara” mı?* Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı, İzmir 2005.

⁴ GEMALMAZ, *ABAÜG, AABŞ*, s.5. (12 nolu dipnottan).

yerleşim yerlerini titizlikle tespit ettik. Bir ilçe merkezi ve ilçelere bağlı on dört köyden toplam yirmi sekiz kişi ile görüşerek on kasetlik bir malzeme elde ettik. Metinleri derlerken dil değerlerini bozmamış, yaşça büyük olan ve mümkün olduğunca okuma yazması olmayan kişileri seçmeye gayret ettik. Özellikle Balkanlardan yöreye göç edip yerleşen köylerden de malzemeler derledik ve bu malzemeleri de incelemeye aldık.

Tezimizin birinci bölümünde İscehisar ve İhsaniye'nin coğrafyası, tarihi, ekonomisi ve etnik yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir. İnceleme kısmında Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabeti”ndeki sisteme göre yazıya aktardığımız metinlere dayalı olarak bölgenin ses ve şekil bilgisi özellikleri üzerinde durulmuştur. Ses Bilgisi bölümünde verilen birden fazla referans, o ses olayının İscehisar ve İhsaniye’de görüldüğünü ifade eder. Bu doğrultuda 1-20 arası metinler (15. metin hariç) İscehisar, 21-28 arası ve 15. metin İhsaniye'nin köylerinden derlenen malzemelerdir. Sözlük kısmında ise metinlerimizde geçen, ilk bakışta kolayca anlaşılmayan ve yazı dilinden farklı olan kelime ve kelime gruplarına yer verilmiştir. Ayrıca Derleme Sözlüğü ile karşılaştırmaya giderek Derleme Sözlüğü’nde olmayan örnekler (*) işareti ile gösterilmiştir.

Derlemeler sırasında yöre halkından gördüğümüz sıcak ilgi dolayısıyla yöre halkına teşekkür ediyorum.

Çalışmam boyunca benden hiçbir yardımını esirgemeyen, bana sabırla yol gösteren hocam Doç. Dr. Erdoğan BOZ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet YILMAZ

Afyonkarahisar

Eylül-2006

ÖZ GEÇMİŞ

Mehmet YILMAZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: 1996, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Lise: 1992, Akhisar İmam Hatip Lisesi

İş/İstihdam

1996-2000 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Merkez Salar Lisesi

2000-2002, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Merkez Fatih Lisesi

2002-2004, Türkçe Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Kazım Özer İlköğretim Okulu

2004-2006, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Aydın Doğan Bilim ve Sanat Merkezi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı :İspir, 01 Eylül 1972

Cinsiyeti : Erkek

Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZ GEÇMİŞ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	xx
METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ.....	xxii
GİRİŞ.....	1
I.PROBLEM.....	1
II.AMAÇ.....	1
III.ÖNEM.....	1
IV.SINIRLILIKLAR.....	1
V.YÖNTEM.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

İSCEHİSAR VE İHSANİYE’NİN COĞRAFİ VE TARİHİ DURUMU

1.1. GENEL COĞRAFYA	3
1.2. TARİH.....	4
1.3. EKONOMİ	7
1.4. ETNİK YAPI	8
DİL İNCELEMESİ	10
I. SES BİLGİSİ	11-89
1. SESLER.....	11-27
1.1. ÜNLÜLER.....	11-20
1.1.1.ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ.....	11-17
1.1.1.1. á ünlüsü:	11
1.1.1.2. à ünlüsü:	11
1.1.1.3. û ünlüsü:	12
1.1.1.4. ä ünlüsü:	12
1.1.1.5. è ünlüsü:	12
1.1.1.6. ä ünlüsü:	13
1.1.1.7. ě ünlüsü:	13
1.1.1.8. í ünlüsü:	13
1.1.1.9. ı ünlüsü:	14
1.1.1.10. ù ünlüsü:	14
1.1.1.11. ĭ ünlüsü:	14
1.1.1.12. ĵ ünlüsü:	14
1.1.1.13. ő ünlüsü:	15
1.1.1.14. ò ünlüsü:	15
1.1.1.15. ú ünlüsü:	15
1.1.1.16. ù ünlüsü:	15
1.1.1.17. ű ünlüsü:	16

1.1.1.18. ũ ünlüsü:	16
1.1.1.18. ó ünlüsü:	16
1.1.1.18. â ünlüsü:	17
1.1.1.18. ã ünlüsü:	17
1.TABLO: ÜNLÜLER.....	17
1.1.1.UZUN ÜNLÜLER.....	17-20
1.1.2.1.Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları	17
2.TABLO UZUN ÜNLÜLER.....	18
1.1.2.2. İkiz Ünlüler:	18
1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler.....	19
1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler.....	19
1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler.....	19
1.1.2.3.İkincil Ünlü Uzunlukları	19
1.1.2.3.1.Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları	19
1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler.....	19
1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler	19
1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler.....	20
1.1.2.3.2.Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları	20
1.1.3.Kısa Ünlüler.....	20
1.2. ÜNSÜZLER.....	21
1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ.....	21-27
1.2.1.1. d' ünsüzü :	21
1.2.1.2. Ç ünsüzü :	21
1.2.1.3. F ünsüzü:	21
1.2.1.4. ğ ünsüzü:	22
1.2.1.5. ģ ünsüzü:	22
1.2.1.6. ħ ünsüzü:	22
1.2.1.7. x ünsüzü:	22
1.2.1.8. ' ünsüzü:	23
1.2.1.9. k ünsüzü:	23
1.2.1.10. K ünsüzü:	23
1.2.1.11. k ünsüzü:	24
1.2.1.12. İ ünsüzü:	24
1.2.1.13. ĩ ünsüzü:	24
1.2.1.14. ñ ünsüzü:	24
1.2.1.15. ñ ünsüzü:	25
1.2.1.16. P ünsüzü:	25
1.2.1.17. r ünsüzü:	25
1.2.1.18. S ünsüzü:	25
1.2.1.19. Ş ünsüzü:	26
1.2.1.20. T ünsüzü:	26
1.2.1.21. t ünsüzü:	26
1.2.1.22. w ünsüzü:	26
1.2.1.23. v ünsüzü:	27
1.2.1.24. y ünsüzü:	27
3. TABLO: ÜNSÜZLER.....	27
2. SES DEĞİŞMELERİ.....	27-88
2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	27-42
2.1.1. Ünlü Uyumları.....	28-33
2.1.1.1. Damak Uyumu:	28

2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar	28
2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda	28
2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle:	28
2.1.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle:	28
2.1.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme İle:	29
2.1.1.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:	29
2.1.1.1.2. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar	30
2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda:	31
2.1.1.1.2.2. Eklerde:	31
2.1.1.2. Dudak Uyumunu:	33
2.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda	34
2.1.1.2.2. Eklerde	34
2.1.2 Ünlü Türemeleri:	35
2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi:	35
2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi:	35
2.1.2.3. Son Seste Ünlü Türemesi:	36
2.1.3. Ünlü Düşmesi:	36
2.1.3.1. Ön Seste Ünlü Düşmesi:	36
2.1.3.2. İç Seste Ünlü Düşmesi:	36
2.1.3.3. Son Seste Ünlü Düşmesi:	37
2.1.4. Yuvarlaklaşma:	37
2.1.5. Geçişme:	38
2.1.6. İncelme:	38
2.1.7. Kalınlaşma:	38
2.1.8. Daralma:	39
2.1.8.1. İlk Hecede Daralma:	39
2.1.8.2. İç Hecede Daralma:	39
2.1.8.3. Son Hecede Daralma:	41
2.1.9. Genişleme:	41
2.1.10. Düzleşme:	41
2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısalması	42
2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	43-88
2.2.1. Ötümlüleşme:	43-57
2.2.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme:	43
2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme	48
2.2.1.2.1. Tabanlarda:	48
2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme:	51
2.2.1.2.3. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması:	54
2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:	55
2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:	55
2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:	57
2.2.2. Ötümsüzleşme:	59-60
2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme	59
2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme	59
2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme	60
2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları:	61-70
2.2.3.1. Erime:	61
2.2.3.1.1. Kelime İçinde	61

2.2.3.1.2. Kelime Sonunda.....	63
2.2.3.2. Büzülme:	64
2.2.3.3. Derilme:	67
2.2.3.4. Yutulma:	68
2.2.3.5. Ünsüz Düşmesi.....	68
2.2.3.5.1. Kelime Başında.....	68
2.2.3.5.2. Kelime İçinde.....	69
2.2.3.5.3. Kelime Sonunda.....	69
2.2.3.5.4. Grup Düşmesi:	69
2.2.3.6. Hece Tekleşmesi:	69
2.2.3.7. Ünsüz Tekleşmesi:	70
2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri:	71-78
2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler:	71
2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme:	71
2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme:	73
2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler:	74
2.2.4.2.1. İlerleyici Benzeşme:	74
2.2.4.2.2. Gerileyici Benzeşme:	74
2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler.....	75
2.2.4.3.1. Ünsüz-Ünsüz Benzeşmesi.....	75
2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme.....	75
2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme.....	75
2.2.4.3.2. Ünlü-Ünsüz Benzeşmesi.....	76
2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma:	76
2.2.4.3.2.2. Çift Dudaklılaşma:	76
2.2.4.3.2.3. Diğer Ünsüz Değişmeleri.....	77
2.2.4.3.2.3.1. İç Seste Ünsüz Değişmeleri.....	77
2.2.4.3.2.4. Bağıntılı Değişme:	77
2.2.5. Aykırılışma:	78
2.2.6. Süreklileşme:	78-80
2.2.6.1. Ön Seste Süreklileşme.....	78
2.2.6.2. İç Seste Süreklileşme.....	78
2.2.6.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra.....	78
2.2.6.2.2. Tabanlarda.....	79
2.2.6.3. Son Seste Süreklileşme.....	79
2.2.6.4. Alt Ağız Gruplarını Belirleyen Süreklileşme.....	80
2.2.7. Süreksizleşme:	80
2.2.8. Ünsüz Türemesi.....	80
2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi.....	81
2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Türemesi	81
2.2.8.3. Son Seste Ünsüz Türemesi	81
2.2.9. İkili Şekil:	82
2.2.10. İkizleşme:	82
2.2.11. Örneksime:	83
2.2.12. Göçüşme:	83
2.2.12.1. Ünlü Göçüşmesi.....	83
2.2.12.2. Ünsüz Göçüşmesi	84
2.2.13. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler:	84
2.2.14. Yarı Ünlüleşme:	85
2.2.15. Diş-Damaklılaşma:	86

2.2.16. Uzunluk Kayması:	86
2.2.17. Ünsüz Uyumu:	87

II. ŞEKİL BİLGİSİ	89-172
1.EKLER.....	89-158
1.1.ÇEKİM EKLERİ.....	89-124
1.1.1.İSİM ÇEKİMİ.....	89-103
1.1.1.1.ÇOKLUK EKİ.....	89
1.1.1.1.1. İşlevleri.....	89
1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir.....	89
1.1.1.1.1.2. Sınıf, kategori yapar.....	89
1.1.1.1.1.3. Mübalağa anlamı verir.....	90
1.1.1.1.1.4. Kişi zamirleri üzerinde anlam kuvvetlendirir.....	90
1.1.1.2. İYELİK EKLERİ.....	90
1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması.....	92
1.1.1.3. HAL EKLERİ.....	92-102
1.1.1.3.1. Yalın Hal:	92
1.1.1.3.2. Belirtme Hali:	92
1.1.1.3.2.1. İşlevleri:	93
1.1.1.3.2.2. Diğer Hal Eklerinin Görevinde Kullanılışı.....	93
1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hali Yerine Kullanılışı:	93
1.1.1.3.2.2.2. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı:	93
1.1.1.3.3. Yönelme Hali	93
1.1.1.3.3.1. İşlevleri	94
1.1.1.3.3.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde.....	94
1.1.1.3.3.1.2. Sebep, Maksat Bildirir:	94
1.1.1.3.3.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı.....	95
1.1.1.3.3.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı.....	95
1.1.1.3.3.2.2. Belirtme Hali Yerine Kullanılışı.....	95
1.1.1.3.3.2.3. Vasıta Hali Yerine Kullanılışı.....	95
1.1.1.3.4. Bulunma Hali:	95
1.1.1.3.4.1. İşlevleri.....	95
1.1.1.3.4.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:	95
1.1.1.3.4.1.2. Zamanda Bulunma Bildirir.....	96
1.1.1.3.4.1.3. Sahiplik Bildirir.....	96
1.1.1.3.4.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı.....	96
1.1.1.3.4.2.1. Ayrılma Hali Yerine Kullanılışı.....	96
1.1.1.3.5. Ayrılma Hali:	96
1.1.1.3.5.1. İşlevleri.....	96
1.1.1.3.5.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:	96
1.1.1.3.5.1.2. Fiilin Başlangıcını, Çıkış Noktasını Bildirir:	96
1.1.1.3.5.1.3. Zaman Bildirir:	97
1.1.1.3.5.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir:	97
1.1.1.3.5.1.5. Fiilin Sebebini Bildirir:	97
1.1.1.3.5.1.6. Bütünün Bir Parçasını Bildirir:	97
1.1.1.3.5.1.7. Vasıta Bildirir.....	97
1.1.1.3.5.1.8. Zarf Tümleçleri Yapar	97
1.1.1.3.5.2. Diğer Hal Ekleri Yerine Kullanılışı.....	98
1.1.1.3.5.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı.....	98
1.1.1.3.6. Vasıta Hali:	98

1.1.1.3.6.1. İşlevleri.....	99
1.1.1.3.6.1.1. Vasıta Bildirir:	99
1.1.1.3.6.1.2. Zaman Bildirir:	99
1.1.1.3.6.1.3. Hal-Durum Zarfı Yapar:	99
1.1.1.3.6.1.4. Birliktelik Bildirir:	99
1.1.1.3.7. Eşitlik Hali:	100
1.1.1.3.7.1. İşlevleri.....	100
1.1.1.3.7.1.1. Eşitlik Bildirir:	100
1.1.1.3.7.1.2.Sıfat ve Sıfat Olarak Kullanılan Sözlere Gelerek Oldukça Anlamı Katar	100
1.1.1.3.7.1.3.Miktar Bidirir.....	100
1.1.1.3.7.1.4. Sınırlama Bildirir:	100
1.1.1.3.7.1.5. Göre, Kadar Anlamı Verir:	100
1.1.1.3.7.1.6. Zarf Yapar:	100
1.1.1.3.8. Aitlik Eki:	101
1.1.1.3.9. Soru Eki	101
1.1.1.4.İSİM TAMLAMASI.....	101
1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması):	101
1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması):	102
1.1.1.4.3.Genetif Grubu	102
1.1.2. FİİL ÇEKİMİ.....	102-124
1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER.....	102-112
1.1.2.1.1. ZAMANLAR.....	102-109
1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman:	102
1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:	103
1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman.....	105
1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman:	106
1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman.....	108
1.1.2.1.2. KİPLER.....	109-112
1.1.2.1.2.1. Emir-İstek.....	109
1.1.2.1.2.2. Dilek.....	111
1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER.....	112-119
1.1.2.2.1. HİKAYE.....	112-118
1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	112
1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	113
1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	113
1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi.....	115
1.1.2.2.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	115
1.1.2.2.1.6. İsteğin Hikâyesi.....	116
1.1.2.2.1.7. Dileğin Hikâyesi.....	116
1.1.2.2.2. RİVAYET.....	116
1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	116
1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti.....	117
1.1.2.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti.....	117
1.1.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	117
1.1.2.2.3. ŞART	117
1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	117
1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı.....	117
1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı.....	118
1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı.....	118

1.1.2.3. KATMERLİ ÇEKİM.....	118
1.1.2.3.1. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti:	118
1.1.2.3.2. Gelecek Zamanın Rivayetinin Rivayeti:	118
1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ.....	118-124
1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	118
1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	119
1.1.2.4.3. Şart.....	120
1.1.2.4.4. GENİŞ ZAMAN (BİLDİRME EKLERİ)	121
1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti.....	122
1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi.....	122
1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı.....	123
1.1.2.4.8. y(I ⁴)KAn < i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki.....	123
1.2. YAPIM EKLERİ.....	124-158
1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER.....	124-141
1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER.....	124-138
1.2.1.1.1. Fiilimsiler:	124-132
1.2.1.1.1.1. Mastar:	124
1.2.1.1.1.1.1. -mA.....	124
1.2.1.1.1.1.2. -mAK.....	124
1.2.1.1.1.1.3. -(y)I ⁴ ş.....	124
1.2.1.1.1.2. SIFAT-FİİLLER.....	125-127
1.2.1.1.1.2.1. -(y)An	125
1.2.1.1.1.2.2. -cAK.....	125
1.2.1.1.1.2.3. dI ⁴ K	125
1.2.1.1.1.2.4. -mI ⁴ ş	126
1.2.1.1.1.2.5. -AsI	126
1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER.....	126-132
1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiiller.....	126
1.2.1.1.1.3.1.1. -(y)A/I ⁴	126
1.2.1.1.1.3.1.2. (y)ArAK ~ (y)AlAK	126
1.2.1.1.1.3.1.3. -(y)I ⁴ p	127
1.2.1.1.1.3.1.4. -(y)I ⁴ nca	127
1.2.1.1.1.3.1.5. -mAdAn	127
1.2.1.1.1.3.1.6. -AlI.....	127
1.2.1.1.1.3.1.7. -sA+ kişi eki	128
1.2.1.1.1.3.1.8. -KAn(+A) ~ Km(+A)	128
1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiiller.....	128
1.2.1.1.1.3.2.1. AsI+(y)e.....	129
1.2.1.1.1.3.2.2. AsI+(y)e kadar.....	129
1.2.1.1.1.3.2.3. dIKÇA	129
1.2.1.1.1.3.2.4. dIK+iyelik+dA.....	129
1.2.1.1.1.3.2.5. dIK+iyelik+A.....	129
1.2.1.1.1.3.2.6. dIK+iyelik+dAn.....	129
1.2.1.1.1.3.2.7. dIK+ iyelik için.....	130
1.2.1.1.1.3.2.8. dIK+ iyelik gibi.....	130
1.2.1.1.1.3.2.9. dIK+dAn sonra.....	130
1.2.1.1.1.3.2.10. dIK+iyelik vakit.....	130
1.2.1.1.1.3.2.11. dIK+iyelik zaman.....	130
1.2.1.1.1.3.2.12. dI+kişi mI	131
1.2.1.1.1.3.2.13. -mIş gibi.....	131

1.2.1.1.1.3.2.14. -cAK+kişi eki zaman.....	131
1.2.1.1.1.3.2.15. -(V)r gibi	131
1.2.1.1.1.3.2.16. -(y)IncA(+y)A) gadar.....	131
1.2.1.1.2. ÇATILAR.....	131-138
1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen.....	131
1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan:	131
1.2.1.1.2.1.1.1. -DI ⁴ r-.....	132
1.2.1.1.2.1.1.2.-Ar-.....	132
1.2.1.1.2.1.1.3. -(I ⁴)r-.....	132
1.2.1.1.2.1.1.4. -(I ⁴)T-.....	132
1.2.1.1.2.1.2.Ettirgen:	132
1.2.1.1.2.1.2.1.-DI ⁴ r-.....	132
1.2.1.1.2.1.2.2.-(I ⁴)T -.....	133
1.2.1.1.2.2. İşteş:	133
1.2.1.1.2.2.1. Birliktelik:	133
1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık:	133
1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen:	133
1.2.1.1.2.3.1. Meçhul:	133
1.2.1.1.2.3.2. Edilgen:	134
1.2.1.1.2.3.2.1. -(I ⁴)l-.....	134
1.2.1.1.2.3.2.2. -(I ⁴)n-.....	134
1.2.1.1.2.4. Dönüştü:	134
1.2.1.1.2.4.1. -(I ⁴)n-.....	134
1.2.1.1.2.4.2. -(I ⁴)l-.....	134
1.2.1.1.2.4.3. -(I ⁴)ş-.....	134
1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması.....	135-138
1.2.1.1.2.5.1. -(I ⁴)n-dI ⁴ r-.....	135
1.2.1.1.2.5.2. -(I ⁴)n-I ⁴ l-.....	135
1.2.1.1.2.5.3. -(A)r-T-DI ⁴ r-.....	135
1.2.1.1.2.5.4. -(I ⁴)t-DI ⁴ r-.....	135
1.2.1.1.2.5.5. -T-II-.....	136
1.2.1.1.2.5.6. -(I ⁴)r-I ⁴ l-.....	136
1.2.1.1.2.5.7. -(I ⁴)ş-DI ⁴ r-.....	136
1.2.1.1.2.5.8. -DI ⁴ r-I ⁴ l-.....	136
1.2.1.1.2.5.9. -ş-dIr-II-.....	136
1.2.1.1.2.5.10. -I ⁴ r-t-.....	136
1.2.1.1.2.5.11. - tI(r)-t -DIr-.....	137
1.2.1.1.3. Aitlik Eki +kl(n)+:	137
1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EK İŞLEVİNDE KULLANILMASI.....	137-141
1.2.1.2.1. Hal Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması.....	137
1.2.1.2.1.1. Yönelme Hali :	137
1.2.1.2.1.2. Bulunma Hali:	138
1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hali :	138
1.2.1.2.1.4. Vasıta Hali :	138
1.2.1.2.1.5. Eşitlik Hali :	139
1.2.1.2.1.5.1. +II İle Yapılmış Sıfatlara Gelerek Yeniden Sıfat Ve Zarflar Yapar.....	139
1.2.1.2.1.5.2. Sıfat Yapar:	139
1.2.1.2.1.5.3. Zarf Yapar:	139
1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması.....	139

1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması.....	139
1.2.2. KELİME YAPICI EKLER.....	140-158
1.2.2.1. ASIL KELİME YAPICI EKLER.....	140-147
1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler.....	140
1.2.2.1.1.1. +adaK.....	140
1.2.2.1.1.2. +aç.....	140
1.2.2.1.1.3. +cAK.....	140
1.2.2.1.1.4. +cAz < +cağız.....	140
1.2.2.1.1.5. +cIK.....	140
1.2.2.1.1.6. +ÇanA.....	141
1.2.2.1.1.7. +ÇI ⁴	141
1.2.2.1.1.8. + ÇI ⁴ II ⁴ K/x+.....	141
1.2.2.1.1.9. +dAş.....	142
1.2.2.1.1.10. +dım.....	142
1.2.2.1.1.11. +dI ⁴ z.....	142
1.2.2.1.1.12. +ey.....	142
1.2.2.1.1.13. +gen.....	142
1.2.2.1.1.14. +gil.....	142
1.2.2.1.1.15. +hane.....	143
1.2.2.1.1.16. +Ka +.....	143
1.2.2.1.1.17. +kek.....	143
1.2.2.1.1.18. +la+<la-g+.....	143
1.2.2.1.1.19. +lak <+la-k.....	143
1.2.2.1.1.20. +II ⁴ , +nI ⁴	143
1.2.2.1.1.21. +II ⁴ K/x+, +nI ⁴ K+.....	144
1.2.2.1.1.22. +lıxsız <+ lıK +sız.....	145
1.2.2.1.1.23. +(I)ncI.....	145
1.2.2.1.1.24. +ndi+n.....	145
1.2.2.1.1.25. +man+.....	145
1.2.2.1.1.26. +sız.....	145
1.2.2.1.1.27. +sızlık <+sız+lık.....	146
1.2.2.1.1.28. +şAr.....	146
1.2.2.1.1.29. +un.....	146
1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler:.....	146-150
1.2.2.1.2.1. +A-.....	146
1.2.2.1.2.2. +et-<+A-t-.....	146
1.2.2.1.2.3. +IK.....	146
1.2.2.1.2.4. +(A)I-.....	147
1.2.2.1.2.5. +IA-.....	147
1.2.2.1.2.6. +IAT-.....	148
1.2.2.1.2.7. +IAş-.....	148
1.2.2.1.2.8. +IAn-.....	149
1.2.2.1.2.9. +(A)r-.....	149
1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:.....	149-155
1.2.2.1.3.1. -AK.....	149
1.2.2.1.3.2. -(A)rII.....	149
1.2.2.1.3.3. -az.....	150
1.2.2.1.3.4. -bAç.....	150
1.2.2.1.3.5. -ce.....	150
1.2.2.1.3.6. -enek.....	150

1.2.2.1.3.7. -ev+	150
1.2.2.1.3.8. -gAn	150
1.2.2.1.3.9. -ge	150
1.2.2.1.3.10. -GI	150
1.2.2.1.3.11. -Gin	151
1.2.2.1.3.12. -(y)I ⁴	151
1.2.2.1.3.13. -(y)I ⁴ cI ⁴	152
1.2.2.1.3.14. -(I ⁴)K	152
1.2.2.1.3.15. -I	152
1.2.2.1.3.16. -(I ⁴)m+	152
1.2.2.1.3.17. -mAn	153
1.2.2.1.3.18. -mI ⁴ k+	153
1.2.2.1.3.19. -mur	153
1.2.2.1.3.20. -I ⁴ n	153
1.2.2.1.3.21. -(I ⁴)ntI ⁴	154
1.2.2.1.3.22. -(I)t	154
1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	154
1.2.2.1.4.1. -AIA-	154
1.2.2.1.4.2. -(I ⁴)I-	154
1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	154-158
1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:	154
1.2.2.2.1.1. Masterlar:	154
1.2.2.2.1.1.1. -mA	154
1.2.2.2.1.1.2. -mAk	155
1.2.2.2.1.1.3. -(y)Iş	155
1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiiller	155
1.2.2.2.1.2.1. -(y)An	155
1.2.2.2.1.2.2. -er+, Ir	155
1.2.2.2.1.2.3. -(I)r	155
1.2.2.2.1.2.4. -dIK	155
1.2.2.2.1.2.5. -mIş	156
1.2.2.2.1.2.6. -(A)cAK	156
1.2.2.2.1.3. Zarf-fiiller	156
1.2.2.2.1.3.1. -ken	156
1.2.2.2.2. Çatı Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:	156
1.2.2.2.2.2. -(I)n-	156
1.2.2.2.2.2. -(I)ş-	156
1.2.2.2.2.2. -(I)t-	156
1.2.2.2.2.2. -tır-	156
1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	156
1.2.2.3.1. Hal Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:	156
1.2.2.3.1.1. +ÇA	156
1.2.2.3.1.2. +rA	157
1.2.2.3.1.3. +ArI	157
1.2.2.3.1.4. +dAn	157
2. GÖREV VE ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ	157-172
2.1. İSİMLER	157-159
2.1.1. İsim Çekimi	157
2.1.1.1. Çokluk Eki	157

2.1.1.2. İyelik Ekleri	157
2.1.1.3. Hal Ekleri	157
2.1.1.4. Tamlama	157
2.1.2. İsim Yapımı	157
2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler	157
2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler	157
2.1.2.3. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı	157
2.1.2.4. Hal Ekleri İle İsim Yapımı	157
2.2. SIFATLAR	158-161
2.2.1. Niteleme Sıfatları:	158
2.2.2. Belirtme Sıfatları:	158
2.2.2.1. İşaret Sıfatları:	158
2.2.2.2. Sayı Sıfatları:	159
2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:	159
2.2.2.2.2. Sıralama Sayı sıfatları:	159
2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:	159
2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları	159
2.2.3. Belirsizlik Sıfatları:	159
2.2.4. Soru Sıfatları	160
2.3. ZAMİRLER	160-163
2.3.1. Kişi Zamirleri:	160
2.3.2. Soru Zamirleri	161
2.3.3. Belirsizlik Zamirleri	161
2.3.4. Dönüşlülük Zamiri	161
2.3.5. İşaret Zamirleri	162
2.4. ZARFLAR	163-166
2.4.1. Yer ve Yön Zarfları	163
2.4.2. Zaman Zarfları	163
2.4.3. Hal Zarfları	163
2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları	164
2.4.5. Soru Zarfları	164
2.4.6. Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı	164
2.4.6.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı	164
2.4.6.1.1. Asıl Zarf-fiiller	164
2.4.6.1.2. Birleşik Zarf-fiiller	164
2.4.6.2. Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı	164
2.4.6.2.1. Hal Eklerinin Zarf Yapması	164
2.4.6.2.2. Bildirme Ekinin Zarf Yapması	164
2.5. EDATLAR	165
2.6. BAĞLAÇLAR	165-167
2.6.1. Sıralama Bağlaçları	165
2.6.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları	165
2.6.3. Cümle Başı Bağlaçları	166
2.6.4. Sona Gelen Bağlaçlar	166
2.7. ÜNLEMLER	166-169
2.7.1. Çağırma Ünlemleri	166
2.7.2. Gösterme Ünlemleri	167
2.7.3. Sorma Ünlemleri	167
2.7.4. Cevap Ünlemleri	167
2.7.5. Seslenme Ünlemleri	167

2.8.FİLLER.....	168-172
2.8.1.Fiillerde Zaman	168
2.8.2.Fiillerde Kip	168
2.8.3.Fiillerde Çatı	168
2.8.4.Fiillerde Olumsuzluk	168
2.8.5.Birleşik Fiiller.....	168
2.8.5.1. İSİM + FİİL	168
2.8.5.1.1. İSİM + eT-.....	168
2.8.5.1.2. İSİM + eyle-.....	169
2.8.5.1.3. İSİM + gıl-.....	169
2.8.5.1.4. İSİM + ol-	169
2.8.5.1.5. İSİM + olun-.....	169
2.8.5.2. FİİL + FİİL	169
2.8.5.2.1.FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)	169
2.8.5.2.2.FİİL + (I) ver-/ vèr (Tezlik Fiili)	170
2.8.5.2.3.FİİL + (y)A go-, (y)A gel- (Sürekli Fiili)	170
2.8.5.2.4.FİİL + (I)P dur- (Sürekli Fiili)	170
2.8.6. Fiil Yapımı	170
2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı.....	170
2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı	170
III. METİNLER	171-303
IV. SÖZLÜK	304-321
SONUÇ	322-325
KAYNAKÇA	326-330
HARİTALAR	331-333

KISALTMALAR VE İŞARETLER

a. Kısaltmalar

A	: a,e
AABŞ	: Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni
AAİÇE	: Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal)Ekleri
AAS	: Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması
AAYGÇ	: Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar
ABAÜG	: Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler
A2001Y	: Afyon 2001 Yıllığı
A1973Y	: Afyon 1973 Yıllığı
AİİÇİ	: Afyon İli ve İlçeleri Çevre İncelemesi
AİİOA	: Afyonkarahisar İline İskan Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskanı, Sosyal Kültürel Yaşantıları
AKÜ	: Afyon Kocatepe Üniversitesi
AMA	: Afyon Merkez Ağzı
Ar.	: Arapça
ATAUÜ	: Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler
BAAÜU	: Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları
BMA	: Bayat Merkez Ağzı
BDA	: Başmakçı ve Dazkırı Ağzı
bkz.	: bakınız
c.	: cilt
DB	: Dilbilgisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ET	: Eski Türkçe
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
EATAÜU	: Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları
EATE	: Eski Anadolu Türkçesinde Ekler
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
G	: g,g(a)
GTS	: Gramer Terimleri Sözlüğü
I	: ı,i
I ⁴	: ı,i,u,ü
İÇA	: İlimiz ve Çevremiz Afyon
İİA	: İscehisar ve İhsaniye Ağzı
İng.	: İngilizce
IMA	: Isparta Merkez Ağzı
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
K	: k,k(a)
krş.	: karşılaştırınız
KYA	: Kütahya ve Yöresi Ağızları
MTYŞİ	: Mermerin Tarih Yazdığı Şehir İscehisar
s.	: sayfa
S.	: Sayı
ST	: Sözcük Türleri
sor.	: soruşturma
ÖTT	: Ölçünlü Türkiye Türkçesi

SYAÖ	: Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri
T	: t,d
TD	: Türk Dili
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)
TDB	: Türk Dilbilgisi
TDE	: Türk Dilinde Edatlar
TDES	: Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü
TDÜA	: Türk Dili Üzerine Araştırmalar
TDK	: Türk Dil Kurumu
TE	: Türkçenin Ekleri
TEKKO	: Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları
TF	: Türkçede Fiilimsiler
TFKGSO	: Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları
TG	: Türkçenin Grameri
TGS II	: Türk Gramerinin Sorunları II
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TSD	: Türkçede Söz Dizimi
TP	: Türkçede Pekiştirme
TSTYY	: Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları
TTG	: Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)
U	: u,ü
UİA	: Uşak İli Ağızları
V	: vokal (ünlü)
Yay.	: yayınları
YTS	: Yeni Tarama Sözlüğü

b. İşaretler:

-	: fiile bağlanmayı gösterir
+	: isme bağlanmayı gösterir
# ...	: kelime başı olduğunu gösterir
... #	: kelime sonu olduğunu gösterir
≠...	: ek başı olduğunu gösterir
... ≠	: ek sonu olduğunu gösterir
< ...	: önceki şekil
.../	: kök ünlüsünden sonra gelen ünsüz
φ	: şekil olarak kaybolmuş
~	: nöbetleşe kullanma
∪	: ulama işareti
(...)	: metinde anlaşılmayan yerler

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

a. Ünlüler

ā	: uzun a
ē	: uzun e
ī	: uzun ı
î	: uzun i
ō	: uzun o
ô	: uzun ö
ū	: uzun u
û	: uzun ü
ǎ	: kısa a
ĕ	: kısa e
ĭ	: kısa ı
ĭ	: kısa i
ǒ	: kısa o
ǔ	: kısa u
ǖ	: kısa ü
á	: a-e arası ünlü
í	: ı-i arası ünlü
ú	: u-ü arası ünlü
à	: a-ı arası ünlü
è	: e-i arası ünlü
ò	: o-u arası ünlü
ù	: ü-ö arası ünlü
û	: a-u arası ünlü
ұ	: ı-u arası ünlü
ù	: ü-i arası ünlü
ä	: açık e
ã	: nazal a ünlüsü
ó	: o-ö arası ünlü
å	: a-o arası ünlü

b. Ünsüzler

Ç	: c-ç arası ünsüz
đ	: yarı belirsiz d
F	: f-v arası ünsüz
ǧ	: ön damak g'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
ǧ	: yarı belirsiz ǧ
ħ	: yarı belirsiz h
x	: hırıltılı h(a)
'	: hemze veya kesme
ќ	: ön damak k'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
K	: k-g veya k(a)-g(a) arası ünsüz
ķ	: yarı belirsiz k, düşmek üzere oluş
ĺ	: ön damak l'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)

ı	: yarı belirsiz l
ñ	: nazal g
ņ	: yarı belirsiz n
P	: p-b arası ünsüz
ɾ	: yarı belirsiz r
S	: s-z arası ünsüz
Ş	: ç-ş arası ünsüz
T	: t-d arası ünsüz
ţ	: yarı belirsiz t
w	: çift dudak v'si
v	: yarı belirsiz v
ÿ	: yarı belirsiz y

GİRİŞ

I. PROBLEM

Afyonkarahisar'a bağlı, çok eski bir geçmişi olan İscehisar ve İhsaniye ilçeleri Türklerin Anadolu'ya gleriyle birlikte iskan edilmiş yerleşim yerleridir. Ancak bu ilçelerin hem gelişimi yavaş hem de köylerin il ile olan bağlantılarının zayıftır. Bölge bu özelliğiyle Afyonkarahisar ilinden bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bölgenin bu özellikleri göz önüne alındığında yörenin ağız özellikleri üzerinde bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

II. AMAÇ

Yapılan bu alışma İscehisar ve İhsaniye ilçelerinin merkez ve kyelerinin ağız özelliklerinin belirlenmesi ve bu yolla ağız özellikleri açısından bölgenin Afyonkarahisar ili içersindeki yerinin tespitine ayrıca Türkiye Ağız Haritası'nın ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

III. ÖNEM

Teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile kaybolmaya başlayan ağız özelliklerinin ve mahalli söz varlıklarının bir an önce yerinde tespiti önem arz etmektedir.

IV. SINIRLILIKLAR

Yapılan bu alışma Afyonkarahisar iline bağlı İscehisar ve İhsaniye ilçelerinin merkez ve kyelerini kapsamaktadır. Derleme yapılacak yerlerin tespitinde etnik yapıyı, belirleyici unsur olarak kabul ettik. Ayrıca derleme yapılacak yerlerin ilçe merkezlerine yakınlık ve uzaklıkları da derleme yapılacak yerlerin seçiminde etkili oldu. Bu doğrultuda bir ilçe merkezi ve ilçelere bağlı on üç köyden derlemeler yaptık.

V. YÖNTEM

Derlemelerimizi szli derleme metodu ile elde ettik. Szli derlemelerimizi ses

kayıt cihazıyla gerçekleştirdik. Konuşmanın doğallığı için bazen gizli derleme yöntemine başvurduk. Derleme çalışmalarımızda 10 tane atmışlık kaset doldurduk. 14 yerleşim yerinden 28 kişiyle görüşme yaptık. Yaptığımız görüşmeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabetesi”ndeki sisteme göre yazıya aktardık. Bu metinler üzerinden ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük bölümleri için fişlemeler yaptık ve bölgenin ağız özelliklerini ortaya koyduk.

Çalışmamızın iskeleti ise Doç. Dr. Erdoğan Boz’un Afyon Merkez Ağız adlı araştırmasında uyguladığı metoda göre oluşturuldu.

1. Giriş
2. Dil İncelemesi
 - 2.1. Ses Bilgisi
 - 2.2. Şekil Bilgisi (Görev değiştirici ekler, kelime yapıcı ekler)
 - 2.3. Kelime Bilgisi
3. Çeviriyazılı Metin
4. Sözlük
5. Sonuç
6. Kaynakça
7. Haritalar

İncelememiz çoğunlukla tasvirî bir çalışma olmakla beraber, yeri geldikçe diğer Anadolu ağızları ve özellikle komşu ağızlar (Kütahya, Uşak, Afyon Merkez, Isparta Merkez, Sandıklı, Bayat, Başmakçı ve Dazkırı) ile karşılaştırma yoluna gidilmiştir.

1. İSCEHİSAR VE İHSANIYE’NİN COĞRAFİ VE TARİHİ DURUMU

1.1. GENEL COĞRAFYA

İhsaniye, Afyonkarahisar'ın 35 km kuzeyinde tabiat ve tarihin en cömert davrandığı ilçelerimizden biridir. 1959 yılında ilçe olmuştur. Meşe, çam, ardıç ormanları ve koruluklarla çevrilidir. Gazlıgöl kaplıcası ve içmeleri, Frig Kaya Anıtları, Roma-Bizans kaya yerleşimleri, mezar odaları, peribacaları ve yaylaları ilgi odaklarından bazılarıdır.⁵

Kuzeyinden Türkmen dağlarının, doğudan Emirdağlarının, batıdan da Murat dağlarının devamı olan dağlarla çevrilmiş olan ilçe, oldukça dağlıktır.⁶

İhsaniye, mevkii olarak Orta Anadolu ve Batı Anadolu bölgeleri arasındadır. Doğudan İscehisar, batıdan kısmen Kütahya ve Altıntaş, kuzeyden Seyitgazi ve kısmen Kütahya, güneyden Afyonkarahisar ile çevrilidir. Yüzölçümü 888 km²'dir. İlçe genel görünümü itibariyle yayla karakterini göstermektedir. Rakımı 1093 metredir.

İlçe, denizlerden uzak ve dağlarla çevrili olduğu için tipik bir kara iklimine sahiptir. Genellikle kışları soğuk, yaz mevsimi kısa ve sıcak geçer.

Bölgedeki akarsular, Emre Gölü'nün beslendiği Döğer Çayı ile Üçler Kayası köyünün yakınından geçen Balıklıpinar ve Eğret'ten çıkan Cumalı çaylarıdır.

İlçenin 2000 genel nüfus sayımına göre nüfusu 34.224'dir. Bunun 5.095'i ilçe merkezinde yaşamaktadır.⁷ İhsaniye 33 köyden oluşmaktadır.

Afyon-Ankara kara yolunun üzerinde olan İscehisar, il merkezine 23 kilometre uzaklıktadır.⁸

İscehisar, Ege bölgesinin en doğusundaki ilçelerden biridir. İlçe, 29° 40' - 31° 43' doğu meridyenleri ile 37° 40' - 39° 17' kuzey paralelleri arasında olup, doğudan Bayat ilçesi, batıdan Afyon (Merkez), kuzeyden İhsaniye ve Çifteler ilçeleri, güneyden Gebeceler kasabası ile çevrilmiştir. 483 Km² yüzölçümüne ve 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 21.978 nüfusa sahiptir.

⁵ Geniş bilgi için bkz. 2001 Afyon Yıllığı A2001Y, Afyon Valiliği Yay., s.268.

⁶ Mustafa ÇETİN, Afyon İli ve İlçeleri Çevre İncelemesi AİİÇİ, Okay yay., İstanbul, 1969, s.60.

⁷ Geniş bilgi için bkz. A2001Y, s.271.

⁸ Geniş bilgi için bkz. A2001Y, s.273.

Ortalama yükseltisi 1050 m olan ilçenin yüzey şekillerinde önemli değişiklikler görülür. İlçe topraklarının kuzey ve kuzeydoğu kesimleri oldukça dağlık ve engebeli olmasına karşın, güney ve batı kesimleri ise pennepler halinde dalgalı ve düz bir yapı şeklinde görülür. İlçenin genel görünümü ise bir yayla karakteri taşımaktadır.

Coğrafi konumu itibarıyla ilçe, Ege ve İç Anadolu Bölgelerinin birbirlerine en çok yaklaştıkları yerde kurulmuştur. Bu özelliğinden dolayı İscehisar'da Akdeniz ve Karasal iklimin özellikleri görülür. Ancak denizden olan uzaklığı, yüzey şekilleri ve yükselti gibi nedenlerden dolayı ilçede karasal iklim daha hakimdir. Batı ve Güneye dönük yamaçlarda ise ılımanlık etkisi daha ağır basar.

İklim şartlarına ve yüzey şekil özelliklerine bağlı olarak belirlenen doğal bitki örtüsü bozkırdır. İlçenin kuzey ve kuzeydoğusuna doğru gidildikçe, yani yükseklere çıkıldıkça, bozkır alanlar yerini fundalık ve orman alanlarına bırakır. Başlıca orman ağaçları: Karaçam, meşe, ardıç, palamut, karaağaçtır.⁹

Göller yöresinin kuzeyinde yer alan ilçede önemli sayılabilecek büyüklükte göl bulunmamaktadır. Seydiler baraj gölü, Kocagöl ve bazı köylerde bulunan hayvanların sulanmasında kullanılmak amacıyla yapılan bazı göletler önemli su birikintilerini oluşturur. Yer altı suları bakımından da ilçe oldukça zengindir.¹⁰

İlçeye bağlı 2 kasaba ve 11 köy vardır.

1.2.TARİH

Köklü bir maziye sahip olan İhsaniye'nin vaktiyle Hitit İmparatorluğu sınırları içerisinde bulunduğu dair elde bazı belgeler mevcuttur. Hitit İmparatorluğu'nu ortadan kaldıran Frigyalıların eski yapılarına da İhsaniye sınırları içerisinde rastlanmaktadır. Ayazın, Kayıhan yerleşim birimleri Kapıkayalar, Aslantaş, Maltaş ve Yılantaş gibi Göynüş Vadisi'ndeki yerler, mezar oldukları sanılan tarihî kalıntılar Frigler dönemine aittir. Ayrıca tabiat harikası küteller ve peribacalarının süslediği Frig bölgesi diye anılan saha bu yörenin Frigler zamanının önemli bir yerleşim bölgesi olduğunu gösterir. Bölge Pers, Helen, Roma ve Bizanslıların, daha sonra Selçukluların ve Osmanlıların hakimiyetine girmiştir. Bu medeniyetlerden günümüze kadar yaşayabilen eserlere rastlanmaktadır.

Anadolu'nun 1071 Malazgirt Meydan Savaşı'ndan sonra Türklerin yerleşimine açılması sonucunda bazı Türk boylarına mensup kabilelerin bu bölgeye yerleştikleri

⁹ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.274-276.

¹⁰ <http://www.iscehisar.bel.tr/cografiyapi.htm>, (31.07.2006).

sanılmaktadır. Döğer ve Alanlı bölgelerinin Oğuz Türkleri tarafından 1085 yıllarında iskân edildiği tahmin edilmektedir. Döğer ve Anıtkaya yerleşim bölgelerinde Germiyanogullarından kalan kervansarayların mevcut oluşu ilçenin bir yol kavşağı ve konaklama yeri olduğunun kuvvetli delilleridir.

İhsaniye, 13 Temmuz 1921'de Yunanlılar tarafından işgal edilmiş ve tam 13 ay 14 gün düşman zulmü altında kalmıştır. Millî Kurtuluş Savaşımız sırasında 22 Ağustos 1922'de düşman istilâsından kurtulmuştur.¹¹

İlçe merkezi bir köy iken, çevredeki köylerin hükümet işlerinin kolay görülmesi için 1959 yılında ilçe olmuştur.¹²

İscehisar adı Karahan boyundan gelen Türklerin adıdır. Karahanlılar boyundan gelenler de yöreye İscekareser adını vermişlerdir. Zamanla bu isim İscehisar'a dönmüştür.¹³ İscehisar ilçesine bağlı yaklaşık bütün köylerde, bölgenin jeolojik yapısının uygunluğu nedeniyle çok miktarda kayaya oyma kilise, mezar odası ve konut yapılmıştır.

İscehisar ilçesi çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında höyüklerde rastlanılan en eski uygarlık izi Eski Tunç Dönemi uygarlığıdır. Bu çağa ait olan ve yayınlara "Başvurdu (Alanyurt) Testisi" olarak geçen insan biçimli testi, dinsel anlamda ana tanrıça Kübele'ye sıvaların dökülerek adandığı kaptır.

İlçe sınırları içinde Seydiler Kasabası'na bağlı Yanarlar mahallesinin Küpyeri mevki ile anılan tarlada yapılan bilimsel Arkeolojik kazı sonunda Hitit dönemine ait bir küp mezarlık bulunmuştur. M.Ö. II. bin yılı başlarında kullanılmış olan bu mezarlık Seydiler, dolayısıyla İscehisar bölgesinde Hitit Uygarlığının varlığını göstermektedir.

Seydiler Kasabasındaki kale, Kirkinler kayalığının üstünde bulunan Kurban çukurları ve Selimiye köyündeki İbrahim inleri adı ile anılan oyma tapınak içindeki Kybele kabartması, Frig dönemine ait kalıntılarındandır.

Roma ve Bizans döneminde Dokimeon adıyla bilinen İscehisar; o tarihte kalabalık bir yerleşim birimidir ve etrafı kale surları ile çevriliydi. Eskihamam mahallesindeki Kapıağzı denilen mevkide bu kalenin tahrip olmuş saray bölümü mevcuttur. Dokimeon'un

¹¹ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.268-270.

¹² ÇETİN, *AiiÇi*, s.60.

¹³ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.273.

büyük bir kent olduğuna, günümüzde ilçe merkezinde bulunan büyük boy mimarı mermer direk ve taş sütunlar, heykeller tanıklık etmektedir.¹⁴

İscehisar, M.S. 1078 yılında Türklerin Afyon bölgesini fethetmesine kadar Bizans hakimiyetinde kalmıştır. 1071 Malazgirt Meydan Muharebesinin müteakip Türk boyları Anadolu'ya yerleşirken 1078 yıllarında Türk aileleri Afyon ve havalisini mekan tutarlar. Afyon'un Türk topraklarına katıldığı bu dönemde İscehisar'a da fetihten sonra Türk aileleri yerleşmiştir. İscehisar'ın müslümanlar tarafından yerleşim yeri olarak kuruluşu bu yıllara rastlar. Eski hamam, Ulu cami, mektep ve medresesi Selçuklular döneminde inşa edilmiştir. Selçuklular dönemine ait İscehisar'daki en eski bina ibadet ve eğitim amaçlı olarak kullanılan Çukur mahallesindeki eski Mescit'tir. Cuma Camisi Anadolu Selçukluları döneminde yapılmıştır. Medrese mahallesindeki İseli Medresesi ve Eski Hamam, Türklerin bir beldeyi fethettikten sonra kurdukları hizmet amaçlı birimlerdendir. Selçuklular döneminde İscehisar adı kullanılmaya başlanmış ve bu isim günümüze kadar değişmeden gelmiştir.

Osmanlı döneminde İscehisar, topluma hizmet amaçlı tekkeler, zaviyeler ve şifahaneler diyarır. Bu dönemde Afyon, Karahisar-ı Sahip Sancağı olarak beş sancaktan biri olurken, İscehisar da bu idari işleyişin içinde yer almıştır.

1922 yılı ilkbaharında Yunan askeri tümeni Güzelim mevkiinde karargah kurmuştur. Bir alayı da Kırkkavak yanındaki Kavakçukuru'na oturmuştur. Burada altı gün kaldıktan sonra Haymana istikametinde yola çıkmışlar orada Türk askeri tarafından imha edilmişlerdir. Bu yıllarda İscehisarlılar Seydiler, Konarı ve Kırkinlere muhacir çıkmışlardır. Sakarya Meydan Muharebesini kaybeden Yunan askeri kaçarken İscehisar'ı da talan ederek ateşe vermek istemiş fakat başaramamıştır. Yunan cephesi Güzelim'den Bahçecik'e kadar uzanan istihkamlarını terk ederek kaçmıştır. Güzelim'de bulunan Yunan tabur karargahı bütün teçhizatıyla birlikte Türk ordusunun eline geçmiştir. İscehisarlı yaklaşık bir yıl muhacir yaşadıkdan sonra köyüne dönmüştür.

Giresun şehitliği, İscehisar'ın Doğanlar köyü sınırları içersindedir. Giresun ve yöresinden gelen gönüllülerin şehit olmasından dolayı "Giresun Şehitliği" adını almıştır. Giresun şehitliği Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Müdürlüğünün 14.11.1988 gün ve 328 sayılı Kararı ile 1. Grup korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.¹⁵

İscehisar 1987 yılında ilçe olmuştur.

¹⁴ <http://www.iscehisar.gov.tr/tarihce.htm>, (31.07.2006).

¹⁵ <http://www.iscehisar.bel.tr/cografiyapi.htm>, (31.07.2006).

1.3. EKONOMİ

İhsaniye'nin ekonomisi; hayvancılık, besicilik, tarım ve az da olsa ticarete dayanmaktadır. Sanayi olarak dünyaca ünlü Kızılay Madensuyu ve Yıldız Madensuyu İşletmesi ve özel sektöre ait iki adet un fabrikası bulunmaktadır.

Gazlıgöl kaplıcası İhsaniye ilçesi sınırları içerisinde, Afyonkarahisar'a 25 km uzaklıktadır. İklim karasal olduğu için halk elverişli olan yerlerde hayvancılığa yönelmiştir. İklimine uygun olarak ilçe çapında çoğunlukla tahıl ürünleri yetiştirilmektedir. Aileler, genel olarak kendi ihtiyaçlarına yönelik sebze ve meyve üretimi yapmaktadırlar.¹⁶

Endüstri bitkisi olarak haşhaş ve şeker pancarı ekilir.¹⁷

İscehisar ilçe nüfusunun çoğunluğu geçimini mermercilik, tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. İlçe merkezinde mermer ocakları ve mermer fabrikaları ekonomik bakımdan önemli bir yere sahiptir. İlçe merkezi nüfusunun % 70'i, köylerde yaşayan nüfusun % 30'u mermercilik sektöründe çalışmaktadır.

Konut yapılaşma oranı ekonomik şartların gelişmesine paralel olarak gelişmekte ve modern konut yapımı gün geçtikçe artmaktadır. Bilhassa merkezde çok katlı yapılaşma ve yerleşim düzeni her geçen gün yaygınlaşmaktadır.¹⁸

İlçede tarım arazilerinin çoğunluğunda hububat ekimi yapılmaktadır. Ancak bazı köylerde yetersiz olmakla birlikte meyvecilik ve sebze tarımı da yapılmaktadır.

İlçenin yüzölçümü 48.200 hektar olup, 16.000 hektarı tarım alanı, 9.694 hektarı fundalık, 5.600 hektarı çayır-mera, 16.906 hektarı tarım dışı arazidir. 16.000 hektar tarım alanınının 13.599 hektarı tarla bitkileri, 974 hektarı nadas, 63 hektarı meyve alanı, 136 hektarı sebze, 22 hektarı bağ, 1206 hektarı kullanılmayan arazidir.¹⁹

İlçede hayvancılık ev ihtiyaçlarını karşılamak ve geçimi temin etmek için yapılmaktadır. Daha çok koyun, sığır, keçi, tavuk, hindi ve ördek gibi hayvanlar yetiştirilmektedir.²⁰

1.4. ETNİK YAPI

¹⁶ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.271.

¹⁷ İhsan MANAVOĞLU, *İlimiz ve Çevremiz Afyon İÇA*, Eskin Matbaası, İstanbul, 1970, s.22.

¹⁸ <http://www.iscehisar.bel.tr/sosyalyapi.htm>, (31.07.2006).

¹⁹ <http://www.iscehisar.gov.tr/ekonomikdurum.htm>, (31.07.2006).

²⁰ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.277.

1071 yılında Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Malazgirt Savaşında Bizanslıları yenmesiyle birlikte Anadolu'nun kapıları sonuna kadar Oğuz boylarına açılmıştır. Bunun sonucu olarak Türk boyları Anadolu'nun çeşitli bölgelerine dağıldılar ve oraları yurt edindiler.

Anadolu'nun Türklerin yerleşimine açılması sonucunda bazı Türk boylarına mensup kabilelerin bu bölgeye yerleştikleri sanılmaktadır. Döğer ve Alanlı bölgelerinin Oğuz Türkleri tarafından 1085 yıllarında iskân edildiği tahmin edilmektedir. Döğer ve Anıtkaya yerleşim bölgelerinde Germiyoğullarından kalan kervansarayların mevcut oluşu ilçenin bir yol kavşağı ve konaklama yeri olduğunun kuvvetli delilleridir.²¹

İhsaniye ilçe merkezi 1877-1878 Osmanlı- Rus harbinden sonra Rumeliden gelen göçmenlerle meskundur.²²

Yörede yaptığımız araştırmalarda ise; İhsaniye merkez, Susuzosmaniye, Cumalı, Orhanlı, Yiğitpınar ve Oğulbeyli köylerinin muhacir;

Bayramaliler, Demirli, Kuzviran, Eskieğmir, Kıyır köylerinin Yörük;

Sarıçaova ve Yenice köylerinin Çerkez;

Döğer'in Kayı boyundan gelen Türkmen;

Gazlıgöl'de Türkmenlerin yanında farklı etnik yapıların bulunduğunu;

Diğer yerleşim merkezlerinin ise Türkmen olduklarını tespit ettik.

İscehisar adı Karahan boyundan gelen Türklerin adıdır. Karahanlılar boyundan gelenlerde yöreye İscekareser adını vermişlerdir. Zamanla bu isim İscehisar'a dönmüştür.²³

İlçe genelinde Türk Kültürü ve aile yaşantısı hakimdir. İscehisar ilçesi merkez ve köylerinde alt kültür kimlikleriyle ilgili herhangi bir sorun yoktur. Halk etnik bakımdan bütünlük arz eder.

Muharrem Bayar, İscehisar'ın Köylerinin etnik kökenlerini aşağıdaki şekilde vermektedir:

Alanyurt Kasabası, Morcalı Türkmen; Bahçecik Köyü, Ahıska Türkleri;

Cevizli Köyü Yozgat'tan gelen Karakeçili Yörük,

Çalışlar ve Doğanlar Köyünün Aydın'dan gelen Karakeçili Yörük,

Çağatıl, Karakaya, Konarı ve Olukpınar Köylerinin Karakeçili Yörük,

Selimiye Köyü Ahıska Türkleri.²⁴

²¹ <http://www.afyon-bld.gov.tr/tr/Tab.aspx?TabID=57> (31.07.2006).

²² Geniş bilgi için bkz. *Afyon 1973 İl Yıllığı A1973Y*, Afyon Valiliği Yay., s.41.

²³ Geniş bilgi için bkz. *A2001Y*, s.273.

İscehisar Kaymakamlığının hazırladığı eserde ise, Alanyurt'a Anadolu Selçuklularının son dönemlerinde, tahminen 1230 yıllarında Türk boyundan sülalelerin geldiği belirtilirken, Doğanlar Köyü'nün ilk sakinlerinin Selçuklular Dönemi'nde Horasan'dan gelen aileler olduğu ifade edilmektedir.

Çalışlar Köyünün temelini yaklaşık 300 yıl önce Afyonlu Mollaoğlu lakabında bir zat tarafından çiftlik kurulmak suretiyle atıldığı, Konarı Köyü halkının yaklaşık 200 yıl önce Gediz ovasından gelmiş yörükler olduğu, Selimiye Köyünü ise Ahıska Türklerinin kurduğu bildirilmektedir.

Ayrıca Çağatıl Köyünün kendilerine yörük denilen köy halkının Osmanlı İmparatorluğu'nu kuran yörük boyundan olduklarını söyledikleri bilgilerine yer verilmektedir.²⁵

İscehisar ve İhsaniye ilçelerine yerleşmiş cemaatleri Muharrem Bayar, şöyle sıralar:

<u>“Cemaatin Adı</u>	<u>Yerleşim Yeri</u>	<u>Bağlı Olduğu Topluluk</u>
Çalış, Çalışlar Döğer	Afyonkarahisar-İscehisar İhsaniye Kazası	Türkmen Yörükân Türkmen taifesindedir. ²⁶

²⁴ Muharrem BAYAR, *Mermerin Tarih Yazdığı Şehir İscehisar **MTYŞİ***, İscehisar Belediyesi yay., Konya, 2003, s. 180-231.

²⁵ *Tarihi, Coğrafi, Ekonomik, Sosyal, Kültürel Yönleriyle İscehisar*, İscehisar Kaymakamlığı yay. s.68-77.

²⁶ BAYAR, *AİİOA*, s.185.

DİL İNCELEMESİ

I.SES BİLGİSİ

1. SESLER

1.1. ÜNLÜLER²⁷

1.1.1. ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ

İscehisar ve İhsaniye Ağzı'nda (bundan sonra **İİA**) sekiz ana ünlü (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) den başka şu ünlüler bulunmaktadır: á, à, ă, ā, ū; è, ä, ē, ě; í, î, ĭ; į, ĵ; ö, ō, ò; ô, ù; ū, ũ, ұ, ú; ŭ, ũ, ù, ó, â, ã.

1.1.1.1. á ünlüsü: a-e arası bir ünlüdür.²⁸

ēskiden yılxı hālindē. dombáyları yayılırmiş. (I-1.9)

tā sāndıKlı ovasından sırtında bi kile būğdáy getirmiş buriyā. (I-1.105)

ondan sōñam bişirikenē, gızdırıgāne görcēğdiñiz sen_ónū. (I-4.15)

oradā āğacıñ bedenine sārmişla, bunā bi atās, hālā oxurum_ona, (I-5.56)

bān atatürküñ tálebesi_İM. (II-7.55)

şindi dedi, bu āmca burayı tērtemiz dutmūş dedi. (II-11.131)

ateş inēcek sizi yakacáK, (II-21.8)

sofra kōncáK, yemek yincek yāni mūtlaKa. (II-23.154)

²⁷ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Afyon ve Yöresi Ağzılarında Ünlüler", AKÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57; Mukim SAĞIR, "Anadolu Ağzılarında Ünlüler", TDAY (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

²⁸ krş. Tuncer GÜLENSOY; *Kütahya ve Yöresi Ağzıları KYA*, TDK Yay., Ankara, 1988, s.19; BOZ, *Afyon Merkez Ağzı AMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon 2002, s.25.; Osman YILDIZ, *Isparta Merkez Ağzı IMA*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta, 2002, s.11; Eda ŞAHİN, *Bayat Merkez Ağzı BMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 1999, s.7; Talat DİNAR, Başmakçı ve Dazkırı Ağzı *BDA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyonkarahisar, 2006, s. 9.

1.1.1.2. à ünlüsü: a-ı arası bir ünlüdür.²⁹

hē bān de beceremeýcēsem heş yapmàýālım bu işi. (I-2.9)
 şarāPnalı bñndiriyō oràya şindi türkññasgeri diye. (II-11.62)
 bōyüklēř buràya oturūřduK dā bōyle anāřlāřdı. (II-12.21)
 kāndimize bere vürmicek gadār, āldīğımız parayı sıvàyıveriS hādi (II-15.43)
 garşımdan biri çıktı. yaptırmàyōm dedi. (II-16.23)
 yani bu çevrede tanımàyān bu iscehisār çevresinde tanımıyān yōKTu. (II-19.26)

1.1.1.3. ũ ünlüsü: a-u arası bir ünlü, u'ya kayarak yuvarlaklaşmış a ünlüsüdür.³⁰

soñā gāli bi bozūldu bu tarāfta bozuluncū dağıldı burlara (II-7.72)
 allāhıñızı gāybetmişsiñiz dedim, hiç ulmūSsà yarsını bāli gıza harcēñ. (II-15.39)

1.1.1.4. ā ünlüsü: kısalmış a ünlüsüdür.³¹

allāh ğetmesiñ mesefā bōyle yèrlèr vardūr. (I-1.56)
 müslümān gardaşlarımızā, kimsem yōx mu diyennerē, (I-2.92)
 çobannıK da var, efēndilik de var yā, çobānnıqlā efēndilik geçinmiyō ki. (I-5.9)
 görünüyō mu depe gārşıda. hē yōnān vāřıdı ōrda. (I-5.24)
 düşman şōrdā anamınan, bacımınan oynar, siz de būrd'ā. (I-5.79)
 kınamı gārđılāř tastā (II-15.92)
vallāhā yirmi sene oldu mu ērtuğrul, çoğ ōldü yā āz mı ōldü. (II-15.142)
 on üş at arabasıñān şindi bi tāne mi iki tāne mi araba olūr köyde (II-20.45)

1.1.1.5. è ünlüsü: e-i arası bir ünlü; daralmış e, yaygın söyleyişle kapalı e olarak bilinen bir ünlüdür.³² Ancak bu ünlüyü iki alt başlıkta incelemek gerekecek:

Eskiden beri devam edegelen ve ilk hecede görülen è

ēskiden gıtèllik yapannār bōyle bññāhir gazaya ğètti miydi (I-1.18)
 ekmek ēdèrler, hamur ēdèrler o şepidi ēdèrler (I-4.26)
 bizim kına ğècesine bāşladīK mı evelā gālin gızı oTurdurūS. (II-18.10)

²⁹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.19; Gürer GÜLSEVİN; *Uşak İli Ağızları UİA*, TDK Yay., Ankara, 2002, s.13; BOZ; *AMA*, s.26; YILDIZ; *IMA*, s.11; İbrahim ÖZKAN, Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri *SYAÖ*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001, s. 22.; ŞAHİN; *BMA*, s.7.; DİNAR; *BDA*, s. 9.

³⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.20, GÜLSEVİN; *UİA*, s.13, BOZ; *AMA*, s.26, DİNAR; *BDA*, s. 10.

³¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28, BOZ; *AMA*, s.26, YILDIZ; *IMA*, s.16, DİNAR; *BDA*, s. 10.

³² krş. Muharrem ERGİN; *Türk Dilbilgisi, TDB*, İstanbul, 1972, s.62, GÜLENSOY; *KYA*, s.21, GÜLSEVİN; *UİA*, s.13, BOZ; *AMA*, s.27, YILDIZ; *IMA*, s.12, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.22, DİNAR; *BDA*, s. 10.

bunnarā dur, durūn dèyennerē kulaK_asılmamış. (II-27.36)

İlk hecenin dışında ve diğer seslere bağlı olarak görülen è

İlk hecenin dışında daha çok daraltıcı y ünsüzünün etkisiyle görülür:

iki tenèke, dört tenèke kóyüne görē gaz verilēdi gāzyaġī. (I-1.165)

ekmeġimiz gapa āġzını gapātTıx, bişTī. mayā, patatès, mayā, paxmayā. (I-2.6)

tāmātəsi gıyıP gıyıP bi iki üç gün durduruyolār. (I-2.117)

işte yavu mēndèrese o zaman bu kôylü milleti āşıKTı. (II-27.55)

tekrār yola çıKàcaKlar tarláyā tōhum_ēkmeye gidècèkler, (II-28.36)

üş gişi dönūyo. o yētmış gişidèn yā. (II-28.171)

1.1.1.6. ä ünlüsü: açık e; normalden açık, yarı uzun yayvan bir e ünlüsüdür.³³

biri de yölÇu yölÇu zabāhTan_ävden getirmiş şofēr. (I-2.16)

bän bilmem, bän heş düġün ètmedim ki. (I-3.1)

kôylü gälir bôyle yapar gidēr_ekmeġini. (I-4.18)

yuxa hā tabi aynı. oñū atarix, ävirirler atārlar şura. (I-4.23)

burda bi üfürüyō, birisi geliyō. län hanı mēmet nērde län. (I-5.43)

al fadimēm suyā gädēr (I-6.27)

äksiden faKırıdı millet bônē şey yoġūdu, ileşberlik varıdı ileşberlik. (II-7.23)

yā yirmi doKuz hārfi bildiñ mi häpsini öğrenirsiñ gāli. (II-7.62)

o arada ali èhsān sābis äsirimiş ingilteredē. (II-9.11)

ismet inönü ördā çok savaştı Sāten äskişèhirdē. (II-9.41)

gaynananiñ äljini öpmēġē bāyramda güveyi gēlir. (II-15.9)

1.1.1.7. ë ünlüsü: kısalılmış e ünlüsüdür.³⁴

üş dēñē gāldı hemen. gālmadı gālī e güden_ōlmayınca insan ne olūr. (I-5.11)

bän bilmiyorum bēlki peK_ölē duydum ölē demişiz. (II-8.60)

akşām dıkayıP sabah açıyoduK o da köyün_ıçerisiñd'ē iki saatlıK, (II-13.10)

yani köyümüS, dāġlarımıS yeşillenir, yeşillendirmeyē çalışçaS. (II-13.25)

sırf_otuz beş denesi falan şeye gidiyor, ihsāniyeyē şeyē. (II-22.24)

³³ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.27, ŞAHİN; *BMA*, s.7, DİNAR; *BDA*, s. 11.

³⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28, BOZ; *AMA*, s.28, YILDIZ; *IMA*, s.17, DİNAR; *BDA*, s. 11.

1.1.1.8. í ünlüsü: ı-i arası bir ünlüdür.³⁵

istanbuldan bu nasılsa örda şeyinen añnaşyō kardiyānna (I-5.62)
 bayāTa uğramıyō, iscehisārīñ bi gīsmı, (II-7.44)
 örlärda biraz kōylēr işte elçältında idāre çalıştırıyō, çalıştırıyō kōylülēri. (II-9.8)
 yā rabbi oKumuşçöldüm sürelerden hāsılçolan sevābı, (II-11.7)
 minel mağrıP ilel meşrık, şark, garp içerisinde bulunan (II-11.18)
 inkılāp devrinden, inkılāp devrinde bi çēşme yapmaya istifātçettim. (II-16.22)
 memlekete hızmet, canım millete bunuñçün fedā şu gadārcıK. (II-16.131)
 mēmurçarKadaşlarıñ hāricında çēvreden geliP de dōğere yērleşen (II-23.15)

1.1.1.9. u ünlüsü: u-ı arası bir ünlüdür.³⁶

fırına hamırımı kim götürcek yāwrım, (I-2.3)
hamurumuzu yōğuruyolar, ondan sōñā geldi mi dōkēler, (I-4.5)
 ēmmē gaylı o güne göre çavuş, emmē omçbaşı, (I-5.34)
 sōñā bñ ğawır bunnarī deñize gūymuş (II-12.15)
 pencereli evimiz yoğudu burda bizim. (II-20.4)
bunu bi gız çocuğū işeye bñdiriveriyō gemiye. (II-22.96)

1.1.1.10. ü ünlüsü: ü-i arası bir ünlü, ü'ye kayarak yuvarlaklaşmış i ünlüsüdür.

seyiT hasan-ı basrı olduğı ıçün seyyiT, seyyiTler sēydiler manasıña (II-8.6)
 bi denesi polüsiñ yāhu diyō bedüzzaman bürda diyō. (II-16.76)
 dört tānesini ünüvēste okuTduK, allahıñ izninnen. (II-17.46)
 amān gelirse önüne nāsıçederiz filān. (II-20.116)
öbürisi gider bi obür dünyāya geri iñmiş aşıya, (II-20.127)
 bi dēñ deve potuğū doğuruyō, o bütün gavmiñ gārşısında. (II-21.15)
 bütün mağaralarıñ hēpsi nērde gördüysem bān simsiyāh. (II-21.24)

1.1.1.11. ı ünlüsü: kısalmış ı ünlüsüdür.³⁷

şunuñçucunu bükērdik, gıyısıñı şeyinen kendi gönüynen çit çitirdik. (I-1.85)
 yeni yāzı çıkınca, yeni yazıyı okuduK, (II-7.55)

³⁵ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.21, BOZ; *AMA*, s.28, YILDIZ; *IMA*, s.12, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.23, DİNAR; *BDA*, s. 11.

³⁶ krş. BOZ; *AMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.12.

³⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.28, YILDIZ; *IMA*, s.17, DİNAR; *BDA*, s.12.

şürdan dèyo topnan şeyi gāldī paçāvrasını bura āydīnnı gibi ölmüş (II-11.63)
 bұлgurunu, tārhanalarīnī hazırlar. İşde gışlıK. o şekilde devām. eder. (II-13.48)
 yāndaki taşlarī yuKārdan aşsağī bi tane dāş çektilē. (II-21.102)
 kerbā. ā gibi gızarı bônē şey gibi. (II-21.199)

1.1.1.12. ğ ünlüsü: kısalmış ğ ünlüsüdür.³⁸

lān burada ōrenimiş. buriya yērleşelim demişlēr (I-1.11)
 yawrım kōvdēydik bürda ileşberidik. e sōña ācıK. āllah çocux verdi. (I-2.107)
 öldümlere dahā yaKın yā, bi kilometire gadā fiġān. (II-8.142)
 altındā çivi dökērimiş ġawūr, ġawūr. esirlerē. (II-12.11)
 yemeyini veriler, misāfirī aġīrlarlar. gönderirler. (II-23.117)
 bir dilim ekmēk yidireyim, bi bārdak çay. içireyin, (II-25.39)
vallahī yirmibeş araba çalı getirdi mi bilirim böyle şey. (II-28.132)

1.1.1.13. ō ünlüsü: kısalmış o ünlüsüdür.

ēvet. ōrdan geliyo bu dōġan dēdeden geliyō. (II-13.41)
 ona göre keyfini oynārdıK. oynamasāñ ekmeyō o. (II-20.66)
 memet hān vāKfi dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyō. (II-23.9)
 şürda var dēyō. müsāfir nāsiP nerdeyse oraya gider yanī. (II-28.20)
 gömlēyi doKıcaKlar, ōndan sōrā bi gışñ böyle bi şey. öldi. (II-28.101)

1.1.1.14. ō ünlüsü: o-u arası bir ünlüdür.³⁹

fiġān derkenē bizim şōrda bi ma. āllē dememiş. (I-1.17)
 bōylē bu zamanlādan az. evēlce gēldi köyüñ şō tarafıdan gēşti (II-7.69)
 hem yollōyō. bura tūrkiyeyē hārbē, hem dē dēyōr ki ilerī gitmē dēyō. (II-9.5)
yōnān sīlmiş sūpūrmüş dēdemiñ. ökü. arabasını ālmış gitmiş (II-28.150)
 dēvletin başı egēr. ōstiKāmete dōġru deyilse ārKası da öyledir (II-28.218)

1.1.1.15. ú ünlüsü: u-ü arası bir ünlüdür.⁴⁰

şúhedālarıñ ve gāzileriñ ve fúkarā-i sābirinleriñ cümlesiniñ (II-11.19)
 lān tā öte yaKa kurtyúrdú. tokaz gelip gelip götürüyölā. (II-15.46)

³⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.28, YILDIZ; *IMA*, s.17, DİNAR; *BDA*, s.12.

³⁹ krş. BOZ; *AMA*, s.29, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.23, ŞAHİN; *BMA*, s.8, DİNAR; *BDA*, s.13.

⁴⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.22, BOZ; *AMA*, s.29, YILDIZ; *IMA*, s.12, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.23, ŞAHİN; *BMA*, s.8, DİNAR; *BDA*, s.13.

bi yölla da o múnāfıK kısmı ne dedi. usda böyücüsüñ dedi (II-16.81)
 yani bulgur pilavı, fasúlyē, nohüt, et, añadıñ mı bunnar yemeyimiz. (II-21.194)
 gôrdüler böle bî târihçi únvānına kavuştular. (II-23.269)
 tabi kızmâcaKTıK. o zamān gülüyöduK, gúzēldi. (II-27.30)

1.1.1.16. ü ünlüsü: ö-ü arası bir ünlüdür.⁴¹

būrda kimse gürmez deve güderik būrda diyelek buriya gēlmişler. (I-2.20)
 bız hamırı açarıS. bi dē südüñ datlıñıñı içine gatālā. (II-14.31)
güçüğünü de sāndıKlıya gôTü öğretmenne, o da orda. (II-14.57)
 bi de bāKTım kī ārkasında mahgemē gürüyolār adamıñ. (II-16.72)
 āyni gelenek devāmı èdiyō. bizim yürelerimiz ōyleydi eveli. (II-18.5)
 yaparıS yāwrum bız dē. bız de üyle èderiS. (II-18.63)
 o hükümdār hattā bizı onuñ kabrini top yeri deriz. (II-21.38)

1.1.1.17. ũ ünlüsü: kısalmış u ünlüsüdür.⁴²

ayākkabı yoğüdü. fabriğa yoğüdü. lāstik yoğüdü. (I-1.87)
 pusaraK geliyō, öte yanı ōtluğümüş, e tabi bu yanı yümsek, (II-11.711)
 hē biz ürüm emrinē bāzı girenner var memleketimizdē. (II-16.43)
 bān de nōbētçi çavuşüm. şindi çocuK ānKaraniñ şeyde yaşamış. (II-21.219)
 ha āKlından yani işte sorūnu olānna, çocuğü ölmıyanna guzüm. (II-25.9)
 yani o odalar bu şekilde hızmət verirdi yāwrüm. (II-28.18)

1.1.1.18. ũ ünlüsü: kısalmış ü ünlüsüdür.⁴³

gız böyüdüydü cāñım. hē on doxuz, on sekiz yaşındaydı gızı o zaman. (I-3.4)
öküzüñen filān sürēr, gāldırı idāre olur gidērdi. (II-7.23)
 aynı tōhum gibi gāldı, yani bôyümedi, ağacıñ kōlgesiñde, (II-15.136)
 kūrbanı eti kūrbanıñ dördüncü bāyram güñü bitēr. (II-23.150)
 hē nē diyoiñ yāwrum nelēr geçirdik ya, çoK şükür. (II-28.48)

1.1.1.19. ó ünlüsü: o-ö arası ünlü; yuvarlak, geniş ve yarı kalın bir ünlüdür.⁴⁴

⁴¹ krş. BOZ; *AMA*, s.29, DİNAR; *BDA*, s.13.

⁴² krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.22, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.30, YILDIZ; *IMA*, s.17, DİNAR; *BDA*, s.14.

⁴³ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14, BOZ; *AMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.14.

⁴⁴ krş. BOZ; *AMA*, s.29.

şimdi bu kóyüñ guruluşu yozgattan gelme. (I-1.1)
 ondan sōña o gıtlıgıñ sebebinē hókúmet boşlandı. (I-1.110)
 gèttik şü kórōğlundan geçen bi yol var yā. (I-1.114)
 he yāwrım siz de górüñ. (I-2.112)
 urūsyā óbürī. asılı nē āslı inkārcı millēt, (II-16.95)
óylēydi, óylēydi, bēnim aklımıñ erdinden çok sōñra óylēydi. (II-26.83)

1.1.1.20. ā ünlüsü: a-o arası bir ünlü, o'ya kayarak yuvarlaklaşmış a ünlüsüdür.⁴⁵

āndan soñracımınā daş deyēr, pulluk gırār (I-1.55)
tāmatēsi gıyıP gıyıP bi iki üç gün durduruyolār. (I-2.117)
 bizleri dē ānnarıñ şefāatına nāyilēt, şefaatlarından mahrum bırakma (II-11.5)
āndān sō dēvlet tarafındān muācir komisyonu geliyo dā (II-26.44)

1.1.1.21. ā ünlüsü: nazal a ünlüsü; genizleşmiş bir a ünlüsüdür.⁴⁶

ba_ā şifā veren āsger bu āsger diyō. (II-24.69)
 burda dün bi denesi banā sörguyā çēkti. (II-24.108)

1. TABLO: ÜNLÜLER

	DÜZ						YUVARLAK			
	GENİŞ	YARI GENİŞ		YARI YUV.		D A R	N A Z A L	GENİŞ	YARI GENİŞ	DAR
		D Ü Z	Y U V.	G E N.	D A R					
KALIN	a	á	ú	â	ı	ı	ã	o	ò	u
YARIN KALIN	á					í		ó		ú
İNCE	e	è			ù	i		ö	ù	ü
YARI AÇIK	ä									

* Kısa ve uzun ünlüler tabloya dahil edilmemiştir.

1.1.2. UZUN ÜNLÜLER

İİA'nda uzun ünlüler, birincil ve ikincil uzun ünlüler olmak üzere iki ayrı başlık

⁴⁵ krş. BOZ; *AMA*, s.26.

⁴⁶ krş BOZ; *AMA*, s.26.

altında işlenecektir.

1.1.2.1. Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları⁴⁷

Eski Türkçe'den beri varlığı bilinen birincil uzun ünlüler, tarihî ve çağdaş şivelerimizin bir kısmında varlığını devam ettirmekle beraber *Ölçünlü Türkiye Türkçesi*'nde (bundan sonra *ÖTT*) yoktur. Anadolu ağızları ise, söz konusu uzun ünlüleri sayılı örneklerde koruyor görünümündedir. *İİA*'nda birincil uzun ünlülerin görüldüğü bir ağızdır. *İİA*'nda birincil uzun ünlü olarak tespit ettiğimiz bazı örnekler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

2.TABLO UZUN ÜNLÜLER

<i>İİA</i>	ATAU Ü ⁴⁸	BAAÜ U ⁴⁹	EATA ÜÜ ⁵⁰	KYA ⁵¹	UİA ⁵²	AMA ⁵³	BDA
āç (I-4.31)	āç-					āc-	
āldırdıx (I-3.5)				āl-	āl-	āl-	āl-
āltın (II-15.175)	āltın	āltın				āltın	āltın
āltında (I-4.20)		ālt				ālt	
ārdına (I-4.67)	ārt					ārd	ārdında
ārtıK (II-23.109)	ārt-					ārtıK	
āTdı (II-16.114)		āt-	āt-				āT-
āyrı (II-17.21)				āyırd		āyrı	āyrı
āz (II-10.10)	āz					āz	
bāKtı (II-28.6)			bāk-			bāk-	
bāşlıK (II-18.2)			bāş			bāş	
bôrek (II-17.33)				bôreg	bôreg		bôrek
dāş (II-15.110)	tāş		dāş			dāş	
dēmeden (I-1.50)	tē-			dē-			dē-
elmā (II-24.32)						elmā	
gāldım (II-24.3)	gāl-				gāl-		gāl-
gēlse (II-23.153)					gēl-		gēl-
ōrdan (I-1.174)				ūrda	ōrdan	ōrda	ōrda
ōrgü (II-12.4)	ōr-					ōr-	
vār (I-2.112)	bār	vār	vār		vār	vār	vār
yāzdılār (II-8.132)	yāz-	yāz-				yāz-	
yārdımcı (I-5.66)	yār-					yār-	

⁴⁷ Zeynep KORKMAZ; "Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları" *EATAÜÜ, Türk Dili Üzerine Araştırmalar TDÜA*, Ankara, 1995, TDK Yay., C.1, s.443-458.; KORKMAZ; "Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları" *BAAÜÜ, TDÜA* TDK Yay., C.2, s.197-203, Talat TEKİN; *Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler ATAÜÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975, BOZ; *AMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁴⁸ TEKİN, *ATAÜÜ*, s. 249-27, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁴⁹ KORKMAZ, *BAAÜÜ*, s. 123-127, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁵⁰ KORKMAZ, *EATAÜÜ*, s. 448-456, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁵¹ GÜLENSOY; *KYA*, s. 26, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁵² GÜLSEVİN; *UİA*, s. 11, BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

⁵³ BOZ; *AMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.15.

1.1.2.2. İkiz Ünlüler:

İİA'nda ikiz ünlüler yoğun şekilde bulunmaktadır. Komşu ağızlardan *KYA*'da⁵⁴, *UIA*'da⁵⁵, *AMA*⁵⁶ ve *IMA*'da⁵⁷ sık görülen ikiz ünlülerin *İİA*'nda en çok rastlanan şekilleri şunlardır:

1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler⁵⁸

a_a : bura_a (I-5.26), ba_a (II-11.136)

1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler⁵⁹

ma_ällelêrde (I-1.33), oda_ā (II-28.104), aya_ā (II-16.132), la_ābı (II-22.52), valla_ā (II-15.179), soba_ā (II-17.62), tekne_ē (II-17.6), muhārebe_ē (II-16.132), sevdi_İM (II-20.59), polisli_İNde (II-20.71), talebesi_İM (II-7.55), tavu_Ūñ (II-20.54),

⁵⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 29-31.

⁵⁵ krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 46-50.

⁵⁶ krş. BOZ; *AMA*, s.32.

⁵⁷ krş. YILDIZ; *IMA*, s.18.

⁵⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 29-30, BOZ; *AMA*, s.32, DİNAR; *BDA*, s.16.

⁵⁹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 29, BOZ; *AMA*, s.32, DİNAR; *BDA*, s.16.

1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler⁶⁰

ora_ıā (II-12.2), nē_ıe (II-15.40), itā_ıat (II-21.8), dā_ıa (II-28.80)

1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları⁶¹

1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları

Ses olaylarına bağlı ünlü uzunlukları, yalnızca Türkçe asıllı kelimelerde değil, dilimize girmiş alıntı kelimelerde de görülebilmektedir. Bu tür ünlü uzunluklarını üç ayrı başlık altında işleyeceğiz:

1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler

meyva Sēbze diken yēyecek gadār dikiyō her şeyi. hē oluyō, (I-1.60) “dikiyor”
afyondā şeye döldürmüşlarımış şōle, bizim_ıesgēr de varıvēmış, (II-7.77) “şöyle”
giresun şehitleri demekden maKSāt hā onnā bi taKım (II-9.49) “onlar”
māsrafımı dēvlet çekiyo ēmme. bürdan gāzilik vēdile. (II-11.100) “verdiler”
ōlāñ evi pek havastā (II-15.93) “oğlan”

1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler

āslını dememiş. nērdēn geliP nereyē gıtdini. (I-1.18) “gittiğini”
ilerisini annatamıcan, içirim garıştı yine. (II-11.97) “anlatamayacağım”
verise hatip geçēr cumāyı başka hoca durār ōrda gıldırıdı. (II-20.155) “verir ise”
eveli yatılıyodu. eveli bu baKıcula onnara baKıyōdu. (II-25.13) “bakıyor idi”
tātılā vā. eveli hōrşaf_ıolūdu. hınci üzüm goyūyolā, (II-25.23) “olur idi”
bilmiyom ō_ızman düşdübaK köyü geçiyōmuş. (II-26.18) “geçiyor imiş”
ilk girdim günū demişlēř bi dene haci emi geliyo. (II-27.79) “girdiğim”

1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler

her yanı mermi olsa nētcek. (II-11.86) “ne edecek”
bāni berātetti. oña cezā vērđi. (II-16.218) “beraāt”
bu şekilde bir tarım kıřēđi kōperatifimiz vārdır. (II-23.196) “kooperatifimiz”
amarikan_ıasgerleri bi yer_ıaltı fāliyeti yapārmiş. (II-27.34) “faaliyeti”
dedim mūsādeñiz vārsa bi de bān konuşayım dedim. (II-27.37) “müsaadeniz”
yāni menfātın dışında bişey bēklemeyiñ. (II-28.212) “menfaatın”

⁶⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 30, BOZ; *AMA*, s.32, DİNAR; *BDA*, s.16.

⁶¹ krş. BOZ; *AMA*, s.33, *AMA*, s.32, DİNAR; *BDA*, s.16.

yani size ne verildi māşîñiz verildi (II-28.213) “maaşınız”

1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları ⁶²

Bu tür uzunluklar da hem Türkçe asıllı kelimelerde hem de dilimize girmiş alıntı kelimelerde görülebilmektedir. Bu uzunlukların süresi daha çok konuşan kişinin psikolojisine bağlıdır. ⁶³

ēsgi doKsan_üşTe gurāKlık deñizler meñizler çekilmiş, (I-5.3)

gaçaKlā fīlān bī memleketine toplānsın, (II-9.19)

işde türkiye geleninde de azaldığı için tabi köyümüzde dē işçilik, (II-13.26)

bi dēñe deve potuğū doğuruyō, o bütün gavmiñ gārşısında. (II-21.15)

vay buba bān o āşger bāna bu ēyliği yāptı ki (II-24.60)

kōylü pişmān, düşünüyōr kara karā, (II-27.11)

1.1.3. Kısa Ünlüler

Telaffuz süreleri normalden daha kısa olan ünlülerdir. Türkçede diğer ünlülere göre biraz daha kısa olan “ı” ünlüsünün yanında, ağızlarda sayıları az olmakla beraber diğer ünlülerin de kısa örnekleri vardır. **İİA**’ndaki örnekler :

ă: ondan sōña yāKdī, yīKdī. saKāryāyā gadār gitti. (II-22.70)

ē: bāyrampınārli ismail_āğa varıdın. kara mēmet demiş bān_āfyona gidēcem. (II-28.86)

î: ōrdan durukan ōm_beş gün sōñra bubām iramētlik gēldi. bāni ōrdan çaldı. (II-18.70)

î: yalñız milletē bi sūkūnet verēm, gaçaKlā fīlān bī memleketine toplānsın, (II-9.18)

ũ: bān_izmiriñ_āyvalı ūrumlarıñdanım demiş. (II-11.51)

ŭ : kōyü kōpile dāvet_ēdērsiñ. hērkesi dāvet_ēdērsiñ. (II-19.9)

ō : memet hān vāKfi dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyō. (II-23.9)

1.2. ÜNSÜZLER

1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ

İİA’nda yazı dilimizdeki kullanılan 21 ünsüz (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z)den başka, şu ünsüzler bulunmaktadır: d’, Ç, F, ğ, ğ, x, ħ, ’, k, K, k, l, l, ñ, ñ, P,

⁶² krş. BOZ; *AMA*, s.34, DİNAR; *BDA*, s.17.

⁶³ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, “Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu”, *İlmi Araştırmalar*, S. 14, İstanbul, 2002, s.29-36.

ı, S, Ş, T, t, w, v, ý. Bu ünsüzler, çoğunlukla ortak dildeki temel ünsüzlerin kısmen değişmiş şekilleridir.

1.2.1.1. d' ünsüzü: yarı belirsiz t, ünsüzüdür.

goyūn fevkalād'ē vārıdı fēvgalād'ē. hālā dā gālmadı, (I-5.10)

onuñ gelişini o gāzile bana annattılā. şind'ı mūtemet_ımiş. (II-11.117)

bi de dèyō iki paşa gēld'ı bi cip gēldi dèyō. (II-16.165)

yani bu şekilde bir tarım kırēd'ı kōperatifimiz vārdır. (II-23.196)

biñ doKūz_otuS sekiz yılıñd'ā. biz öylece zapdettiğimizi zaptettik. (II-26.42)

1.2.1.2. Ç ünsüzü : c-ç arası ünsüz; yarı ötümlü bir ç ünsüzüdür.⁶⁴

bāhÇeciğiñ üs yāndan yol geçērdi bizim barajıñ olduğu yērden (I-1.99)

hamırı yoğūrcek bi genÇ_ıadam İāzım bānā. (I-2.2)

hasan-ı basrī vā, türbelē o ārKadeşī bekÇisi şū bu, yanındakılar āyilesi vār, (II-7.11)

hēpsi berāber. yāni kāndi aralarında pāylaşırlar. āşÇı tutārlar, (II-23.105)

hēr yeri Pēstil gibi Çıban_ıolmuş. bi gōzlerī gālmış, gōzlerī ışıldıyōmuş. (II-24.93)

1.2.1.3. F ünsüzü: f-v arası ünsüzdür⁶⁵

hatTa devlet asFalt masFalt yaptı. ayazinden başlıyō (II-8.131)

burlārda Furulan ō, ōn sekiS gişiyī toparladıyō oriyā, (II-11.89)

şepit yaparın, yuka yaparın, şēy mıtfakTā. (II-17.1)

şindi önnar kākı. şindi pilāF, nōhut, hoşāf ondan soña bāmya, (II-18.8)

1.2.1.4. ğ ünsüzü: ön damak g'si; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen g ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır.⁶⁶

içimzēden bizim paşanıñ birisi dèyō ki, ulān deli ğawūr deyō. (II-9.34)

he buğdıyları. onu rūzğarda savurıdīK, (II-21.163)

ipēkyolu gūzerğahındáyKan ōrda bunu dañā ōñce dūymuşTum. (II-23.1)

1.2.1.5. ğ ünsüzü: yarı belirsiz ğ ünsüzüdür.⁶⁷

at gapağı, üs gapağı. o dā kül_ālma şeyi, çekgelī (I-4.2)

⁶⁴ krş. BOZ; *AMA*, s.34, YILDIZ; *IMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.18.

⁶⁵ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.35, DİNAR; *BDA*, s.19.

⁶⁶ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s.18, BOZ; *AMA*, s.35, YILDIZ; *IMA*, s.29, DİNAR; *BDA*, s.19.

⁶⁷ krş. BOZ; *AMA*, s.35, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.56, DİNAR; *BDA*, s.19.

geşliġim fevKalāde goyūn gütTüm, çif sūrdüm. (I-5.7)

gız eşiġim gız gınān gutlu olsūn (I-6.15)

o kırāl oranın böñe öydürmüş, topraġını āldırmış (II-21.45)

topraġından soñā, deveniñ köpüġü ākmış, gayā ölmüş. (II-24.43)

bize ētmeġi veren bu, şifāyı da verēn bu hēpsi. bu da onnan, ōrdan bölünme. (II-25.33)

1.2.1.6. h ünsüzü: yarı belirsiz h ünsüzüdür.⁶⁸

buriyā gēlmişler. kılciöġlü haci māhmut gelmiş. (I-1.12)

yā rabbi sēvgili peygamberimiziñ aşhıplarınıñ, zevceleriniñ, (I-2.87)

bişeyi gālmadı. silahınız yoK., bıçaġınız yoK (II-11.50)

bi dindar, ārKadaşdır. o ārKadaşımıS sabāhları āmin dēr. (II-23.128)

o gayāya şifā veriyō, cānāb-ı allah yürēk gayası diyelektan. (II-24.44)

ona mañāñā bülmicāz. ēl, el sōylensiñ dürsuñ, o ōrda yatıyō. (II-25.34)

1.2.1.7. x ünsüzü: hırıltılı h(a); sızıcı, ötümsüz bir arka damak ünsüzüdür.⁶⁹

çobannarıñ dombayları yayılrmış burlārda. he ēskiden yılxı hālindē (I-1.9)

iki yūze yaxın şimdī buriya bu kōyüñ otürması iki yūzē yaxın. (I-1.25)

hamırımızı yāzdıx. burda yāzdıx, hamırımızı, el hamırı āldı, (I-2.4)

etmeyē de paxmaya gatyōx de. patatēs garışdıryōx, içine atıyōx de hā. (I-4.1)

çobānnılıġ yaramāzlıx istiyō, efēndilik de istemiyo. (I-5.9)

ondan soña onnar dā gēşTı şimdī taxsıyenen gelip gidiyō, ax dēyō hāh. (I-6.4)

āxirzamān peygamberi muhammedi musTafādan başga peygamber çıkmayacak (II-16.48)

1.2.1.8. ' ünsüzü: hemze ya da kesme.⁷⁰

gur'ān-ı kerimi elden, elē dilden dile bize gada getiren müslüman, ālēmlerine, (I-2.93)

makinalı tüfeyiñ başınā. bi' mesāfe uzadıyō. (II-10.9)

alā eşref-i nūr-i cemi'il enbiyāyı vel mürselin. (II-11.36)

bāşlıġ, alıyōz yā, āldımız başlıġı orāya sıvarıS. nē'yimiş ana (II-15.58)

āskiden burda çok mē'şürmüş. aşırı mē'şürdü. şimdī yapan yoK, (II-19.5)

bi de boyaları da silinmemiş. dā' onuñ gabrini maketiñi oriyā kōydürmüş (II-21.46)

he koyunū çobānımız ya'. bān sıġır çobanı. (II-27.97)

⁶⁸ krş. BOZ; *AMA*, s.35, DİNAR; *BDA*, s.19.

⁶⁹ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s18, BOZ; *AMA*, s.35, YILDIZ; *IMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.20.

⁷⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 49, BOZ; *AMA*, s.36, DİNAR; *BDA*, s.20.

1.2.1.9. k ünsüzü: ön damak k'si ; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen **k** ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır.⁷¹

onnār da iki gardaş gēlmişler buriyā beḳār. iki gardaş gēlmişlēr. (I-1.20)

çocuxlara ārpa goydüydum gēttiydim, ne yaparix kāmil ēmmi demiş (I-1.104)

buradā girt birinci alay, alay istikām alayı gurūldu (I-4.21)

afyōnda bi yemek dükkānına geliyō. (I-4.65)

sāldırmayā bāşlayınca garadeñizden bi denēsī māhkūmjimiş. (II-9.42)

yedi āsrıma gadār şey var. kağıdım vār dedi ō. (II-16.102)

anam rahmetgıl, babamgil buradā, ē ikāmah edērkenē, (II-22.51)

halbūsi biz korumasāydıK. imkānımı vā (II-26.65)

1.2.1.10. K ünsüzü: k-g ve k(a)-g(a) arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁷²

bān yoK saKlanmadīm da gōmmedīm de. (II-7.74)

oKumuş. öldümüz sürelērden hāsıl olan sevābı, (II-11.4)

iştē sāğlıK ocağımız bi sāğlıK ocağımı yāptırdıK. (II-13.3)

çocuKlār bōyle anārken gorKarlādı. (II-20.113)

sansār bi zamannar sansār çoK güzel pără ēdiyordu derisi. (II-22.8)

1.2.1.11. k ünsüzü: yarı belirsiz **k**, ünsüzdür.⁷³

māvzerleriñ gūndağında delik olūr bōylē. o, o düdük çalar (I-4.42)

guruduqtān sōña onnādan yapıyoS, guru denesini āyrı. (II-14.30)

her yere bi cāmi yapılmak ossun gibicesine yasāk ētti bilmem. (II-20.157)

ē yemek yedikleri kaşık. o zamanıñ devrinde ağaç kaşık. (II-28.23)

1.2.1.12. l ünsüzü: ön damak l'si; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen **l** ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır.⁷⁴

ēski senē meselā şimdī hicri senesī hicri. (I-1.26)

sen afyona git arkadaş fīlān yer seniñ olsūn demiş. (II-8.66)

bana kim iñanır dedi. evvelā bān iñanırın dedi. (II-16.145)

İakin ōrda tabi insaniñ hēpsi başına geliyō (II-21.214)

⁷¹ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.36, ŞAHİN; *BMA*, s.27, DİNAR; *BDA*, s.20.

⁷² krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. XIX, GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.36, YILDIZ; *IMA*, s.30, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.55, ŞAHİN; *BMA*, s.27, DİNAR; *BDA*, s.20.

⁷³ krş. BOZ; *AMA*, s.36, DİNAR; *BDA*, s.21.

⁷⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. xx, GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.37, YILDIZ; *IMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.21.

ēmre İaKābını yūnus_ emreden aldī söyleniliyor. (II-23.40)

sizē, anañıza babañızā çoluğñuza çocuğñuzā heİāl lōKma yedīrmenizi, (II-28.219)

1.2.1.13. İ ünsüzü: yarı belirsiz İ, ünsüzdür.⁷⁵

bunnar nası_ōlsa diyōr şu şeyde añnaştılār, depede añnāştılār. (I-4.41)

atatürk okula gēldi. bizzat gōrdüm, okutTu bizi ōrda. afyonda afyonda. (II-7.64)

yālñınız bū galeniñ etrafında o zamāniñ bērindē gatır vesāira hayvanāt (II-21.48)

kesē, kesē, kesē āltmış yılına gadā biz bunu tōkēttik. (II-26.58)

milletiñ dilj boğazına tıKīldı. acıK da milletiñ canı sıKīldı (II-27.59)

1.2.1.14. ñ ünsüzü: nazal g ünsüzü; genzel art damak g'sidir, bir çok Anadolu ağızlarında görülebilen bir ünsüzdür.⁷⁶

biricik gīz çıkārdım. dūñür gēldilēr, dūñürçiyi bi govaladım. (I-3.2)

davar güdērseñ_olūr, gütmēSseñ_ōlmāz. (I-5.12)

hā sabaññ sehērindē, sabaññ dahā ōrtalıK_ ağār, ağārmadān bi emīr veriyō. (II-9.28)

koyūn, keçi ondan soña sığır bunnārdan_ alır satārdı. (II-19.25)

yeñi yeñi işdē, ūş dene ūzman çavuşumuz vār, dōrt tāne. (II-22.26)

1.2.1.15. ŋ ünsüzü: yarı belirsiz n, ünsüzdür.⁷⁷

āltı āy fiġān dūrdux. gāli gız böyüdüy'd'ü cāñim. (I-3.4)

doKsān_ atlı selim _ābiniñ dediğine göre ōsmanlılar gēlmişlēr, (II-8.51)

būlgurunu, tārhanalarñi hazırlar_ işde gīşlıK_ o şekilde devām_ eder. (II-13.48)

onnarıñ_ işd'ē bilmēm yemeyini hazırlā, yemeyiñi. (II-17.63)

dūğün sahibiñē hayırlı ōlsun dērler. (II-23.120)

tekrār yeri dönüyō ō onuñ kārñiñi doyuruyolār onu şe yapıyolar. (II-28.37)

1.2.1.16. P ünsüzü: p-b arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁷⁸

ōndan soña şeytanōğlu hacı yāKuP gēlmiş (I-1.12)

ekiP gāldırdığı şeylerin ōşür getirilēdi burıya. (II-7.50)

nāsiP_ olusā vālimiziñ de zāten bu senē söz vēdi (II-13.23)

⁷⁵ krş. BOZ; *AMA*, s.37, ŞAHİN; *BMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.21.

⁷⁶ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.49-50, GÜLSEVİN; *UİA*; s.18, BOZ; *AMA*, s.37, YILDIZ; *IMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.21.

⁷⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.49-50, GÜLSEVİN; *UİA*, s.18, BOZ; *AMA*, s.37, YILDIZ; *IMA*, s.30, DİNAR; *BDA*, s.22.

⁷⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. xx, GÜLSEVİN; *UİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.38, YILDIZ; *IMA*, s.31, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.55, ŞAHİN; *BMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.22.

öyle önüne geçiP dē eşgiyālık yapān yok bu kōydē. (II-16.200)
 gēce dedi ciPinnen gelēcēz dedi, burayi bulacağız dedi, seni (II-21.65)
 meseġā yūnus_omrē, taPTuKTan mevlānayā gidērken (II-23.39)

1.2.1.17. ʀ ünsüzü: yarı belirsiz r, ünsüzdür.⁷⁹

kaş para istiyōñ_āğā. baK hayvan pazārī. kaş para istiyōñ. (I-1.146)
 emirdağı dērler daş bulamadım, (II-15.174)
 horasān vārdūr ērzurumuñ_öte yāndan. (II-24.2)
 hē baña tezgāh kurmuşlar, orda gūlūştüler epey bī. (II-27.84)

1.2.1.18. S ünsüzü: s-z arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür.⁸⁰

gız ānnēsiz gelin_ōlmāS (I-6.13)
 bi zamān goyūn peydā ētTiK bi otuS sene filān bān goyun güttüm, (II-7.25)
 gūnāhlarını bān_onnārīñ heç_ederin. tōvbe ederiS. (II-16.111)
 ramazan dolayisiylē sōyledim gibi kasabamıS tutucudur. (II-23.98)
 burda yaşatamayız nēdēn yaşatamayıS vesāit çoğ_aldı. (II-28.43)

1.2.1.19. Ş ünsüzü: ç-ş arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür.

āyilesiniñ sādıcı vā, şindī iki garı birbirine sādıŞ filān diyōlā, (II-7.12)
 bir milyona da senet vērmiş adām, gız gaŞmış. (II-15.31)
üş gün yatār, allahıñ_izniyenen ya hēş bi şēysi galmāz, (II-24.86)
 meseġā erēnkōy. onnār_orhānnı desēñ hiŞbirini cevāp vermez. (II-26.12)

1.2.1.20. T ünsüzü: t-d arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁸¹

ē burlārda mal_otlaTırKanā bi de bu yüzü āşmışlārmış, (I-1.7)
 tabi hēr tarfTa vārđır, adīm adīm burası şehitlēr diyārı. (II-8.5)
 bānim çocuK_olmadı. yōK bunu evlāTlıK_edindim bān. (II-18.30)
 işde çimēntosunu demirini gēttik. usTayi bekliyoruS. (II-22.38)
 kēndi sōyūde tırmanıyō. asgerlērden sepeT_istiyō. (II-24.31)
 ölümnen burūñ burunā bōlē bi sefer, iki sefēr atlaTTım. (II-28.59)

1.2.1.21. ʈ ünsüzü: yarı belirsiz t, ünsüzdür.⁸²

⁷⁹ krş. BOZ; *AMA*, s.37, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.56, ŞAHİN; *BMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.22.

⁸⁰ krş. BOZ; *AMA*, s.38, DİNAR; *BDA*, s.22.

⁸¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. xix, GÜLSEVİN; *UIA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.38, YILDIZ; *IMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.23.

serşemlētTi bāni, hāstalık serşemlettī. (II-16.182)

ēskişehiriñ hamidiye köyüne gōttūk. (II-18.68)

altmış kilometre açılınca gelēn gidēn deyişti. (II-26.85)

bān yirmi ālťi dedem_otuS, bān dōrt yaşındāydım. (II-28.29)

1.2.1.22. w ünsüzü: çift dudak v'si; ötümlü, sızıcı ve çift dudakta boğumlanan bir ünsüzdür.⁸³

lān bu dediler yāwū türkiyeyi māhvetti, borşlandirdı. (I-1.124)

ulān deli ğawūr deyō. öñüñde bi çete vā. vūr da geş deyō etēm bey. (II-9.34)

asgerdeyīn bān sıhiye çawışıyīn. selimiye gışlasından aşıya er_oatıyōn (II-16.222)

bu yāwrum bu. horasāndan gēlmiş bu adam bu yanna. (II-24.1)

1.2.1.23. v ünsüzü: yarı belirsiz v, ünsüzdür.⁸⁴

cenāb-ı allah tarafından meseġā insannara o zaman güş gūuvet vermiş, (I-1.78)

ōrda gabil_olūr duvālarımız, (I-2.47)

yūmruş gadār. oxlavā bān getireyim, sen şunu aç. (I-4.32)

bāyramda güveyi gēlir, hani yavūklū ya, otumak yasaK, otumāzdı, (II-15.9)

mēvlānaya gidērken yonus_oemre ġaKābī, ēmre lāKābını bürdan_oalıyor. (II-23.239)

1.2.1.24. ý ünsüzü: yarı belirsiz y, ünsüzdür.⁸⁵

onlarıñ hēpsi bōyle serpiştirilerek bence gēlmişler, (II-8.13)

kınayı gariyolār, bōylē eline, ayağına kınāyī yaKarīS. (II-18.17)

bi zaman hērkes çalıştıydī sōñra belediyeliK_oldu. (II-21.113)

karı goca yedi gün arāyla ölmüşler yāni. evet o āyileden (II-23.234)

çünkū vilāyet dışı kūtāhāyāyā çalıştı_o için etrāf köylēr bilmiyō. (II-26.11)

3. TABLO: ÜNSÜZLER

⁸² krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. XIX, GÜLSEVİN; *ÜİA*, s.19, BOZ; *AMA*, s.38, YILDIZ; *İMA*, s.31, DİNAR; *BDA*, s.23.

⁸³ krş. BOZ; *AMA*, s.38, DİNAR; *BDA*, s.23.

⁸⁴ krş. BOZ; *AMA*, s.39, ŞAHİN; *BMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.23.

⁸⁵ krş. BOZ; *AMA*, s.39, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.57, DİNAR; *BDA*, s.24.

	SÜREKSİZ			SÜREKLİ						
	Ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	nazal	yanaklı	titrek	yarı ünlü
Dudak	b	p	P				m			
Diş-Dudak				v, w	f	F				
Diş	d	t	T	z	s	S	n			
Diş-Damak	c	ç	Ç	j	ş	Ş				
Ön Damak	g, ğ	k, k'	K	ğ	h			ı	r	y
Art Damak	g	k	K		h, x		ñ	l		
Gırtlak	,									

- Yarı belirsiz ünsüzler tabloya alınmamıştır.

2. SES DEĞİŞMELERİ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. Ünlü Uyumları

2.1.1.1. Damak Uyumu: *ÖTT*'nde çok ileri durumda olan kalınlık-incelik uyumu; Anadolu ağızlarında yörelere göre farklılık gösterebilmektedir. Hem *İİA* hem de komşu ağızlarda (*KYA, UİA, AMA, İMA*) söz konusu uyum ileri safhadadır. Ancak bu uyumun iki farklı yönünü belirtmekte fayda var:

2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

Kök ve tabanlarda uyum oldukça ileridir.

2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda

2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle:

Kalınlık:

ataşı	(I-1.95)(II-18.59)	vaKıt	(II-7.5)
azarbaycāndān	(II-9.26)	rabbım	(II-11.13)
habarını	(II-15.165)	asıldır<(Ar.)asil	(II-16.201)
mayana<(Ar.)mu'âyene	(II-16.224)	vaKıdımı	(II-18.32)
gırāhmat	(II-21.143)	alı<(Ar.)āli	(II-21.145)
garacaahmat	(II-22.55)	hāricında	(II-23.184)

İncelik:

ille < (Ar.) illā	(II-11.86)	kirede < (Ar.) kirā	(II-15.27)
birēz	(II-22.82)	evelē	(II-28.84)
ezenine<(Ar.)ezān	(II-28.131)	tereziyi	(II-28.212)

2.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle:**Kalınlık:**

māmuru <(Ar.)me'mūr (II-16.101)

İncelik:

dene< (Far.) dāne	(I-1.207)	dirēktör<(Fr.)traktör	(I-1.53)
emīn <(Ar.)āmīn	(II-11.16)	böyün	(II-11.28)
gúdūretine<(Ar.)kudret	(II-16.178)	sedē	(II-16.219)
tebi<tabi'ī(Ar.)	(II-17.36)	bidēncik	(II-24.48)

2.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme İle:**Kalınlık:**

barabarıx	(I-2.114)	barabar	(II-15.69)
-----------	-----------	---------	------------

İncelik:

hökümetinē	(II-16.184)	berebēr	(II-24. 65)
------------	-------------	---------	-------------

2.1.1.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:**i- fiili çekimleri**

varımış	(I-1.71)	yoğudun	(I-1.88)
vārıdı	(I-1.89)	bahalıydı	(I-1.89)
alışgınıdın	(I-1.94)	gavururlardı	(I-1.200)
oğlüyduk	(I-2.106)	çobanısa	(I-5.14)
hadımımış	(I-6.25)	gocumāndım	(II-7.66)
dolduruyumuş	(II-9.37)	nasılısa	(II-11.57)
oyudu	(II-15.114)	yığadıK	(II-21.163)
olürsa	(II-21.208)	çoğudu	(II-21.252)
olürsaK	(II-22.37)	kadīnmış	(II-23.56)
ormānmış	(II-23.68)	çıKarımış	(II-24.52)

+i-ken+ (zarf-fiil)

oxurKan (I-1.134)
 duruKan (II-16.25)
 varıkan (II-22.64)
 yaptırıKān (II-23.24)
 alırKan (II-28.84)

oxurKanā (I-1.135)
 gırārKan (II-21.40)
 güzergāhındáyKan (II-23.1)
 yapılıyōKan (II-28.59)
 oturūKan (II-28.133)

+ki+ (aitlik)

būrdaKı (I-5.40)
 yanındakılar (II-7.11)
 tarāfdaKı (II-18.74)
 başındakı (II-22.62)

ōrdakı (I-5.66) (II-22.62)
 bunuñKunu (II-14.46)
 baksakına (II-20.132)
 karşındakını (28.214)

ki (bağlaç)

diyo ku (II-24.71)

diyō gū (II-24.77)

ile(n) (bağlaç)

kānunla (I-1.131)
 sırāyla (II-8.34)
 zamanla (II-21.40)
 dumannarla (II-22.5)
 kapadoKyāyla (II-23.60)
 orāyla (II-27.92)
 damārnan (I-1.35)
 fişgıynan (I-2.6)
 çalgıynan (I-3.8)
 bacımnan (I-5.51)
 mālclılığınan (II-16.125)
 şartınnan (II-19.30)
 arabasınan (II-20.45)
 āğzınnan (II-22.41)
 hanımıynan (II-23.233)
 yoğurdunnan (II-25.17)

dolayısıyla (II-8.5)
 burāyla (II-11.103)
 suyuyla (II-21.207)
 konyayla (II-23.6)
 tatlıyla (II-23.141)
 vagonlarla (II-28.155)
 uçağınan (I-1.133)
 çocuğunnan (I-2.16)
 malınan (I-5.46)
 onnarınan. (II-7.75)
 tahtayınan (II-19.6)
 gārdaşılān (II-20.35)
 kupayınan (II-22.11)
 omuzūynan (II-23.168)
 maşatınān (II-24.20)
 hōrşafnan (II-25.23)

ölümnan	(II-25.49)	parasınnan	(II-26.33)
tarımnan	(II-26.48)	suyūynan	(II-26.52)
şaKāylan	(II-27.68)	sırāylan	(II-27.89)

2.1.1.1.2. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

ÖTT'nde kalınlık-incelik uyumunun var olduğu bazı kök ve tabanlarda, *İİA* itibarıyla uyumsuzluk görülebilir. Bunlar sınırlı sayıda kelimelerdir. Ancak ekleşme sırasında özellikle inceltici ünsüzler (c, ç, n, s, ş, y) komşuluğunda kalın sıradan kelimelerde uyum bozulabilmektedir. Bunun yanında birkaç ekin de çoğu kere ince ünlülü şekillerinin kullanılması uyumu bozmaktadır.⁸⁶

2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda:

Kalınlık:

alattirik	(I-1.43)	ismat	(II-9.14)
makinalı	(II-10.3)	mubārey	(II-10.5)
içun	(II-25.45)		

İncelik:

selevatlarımış	(II-7.5)	ārKdeşi	(II-7.11)
doğri	(II-8.52)	āyılmeyi	(II-15.26)
vetanı	(II-15.26)	haşgeşli	(II-14.28)
golēy	(II-15.161)	boyiyamadım	(II-15.162)
uğreştiğime	(II-15.180)	ehbābı	(II-16.8)
mühdarlîğıdı	(II-16.14)	İslah	(II-16.113)
dehā	(II-20.16)	atmışTe	(II-20.47)
hiyānētlık	(II-16.206)	mamūl	(II-20.149)
cēsusluK	(II-22.75)	zerrāf	(II-23.192)
haci	(II-27.75)	buğdey	(II-28.82)
yūsuf	(II-28.172)		

⁸⁶ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 33, GÜLSEVİN; *UİA*, s.21, BOZ; *AMA*, s.48, YILDIZ; *İMA*, s.24, DİNAR; *BDA*, s.27.

2.1.1.1.2.2. Eklerde: İİA 'nda çoğu kere ince ünlülü kullanılarak kalın sıradan kelimelerde uyum bozan ekler şunlardır:

-ce(K)+ (gelecek zaman eki)

yoğürcek	(I-2.2)	yoğürcēm	(I-2.2)
gaçecek	(II-9.17)	sokulcēK	(II-11.38)
gālcēz	(II-11.66)	çıkıcek	(II-15.12)
satcek	(II-15.88)	sayıcek	(II-15.89)
alcem	(II-15.161)	galkacek	(II-20.149)
oturcēsīñ	(II-28.53)		

-me/-ma- (fiilden fiil yapan ek)

gıynaşámēcek	(II-9.20)	ōlmeyō	(II-14.24)
dutmeyo	(II-14.24)	vürmicek	(II-15.42)
ayrılemeyon	(II-15.185)	dürmeyo	(II-22.20)
yatırmeyō	(II-20.148)	yātmiya	(II-24.23)
ālmiceksiñ	(II-24.82)		

+IAş- (isimden fiil yapan ek)

helālleşirler (II-23.108)

+ile+

gaderiyle<(Ar.)kader	(II-8.46)	yārdımıyle	(II-11.39)
dolayısıyla	(II-8.30)		

-se+ (şart kipi eki)

dışındáyse (II-15.77)

+le- (isimden fiil yapan ek)

zayıflediğinden (II-8.146)

***+ki+ (aitlik eki)**

ōrdaki	(II-8.82)	ağzındaki	(II-16.111)
mağaralardaki	(II-21.22)	afyōndaki	(II-21.101)
yāndaki	(II-21.102)	yanındaki	(II-21.104)
tārladakini	(II-21.161)	karşındaki	(II-23.75)

demiryollarındaki (II-23.88)	burdaki	(II-23.145)
yaşındaki (II-23.153)		

***+gil+ (isimden isim yapan ek)**

ōğlūgil (I-1.35)	arpacıōğlūgil	(I-4.82)
babamgilden (II-8.32)	gaynatagil	(II-8.73)
mīstīgil (II-21.143)	bubāmgil	(II-28.6)

***-yo+ (şimdiki zaman eki)**

gidiyolā (I-1.158)	istiyo	(I-5.9)
geçinmiyōlā (I-5.10)	geliyo	(I-5.44)
gönderiyō (II-21.6)	temizliyōlā	(II-21.224)
değişmiyor (II-23.35)	diyōm	(II-25.37)

* İşaretli ekler ÖTT’de de uyumu bozmaktadır.

Ancak sınırlı sayıda örnekte şimdiki zaman ekinin uyuma girdiği de görülmektedir.

çalışiyi (I-1.156)	yapıyıs	(II-17.32)
ediyis (II-17.37)		

+yi+ (belirtme hali)

çaliyi (I-1.115)	semāyi	(II-27.49)
parayi (II-15.147)	kınayi	(II-18.21)
musayi (II-20.35)	usTayi	(II-22.38)
dombáyıñ (II-22.74)	vadiyi	(II-23.53)

i- fiili çekimleri:

daKacaKlarıdi (II-11.137)	vurāydi	(II-16.226)
---------------------------	---------	-------------

Başka örnekler:

axşamleyin (I-1.181)	sabāhleyin	(II-28.184)
belāli (II-15.80)	gāwgali	(II-15.80)
dombayli (II-20.76)		

2.1.1.2. Dudak Uyumu: Düzlük-yuvarlaklık uyumu **ÖTT**'ne göre ileri durumdadır. Bu uyum, özellikle **İİA** ile komşu ağızlar (**KYA, UİA, AMA**)⁸⁷ arasında paralellik gösterirken diğer Anadolu ağızlarında da benzer durumlar söz konusudur. **ÖTT**'inde düzlük-yuvarlık uyumunu bozan hem “çamur, hamur” gibi kelimeler hem de alıntı kelimeler **İİA**'nda uyuma girmiştir:

gabil	(I-2.47)	fasille	(I-2.117)
gabıĝı	(I-2.119)	hamır	(I-4.29)
barıt	(II-11.84)	ĝawır	(II-12.19)
dāvılcıyı	(II-15.65)	savişTırdıK	(II-15.141)
gāwırıyölā	(II-15.167)	gāwırmayı	(II-15.167)
saviştiriveriyō	(II-15.171)	tōKTura	(II-15.184)
veyāhit	(II-16.175)	çawışıyın	(II-16.222)
hamıraşı	(II-17.7)	fasillē	(II-17.20)
çapıdı	(II-20.87)		

Yukarıda verdiğimiz bazı örneklerin **ÖTT**'nde olduğu gibi uyumu bozan şekilleri, **İİA**'nda ikili şekil durumundadır:

ĝavuruñ	(II-10.11)	çavuşundan	(II-16.18)
veyahut	(II-28.45)	hamurdan	(II-28.112)

Bunun yanı sıra **İİA**'nda uyum bozukluğu gösteren kişiye özel Türkçe ve alıntı bazı örnekler de şunlardır:

2.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda

gamyōn	(I-1.158)	taburı	(I-5.28)
içün	(II-7.59)	doĝrı	(II-8.52)
aĝıstos	(II-8.96)	māhkūmları	(II-9.43)
yavuklısını	(II-15.13)	yüziĝi	(II-15.34)
bütün	(II-15.34)	okıyāydın	(II-19.71)
savuruğıK	(II-21.163)	hızur	(II-28.26)

2.1.1.2.2. Eklerde

azdur	(I-1.46)	eyidür	(I-1.46)
asılzādedür	(I-1.139)	çalışgandır	(I-1.183)

⁸⁷ krş. GÜLENSOY; **KYA**, s. 31, GÜLSEVİN; **UİA**, s.25, BOZ; **AMA**, s.46, DİNAR; **BDA**, s.31.

dāğdur	(I-2.49)	sāğdur	(I-2.50)
dūñürçiyi	(I-3.2)	geçeceklerdür	(I-4.29)
vürdılār	(I-5.58)	olduğı	(II-8.6)
bulunmış	(II-8.17)	gurmiřlār	(II-8.52)
öpicek	(II-15.10)	yoğudı	(II-15.67)
onı	(II-15.75)	günini	(II-15.156)
boyiyamadım	(II-15.162)	óbürı	(II-16.95)
ödiyecek	(II-19.32)	kesiyolar	(II-22.92)
öldı	(II-28.101)	dokumişlar	(II-28.102)

2.1.2 Ünlü Türemeleri:⁸⁸

2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi: Daha çok “l, r, s, ř” ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde, ön seste hiçbir organik bağı olmayan düz-dar ünlülerin türemesi olayıdır. Bu olay, bir çok Anadolu ağzında olduğu gibi hem *İİA*’nda hem de komşu ağzlarda (*KYA*, *UİA*, *AMA*, *IMA*) yaygın bir eğilimdir:⁸⁹

I- ünsüzü önünde türeme:

İİāzım (II-16.185)

r- ünsüzü önünde türeme:

iramētlik	(I-1.73) (II-18.70)	ürüştü	(I-1.128)
urūhlarına	(I-2.88)	iresim	(I-2.99)
irahātça	(I-2.111)(II-16.173)	ileşberlik <(Far.)rencber	(I-4.8)
ūrāsında	(II-7.16)	ürum	(II-11.51)
ıramazānda	(II-17.30)	ireis	(II-24.47)
ürüsyaya	(II-28.204)		

ř- ünsüzü önünde türeme:

iřēy (II-9.8) işindi (II-21.85)

b- ünsüzü önünde türeme:

ebile (I-4.32)

⁸⁸ Sadettin ÖZÇELİK “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” Türk Dili, *TD*, S. 634, Ankara, 2004, s.550-562.; ÖZÇELİK “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları” *TFKGSO, TD*, S. 612, Ankara, 2002, s.1033-1041.

⁸⁹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 43, GÜLSEVİN; *UİA*, s.26, BOZ; *AMA*, s.47, YILDIZ; *IMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.32.

2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi: İç seste, kelimeyle hiçbir organik bağı olmayan düz-dar ünlülerin türemesi olayıdır.⁹⁰

bis̄millahirahmānirahim (I-2.11)	metire	(I-5.84)
hazireti (II-11.7)	āğālaşan	(II-12.8)
litire (II-13.16)	şeyilerimiS	(II-13.39)
hökūmeder (II-16.97)	nusuret	(II-16.123)
gūdūretine (II-16.178)	koturati	(II-16.188)
kōmpile (II-19.9)	tırabızona	(II-19.19)
filimini (II-21.31)	gonturol	(II-21.42)
bolavadinni (II-21.54)	tōrizim	(II-21.85)
kilometire (II-23.18)	turizim	(II-23.59)
sekiseni (II-23.148)	kasastıro	(II-26.55)
londuradada (II-27.61)	pāngonotları	(II-28.161)
alamān (II-28.191)		

2.1.2.3. Son Seste Ünlü Türemesi: Son seste bir ünlünün türemesidir.

hemi (I-1.220)

2.1.3. Ünlü Düşmesi: *İİA*'nda daha çok iç seste düz-dar ünlüler düşebilmektedir. Ön seste ve son seste düşmeler yaygın değildir.

2.1.3.1 Ön Seste Ünlü Düşmesi: Metinlerimizde iki örneğine rastladık.

*bunuñ_çin⁹¹ (II-27.51) vārdın<var+idi⁹² (I-1.206)

*Bu örnekte düşme, ulanmaya bağlı olmuştur.

2.1.3.2. İç Seste Ünlü Düşmesi: Bu olay hem tabanlarda hem de ekleşme sonucu vurgusuz orta hecede genellikle düz-dar ünlülerin düşmesi şekliyle görülmektedir.⁹³

-ø- < -e- / -a-

⁹⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 44, GÜLSEVİN; *UİA*, s.27, BOZ; *AMA*, s.47, YILDIZ; *IMA*, s.28, DİNAR; *BDA*, s.33.

⁹¹ krş. ÖZKAN; *SYAÖ*, s. 48, DİNAR; *BDA*, s.34.

⁹² bkz. Bu konuda Zeynep KORKMAZ “hastaydın (hasta idi yerine) hastaydına gibi şekillerden kısaltılmış şekiller” görüşünü bildirir. *Türk Gramerinin Sorunları II TGS II* (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999,s.381. Sandıklı ve Başmakçı ve Dazkırı Ağzı'nda da görülen bu özellik için : “Bölgemizde, görülen geçmiş zaman ekinin 3. teklik şahsında “-di” ekinin sonunda bir n sesinin türediği görülmektedir” görüşü bildirilmiştir.bkz. ÖZKAN; *SYAÖ*, s.87, *BDA*, s.35.

⁹³ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 41, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 28, BOZ; *AMA*, s.48, YILDIZ; *IMA*, s.27, DİNAR; *BDA*, s.34.

burda	(I-1.31)	şurda	(I-1.171)
yoğürcek	(I-2.2)	orda	(I-2.118)
ceyrāncıya	(II-16.60)	çelbi	(II-20.113)
gāsTeleri	(II-23.265)	*özman	(II-26.3)
arbası	(II-28.61)		

*Bu örnekte düşme, ulanmaya bağlı olmuştur.

-ø- <-ı- / -i-

kesērsē	(I-1.139)	dışārda	(I-4.3)
daKKa	(II-7.19)	bursāyken	(II-8.1)
ılcaKların	(II-8.98)	sırāynan	(II-13.5)
gaynataniñ	(II-15.8)	şeynnen	(II-15.120)
ünüvēste	(II-17.46)	yuKārdan	(II-20.112)
haKKaten	(II-21.58)	içerde	(II-21.121)
ētle	(II-25.18)	ismini	(II-26.3)
kīsmı	(II-26.24)	āğzına	(II-27.20)
kırılverince	(II-28.72)	kārnı	(II-28.128)
yuKārsı	(II-28.217)	ākılma	(II-28.33)
ayāKKaplarımız	(II-28.99)		

-ø- <-u- / -ü-

kóröğlundan	(I-1.114)	gōyver	(I-5.50)
gōynundan	(I-6.41)	yumurrūS	(II-17.24)
rūhumza	(II-23.132)	būrnu	(II-27.61)

2.1.3.3. Son Seste Ünlü Düşmesi: Kök ve tabanlardan ziyade eklerde daha çok görülen bir ses olayıdır.

ney < neyi	(I-1.139)	gīy < kıyı	(I-1.53)
------------	-----------	------------	----------

2.1.4. Yuvarlaklaşma: Bazı dudak ünsüzleri komşuluğundaki düz ünlüler, söz konusu ünsüzler etkisiyle yuvarlaklaşırlar.⁹⁴

İİA'nda, *ÖTT*'nde damak uyumunu bozan yuvarlak ünlülü örneklerin düz ünlülü olarak kullanıldığını yukarıda görmüştük. (bkz. 2.1.1.2.)

⁹⁴ bkz.KORKMAZ; *Gramer Terimleri Sözlüğü GTS*, TDK Yay., Ankara, 1992, s. 174 (Korkmaz, bu terimi **yuvarlaklaşma** olarak vermiştir, aynı kavram için **dudaklılaşma** terimi de yaygın olarak kullanılmaktadır.)

Yuvarlaklaşma örnekleri:⁹⁵

bubam	(II-7.36)	dömluPunār	(II-9.32)
büşürüp	(II-14.3)	müsāfir	(II-16.77)
comaāt<(Ar.)cemā ‘at	(II-22.39)	cövher	(II-24.42)
komunüsliK	(II-26.21)	karapunārdan	(II-28.162)
suvārdın	(II-28.176)		

2.1.5. Geçişme: Çoğu kere bir arada kullanılan, biri son seste diğeri de ön seste ünlü barındıran iki kelimenin ünlülerinin kaynaşarak tek kelime haline gelmesidir.⁹⁶ Bu olay daha çok “et-, eyle-, ol-” yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiillerde görülür. Bu birleşik kelimelerden kalıplaşmış olanları bitişik yazılırken diğeri ulama “۞” işareti ile ayrı yazılmışlardır:

şura <şu+ara	(I-5.86)	bura < bu+ara	(II-7.2)
nēdem<ne+et-	(II-14.2)	pıracaşī<pırasa+aş	(II-15.114)
tatlaş <tatlı+aş	(II-15.117)	etTidim<etti+idim	(II-15.134)
ekTidim<ekti+idim	(II-15.138)	izninen<izni+ilen	(II-16.45)
alacaş<alaca+aş	(II-18.7)	del۞aliniñ<deli+ali	(II-21.143)
oriya < o+ara	(II-21.188)	sēvdiği۞çün<sevdiği+için	(II-24.41)
cumārtesi<cuma+ertesesi	(II-25.20)	olduğu۞çin<olduğu+için	(II-26.10)

2.1.6. İncelme: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki kalın sıradan ünlülerin ince sıraya geçmesi olayıdır.⁹⁷ *İİA*'ndaki ünlü incelmelerini **Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar** bahsinde genişçe işlemiştik. (bkz. 2.1.1.1.2.) Burada ise; kalın ünlülü iken bir nevi sıra değiştirerek ince ünlülü hale gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilecektir. Bu örneklerin bir kısmı ikili şekle sahiptir:

emmē <amma	(I-1.21)	dēnē<(Far.)dāne	(I-2.107)
úyúr<uyu-	(II-7.14)	hūdūdünü<(Ar.)hudūt	(II-16.187)

⁹⁵ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 29, BOZ; *AMA*, s.49, DİNAR; *BDA*, s.36.

⁹⁶ bkz. Osman Nedim TUNA; Türk Dilbilgisi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları) *TDB*, Malatya, 1986, s.43; KORKMAZ; *GTS*, s. 160 (Korkmaz bu terimi **ünlü kaynaşması** olarak vermiştir.)

⁹⁷ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 87, BOZ; *AMA*, s.50 , DİNAR; *BDA*, s.37.

2.1.7. Kalınlaşma: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki ince sıradan ünlülerin kalın sıraya geçmesi olayıdır.⁹⁸ Yukarıda işlediğimiz incelleme olayında olduğu gibi, burada ince ünlülü iken bir nevi sıra değiştirilerek kalın ünlülü hale gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilecektir.

havastā (II-15.93)

2.1.8. Daralma: Çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğundaki geniş ünlülerin yerlerini dar ünlülere bırakmasıdır.⁹⁹

2.1.8.1. İlk Hecede Daralma: Eski Türkçe’de (bundan sonra *ET*), kapalı e olarak kabul edilen ancak Eski Anadolu Türkçesi (bundan sonra *EAT*) metinlerinde varlığını bilmemize rağmen imlâ olarak tespit edemediğimiz söz konusu ünlünün *İİA*’nda yerini i’ye bırakmasıdır.¹⁰⁰ Bu olay hem komşu ağızlarda (*KYA*, *UİA* ve *AMA*) hem de diğer Anadolu ağızlarında sıkça görülür.¹⁰¹

i < e

idelim	(I-1.127)	itcēñ	(I-1.146)
gicede	(I-1.211)	diyennerē	(I-2.92)(II-22.125)
yimek	(II-8.85)	yire	(II-20.115)

è < e

èkserī	(I-1.81)	èrkek	(II-19.17)
dèmek	(II-20.36)	èt	(II-24.34)
gèce	(II-25.6)	yèmeklerimiz	(II-25.16)

ü < ö

üle	(II-18.66)	büle	(II-17.12)
-----	------------	------	------------

ò < o

sòfra	(II-23.138)	gòydüm	(II-25.41)
-------	-------------	--------	------------

u < o

ulmùSsà	(II-15.39)	gūymuş	(II-12.15)
sufrāyā	(II-15.117)		

2.1.8.2. İç Seste Daralma:

⁹⁸ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 95, BOZ; *AMA*, s.50, DİNAR; *BDA*, s.37.

⁹⁹ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.159. (Korkmaz, bu terimi **ünlü daralması** olarak vermiştir.)

¹⁰⁰ Geniş bilgi için bkz.Gürer GÜLSEVİN, Erdoğan BOZ; *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, s.96.

¹⁰¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 37, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 30, BOZ; *AMA*, s.50, DİNAR; *BDA*, s.38.

Bu ilk hecede kapalı e'ye mahsus ünlü daralması dışında, kelime içinde çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğunda daralmalar da vardır. Bu daralmalar hem *SST*'nde hem de diğer Anadolu ağızlarında oldukça sık görülmektedir.

à < a

onnā_āñ	(II-9.32)	damacàya	(II-14.19)
sıvâyıveriS	(II-15.43)	oràya	(II-24.6)
ōrhanníyà	(II-26.6)		

ı, i < a

yāyliya	(I-1.6)	buriyā	(I-1.28)
doliyā	(I-1.92)	yapmıyā	(I-1.211)
oriyā	(I-3.4)	şuriya	(I-4.26)
gaçmıya	(I-5.38)	mayışını	(II-7.53)
bulunamıyān	(II-8.16)	gīynaşámıcak	(II-9.20)
başlıcağí	(II-11.37)	patladıcāK	(II-11.83)
alcık	(II-15.86)	sayıcek	(II-15.89)
āğlıyā	(II-15.102)	candırılmayınen	(II-16.26)
çıkıcān	(II-20.133)	odiya	(II-23.137)
yāpmıyo	(II-23.254)	yātmiya	(II-24.23)
ālmiceksin	(II-24.82)	būlmicáz	(II-25.34)
oriya	(II-28.111)		

i, i < e

gelincik<gelince	(I-1.77)	ödiyemēzdi	(I-1.112)
düşmiyeceğini	(I-1.126)	vērmicēnī	(I-1.144)
emicek	(I-1.174)	mediniyē	(I-2.33)
memiye	(II-11.84)	hipisi	(II-15.7)
inci < ince	(II-15.128)	herkış	(II-16.180)
işlicekler	(II-28.100)		

è < e

mendères	(I-1.133)	memlekèti	(II-20.2)
----------	-----------	-----------	-----------

u < o

deyūmuş	(II-15.52)	dokdura	(II-24.4)
---------	------------	---------	-----------

ò < o

motòru (I-1.56)

i < u

hamır (I-4.29)

ù < ö

gürmez < gör- (I-2.20)

yùrelerimiz < yöre (II-18.5)

ùyle < öyle (II-18.63)

bùrek < börek (II-20.93)

2.1.8.3. Son Seste Daralma: Belirli bir sebebe bağlanamayan ve sınırlı sayıda örnekleri bulunan bir daralmadır:

à < a

ulmûSsà (II-15.39)

halkà (II-16.24)

yatîrà (II-23.270)

2.1.9. Genişleme: İç veya son sesteki dar ünlülerin çeşitli sebeplerle genişlemesidir.¹⁰²

a, ā < i

hana<hani<hani (II-24.35)

sahābı < sahip (I-3.7)

e < i

eyice (I-5.31)

hēşbiri (II-15.103)

şehar (II-20.23)

sehribāSsîñ<sihir (II-21.16)

ō, o < ū, u

yonāndan (II-20.49)

goyu < kuyu (I-5.32)

ö < ü

döñür (II-14.42)

hökümdār (II-16.63)

hökümetinē (II-16.184)

tökēttik (II-26.59)

ò < u

yònan (I-5.21)

gòvvetli (II-20.99)

mòcize (II-21.12)

tòrizim (II-21.85)

dòmliPunār (II-22.95)

yònus (II-23.202)

2.1.10. Düzleşme: Çeşitli fonetik sebeplere bağlı olarak yuvarlak ünlülerin, yerlerini düz ünlülere bırakmasıdır.¹⁰³ **İİA**'nda birkaç örneği tespit edilmiştir:

i < u

¹⁰² bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 160. (Korkmaz, bu terimi **ünlü genişlemesi** olarak vermiştir.)

¹⁰³ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 160. (Korkmaz, bu terimi **ünlü düzleşmesi** olarak vermiştir.)

gabıġı	(I-2.119)	taburı	(I-5.28)
olduġı	(II-8.5)	bulunmuş	(II-8.17)
aġıstos	(II-8.96)	barıt	(II-11.84)
ērtuġrıl	(II-15.143)	hamır	(II-14.31)
okıyāydın	(II-18.71)		
i < u			
gabil	(I-2.47)	fasille	(I-2.117) (II-17.6)
doġrı	(II-8.52)	anadoliya	(II-8.64)
ı < u			
yavrım	(I-2.3)	onı	(II-21.181)
oldı	(II-28.72)	tavıK	(II-21.211)
yāKıP	(I-1.12)	çamır	(II-8.61)
a < o			
gāybaluyō	(I-5.69)	haşafınan	(II-14.9)
prafösör	(II-23.210)	prapugādadān	(II-27.81)
ā < o			
āndan	(I-1.72) (II-26.44)	tāmatēsi	(I-2.117)
ānnarıñ	(II-11.5)		
e < ö			
şöfer	(I-2.16)		

2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısalması

İİA'nda alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin korunması veya normal süreli ünlü olarak telaffuz edilmesi, birkaç örnek dışında *ÖTT* ile paralellik göstermektedir. Normal süreli ünlü olarak telaffuz edilen örneklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

arāzi	(I-1.10)	aleyhisselamıñ	(I-2.83)
vallahā	(I-4.28)	zaman	(I-4.77)
bazār	(II-7.64)	muhiTte	(II-8.102)
gıyaPlarında	(II-8.108)	zaten	(II-8.129)
aleni	(II-8.148)	denesı	(II-9.42)
taKsiratları	(II-11.32)	adettir	(II-15.13)
ayit	(II-15.28)	barabar	(II-15.120)

cahilin	(II-16.18)	rasülallah	(II-16.110)
ıslah	(II-16.113)	şehitleriñ	(II-16.118)
nam	(II-16.221)	bilakis	(II-20.81)
davet	(II-20.108)	camız	(II-21.130)
mesela	(II-22.25)	ezanı	(II-23.89)
nüfus	(II-23.167)	ziyaret	(II-28.120)
tereziyi	(II-28.212)		

2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.2.1. Ötümlüleşme: Ötümsüz ünsüzlerin yerlerini ötümlü karşılıklarına bırakmasıdır.¹⁰⁴ Ötümlüleşme, hem *ÖTT*’nde hem de bütün Anadolu ağızlarında çok yaygın olarak görülen bir değişimdir. Bu değişimlerin bir kısmı yarı ötümlüleşmelerdir.

Ötümlüleşmeyi üç başlık altında işleyeceğiz:

2.2.1.1. Ön Seste Ötümlüleşme:

#g < #k

ET’deki #k’lerin Oğuz lehçelerinde #g’ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir. *ÖTT*’nde de gördüğümüz bu değişim Anadolu ağızlarının bir kısmında oldukça ileri durumdadır. Komşu ağızlar (*KYA*, *UİA*, *AMA*) da söz konusu değişim için güzel bir örnek teşkil etmektedir.¹⁰⁵

İİA’nda ise *ÖTT* ile bir paralellik söz konusudur.

gelme	(I-1.1)	gēlmişlēr	(I-1.11)
girdini	(I-1.18)	gētti mīydī	(I-1.18)
geşgin	(I-1.25)	geçici	(I-1.36)
gerilemesinden	(I-1.41)	gelirli	(I-1.41)
gīt	(I-1.42)	gömüye	(I-1.51)
geçim	(I-1.59)	geçērkene	(I-1.73)
geşTim	(I-2.61)	getirmiş	(I-2.82)
geşmişlerimize	(I-2.95)	görseñ	(I-2.112)
geri	(I-3.2)	gülēr	(I-3.7)
geçirmiş	(I-4.6)	geşliġim	(I-4.7)

¹⁰⁴ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.151. (Korkmaz, bu terimi **tonlulaşma** olarak vermiştir.); TUNA; *TDB*, s. 27-28.

¹⁰⁵ bkz. GÜLENSOY; *KYA*, s.53, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 36, BOZ; *AMA*, s.55, YILDIZ; *İMA*, s.37, DİNAR; *BDA*, s.43.

göç	(I-5.4)	gece	(II-7.13)
geydirmiş	(II-11.93)	gezēdi	(II-11.101)
gösterin	(II-11.107)	götürüyolā	(II-11.113)
gôrmedim	(II-12.7)	gezinirmiş	(II-12.11)
göceyi	(II-14.5)	gündüzlü	(II-25.4)
güveyi	(II-15.9)	gücenirler	(II-15.12)
gircin	(II-16.6)	günnüyē	(II-17.57)
gelirimiz	(II-17.58)	gücüm	(II-17.71)
gelinim	(II-18.32)	gün	(II-18.57)
genēlde	(II-19.8)	gerçi	(II-19.17)
gerçekten	(II-19.22)	gizlēnmişlē	(II-20.3)
göre	(II-20.25)	göçebeleri	(II-20.34)
güdün	(II-20.37)	gözünü	(II-20.59)
göletlēde	(II-20.63)	gelenek	(II-21.94)
görenekleri	(II-21.94)	göKhamñ	(II-21.142)
gibi	(II-21.188)	götcebinden	(II-27.68)
güzel	(II-22.8)	gönderdiler	(II-22.79)
göl	(II-23.52)	geniş	(II-23.58)
geyikler	(II-23.73)	gözleri	(II-23.138)
genç	(II-23.155)	göbek	(II-24.46)
görëvim	(II-24.77)	gizli	(II-24.99)

ÖTT'nde ötümlüleşmeyip #k'li kalan kelimelerden birkaçı, **İİA**'nda hem ötümsüz hem de ötümlü şekilde kullanılmaktadır:¹⁰⁶

güççüyüm	(II-14.38)	geçi	(II-21.206)
gişi	(II-28.126)		

#g(a) < #k(a) (Listeye alıntı kelimeler de dahil edilmiştir):

gadar	(I-1.10)	gardeş	(I-1.19)
gorucu	(I-1.38) (II-24.21)	gaynakları mı	(I-1.59)
gale	(I-1.71)	gıyısındā	(I-1.73)
gayalārdır	(I-1.95)	gıtlıx	(I-1.110)
gadimi	(I-1.135)	gāhve	(I-1.196)

¹⁰⁶ krş. GÜLSEVİN; **UİA**, s.40, BOZ; **AMA**, s.56, DİNAR; **BDA**, s.44.

gāynadırlardıñ (I-1.204)	gabil (I-2.47)
gaşı (I-2.48)	goştüm (I-2.63)
garanī (I-2.89)	gīnā (I-3.7)
guraKlık (I-5.2)	gawim (I-5.4)
goyūn (I-5.7)	gumandanı (I-5.28)
gutlu (I-6.10)	gīnān (I-6.15)
guduz (II-7.3)	garı (II-7.12)
gāğnı (II-7.51)	ganaātım (II-8.29)
gonār (II-8.48)	gavanōzda (II-8.111)
gocatepe (II-9.24)	gūl (II-11.15)
gamaları (II-11.81)	gāzmayınan (II-11.90)
ganalizasyon (II-13.19)	gırsal (II-13.22)
gatıyon (II-14.5)	gumrulā (II-14.14)
guşlā (II-14.14)	gūrtarıyon (II-14.15)
gırıyoS (II-14.29)	goduK (II-14.44)
gaynataniñ (II-15.8)	galın (II-15.128)
golēy (II-15.161)	garık (II-15.162)
gātiKlı (II-15.163)	galbura (II-15.176)
gasabā (II-16.10)	gōynuna (II-16.60)
gılıyor (II-16.146)	gonāKlık (II-16.151)
garavanacı (II-16.164)	gurbana (II-16.189)
gār (II-17.5)	gatmer (II-17.8)
gış (II-17.19)	guzum (II-17.36)
gāvaK (II-17.76)	gāynımıñ (II-18.31)
gārdī (II-18.34)	gaplarımız (II-18.45)
gīzdırı (II-21.185)	gabārdıñ (II-21.189)
gīyma (II-21.197)	gurs (II-21.213)
gurt (II-22.2)	garagöz (II-22.7)
gol < kol (II-22.11)	gūrtuluş (II-22.47)
gonuşalım (II-22.50)	galıyor (II-23.3)
gabriymiş (II-23.26)	gıldırır (II-23.134)
guzey (II-24.9)	gazāndıñız (II-24.14)
garar (II-24.23)	

ÖTT’nde ötümlüleşmeyip #k(a)’lı kalan kelimelerin büyük bir kısmı **İİA**’nda

ötümlüleşirken, bazı örneklerde ya ötümlüleşme olmamış ya da ikili şekiller ortaya çıkmıştır:

kamyonu	(I-2.112)	kıl	(I-4.38)
kararı	(II-9.22)	kaçan	(II-9.36)
katıP	(II-14.35)	kına	(II-15.82)
kapıyı	(II-15.87)	kadın	(II-19.16)
koyun	(II-19.41)	kavaKtan	(II-20.143)
kalmış	(II-21.4)	kavime	(II-21.6)
kale	(II-21.33)	kullanılıyō	(II-21.117)
konması	(II-21.137)	kuzey	(II-21.233)
kocatepede	(II-22.92)	kayaları	(II-23.4)
kat	(II-23.19)	kurūldu	(II-23.35)
kasabası	(II-23.38)	kaynaTırlar	(II-23.104)
kazānışlar	(II-23.131)	kurbanı	(II-23.148)
koyalım	(II-23.152)	kalır	(II-23.157)
kabire	(II-23.168)	kapatalım	(II-23.183)
kuran	(II-23.185)	kuru	(II-23.213)
karı	(II-23.235)	konaKlamış	(II-23.241)
kuş	(II-23.271)	koluna	(II-24.68)
kazasına	(II-26.19)	kıT	(II-26.49)
kadar	(II-26.50)	kara	(II-27.11)
konuşayım	(II-27.38)	kurtardılar	(II-27.62)
kışın	(II-28.15)	kalan	(II-28.46)
kahveye	(II-28.52)	kafam	(II-28.65)
kırıldı	(II-28.68)	koş	(II-28.93)
kārşıdan	(II-28.137)	kıtlıK	(II-28.197)

#d < #t

ET'deki #t'lerin Oğuz lehçelerinde #d'ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir. *ÖTT*'nde de gördüğümüz bu değişme Anadolu ağızlarında da ileri durumdadır. Söz konusu değişme, *İİA* ile komşu ağızlar (*KYA*, *UİA AMA* ve *İMA*)¹⁰⁷ ve *ÖTT* arasında bir paralellik göstermektedir.

¹⁰⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.53-54, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 36, BOZ; *AMA*, s.58, YILDIZ; *İMA*, s.38, DİNAR; *BDA*, s.46.

İİA ile *ÖTT* arasında bir paralellik söz konusudur.

doğ-	(I-1.27) (II-21.12)	değiş-	(I-1.40) (II-8.58)
doy-	(I-2.35) (II-28.128)	dokuz	(II-7.60)
diñle-	(II-16.37)	dağ	(II-21.133)
demir	(II-23.87)	de-	(II-24.93)
düzeni	(II-26.85)	dize	(II-28.102)

Aşağıya *ÖTT*'nde ötümlüleşmeyip #t'li kalan örneklerin *İİA*'nda ötümlüleşerek #d'li olanları alınmıştır:

daş	(I-1.50) (II-15.174)	dirēktör<traktör	(I-1.53)
dut-	(I-1.131) (II-21.154)	dene	(I-1.207)
duz	(I-2.120)	dutmaç	(I-2.125)
depe	(I-4.23) (II-22.15)	dathıyınañ	(I-6.16) (II-15.121)
davşan	(II-7.62)	dabānca	(II-11.73)
dak-	(II-11.137)	depik	(II-21.232)
darafā	(II-23.14)	daşır	(II-23.169)
dabî	(II-28.76)	dāT	(II-28.120)

İİA'nda ötümlü #d'li şekillerinin yanında ötümsüz #t'li şekilleri de olan örnekler şunlardır:

tepe	(II-11.14)	tarafî	(II-13.36)
tatlı	(II-15.105)	tabi	(II-18.25)
tuTduk	(II-20.34)	tak-	(II-26.80)
taş	(II-28.59)	tane	(II-21.58)
taşımali	(II-22.35)	tuz	(II-28.87)

ÖTT'nde ötümlü olan alıntı birkaç kelime *İİA*'nın genel fonetik eğiliminin aksine ötümsüzdür:

toKTurdan	(II-15.185)	tomatiS	(II-18.42)
-----------	-------------	---------	------------

#z < #s

zoba	(I-1.162)	zabāhīnan	(I-5.45)
zopadan	(II-20.105)	zērrāf	(II-23.192)

#f < #v

fişne (II-17.21)

Ön Seste Yarı Ötümlülük

#T < #t

Tepeniñ (II-21.33)

Tatlıydı (II-25.29)

#S < #s

Sēbze (I-1.60)

SobasıS (I-1.161) (II-22.93)

Sabahtan (II-24.67)

#Ç < #ç

Çēmbēr (II-18.11)

Çıban (II-24.91)

2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme

2.2.1.2.1. **Tabanlarda:** *ET*'de ötümsüz olan bazı örneklerin *EAT* ve *ÖTT*'de ötümlüleştğini biliyoruz. Söz konusu değişme hem *İİA* hem de diğer Anadolu ağızlarında görülebilmektedir. Bununla birlikte *ÖTT*'nde ötümsüz olan bazı alıntı kelimeler *İİA*'nda ötümlüleşmiştir:¹⁰⁸

-g- < -k-

geşgin (I-1.25)

esgi (I-1.138)(II-11.113)

āşgerleriñ (I-5.20)

māhgeme (I-5.56)(II-15.149)

dergenē (I-5.67)

çüngü (II-24.110)

-g(a)- < -k(a)-

alışgın (I-1.94)

fabrigası (I-1.118)

görgusundan (I-1.129)

başga (I-4.10)

gızdırıgáne (I-4.15)

fişgı (I-2.6)

āngaraya (II-7.39)

fagat (II-20.51)

deligānlılār (II-15.69)

-K- < -k- (Yarı ötümlüleşme)

vaKıt (I-5.7)

haKiki (II-24.86)

iKtidāra (II-27.39)

¹⁰⁸ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 43, BOZ; *AMA*, s.60, YILDIZ; *İMA*, s.38, DİNAR; *BDA*, s.48.

-K(a)- < -k(a)-

saKlattırıldı	(I-1.136)	muhāKKak	(I-1.145) (II-25.7)
taKsim	(II-7.10)	daKKa	(II-7.19)
arKadaş	(II-8.14)	maKsāt	(II-9.49)
bırāKma	(II-11.15)	çaKārlar	(II-12.14)
şarKıñ	(II-15.146)	nafaKayı	(II-15.152)
toKat	(II-16.12)	haKāret	(II-16.37)
gaçāKçı	(II-16.198)	haKKımı	(II-16.207)
sıKıntılarımız	(II-17.56)	yıKa	(II-17.63)
yāKar	(II-18.19)	oKūla	(II-18.67)
tāKdir	(II-18.76)	mıntıKada	(II-19.18)
naKliyatla	(II-19.44)	oKKa	(II-20.19)
bışKı	(II-20.22)	gorKarlādı	(II-20.113)
çıKārken	(II-20.136)	toKa	(II-21.50)
sāKlāmbaç	(II-21.52)	ocaKları	(II-21.109)
fuKarāya	(II-23.158)	banKa	(II-23.193)
laKābını	(II-23.240)	konaKlamış	(II-23.241)
maKbuz	(II-24.111)	gonuşduKlarını	(II-25.8)
āKlından	(II-25.9)	baKıcıla	(II-25.13)
bağKūrdan	(II-25.47)	mazılıKTī	(II-26.1)
çoKdu	(II-26.3)	yoKsa	(II-26.8)
yaKın	(II-26.19)	konāKlıyō	(II-26.38)
münāKaşa	(II-26.43)	aKrabāsı	(II-26.74)
taKsi	(II-27.31)	bıraKīrlar	(II-28.17)
yıKılan	(II-28.58)	çuKuruna	(II-28.69)
bāKKal	(II-28.92)	loKum	(II-28.112)

-d- < -t-

işdē	(I-1.59)	muhdarım	(II-16.31)
usda	(II-16.82)	haTda	(II-26.43)

-T- < -t- (Yarı ötümlüleşme)

otlaTırKanā	(I-1.7)	mālcılıKTan	(I-1.81)
ekTīdim	(II-15.138)	savişTırdıK	(II-15.141)
isTiva	(II-15.148)	yapTırmaSsañ	(II-16.32)

yapTırmayınca (II-16.216)	arTdan (II-17.19)
oTurduruS (II-18.11)	mūTlaKā (II-19.32)
duymuşTum (II-23.2)	yoKTur (II-23.16)
böyükTür (II-23.19)	çıKTı (II-23.24)
araştırdım (II-23.41)	sulTān (II-23.43)
kitapTa (II-23.77)	kaynaTırlar (II-23.104)
gāsTeleri (II-23.265)	gôTdük (II-24.6)
söyüTTen (II-24.32)	yapTım (II-25.2)
kôsTek (II-27.6)	konusTulā (II-27.33)
ulāştı (II-27.55)	

-v- < -f-

isTivā (II-15.148)	
--------------------	--

-Ç- < -ç- (Yarı ötümlüleşme)

bāhÇeciğñ (I-1.99)	bekÇisi (II-7.11)
nöbetÇisi (II-11.49)	yemekÇimis (II-14.34)
dilēkÇe (II-16.60)	eşşekÇi (II-16.195)
böyükÇene (II-17.4)	āşÇı (II-23.106)

-F- < -f- (Yarı ötümlüleşme)

āsFalt (II-13.7)	mutFakTa (II-23.11)
------------------	---------------------

-b- < -p-

şebit<şepit (I-2.9)	çılıbak (II-15.36)
ısbanaK (II-15.124)	

-P- < -p- (Yarı ötümlüleşme)

hePİsi (I-2.30)	dePrem (I-3.30)
ıspartada (I-4.48)	ciPinen (II-21.65)
cePe (II-22.94)	dömluPunār (II-22.95)
taPTuKTan (II-23.39)	

-g- < -h-

haşgeş (II-14.28)	
-------------------	--

2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme: İki şekilde olmaktadır. Birinci şekil; sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeye, ünlü ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+V≠**). İkinci şekil ise; sonu ötümsüz bir ünsüzle biten bir kelimeye ünsüz ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+K≠**).

VK#+V≠ : **ÖTT**'nde olduğu gibi hemen bütün Anadolu ağızlarında görülen bir değişmedir. Bu değişme **İİA**'nda oldukça ileri ve yaygın durumdadır.¹⁰⁹

Vğ#+V≠ < Vg#+V≠ < Vk#+V≠ : Değişmenin seyri bize **k**'lerin ötümlüleşip önce **g**, sonra da **g**'lerin süreklileşip **ğ** olduğunu gösteriyor. **İİA**'nda bir sonraki safhada **ğ**'ler çoğu kere komşu ünlülerin açıklığında uzayarak kaybolmaktadırlar:

yörüğü	(I-1.36)	yörükülüğünden	(I-1.37)
toprağı	(I-1.48)	gonduğundā	(I-1.75)
ayağa	(I-1.91)	çarığı	(I-1.93)
düşmiyeceğini	(I-1.126)	getireceğik	(I-1.132)
ērkeği	(I-1.138)	yoğūdun	(I-1.162)
yāstıgınıñ	(I-1.179)	olūğundān	(I-2.61)
paşlığın	(I-3.6)	gapağı	(I-4.2)
çoğu	(I-4.20)	gıcığıma	(II-14.43)
gırığını	(II-14.51)	güdüğünü	(II-14.52)
budağı	(II-16.124)	ineğini	(II-20.85)
gavağa	(II-20.143)	orağı	(II-21.161)
sarığı	(II-21.246)	göreneğimizi	(II-23.171)
asgerliğim	(II-24.3)	köpüğü	(II-24.43)
ēyliğı	(II-24.60)	eteğinden	(II-24.70)
sēvdiğini	(II-24.94)	olduğunu	(II-24.115)
çocuğu	(II-25.9)	yemeği	(II-25.20)
ekmeği	(II-25.33)	bilmediği	(II-25.45)
zappedtiğimizi	(II-26.42)	ocağı	(II-26.63)
hāybeciliği	(II-27.2)	uzağa	(II-27.25)
tuzaga	(II-27.26)	kazığa	(II-27.27)
yatağında	(II-27.41)	kulağını	(II-27.43)
derinliğine	(II-27.52)	yolculuğu	(II-28.2)

¹⁰⁹ krş. GÜLSEVİN; **UIA**, s. 44, BOZ; **AMA**, s.61, DİNAR; **BDA**, s.51.

kaşığı	(II-28.24)	kaymakamlığa	(II-28.45)
bacağını	(II-28.145)	yökluğunu	(II-28.149)
mezârlığın	(II-28.169)	kıtlığı	(II-28.196)
karşılığı	(II-28.212)	çoluğunuza	(II-28.219)

Kg#+V≠ < Kk#+V≠

dēngi misin (I-6.66)

Vd#+V≠ < Vt#+V≠

idelim	(I-1.127)	yürüdenner	(I-1.128)
harcadır	(I-1.150)	çapūduñ	(I-1.172)
nohuda	(I-1.200)	südünū	(I-1.216)
yaradıcısı	(II-11.2)	gideceği	(II-16.96)
büyüdüp	(II-16.124)	añnadacāsak	(II-17.2)
güdeyiñ	(II-20.40)	ısladır	(II-20.65)
otladırız	(II-21.51)	söğüde	(II-24.29)
sepedi	(II-24.31)	işlediyo	(II-28.125)
patladınca	(II-28.202)		

VKd#+V≠ < VKt#+V≠

üsdünde	(II-12.10)	posdun	(II-16.35)
seğirdip	(II-24.55)	gonuşduklarını	(II-25.8)
yoğurdunnan	(II-25.17)	yeşilyurdā	(II-27.34)
bānda	(II-27.53)		

Vc#+V≠ < Vç#+V≠

ucunū	(I-1.172)	sādıcı	(II-7.12)
ilacı	(II-8.27)	ağacı	(II-15.79)
gılcı	(II-22.89)	hāricında	(II-23.261)
gücüne	(II-26.69)		

VKc#+V≠ < VKç#+V≠

pirinci	(II-25.17)	bōrcu	(II-28.215)
---------	------------	-------	-------------

Vb#+V≠ < Vp#+V≠

dibine (II-16.216)

Vz#+V≠ < Vs#+V≠

herkezē (II-28.117)

ÖTTnde olduğu gibi kök ünsüzlerinden sonra çoğu kere ötümlüleşme olmamıştır:¹¹⁰

geçen	(I-1.114)	dutārdıK	(I-1.210)
gapalı	(I-3.120)	gapaġı	(I-4.2)
ata	(I-4.14)	cepede	(I-4.21)
gaçan	(I-4.71)	çekeyim	(II-8.36)
atıyolā	(II-11.76)	yetişiP	(II-11.113)
yatır	(II-13.40)	açarıS	(II-14.31)
getirisiñ	(II-15.123)	batırıyōdu	(II-16.129)
yaparın	(II-17.1)	eker	(II-18.40)
çakar	(II-20.6)	bakanlığına	(II-21.85)
satıyolā	(II-21.110)	sepedi	(II-24.33)
paçaları	(II-24.57)	peçe	(II-26.81)
yataġında	(II-27.41)	tekeriñ	(II-28.65)
tepesi	(II-28.183)	yatıyoS	(II-28.185)

2.2.1.2.3. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması: **ÖTT**nde ünsüz uyumu sebebiyle ötümsüz-ötümlü ünsüz çifti yan yana bulunamazlar. Ancak hem **İİA**'nda hem de Anadolu ağızlarının bir çoğunda böyle bir uyum yaygın bir şekilde söz konusu değildir. Ek başındaki sürekli ötümlü ünsüzler dolayısıyla, ötümsüz-ötümlü ünsüz çiftlerini görmek mümkündür:

T,t#+d≠

gitdini	(I-1.18)	gātda	(II-11.69)
giTdikten	(II-11.121)	çevitdirdi	(II-11.124)
denetdirdik	(II-13.13)	hayāTda	(II-16.58)
yarāTdı	(II-16.148)	okuTduK	(II-24.14)

¹¹⁰ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu" **TD**, S. 605, Ankara, 2002, s.447-455.; Erdoğan BOZ, "Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (b,c,d,g) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümsüzleşme Meselesi" **Türkbilgi Dergisi**, S.2, Ankara 2001, s.11-22.

ētdim (II-28.215)

K,k#+d≠

sōKdum (II-16.217)

gāKdı (II-21.230)

kāKdı (II-28.123)

mūTFakdā (II-17.8)

dēyerēkden (II-23.77)

çökdük (II-28.142)

K#+c≠

çoKcanā (II-18.43)

sökcēñiz (II-24.22)

f#+d≠

tarāfdaKı (II-18.75)

ç#+d≠

bayramiçde (II-24.4)

ş#+d≠

düşdü (I-2.14)

garīşdiriyōx (I-4.1)

işdē (II-13.5)

miraşdā (II-16.87)

āşdī (II-21.98)

ôlmüşdür (II-28.53)

güneşde (I-3.121)

gonuşduKlarımı (II-11.111)

sāşda (II-14.3)

başdan (II-17.19)

dolaşdırmış (II-27.66)

yāKlaşdī (II-28.205)

ş#+c≠

çatışcaKları (II-9.33)

gonuşcām (II-11.130)

barışcāklē (II-14.51)

yērleşceksiñ (II-23.50)

gaşcāk (II-9.37)

çalışcaS (II-13.25)

aşcak (II-15.88)

ş#+g≠

geşgin (I-1.25)

çalışganımış (I-1.182)

yetişgin (II-16.73)

bāşgā (II-24.49)

alīşgın (I-1.94)

fışgı (I-2.6)

başganlığına (II-21.246)

p#+d≠

yapdığım (II-16.16)

yāpdıK (II-21.170)

p#+c≠

yapcāz (II-11.53)

yāpceñ (II-14.54)

s#+d≠

tomatèsdēn	(II-14.11)	mapūsda	(II-16.76)
------------	------------	---------	------------

k#+d≠

demekden	(II-10.49)	çēkdiriP	(II-14.7)
bākdi	(II-16.106)	yōkdur	(II-16.176)
mūTFakdā	(II-17.8)	böyükdür	(II-23.20)
dèyerēkden	(II-23.77)	çōkdük	(II-28.142)

2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:**z# < s#**

herkez<herkes (Far) (II-27.70)

2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:**K# < k#**

yōK	(I-1.59)	çoK	(I-1.60)
ayāK	(I-1.86)	tōpraK	(I-1.116) (II-8.73)
baK	(I-1.146) (II-24.8)	lirālīK	(I-1.150)
günnūK	(I-1.158)	cācıK	(II-8.107)
balīK	(II-8.87)	yuvārīaK	(II-9.15)
yumuşaK	(II-9.16)	bīçāK	(II-11.56)
pusaraK	(II-11.71)	boşnaK	(II-11.118)
gīŝlīK	(II-13.47)	yasaK	(II-15.9)
ısbanaK	(II-15.124)	topraK	(II-16.109)
gūlluK	(II-16.148)	tavuK	(II-17.28)
yāŝlīlīK	(II-17.55)	gāvaK	(II-17.76)
tabaK	(II-17.77)	şafaK	(II-17.79)
dōlmalīK	(II-18.39)	cambāzlıK	(II-19.23)
oraK	(II-20.23)	baŝaK	(II-20.81)
berrāK	(II-21.176)	ālçaK	(II-21.220)
cēsūsluK	(II-22.75)	buçuK	(II-23.4)
sucuK	(II-23.94)	gōncaK	(II-23.154)
sāğlıK	(II-23.208)	īrkçılıK	(II-23.218)
açık	(II-25.6)	gobaK	(II-26.2)
çocuK	(II-26.25)	ufaK	(II-26.39)

haK	(II-26.42)	bulamadıK	(II-26.50)
bāltalıK	(II-26.56)	samānlıK	(II-27.16)
duyduK	(II-27.17)	insānnıK	(II-27.18)
ōlmuşuK	(II-27.94)	bacak	(II-28.13)
kaşık	(II-28.23)	samānnıK	(II-21.115)
būrçaK	(II-28.183)	ērzāk	(II-28.195)

ğ# < k#

yoğ (II-16.215)

T# < t#

vakıt (II-24.7)

kıt (II-26.49)

dāt (II-28.120)

Ç# < ç#

saÇ (II-17.2)

ağaç (II-20.18)

P,p# < p#

yāKuP (I-1.12)

geliP (I-1.18)

ÇoraP (I-1.92) (II-17.69)

gıyıp (I-2.117)

veriP (II-7.5)

ettiriP (II-8.64)

gaçıp (II-9.30)

toP (II-10.10)

āğlaşıp (II-11.30)

yetişiP (II-11.113)

āçıp (II-13.6)

yakıp (II-14.27)

garip (II-16.66)

varıp (II-16.199)

tuTuP (II-19.44)

ōynayıP (II-20.71)

götürüp (II-21.110)

mērkeP (II-23.48)

araP (II-23.68)

sāhiP (II-23.230)

galKıP (II-24.121)

barımP (II-25.15)

inkilāP (II-27.37)

yapılıP (II-27.59)

nāsiP (II-28.20)

2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:

Sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeyi, ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde (**K#+#V**), ilk kelimenin sonundaki ötümsüz ünsüz ötümlüleşir. Anadolu ağızlarının bir çoğunda olan bu değişme, **ÖTT**'nde de olmakla beraber imlâda gösterilmez.¹¹¹

Ç#_#V < ç#_#V

genÇ_adam (I-2.2)

T#_#V < t#_#V

müddeT_eyleşmişler (I-1.3)	sakāT_ayağınñ (II-10.7)
avukaT_ıdı (II-16.213)	ağıT_èdêrlêr (II-18.21)
süT_ölmasa (II-20.83)	cileT_atmîş (II-21.220)
serT_oluyō (II-21.240)	sepeT_istiyō (II-24.31)

ğ#_#V < k#_#V

sōrmağ_isterseñiz (I-1.41)	çoğ_ıyi (I-1.44)
yoğ_èttikten (II-11.52)	yāşmağ_ucūnu (II-14.44)
bāşlığ_adettir (II-15.59)	garānlığ_ardıñ (II-17.50)
ufağ_olduğum (II-24.115)	çoğ_āskidēn (II-26.4)

K#_#V < k#_#V

tetiK_olürdun (I-1.94)	çabuK_öğrēndi (II-7.63)
peK_ölmaz (II-8.19)	merāK_etTik (II-8.83)
örtalıK_ağār (II-9.28)	gāziliK_ūnvānı (II-11.133)
sāğlıK_ocağımız (II-13.3)	āşıK_ölmüşun (II-16.88)
evlāTlıK_edēndim (II-18.30)	gırmaK_için (II-20.10)
çoK_efēndim (II-21.80)	yasāK_öldu (II-21.97)
belediyeliK_öldu (II-21.113)	kāymaK_oluyō (II-21.126)
soğuk_ölmaz (II-21.133)	sıcáK_olur (II-21.136)
topraK_örtüydün (II-21.157)	çoK_eziyet (II-22.67)
çoK_az (II-23.23)	irāhmētliK_öldu (II-23.26)
vērmeK_üstedi (II-23.77)	olmaK_üzere (II-23.106)

¹¹¹ krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 44, BOZ; *AMA*, s.64, DİNAR; *BDA*, s.56.

pāylaşmaḲiçin	(II-23.177)	kıtlīḲediyō	(II-28.191)
yaptırmaḲistediler	(II-23.205)	çocuḲoluyō	(II-25.11)
çoḲıyiydi	(II-25.28)	meşeliḲöldü	(II-26.2)
mazılıḲisminī	(II-26.3)	ūjbudaḲölmüş	(II-26.20)
komunüsliḲilānı	(II-26.21)	baḲōrdan	(II-26.24)
yasaḲèdildi	(II-26.60)	kulaḲasılmamış	(II-27.36)
duyduḲonnarī	(II-27.62)	yoḲōyle	(II-27.85)
açıḲolan	(II-28.50)	vürmaḲistedi	(II-28.193)
geşmeḲistedi	(II-28.193)		

b#̣#V < p#̣#V

çoraḅalilār	(II-15.61)	ayıḅölmasıñ	(II-24.46)
--------------	------------	--------------	------------

P#̣#V < p#̣#V

nāsiP̣et	(I-2.13)	geliP̣ōrda	(II-7.13)
tekSiP̣et	(II-8.37)	tahriP̣ētmiş	(II-8.134)
böyūḍP̣öküz	(II-16.124)	vāciP̣ōlmadı	(II-16.137)
ayıP̣oluyō	(II-21.227)	gidiP̣alcaýız	(II-21.228)
receP̣ağā	(II-28.14)		

2.2.2. Ötümsüzleşme: Ötümlü ünsüzlerin yerlerini ötümsüz karşılıklarına bırakmasıdır. Anadolu ağızlarında çok yaygın görülen bir değişmedir. Bu değişmelerin bir kısmı yarı ötümsüzleşmedir.¹¹²

2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

p < #b

paşlığın	(I-3.6)	pışTī	(I-2.7)
pāngonotları<banknot	(II-28.161)	paçā	(I-1.95)
paxırlara<bakır	(I-1.215)		

#t < #d

tomatesdēn	(II-14.11)	toKTurunan	(II-15.183)
------------	------------	------------	-------------

#f, #F < #v

¹¹² bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.151. (Korkmaz, bu terimi **tonsuzlaşma** olarak vermiştir.), TUNA; *TDB*, s. 28, BOZ; *AMA*, s.65, DİNAR; *BDA*, s.57.

fışne (I-1.62) Furulan (II-11.89)

#s < #z

sāten (II-21.166) siyāret (II-25.26)

2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme

-t- < -d-

sontaj (I-1.32) gôttüle (II-11.64)

-Ç- < -c-

yölÇu (I-2.16)

-F- < -v-

asFalt (II-8.131)

-s- < -z-

teskereyi (II-21.214) gāsTeleri (II-23.265)

-S- < -z-

baxmāSsan (I-1.63) teksiP (II-8.37)

gaSsin (II-8.135) ulmûSsà (II-15.39)

tuSsuS (II-15.98) viSiteye (II-21.217)

-ş- < -j-

sondaşlār (II-21.175)

2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme

s, S # < z#

gübresiS (I-1.67) susuS (I-1.67)

olmaS (I-1.148) televizyõnsuS (I-1.160)

halısıS (I-1.161) yanmaS (I-1.173)

getmeS (I-1.187) bîS (I-4.22)

duyarıS (II-8.33) imtiyāS (II-8.74)

birāS (II-8.141) tērtemiS (II-11.129)

yetersiS (II-13.9) dağlarımıS (II-13.25)

malımıS (II-13.27) tūrkuS (II-14.2)

kökümüS (II-15.49) çekemeS (II-16.67)

yakarıS	(II-17.3)	haşhaşlarıS	(II-17.13)
sağarıS	(II-17.17)	misāfirimiS	(II-17.17)
çalarıS	(II-17.18)	guruduruS	(II-17.20)
ovcalarıS	(II-17.26)	gıs	(II-18.12)
kimimis	(II-18.27)	götürüS	(II-18.56)
yaparıS	(II-18.62)	satıyōS	(II-19.47)
domūS	(II-22.1)	āvlarıS	(II-22.1)
sekiS	(II-22.11)	otuS	(II-23.3)
ediyoruS	II-23.28)	kasabamıS	(II-23.98)
ārkadaşımıS	II-23.128)	nūfūsumuS	(II-23.166)
doKus	II-23.198)	mēmurumuS	(II-23.209)
sekiS	II-23.218)	demiyoS	(II-23.239)
poyraS	II-24.9)	muhāciriS	(II-26.14)
üleşemiyōS	II-26.47)	ekēmeyiS	(II-26.48)
kesiyōS	II-26.57)	herkes	(II-26.82)
ısmīrıS	II-28.137)		

T,t# < d#

seyiT	(II-8.5)	ot < od	(II-21.7)
mēmet	(II-21.54)		

k# < ğ#

teblık < (Ar.)tebliğ (II-21.9)

F# < v#

pilāF (II-18.8)

2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları: *İİA*'nda çoğunlukla “ğ,h,l,r,v,y” ünsüzlerinin komşu ünlülerdeki açıklık¹¹³ sebebiyle kaybolmaları çok yaygın ve ileri durumdadır. Bu kaybolma *İİA*'nda olduğu kadar komşu ağızlar *AMA* ve *UİA*'da da çok yaygındır.¹¹⁴ Bunların dışında çeşitli sebeplerle ünsüz kaybolmaları olabilmektedir.¹¹⁵

¹¹³ Ünlülerde açıklık için bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 3.

¹¹⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.64-66, GÜLSEVİN; *UİA*,s. 47-55, BOZ; *AMA*, s.67-72,DİNAR; *BDA*, s.59.

¹¹⁵ Erdoğan BOZ; “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu” *TD*, S.600, Ankara, 2001, s. 856-864.

Ünlülerin açıklığı sebebiyle dört şekilde oluşmaktadır.¹¹⁶

2.2.3.1. Erime: Kelime içinde veya sonunda “ğ, h, l, r, v, y” ünsüzlerin, komşu ünlülerdeki açıklık sebebiyle kaybolmasıdır. Bu esnada komşu ünlü çoğu kere uzar. Ancak yer yer ünlünün uzamadığı örnekler de tespit edilmiştir.

2.2.3.1.1 Kelime İçinde

-VK- < -VğK-

örēnmiş	(I-1.29)	rāmēn	(II-23.95)
dāda	(II-7.46)	sādışla	(II-15.84)
ālālā<ağlarlar	(II-15.95)	būdāynēn	(II-17.25)
ölümnan	(II-25.49)		

-VK- < -VhK-

māsus	(I-1.21)	istikam	(I-5.21)
gāve	(II-8.117)	mapūs	(II-16.76)
iramētlik	(II-18.70)	mēmet	(II-21.54)
terāviden	(II-22.42)		

-VK- < -VIK-

atmış	(I-1.53)	at	(I-4.2)
bēki	(II-7.39)	boşātsinnār	(II-9.38)
ōmuş	(II-15.67)	goyutmaş	(II-20.82)
gāKdı	(II-21.230)	sēçuKlulār	(II-23.27)

-VK- < -VnK-

sora	(I-1.10)	geşliğim	(I-5.7)
ileşbērlık	(I-5.8)	koturatı	(II-16.188)

-VK- < -VñK-

sōra	(I-1.116)	*so	(II-26.84)
------	-----------	-----	------------

¹¹⁶ Ünsüz kaybolmaları ünlülerin açıklığı sebebiyle “erime, büzülme ve derilme, yutulma” olarak dört başlık altında işlenirken KORKMAZ, bu değişmeyi “ünsüz düşmesi” adıyla tek başlıkta birleştirmiştir. bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 162-163.

*İşaretli örnekte önce erime, sonra derilme olmuştur.

-VK- < -VrK-

dutmuyōmuş (I-1.19)	verilērdin (I-1.139)
alıyolar (I-1.144)	ediyolār (I-2.116)
çılıpāklādı (I-5.30)	āsgēler (I-5.36)
gūdēdim (II-7.30)	duvāları (II-8.81)
vēdīse (II-14.3)	ōlūsa (II-14.17)
basāsıñ (II-14.20)	gatālā (II-14.31)
ōtumak (II-15.9)	ōvēlēr (II-15.84)
yoğurūsuñ (II-15.123)	duru muyun (II-15.140)
fırinnādā (II-17.35)	ünüvēste (II-17.46)
çikiniñ (II-17.79)	dēdik (II-18.7)
düzlēlēr (II-21.182)	cumātesi (II-21.216)
ēlmalādan (II-24.35)	

-VK- < -VfK-

çitçilik (I-1.30) (II-23.2)	çit (II-20.31)
yuka (II-17.1)	yuka<yūka<yufka<yuvka<yubka

-VK- < -VyK-

bōle (I-5.15) (II-20.1)	bōne (II-7.14)
gālī < gayri (II-7.50)	sōlemesi (II-8.110)
hadin (II-11.67)	şōle (II-17.13)
godu < koy- (II-20.34)	şōne (II-21.10)
şēsinde (II-21.70)	ōle (II-27.91)

-VK- < -V'K-

katiyen < (Ar.)kat'iyen (II-28.23)	bāzı < (Ar.)ba'zı (II-16.83)
anane < (Ar.)an'ane (II-23.163)	kuran < (Ar.)kur'an (II-23.185)
yāni < (Ar.)ya'ni (II-22.93)	

-VK- < -VvK-

mēsimi (II-23.97)

mēlūdūñ (I-4.29)

2.2.3.1.2. Kelime Sonunda

KV# < -KVğ#

dā (II-15.47)

KV# < -KVh#

allā (I-2.1)

vallā (II-25.22)

KV# < -KVI#

ge (I-2.24)

resü (II-16.107)

nasī (II-27.96)

KV# < -KVr#

birleşmiyō (I-1.35)

zamānna (I-1.40)

dikiyō (I-1.60)

günne (I-1.105)

ālmıyō (I-1.143)

yanıyō (I-1.169)

çeviri (I-1.189)

garā (I-5.38)

dēyō (I-6.4)

içē (II-7.18)

öbū (II-8.26)

özü (II-8.35)

bi (II-8.40)

teşekkū (II-8.86)

edē (II-14.9)

guşlā (II-14.14)

goyuyō (II-15.66)

taKālā (II-15.78)

ürüyō (II-16.11)

yatırlā (II-16.67)

satıyō (II-16.126)

varī (II-16.178)

alı (II-16.179)

götürü (II-16.189)

tēknelē (II-18.56)

salıyō (II-20.119)

ōymuşlā (II-21.20)

değirmenne (II-21.168)

vā (II-24.98)

ēvlē (II-25.22)

KV# < -KVy#

şe (II-7.60)

KV# < -KVn#

gawırısı<kavurursun (I-1.200)

KV# < -KVt#

hareke (II-20.53)

2.2.3.2. Büzülme: Kelime içinde iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü haline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir.¹¹⁷

-V / V∪V- < -VğV-

gıtdını	(I-1.18) (II-14.42)	soñracımına	(I-1.55)
yoğürcēm	(I-2.2)	vārcān	(I-3.3)
ödeyecēz	(I-5.83)	hastalīnı	(II-7.3)
böcüñ	(II-7.18)	etmedim	(II-7.59)
duydūmuza	(II-8.45)	vūrcez	(II-9.18)
yapcāz	(II-11.53)	gonuşcām	(II-11.130)
buldūmuzı	(II-14.10)	sērdīmiS	(II-14.13)
sağdīmızı	(II-14.22)	kızlīmda	(II-15.1)
alcīn	(II-15.7)	oldūm	(II-15.8)
e∪ēr	(II-15.10)	dedīmi	(II-15.20)
dēliz	(II-15.27)	ārılıK	(II-15.30)
āldīmız	(II-15.58)	sandīnı	(II-15.85)
kepi∪ini	(II-15.105)	añnadacāsak	(II-17.2)
kēkīnı	(II-17.28)	sarımsānı	(II-17.28)
yatmadīm	(II-17.62)	mıñFāmīzdā	(II-18.51)
besledīmiz	(II-19.44)	anıldīñı	(II-20.9)
tavu∪ıñ	(II-20.54)	sevdi∪im	(II-20.59)
polili∪inde	(II-20.71)	māralā	(II-21.37)
yapıştım	(II-21.236)	başKanlīm	(II-23.23)
tanışdīmızda	(II-23.61)	şanssızlīmız	(II-23.62)
verdiñ	(II-23.72)	böyüklünden	(II-23.84)
sucu∪undan	(II-23.89)	gördümüz	(II-23.163)
söyledim	(II-23.177)	gezdiñ	(II-23.222)
kimline	(II-23.225)	baktīñ	(II-23.272)

¹¹⁷ bkz. TUNA; *TDB*, s. 42, krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 51, BOZ; *AMA*, s.70, DİNAR; *BDA*, s.64.

sökcēñiz	(II-24.22)	*dē mi	(II-24.24)
demicēñ	(II-25.14)	götcēz	(II-25.41)
öldünü	(II-26.24)	bildiñiz	(II-26.34)
erdi_unde	(II-26.59)	erdinden	(II-26.83)
yapıldını	(II-27.32)	girdinde	(II-27.71)
girdim	(II-27.74)	dātım	(II-27.86)
ôlcēz	(II-27.86)	geldini	(II-28.27)
ekildini	(II-28.40)	yāptīmiz	(II-28.83)
çekicēz	(II-28.126)	yedimiz	(II-28.153)

*İşaretli örnekte önce büzülme, daha sonra erime olmuştur.

-V / V_ V- < -VhV-

ma_ällemiz	(I-1.17) (II-23.216)	da_ā	(I-1.40)
mu_ābere	(II-21.213)	mezbāne	(II-23.144)
mu_ācirleriñ	(II-26.23)	ēmniyeti	(II-26.40)
mācir	(II-28.176)	mu_aKKaK	(II-28.221)

-V / V_ V- < -VrV-

bilmiyom	(I-2.102)	yoğūP	(I-2.118)
gatıyōx	(I-4.1)	bişiridik	(I-4.11) (II-15.104)
vēcek	(II-10.6)	galıdı	(II-20.30)
verebilim	(II-20.149)	veriseñ	(II-21.241)
diyōm	(II-25.37)	kalifēr	(II-25.48)
aralānda	(II-26.31)	dedelēmiz	(II-26.32)

-V / V_ V- < -VnV-

ba_a	(II-11.137)
------	-------------

-V / V_ V- < -VyV-

sōleyim	(I-1.8)	gëttiydim	(I-1.104)
doyam	(I-2.44)	annayım	(I-5.31)
başlamance	(I-5.35)	verēm	(II-9.18)
gıynaşámēcek	(II-9.20)	annatamīcan	(II-11.92)

sôylemēn	(II-11.129)	bilem	(II-14.12)
evermicez	(II-14.55)	etmēnce	(II-15.3)
fırlıcek	(II-15.13)	gôrmıcek	(II-15.13)
harcıcez	(II-15.40)	vürmıcek	(II-15.42)
demıcek	(II-15.58)	gôrlar	(II-15.84)
görmöz	(II-16.166)	korucak	(II-20.74)
goyōlā	(II-20.90)	yıcek	(II-23.48)
ispatlicām	(II-23.208)	ālmıceksiñ	(II-24.82)
alma_ā	(II-26.61)	işlıcekler	(II-28.100)
dokıcaklar	(II-28.101)		

-V / V_ V- < -VkV-

ālcısañ	(II-15.15)	ölcēdim	(II-15.24)
añnadacāsak	(II-17.2)	la_ābı	(II-24.100)

2.2.3.3. Derilme: Kelime sonunda iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü haline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir:

V# / V_ V < VgV#

baya_ı	(I-2.108) (II-15.120)	oldu_ü	(II-10.14)
öldü	(II-11.45)	gezdı	(II-11.108)
galmadı	(II-11.112)	çocu_ü	(II-15.10)
böre_ı	(II-15.108)	aya_ā	(II-16.132)
gönderdı	(II-21.8)	yedı	(II-22.14)
dedi_ı	(II-22.59)	çizıldı	(II-22.71)
çekıldı	(II-23.11)	yerleştı	(II-23.12)
bayā	(II-23.57)	dendı	(II-23.60)
çaldı	(II-23.96)	çolu_ü	(II-23.182)
aldı	(II-23.212)	geldı	(II-24.28)
açıldı	(II-24.91)	çalıştı	(II-26.12)
öldü	(II-28.30)	gelmedi	(II-28.48)
salladı	(II-28.56)	aşā	(II-28.71)
getirdı	(II-28.132)	başladı	(II-28.155)

V# / V_UV < VhV#

dā < daha	(II-14.51)	saba _U ā	(II-17.62)
allā < allaha	(II-21.255)		

V# / V_UV < VyV#

salamura<salamuraya	(I-1.213)	getirmē	(II-16.21)
muhārebe _U ē	(II-16.132)	oda _U ā	(II-16.154)
satma _U ā	(II-16.195)	tekne _U ē	(II-17.6)
biçilme _U ē	(II-20.8)	bişme _U ē	(II-20.25)
yedirmē	(II-23.161)	bitirmē	(II-23.161)
toplama _U ā	(II-27.87)	çalışmā	(II-27.94)
bura _U a	(II-28.178)		

V# / V_UV < V'V#

tabi < (Ar.)tabi'i	(I-1.5)	cāmī <(Ar.)cāmī'i	(II-16.196)
--------------------	---------	-------------------	-------------

2.2.3.4. Yutulma: İç seste kapalı hece komşuluğundaki bir ünsüzün, komşu bir ünlünün açıklığında kaybolmasıdır. Bilindiği gibi *ET*'de aynı durumdaki g'lerin yutulması Oğuz lehçelerinde yaygın bir değişmedir. *İİA*'nda çoğunlukla "h" yutulmaları tespit edilmiştir.¹¹⁸

-KV- < -KhV-

rāmētlık	(I-2.100)	cepede	(I-5.21) (II-9.4)
mişāfirāne	(II-7.5)	etem	(II-9.35)
mēşūr	(II-14.29)	mütiş	(II-16.199)
tārana	(II-17.20)	herālde	(II-21.120)
velāsıl	(II-26.85)		

-KV- < -KrV-

sōñā	(I-1.194) (II-26.39)		
------	----------------------	--	--

-KV- < -KyV-

fasīle	(I-1.66)	temiz < temyiz	(II-16.214)
--------	----------	----------------	-------------

¹¹⁸ bkz. TUNA; *TDB*, s.42, GÜLSEVİN; *UİA*, s.56, BOZ; *AMA*, s.72, DİNAR; *BDA*, s.68.

2.2.3.5. Ünsüz Düşmesi

2.2.3.5.1. Kelime Başında

#ϕ- <#h

atıpleri	(I-1.134)	apörlerinde	(II-23.126)
āfta	(II-24.10)	ērkes	(II-26.38)
āneleri	(II-26.67)		

2.2.3.5.2. Kelime İçinde

-ϕ- < -t-

çifçilik	(I-1.59)	tūrisler	(II-21.1)
kadasro	(II-24.95)	komunūsliK	(II-26.21)

-ϕ- < -k -

gúçücük	(I-5.90)
---------	----------

2.2.3.5.3. Kelime Sonunda

ø # < t #

çif	(I-1.50) (II-24.81)	üs	(I-4.2) (II-23.10)
sērbes	(II-27.36)		

2.2.3.5.4. Grup Düşmesi: Bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan birden fazla sesin düşmesidir. Çok az görülür:

isce<iscehisar	(I-1.155)	pārtiniñ<partisinin	(I-1.164)
gōrdux<koyardık	(I-1.170)	ōnden<önceden	(I-2.126)

selçuKlarıñ<selçukluların(II-8.8)	ünivertesesi<üniversite (II-8.99)
ölärda<oralarda (II-8.144)	acıK <azıcık (II-9.30)
yānda<yanında (II-11.41)	damacıya<damacanaya (II-14.20)
pate<patetes (II-17.14)	sāce<sadece (II-17.58)
göTduk<götürduk (II-18.67)	gētTik<getirdik (II-20.35)
demİRde<demİrlide (II-22.51)	yunannar<yunanlılar (II-22.55)
kaliFēr<kalorifer (II-25.48)	kitleniyō<kilitleniyo (II-27.71)
döldular<doldururlar (II-28.108)	

2.2.3.6. Hece Tekleşmesi: Bir kelimedede benzer sesleri taşıyan iki hecenin kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalmasıdır.¹¹⁹

-ø- < -(I⁴)r-¹²⁰

bişirik<pişiririz (I-4.7)	
verİZ <veririz (II-7.18)	
gavuruS<kavururuz (II-14.28)	
çıkariZ<çıkariRız (II-15.63)	
sepeleyiveriS<sepeleyiveririz (II-15.126)	
gāldırıS<kaldırırız (II-18.37)	
yetiştirİS<yetiştiririz (II-18.51)	
götürüS<götürürüz (II-18.56)	
yoğurüS<yoğururuz (II-18.58)	
deyiverİZ<deyiveririz (II-20.82)	
gurtarız<kurtarırız (II-21.18)	
çeviriS<çeviririz (II-27.99)	
oturüz<otururuz (II-28.138)	

¹¹⁹ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 79 (Korkmaz, bu terimi **hece kaynaşması** olarak vermiştir.); TUNA; *TDB*, s.44-45.

¹²⁰ krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 68, BOZ; *AMA*, s.73, DİNAR; *BDA*, s.70.

-ø- < -(I)n- ¹²¹

ōnnan < onunla+n (I-1.121)

bunna < bununla+n (II-17.7)

-ø- < -lı-

davşanlı < davşanlılı (II-7.62)

2.2.3.7. Ünsüz Tekleşmesi: İç seste, çoğu kere alıntı kelimelerde aslî ikiz ünsüzden birinin kaybolmasıdır.¹²² *İİA*'nda örnekleri fazla değildir:

-m- < -mm-

eme < amma (II-13.44)

emi < emmi (II-27.75)

-r- < -rr-

bisṣmillahirrahmānirrahim < (Ar.) bismillahirrahmānirrahim (I-2.11)

-n- < -nn-

onār < onnar < onlar (II-7.44)

-v- < -vv-

evel (I-1.71) (II-15.1)

evelā (II-24.41)

gúvetlidir (II-24.102)

-y- < -yy-

gatiyēn < kat'iyen (II-16.175)

seyīt < (Ar.)seyyit (II-23.45)

¹²¹ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 68, BOZ; *AMA*, s.74, DİNAR; *BDA*, s.70.

¹²² bkz. KORKMAZ, *GTS*, s. 163, TUNA; *TDB*, s. 33, BOZ; *AMA*, s.74, DİNAR; *BDA*, s.71.

-h- < -hh-

sıhiye < sıhhiye (II-16.18) sıhatini (II-16.128)

-k- < -kk-

haKımı (II-20.35)

-l- < -ll-

yolār < yollar (II-20.9) valāhi (II-27.78)

-s- < -ss-

gakamasaK (II-17.40) bilemēsiñ (II-28.27)

-c- < -cc-

hacā < hacca (I-2.101)

-t- < -tt-

vaziyete<vaziyette (II-20.99)

-ş- < -şş-

işī<işşi<işçi (II-22.61)

2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri: Bir ünsüzün yakın veya uzaktaki bir başka ünsüze etki ederek onu kendine benzeştirmesi olayıdır.¹²³ Hem *İİA*'nda hem de diğer Anadolu ağzlarında çok yaygın ve ileri durumda görülen bir değişmedir.¹²⁴ Ünsüz benzeşmelerini, eklenme ve ulanmaya bağlı benzeşmeler ile tabanlardaki benzeşmeler olarak üç ana başlık altında işleyeceğiz.

2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme:

-n + ≠n < -n + ≠l

+lAr

zamāna (I-1.40)	insānna (I-1.48)
onnarı (I-1.72)	goyunnarı (I-1.73)
gönneri (I-1.84)	günne (I-1.105)
torunnarı (I-1.152)	gadınnarı (I-1.186)
bunnār (I-1.187)	değirmenneri (I-1.198)

¹²³ bkz. KORKMAZ, *GTS*, s.162, TUNA; *TDB*, s. 34-36, BOZ; *AMA*, s.75, DİNAR; *BDA*, s.71.

¹²⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.60-61, GÜLSEVİN; *UİA*, s.56-60, BOZ; *AMA*, s.75-80, YILDIZ; *İMA*, s.42-47, DİNAR; *BDA*, s.71.

şunnarıñ	(I-2.10)	diyennerē	(I-2.92)
çobannarıydı	(I-2.108)	gelinnēr	(I-2.116)
gelēnner	(II-7.53)	boşatsinnār	(II-9.38)
atannā	(II-10.3)	yannarında	(II-11.43)
doğannara	(II-11.91)	bakannā	(II-11.110)
sorūnnarı	(II-13.2)	fırinnārda	(II-15.120)
girenner	(II-16.43)	müslümannarıñ	(II-16.118)
düğünner	(II-16.177)	çekennēr	(II-17.64)
ekinner	(II-20.60)	dumannarla	(II-22.9)
āKşamnarı	(II-22.40)	yapānnarı	(II-22.78)
bulannar	(II-25.7)	olānna	(II-25.9)
üzümnē	(II-25.24)	durumnara	(II-27.77)
uğrayannar	(II-28.49)	göşmennerdēn	(II-28.198)
almānnar	(II-28.199)	batānnar	(II-28.215)

+II

bostānnı	(II-11.58)	ōsmānnı	(II-16.102)
imānnı	(II-16.139)	cānnı	(II-17.69)
bolavadinni	(II-21.54)	afyōnnū	(II-21.239)
arabörēnni	(II-23.203)	ōrhannıyá	(II-26.6)

+IA-

düzenniyō	(I-1.159)	annamān	(I-3.8)
ōrmannasınlar	(II-8.65)	ōñnendī	(II-13.37)
nişānnadık	(II-14.45)	üñnedikleri	(II-22.88)
dinnedim	(II-24.118)		

+IIK

günnük	(I-1.158) (II-17.65)	çobannıK	(I-5.8)
kesīnnik	(II-8.157)	ıramazannıK	(II-18.60)
samannıK	(II-21.115)	şennikte	(II-23.228)
insānnıK	(II-27.18)		

+na(n) < (i)IA(n) edatı

sennen (I-1.216)	daşınnan (II-15.43)
gazānningarınan (II-18.3)	düğünnen (II-18.4)
hayvannarınan(II-24.10)	onnan (II-25.330)
odunnān (II-26.58)	

+n + ≠n < +n + ≠d

+dA

ramazanna (II-22.41)

+ş + ≠ş < +ş+ ≠ç -ş- < -şş-

*işī<işşi<işçi (II-22.61)

* İşaretli örnekte önce ilerleyici ünsüz benzeşmesi sonra ünsüz tekleşmesi olmuştur.

2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme:

-c + ≠c < -z + ≠c

âccīcix (I-4.31)

-l + ≠l < -r + ≠l

baxāllar (I-1.184)	güdēller (I-1.184)
hazıllāllar (I-1.185)	çalallār (I-2.126)
dökēller (I-2.127)	kesellēdi (I-5.33)
olullārdı (II-18.1)	alıllārdı (II-18.2)

S + ≠s < -z + ≠s

gıSsıS (II-15.99)	yapTırmaSsañ (II-16.32)
vermeSse (II-16.82)	götürmeSseñ (II-16.211)
alamaSsak (II-20.19)	ossun (II-20.157)
sehribāSsiñ (II-21.16)	duSsuz (II-21.210)
bulamaSsiñız (II-22.45)	

2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli de, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.2.1. İlerleyici Benzeşme:

ç# #c < ç# #y

üç_cüze (II-7.32)

m# #m < m# #v

oğlum_mā (II-7.28)

evim_mar (II-15.27)

ölüm_mār (II-17.41)

g# #g < k# #g

deng_geliyō (II-24.54)

2.2.4.2.2. Gerileyici Benzeşme:

K# #g < k# #g

yümruK_gadar (I-4.25)

çoK_gēldilē (II-7.41)

baK_görsem (II-8.139)

çoK_güzēl (II-23.135)

āncaK_genç (II-23.155)

çoK_gúvetlidir (II-24.102)

çoK_gülüm (II-25.16)

olaraK_goymuşlār (II-26.8)

yoK_gēlmişler (II-27.92)

çoK_gidiyōdu (II-28.71)

yoK_genşlērdē (II-28.182)

kītlıK_gītmiş (II-28.186)

m#_#b < n#_#b

om_bir (I-1.143) (II-15.127)

om_beş (I-1.143)

om_milyār (I-1.150)

om_başı (I-5.35)

om_buçuklu (II-11.81)

P# #b < p# #b

goyuP_bişiriyolār (I-3.120)

tōP_beriye (II-10.10)

yetişiP_bôyle (II-11.113)

yayıP_bişiriler (II-28.112)

S# #z < s# #z

otuS_sekiz (II-26.41)

2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler

2.2.4.3.1. Ünsüz-Ünsüz Benzeşmesi

2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme

s-s < # s-k

essi < eski (II-20.86)

ñ-n < # ñ-r

sōñnā (I-1.13)

l-l < l-y

fasille (I-2.117) (II-17.6)

2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme

m-b < n-b

embiyālarıñ (II-11.19)

membā (II-13.7)

Çēmbēr (II-18.11)

cambāzlık (II-19.23)

ambarı (II-21.70)

T-d < h-t

muTdārlık (II-16.17)

t-t < k-t

alattirik (I-1.43)

n-n < l-n

senāniklidir (II-16.55)

n-d < m-d

hindi (I-3.127)

şindi (II-11.37)

m-b < n-b-

sümbül (II-17.52)

-m-n- < -b-n-

mahana < bahane¹²⁵ (II-25.34)

¹²⁵ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.54, DİNAR; *BDA*, s.77.

2.2.4.3.2. Ünlü-Ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz değişmelerinin bir kısmında, komşu ünlülerin etkisi olmaktadır.

2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma: Yuvarlak ünlüler komşuluğundaki ünsüzlerin dudak ünsüzlerine değişmesidir.¹²⁶

-v- < -h-

yavu < yahu (II-22.75)

-v- < -ğ-

dövüş (II-20.73)

-v- < -y-

köve (I-2.106)

2.2.4.3.2.2. Çift Dudaklılaşma

-w- < -v-

yaw	(I-1.116)(II-27.57)	yāwu	(I-1.124)(II-28.154)
gawırısı	(I-1.200)	yāwrım	(I-2.3)(II-28.42)
gawım	(I-4.4)	ğawūr	(II-10.34)
bawırdı	(II-11.114)	gāwgali	(II-15.80)
gāwırmayı	(II-15.167)	ewlādım	(II-16.57)
çawışıyın	(II-16.222)	yāwru	(II-20.91)

2.2.4.3.2.3. Diğer Ünsüz Değişmeleri

2.2.4.3.2.3.1. İç Seste Ünsüz Değişmeleri

-n- < -l-

bône (II-7.14)

-l- < -r-

diyelek<diyerek¹²⁷ (I-1.21)(II-20.56)

-y- < -n-

revāyī (II-20.95)

-h- < -' -

¹²⁶ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 48. (Korkmaz, bu terimi **dudaksıllaşma** olarak vermiştir.); TUNA, *TDB*, s. 29, BOZ; *AMA*, s.80, DİNAR; *BDA*, s.76.

¹²⁷ Bu örneği YILDIZ, *IMA*'da "sızıcılılaşma, ötümlüleşme gibi herhangi bir fonetik hadiseye bağlanamayan ünsüz değişmeleri" ifadeleriyle belirtmektedir. bkz. YILDIZ; *IMA*, s.48, DİNAR; *BDA*, s.78.

ihāne<(Ar.)i'āne	(I-5.72)	nahil<(Ar.)nā'il	(I-2.55)
-v- < -' -			
duvalarīmīz<(Ar.)du'ā	(I-2.75)		
-y- < -' -			
āyileden<(Ar.)ā'ile	(II-7.11)	mayışını<(Ar.)ma'āş	(II-7.53)
nāyil<(Ar.)nā'il	(II-11.6)	hāyīn<(Ar.)hā'in	(II-11.70)
dāyirelerine<(Ar.)dā'ire	(II-11.141)	ayit <(Ar.)ā'it	(II-15.28)
iyāde<(Ar.)i'āde	(II-21.67)	īsmayil<(Ar.)ismā'il	(II-28.160)

2.2.4.3.2.4. Bağlantılı Değişme: İç sesteki sesleri, benzer sesli bir başka kelimedeki seslere dayanarak değişik telaffuz etmektir.¹²⁸

mevlüt <	“mevcut”	(II-8.50)
mübāh <	“münbit”	(II-8.80)
ihтира <	“iftira”	(II-16.28)
gravadına <	“kerevet”	(II-20.123)
halīçasını <	“harita”	(II-21.76)
kasatīro <	“kadastro”	(II-26.55)

2.2.5. Aykırılışma: Çıkış noktaları birbirinin aynı veya yakın olan ünsüzlerden birinin, benzeşmenin aksine çıkış noktasının farklılaşmasıdır.¹²⁹ Diğer Anadolu ağzlarında olduğu gibi, **İİA**'nda da benzeşmeye göre örnekleri oldukça azdır.

#b-n < # b-m

barnağın (II-8.114)

k-t- < # k-k-

girt (I-5.21)

gortmuşsa (II-8.111)

-y-n- < -ñn- < -ñ-l-

düynemedi (I-1.124)

kôyneke (I-5.84)

gôynü (II-14.49)

¹²⁸ bkz. TUNA; *TDB*, s. 31-32, DİNAR; *BDA*, s.78.

¹²⁹ bkz. Sadettin ÖZÇELİK; “Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131-144, DİNAR; *BDA*, s.78

2.2.6. Süreklileşme: Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere değişmesidir.¹³⁰

2.2.6.1. Ön Seste Süreklileşme

mahana < bahane (II-25.34)

2.2.6.2. İç Seste Süreklileşme

2.2.6.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra

ş/ < ç/

İİA'nda yaygın olarak görülen bir değişmedir. Söz konusu değişme komşu ağızlarda da yaygındır.¹³¹

geşgin	(I-1.25)	güşlü	(I-1.26)
işme	(I-1.32) (II-26.51)	kaştım	(I-1.57)
boşlandı	(I-1.110)	kaş < kaç	(I-1.146) (II-28.83)
gēşti	(I-1.154) (II-26.55)	hiş	(I-1.156) (II-26.77)
aş < aç	(I-1.156)	üş < uç	(I-1.158) (II-28.15)
üşlü	(I-5.2) (II-28.127)	kāšta < kaçta	(II-7.51)
uşları	(II-8.150)	āştı < açtı	(II-11.2)
sāşda	(II-14.3)	suşlu	(II-16.28)
sēştiler	(II-16.202)	bişme _e	(II-20.25)
haş < haç	(II-23.97)	gēşmişimize	(II-23.132)
üşgen	(II-23.190)	gôştüler	(II-26.72)
maş	(II-28.146)	göşmennerdēn	(II-28.198)

j/ < c

ejdādına	(II-8.61)	vijdānsızlara	(II-11.34)
mējbūren	(II-28.52)		

ğ/ < k/

çoğ _i yi	(I-1.44)	yoğ _u dun	(I-1.162)
çoğ _u du	(II-21.252)		

2.2.6.2.2. Tabanlarda

-ş- < -ç-

¹³⁰ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 135, TUNA; *TDB*, s. 28, BOZ; *AMA*, s.81, DİNAR; *BDA*, s.79.

¹³¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 64, GÜLSEVİN; *UİA*, s.62, BOZ; *AMA*, s.81, YILDIZ; *IMA*, s.40, DİNAR; *BDA*, s.79.

borşlandırdı	(I-1.124)	genşlerin	(I-1.156) (II-28.52)
ileşberidik	(I-2.107)	sādışla	(II-15.84)
miraşda	(II-16.87)	anaşlarını	(II-21.123)
kazānşlar	(II-23.131)		

-ğ- < -k-

aşşığı	(I-1.23)	alcāğdıñız	(I-4.13)
öğretcēğdiñiz	(I-4.13)	gōrcēğdiñiz	(I-4.14)
böcüğü	(II-7.17)	ocağımız	(II-13.3)
orağa	(II-20.24)	muhtarlığınıñ	(II-21.171)

2.2.6.3. Son Seste Süreklileşme

ş# < ç#

sādış	(II-7.12)	ilaş	(II-8.113)
pirinş	(II-15.107)	avuş	(II-16.92)
saş	(II-18.58)	havuş	(II-20.111)
oruş	(II-23.99)	ağāş	(II-28.24)

2.2.6.4. Alt Ağız Gruplarını Belirleyen Süreklileşme

İİA'nda art damak “**k**”lerinin sızıcılaşarak “**x**” olması iki köyde tespit edilmiştir. Anadolu ağızlarında oldukça yaygın görülen bir değişimdir.¹³²

x / ~ x# < k / ~ k#

balıxtan	(I-1.110)	yuxanıñ	(I-2.28)
oxumuş	(I-2.82)	ırxdan	(I-2.91)
yox	(I-2.92)	maxamlarını	(I-2.96)
çixardım	(I-3.2)	doxuz	(I-3.4)
durdux	(I-3.4)	taxısımı	(I-3.8)
paxmaya	(I-4.1)	atarıx	(I-4.7)
oxlava	(I-4.24)	yaxın	(I-5.14)
baxın	(I-5.32)	yasax	(I-5.55)
boşādıx	(I-6.2)		

2.2.7. Süreksizleşme: Sızıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle patlayıcı ünsüzlere

¹³² krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 57, BOZ; *AMA*, s.82, YILDIZ; *IMA*, s.41, DİNAR; *BDA*, s.81.

değişmesidir. *İİA*'nda birkaç örneği tespit edilebilmiştir:

#c- <#j-

candırmayınen (II-16.26) cileT (II-21.220)

-k- <h-

āKırırı<(Ar.)āhir (II-11.11)

-g- <-h-

haşgeşli<haşhaş (II-14.28)

-ç- <-s-

herkeç (II-14.7)

' < r

bi' (II-10.9) va' (II-27.97)

2.2.8. Ünsüz Türemesi

2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

#h < #ϕ¹³³

haf_ētmēm (II-28.211) hoda (II-23.11)

#y < #ϕ

yēssir<esir (I-5.61) (II-28.151)

#n < #ϕ

nēylehāndır <eynehan (II-16.2)

2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

-n- < -ϕ-

ēnzübillahimineşşeytāniracim (I-2.12)

¹³³ bkz. Gürer GÜLSEVİN, "Türkiye Türkçesi Ağzlarında h Sesi Üzerine", TDAY (Belleten) 2001/I-II, TDK Yay, Ankara, s.129-146, BOZ; *AMA*, s.83, DİNAR; *BDA*, s.82.

-r- < -ϕ-

hōrşaf <hoş+āb (II-25.23)

-‘- < -ϕ-

nè’yimiş (II-15.58) mē’şürmuş<(Ar.)meşhūr (II-19.5)

2.2.8.3. Son Seste Ünsüz Türemesi

-n- < -ϕ-¹³⁴

kesildi miydin < kesildi mi idi (I-1.44)

yāğmadı mıydın < yağmadı mı idi (I-1.45)

varıdın < var idi (I-1.83)

yapārdın < yapar idi (I-1.89)

olūrdun < olur idi (I-1.94)

-y- < -ϕ-

dēy < (Far.)tā (I-1.189) gadınnarıy < kadınları (I-1.189)

tēy < (Far.)tā (II-25.1)

-l- < -ϕ-

istilāl <(Ar.) istilā’ (II-9.41)

2.2.9. İkili Şekil: Bir kelimedede iki ayrı ünsüzün biri birinin yerine kullanılması¹³⁵

r ~ l

gāli (I-5.2)

gāri (II-17.33)

¹³⁴ bkz. Bu konuda Zeynep KORKMAZ “hastaydın (hasta idi yerine) hastaydına gibi şekillerden kısalmış şekiller” görüşünü bildirir. *Türk Gramerinin Sorunları II TGS II*(22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999,s.381. Komşu ağız Sandıklıda da görülen bu özellik için : “Bölgemizde, görülen geçmiş zaman ekinin 3. teklik şahsında “-di” ekinin sonunda bir n sesinin türediği görülmektedir” görüşü bildirilmiştir. ÖZKAN; *SYAÖ*, s.87, BOZ; *AMA*, s.84.

¹³⁵ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 83-84, TUNA; *TDB*, s. 31, BOZ; *AMA*, s.84, DİNAR; *BDA*, s.82.

r ~ x

gadax	(I-2.29)	gadar	(II-24.31)
-------	----------	-------	------------

r ~ l

bilāderiñ	(II-26.25)	birāder	(II-21.172)
-----------	------------	---------	-------------

2.2.10. İkizleşme: İç seste, iki ünlü arasında ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzün tekrarlanmasıdır.¹³⁶ Anadolu ağızlarının bir çoğunda görülen bir olaydır, daha çok Doğu grubu ağızlarında görülür.

-çç- < -ç-

güççüyüm	(II-14.38)
----------	------------

-nn- < -n-

yannı < yanı	(II-16.6)
--------------	-----------

-şş- < -ş-

eşşek	(I-1.100) (II-16.225)	aşşağı	(I-1.23) (II-21.87)
-------	-----------------------	--------	---------------------

-mm- < -m-

hēm̄men	(II-15.34)
---------	------------

-ss- < -s-

yēssir < esir	(II-22.87)
---------------	------------

-yy- < -y-

yörüyyō	(II-9.3)	verīyyo	(II-10.11)
baKīyyo	(II-11.105)	gidīyyo	(II-14.14)
ikīyye	(II-16.81)	goşūyyo	(II-16.137)
sorūyyo	(II-16.213)	eyyī	(II-18.65)
inīyyo	(II-24.54)	tutūyyō	(II-24.55)

¹³⁶ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 163 (Korkmaz, bu terimi **ünsüz ikizleşmesi** olarak vermiştir.); TUNA, *TDB*, s. 32, BOZ; *AMA*, s.84, DİNAR; *BDA*, s.83.

gelīyyo (II-25.7)

-tt- < -t-

zāttēn (II-23.250) sontTaj (II-26.50)

2.2.11. Örnekseme: Bir kelimedeki bir ses veya şeklin örnek alınarak bir başka kelimeye aktarılmasıdır.¹³⁷ *İİA*'nda özellikle nazal g (ñ) örnekseme yoluyla kullanılmaya uygun bir sestir. Bu olay komşu ağızlarda da yaygındır.¹³⁸

-ñ- < -n-¹³⁹

oñu (I-4.23) buñār (II-8.21)

señ (II-9.15) *topliceñ (II-9.46)

*kahyāsımıñ (II-16.169) *bilmiyoñ (II-16.206)

*ölümüyüñ (II-16.225)

*İşaretli örnekler iyelik kaynaklı 2.Tekil Şahıs (+ñ)'den örneksemedir.

2.2.12. Göçüşme: İç seste komşu veya uzak ünsüz ve ünlülerin yer değiştirmesidir.¹⁴⁰

2.2.12.1. Ünlü Göçüşmesi

-a-i- < -i-a-

nāhiyetine < (Ar.) “nihāyetine” (I-1.125) (II-21.80)

-e-a- < -a-e-

ēlfāba < (Fran.) “alfabe” (II-7.60)

¹³⁷ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.168 (Korkmaz, bu terimi **yakıştırma** olarak vermiştir.); TUNA; *TDB*, s.50-52, BOZ; *AMA*, s.86, DİNAR; *BDA*, s.83.

¹³⁸ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 64, BOZ; *AMA*, s.86, DİNAR; *BDA*, s.83.

¹³⁹ bkz. Leyla KARAHAN bu konuda: “ñ ünsüzü Batı Grubu ağızlarının bir kısmında n > ñ, g > ñ değişmelerine sebep olacak derecede benimsenmiştir.” görüşünü belirtir. *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması AAS*, TDK Yay., Ankara, 1996, s.20, BOZ; *AMA*, s.86, DİNAR; *BDA*, s.83.

¹⁴⁰ bkz. Ahmet CAFEROĞLU; “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi” *TDAY Belleten 1955*, T.D. K Yay., Ankara, s.1-7, EREN, “Türk Dilinde Metathese Olayı”, *TDAY, Belleten 1953*, T.D.K Yay., Ankara, s.161-180; KORKMAZ, *GTS*, s. 74, TUNA; *TDB*, s. 38-39, BOZ; *AMA*, s.86, DİNAR; *BDA*, s.84.

2.2.12.2 Ünsüz Göçüşmesi ¹⁴¹

-r-b- < -b-r-

gürbesinden < gübresinden (Yun.) (II-13.47)

-r-l- < -l-r-

irellemesinden < ilerlemesinden (I-1.40)

-y-r- < -r-y-

ceyran < (Ar.) cereyan (II-17.35)

-l-p- < -p-l-

çılpaıkladı < çıplaklardı (I-5.30) (II-15.36)

-z-l- < -l-z-

zelleli < (Ar.) lezzetli (II-14.21)

-n-y- < -y-n-

dināyet < (Ar.) diyanet (II-20.157)

-l-n- < -n-l-

geleninde < genelinde (II-13.26)

-l-m- < -m-l-

mēlmeketiñ < (Ar.) memleketin (II-18.3)

2.2.13. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler:

Kelimelerin telaffuzu sırasında görülen değişiklikler, genelde o yörenin bir fonetik eğilimini belirler. Ancak kimi zaman kaynak kişilerde görülen bazı telaffuz değişikliklerini, o yörenin bir fonetik eğilimi olmaktan çok, kişiye bağlı özellik olarak değerlendirmek gerekir. ¹⁴²

¹⁴¹ bkz. Önder ÇAĞIRAN; "Türkiye Türkçesi Ağzları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi", 3. *Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (1996)*, TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277, DİNAR; *BDA*, s.84.

¹⁴² bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.79, BOZ; *AMA*, s.87, DİNAR; *BDA*, s.85.

baxānmiyān < bakmayan	(I-1.65)
tavassūhi < tasavvufi	(II-8.8)
fosteble < fizibilite	(II-13.19)
pōğlamā < programa	(II-13.24)
āKıbat < avukat	(II-15.150)
ernebi < ecnebi	(II-16.42)
merētesine < mertebesine	(II-16.84)
nedibāndı < edibali	(II-16.104)
biziz < bizim	(II-18.48)
dahāyetli < dirayetli	(II-18.75)

2.2.14. Yarı Ünlüleşme:¹⁴³ Kimi sürekli ünsüzlerin yerlerini yarı ünlü olan y ünsüzüne bırakmasıdır. Bütün örnekleri iç seste görülmüştür:

y < ğ

eylənmiş	(I-1.5) (II-26.35)	deyēr	(I-1.55)
deyil	(I-1.120) (II-16.35)	üyüdüyoS	(I-1.123) (II-14.1)
çiy	(I-1.197) (II-14.24)	üsteymen	(II-11.38)
deyiyō	(II-11.46)	seyirttim	(II-11.87)
dōydürüyoS	(II-14.6)	ciyēri	(II-16.10)
eyēr	(II-16.31)	diyer	(II-16.42)
dōyüşürse	(II-16.175)	ēymiş	(II-17.52)
üyütdü	(II-18.35)	düyünnēde	(II-19.8)
ēylence	(II-19.14)	deyirmencilik	(II-19.39)
düyüsünü	(II-21.190)	deyişme	(II-23.29)
ōyleyin	(II-23.112)	söyüde	(II-24.30)

¹⁴³ krş. BOZ; *AMA*, s.88, *DİNAR*; *BDA*, s.86.

deyneyim	(II-24.102)	düyüsünü	(II-25.41)
yyitpınār	(II-26.52)	deyişen	(II-26.79)
meyēse	(II-27.83)	iyde	(II-28.112)

y < g < ğ < k

gēlcēymiş	(I-1.166)	yemeyini	(I-1.185) (II-21.194)
biricīydi	(I-2.100)	etmeyē	(I-4.1)
önündeyi	(II-7.12)	tüfeyi	(II-9.25)
köpeyi	(II-9.54)	mubārey<mübārek	(II-10.5)
tetiyyi	(II-11.83)	içerideyi	(II-11.85)
kēşgeyi	(II-14.34)	ēşiyinden	(II-15.56)
çifliyyini	(II-16.2)	hākimliyyi	(II-16.34)
ētTiyinden	(II-16.70)	gideceyyi	(II-16.96)
gôrdüyüñ	(II-16.122)	genşliyyim	(II-16.192)
ekmeyi	(II-17.34)	erkeyi	(II-19.16)
göyden<gök	(II-21.7)	yetişemeyeceyyiz	(II-21.56)
çürüye	(II-21.114)	alcayyız	(II-21.228)
küreyi	(II-21.237)	emeyi	(II-23.96)
örneyin	(II-23.165)	deyneyim	(II-24.102)
askerliyyim	(II-27.86)	gömlēyi	(II-28.101)

y < v

dôydū	(I-5.45) (II-21.245)	düyen	(II-21.160)
-------	----------------------	-------	-------------

y < g

böyün	(I-2.1) (II-24.26)
-------	--------------------

y < f

çiyt (II-28.73)

2.2.15. Diş-Damaklılaşma: Bir kelimedede bulunan diş ünsüzünün diş-damaklı ünsüze dönüşmesidir.

ş < s

herkiş < herkes (II-16.180)

herkeş < herkes (I-1.29) (II-16.15)

2.2.16. Uzunluk Kayması: Genellikle şimdiki zaman ekindeki -r ünsüzünün erimesi sonucu o ünlüsü üzerinde bulunması gereken uzunluğun bir önceki ünlüye kaymasıdır.¹⁴⁴

duyūyo	(I-5.60) (II-24.99)	geliyo	(II-14.14)
gidīyyo	(II-14.14)	yēyo	(II-14.32)
istēyo	(II-14.52)	yanīyyo	(II-16.74)
satīyo	(II-16.126)	goşūyyo	(II-16.137)
sorūyo	(II-16.213)	bakīyo	(II-18.65)
kesiyo	(II-21.133)	bāğlayiveriyo	(II-22.64)
girīyyo	(II-24.40)	galīyyo	(II-24.40)
diñniyo	(II-24.99)	olūyo	(II-25.10)
yatīyyo	(II-25.27)	yetiyo	(II-25.47)
yakīyyo	(II-25.48)	seviyo	(II-27.2)
ölūyo	(II-28.157)	veriyyo	(II-28.160)
dönūyo	(II-28.170)		

Geniş zaman ekindeki -r ünsüzünün erimesiyle önündeki ünlüde gerçekleşmesi beklenen uzunluğun başka bir ünlüye kayması da metinlerde tespit edilmiştir.

olusā (II-13.23)

ōlu (II-14.33)

¹⁴⁴ krş. DİNAR; *BDA*, s.87.

vedî (II-21.254)

2.2.17. Ünsüz Uyumu: Türkçe kelimelerde komşu ünsüzler arasındaki bu uyum, *ÖTT*’nde geçerli bir kural iken bir çok Anadolu ağzında kural olmaktan çıkmıştır.¹⁴⁵ *İİA*’nda ünsüz uyumsuzluğu yönü ile dikkat çeker:

-K,kd-

āKdaş	(I-1.6)	geçirdikden	(I-1.210)
doKdura	(II-11.130)	çēkdiriP	(II-14.7)
yōKdur	(II-16.98)	böyūkdür	(II-23.20)
bākdi	(II-16.106)	çōKdur	(II-16.159)
tāKdir	(II-23.269)	diyelēkden	(II-24.5)

-Ks-

taKsim	(II-7.10)	maKsāt	(II-10.49)
baKsalar	(II-16.78)	doKsān	(II-20.31)
yoKsa	(II-26.8)	taKsi	(II-27.31)

-pd-

yāpdıK	(II-18.28)	zapdettiğimizi	(II-26.42)
--------	------------	----------------	------------

-sd-

tomatèsdēn	(II-14.11)	desdekleyici	(II-16.68)
mapūsda	(II-16.76)	usda	(II-16.82)

-şd-

güneşde	(I-2.121)	garīşdırıyōx	(I-4.1)
gēşdi	(II-16.62)	miraşdā	(II-16.87)
dūşdū	(II-16.158)	başdan	(II-17.19)
ōynāşdı	(II-18.28)	beşdē	(II-21.74)

¹⁴⁵ krş. BOZ; *AMA*, s.88, *DİNAR*; *BDA*, s.87.

yapılışda	(II-21.100)	tanıŝdīmızda	(II-23.61)
āŝdī	(II-24.111)	iŝdē	(II-27.93)
-ŝg-			
alīŝgın	(I-1.94)	çalīŝgandır	(I-1.183)
başga	(I-1.186)	yetiŝgın	(II-16.73)
-sg-			
ēsgī	(I-5.3)	āsgēr	(I-5.53)
bāsgına	(II-16.78)		
-td-			
vaziyetde	(I-1.4)	çevitdirdi	(II-11.124)
gütüm	(II-15.145)	tuTdular	(II-16.28)
hatda	(II-23.221)		
-hd-			
zabāhdan	(I-2.5)	allahdan	(II-16.36)
mūhdār	(II-16.219)	tārihde	(II-23.214)

II. ŞEKİL BİLGİSİ

EKLER

ÇEKİM EKLERİ

İSİM ÇEKİMİ

ÇOKLUK EKİ

+lAr

Aynı türden bir çok varlıkları anlatmak görevindedir.¹⁴⁶ İşlev olarak *ÖTT* ve diğer Anadolu ağızlarındaki kullanımlarından bir farkı yoktur. Yalnızca hem *İİA*'nda hem de diğer Anadolu ağızlarında değişken şekilleri (allamorf)¹⁴⁷ çok fazladır.

n#+lAr durumunda ekin bir çok değişken şekli ortaya çıkmaktadır. Öncelikle ek başındaki "l" ünsüzü benzeşme ile "n" olur ($\neq n < \neq l$), ardından ek sonundaki "r" ünsüzü kaybolur bu esnada çoğu zaman komşu ünlüyü uzatır.¹⁴⁸

+lĀ(r) ,+nĀ(r)

1.1.1.1.1. İşlevleri

1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir:

āKdaşın yanına çadırı gurmuşlār, malları sürmüşler. (I-1.7)

bayramnarā, gonuşturmaya. götürülē paşala. (II-11.109)

şimdi efendim düğünner şöyle olur. (II-16.177)

dāğdā meşeliKöldü için meşelerde mazı gobakları oluyōdu āskidēn. (II-26.2)

1.1.1.1.1.2. Sınıf, kategori yapar:

torunnarının urūhlarına ayrı ayrı hedıye eyledim, habērdarēyle. (I-2.88)

gelmiş geşmişlerimize, babalarımıza, analarımıza cūmlesiniñ tākisiratlarını āffēt. (I-2.95)

güçüğünū de sāndıKlıya gōtTü öğretmenne, o da orda. (II-14.57)

¹⁴⁶ bkz. ERGİN; *TDB*, s. 218-219, KORKMAZ; *GTS*, s. 39, BOZ; *AMA*, s.90, DİNAR; *BDA*, s.89.

¹⁴⁷ Değişken şekil (Allamorf) kavramı için bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.42.

¹⁴⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 86, GÜLSEVİN; *ÜİA*, s. 81, BOZ; *AMA*, s.90, YILDIZ; *İMA*, s.62, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.126, ŞAHİN; *BMA*, s.57, DİNAR; *BDA*, s.89.

bunnarı yaparıS muTFakdā, çocuklarımızā yèdirīS. (II-17.8)

tabi bizim duyduĝumuza görē tūrisler geliyō. (II-21.1)

öküz arabaları, at arabası fiġān yoĝ. (II-26.16)

tārlalarını parasınnan ālmıŝ elinden muācirleriñ. (II-26.23)

adamlar ekemiyō gidemiyolar. kōmŝulār görüyō ekin çīKmıŝ. (II-28.41)

1.1.1.1.1.3. Mübalaĝa anlamı verir:

ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenātūñ sāhibisi, yaratıcısı olan, ulu mēvla. (II-11.1)

1.1.1.1.1.4. Kişi zamirleri üzerinde anlam kuvvetlendirir:

āynı çünkŭ bizlēr ileŝberĝS, duracak hālimiz yōK. (II-17.38)

allah sizleri de baĝıŝlasın cenāb-ı allah. (II-17.72)

onu bilirsīñiz onu sizlēr, memŭrlār bilirsīñiz. (II-20.96)

dināyet yapıyō bunū. bizlēr bilmeyiz. (II-21.157)

İYELİK EKLERİ

İsmin karşıladığı nesnenin bir kişiye veya nesneye ait olduğunu belirten eklerdir.¹⁴⁹ İşlev olarak **ÖTT** ile aynıdır, ekin değişken şekillerinin de **ÖTT**’nden bir farkı yoktur, yalnızca **ET**, **EAT** ve diğer Anadolu ağızlarında da gördüğümüz, II. teklik ve çokluk kişilerdeki asli nazal g “ñ” ünsüzü korunmuştur.

tk. : +(I⁴)m

lān oĝlum ētme de bunu göyver. (I-4.49)

köpek gudurū da sözüm oña dalārsa, geli, bŭrda ziyāret edēr. (II-7.17)

seçim māmuru gēldi de yedi āsrıma gadār şey var. kaĝıdım vār dedi ō. (II-16.102)

ateş inēcek sizi yakacāk, geliñ bānim endişelerime itā at ediñ. (II-21.8)

yā odāyā oturŭz çocuĝum diz çökeriz. (II-28.139)

tk.: +(I⁴)ñ

vārdiĝiñ yerdē diliñ datlı olsūñ (I-4.11)

şindi bāñim eliñi öpē iki dēñē oĝlum mā. (II-7.28)

¹⁴⁹bkz. ERGİN; **TDB**, s. 220-223, KORKMAZ; **GTS**, s. 92, BOZ; **AMA**, s.91 , DİNAR; **BDA**, s.90.

sen türk milletini, otürduġuñ yerde bôyle (II-16.225)

dāġlar seniñ nè garānlıġı ardıñ vār. (II-17.50)

tk. : +(s)I⁴(n)¹⁵⁰

muhammediñ kokūsunā. (I-2.57)

evelī ata bindirirdik gelinneri, alacaġımız gızī. gideriz babasınıñ evinē. (I-6.1)

āyilesiniñ sādıcı vā, şindī iki garı birbirine sādıŞ filān diyōlā. (II-7.11)

öbüri hemençi fırliceK dıŞarı, gôrmicēk, yavuklısını, gôrme yok. (II-15.13)

millet birbiriniñ namusuna, ırzına göz ötmēyo. (II-16.163)

bunuñ dēdēsi berāt getimiŞ, dēhā hālen de berāt bürda. (II-20.159)

seyit sulTan hocasından ders alıyo. (II-23.46)

çk. : +(I⁴)m I⁴z

iñaniñ peygamberimiz olmedi sāġdūr. (I-2.51)

arafat daġdūr bizim daġımız, (I-2.72)

işdē sonra sıraynan su sorunumuz varıdı. (II-13.6)

cumā günü kendi köyümüzüñ içi dāvet olūr. (II-19.8)

pazārtesi gün pazarımız olur. (II-23.93)

ammā çoġ āskiden, dēdelēmiz gēlmeden. (II-26.32)

çk. : +(I⁴)ñ I⁴z

kemalñ dört dene çetesi gāldı, biŞeyi gālmadı. silahıñız yoK, (II-11.50)

böyüKler demiŞ siz o yāndan geldi köküñüz dēyelekTen (II-15.53)

āh kēşkē bi vaktiñiz olsa dā yāpiversek de yēseñiS. (II-17.9)

kaŞ tane öġretmeniñiz var, hākimiñiz var. o dedi hiç yoK. (II-22.33)

amā asıl bizim ēski döġerimiz zamāniñiz olsa da görsēS. (II-23.36)

anañıza, babañızā, çoluġuñıza çocuġuñuzā hefāl lōKma yedirmenizi. (II-28.219)

çk. : +IArI

ondan sōña fabrigalarıñ mālzemelerini oriya ġitti, geldi. (I-1.123)

¹⁵⁰ 3. tk. İyelik eki üzerine hal ekleri getirildiġinde ortaya çıkan –n- sesi için bkz. TUNA; *TDB*, s. 20-22, Gürer GÜLSEVİN, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler EATE*, TDK Yay., Ankara, 1997, s.12-15, TEKİN, “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” Genel Dilbilim Dergisi, S.7-8, Ankara, 1980, s.10-17.

mübârek ruhlarına hediye eyledim habêrdar_eyle yâ rabbi. (I-2.84)

gúnâhlarını bân_onnârîñ heç_ederin. (II-16.111)

târlalarını parasınnan_âlmış_elinden mu_âcirleriñ. (II-26.23)

ayâKKabıları eskimiş eskici yusuf varıdı, ona götürüsüñ. (II-28.103)

1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması: 3. teklik kişi iyelik ekinin üst üste gelmesidir.¹⁵¹

n0ohudü aynı gâhve gibi olur. nohut gawırısı nohūdu içërsiñ, (I-1.200)

çiftiñ birisini o sürërdi, birisini bân. (I-1.208)

hë hePisini ètcek yâ, biz_èdemiyoK, biz_èdemiyoK hâ. (I-4.27)

ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenâtiñ sâhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. (II-11.2)

şindi, kimisi şey_ediyo, piriñç döndürması, (II-15.108)

HAL EKLERİ¹⁵²

1.1.1.3.1. Yalın Hal: İsmi herhangi bir çekim eki almamış halidir.¹⁵³

cenâb-ı allah tarafından meseLâ insannara o zaman güş gūuvet vermiş, (I-1.178)

bân goruyâ bëkÇi dütTum. (II-16.129)

bañâ canavâr filân bi şey_ètmëz dëyo. (II-22.91)

bunuñ şimdî şey bu diyolâ, bu şifâlî deyil diyöla. (II-24.97)

1.1.1.3.2. Belirtme Hali: İsmi kendisine tesir eden geçişli fiile bağlayan haldir.¹⁵⁴

+(y)I⁴

ÖTTndeki belirtme hali eki ile aynı durumdadır:

oklauâyı, şeyi esirânı aliverç. (I-2.9)

o böcükTen veriz, o böcüğü içër, o böcüñ suyunu içë. (II-7.18)

taKsiratları vârsa âsân, rūhlarını da şād_eylë. (II-11.32)

boşanmáynca ävlenebilir mi, bân_âyılığı alabilir miyim, (II-15.166)

aman çoluğu çocuğu hemen içeri âmışlâ, (II-20.56)

izin verise hatip geçër cumâyı başka hoca durâr örda gıldırıdı. (II-21.155)

bu şifadan sudan şifâyı bulüyyö adam. allahıma şükürler_olsun. (II-24.105)

¹⁵¹ Ek yığılması için bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.53-54.

¹⁵² Yön eki, hem **ÖTT**nde hem de diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi **İİA**'nda da kalıplaşmış olarak kullanıldığı için, hal ekleri bünyesinde işlenmemiştir. (bkz. 1.2.2.3.1.2. +rA, 1.2.2.3.1.3. +ArI).

¹⁵³ Yalın hal kavramı hakkında geniş bilgi için bkz. Ahmet BURAN; *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal)Ekleri AİÇE*, TDK Yay., Ankara., 1996, s. 37-60, KORKMAZ; *GTS*, s. 169, BOZ; *AMA*, s.93, DİNAR; *BDA*, s.91.

¹⁵⁴ bkz. BURAN; *AİÇE*, s. 99-133, ERGİN; *TDB*, s. 229-230, KORKMAZ; *GTS*, s.175, BOZ; *AMA*, s.93, DİNAR; *BDA*, s.91.

+ø

ET ve *EAT*'nde de kullanılan bu şekle, bugün için *ÖTT*'nde rastlanılmamaktadır. Ancak Anadolu ağızlarının bir çoğunda özellikle nazımda yaygın olarak kullanılır.¹⁵⁵

meselâ verilêrdin, ata ney kesêrsê. fiânâ gızı vèrelim. (I-1.139)

gül kokusûñ alâmadîm, (I-2.34)

he birinci tōP beriye düşüyō. ikinci top mesâfe âz daħa uzât diyō. (II-10.10)

şind'i mütemet_jimiş. âsgeriñ parası ödüyomuş. (II-11.118)

gōynü oldu mu vallaħâ gaçıryo, şindiki gızıñ gōynü yâpcaS yine gaçarıS. (II-14.50)

hêr çeyizini ederiS biz. bôle gızımız çıKarıS biz. gâlin çıKarıS biz, (II-15.64)

yâwrum eveli bân târlamız fiân ekjip gâldırıyoduK, (II-15.132)

cenâb-ı allah diyōr kîniñ cebrâyl gönderiyō. yâ sâlih kayaya emîr_et dèyo. (II-21.10)

1.1.1.3.2.1. İşlevleri: *ÖTT*'nde olduğu gibi cümlede nesne görevindedir.¹⁵⁶

1.1.1.3.2.2. Diğer Hal Eklerinin Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hali Yerine Kullanılışı:¹⁵⁷

hasân-ı basrî devlete şeye bāğlamış bunu aylık verilêdi, aylıġi getirilêdi (II-7.7)

biz dē orayı baKıyōS, süpürüyōS hepimiz o görevi başıboş bırakmıyoS, (II-8.38)

allah rāzi olsün, bu adamlâr burada hastalarını baKaraK tedavi etmişlêr (II-8.91)

avukât geliyor, yōKluyō. bâni hâkim haKsız cezâ veriyyo. (II-16.39)

meselâ buriyâ türisler geliyō, buraları bakıyōlâ, filimini çekiyōlâ, (II-21.30)

dâ uzun sürer tabî. o zaman âfyonu buġdey götürüsün, (II-28.82)

kâynatıla gelên bâyrama gelen şeyleri birêr fincan şêrbet verirlêrdi. (II-28.109)

1.1.1.3.2.2.2. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı:

ramazânı götcêz dediler, bën de dedim ki iramazanı bûrda çıkım, (II-15.21)

1.1.1.3.3. Yönelme Hali: İsmi, fiilin gösterdiği hareketin kendi yönünde yapıldığını belirlediği haldir.¹⁵⁸

+(y)A

¹⁵⁵ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.100-103, GÜLSEVİN; *EATE*, s. 34-35, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 83, BOZ; *AMA*, s.94, DİNAR; *BDA*, s.92.

¹⁵⁶ Belirtme ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.128-130, BOZ; *AMA*, s.94, DİNAR; *BDA*, s.92.

¹⁵⁷ Geniş bilgi için bkz. Zeynep KORKMAZ; "Batı Anadolu Ağızlarının Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı", *I. Milli Türkoloji Kongresi, Tebliğler*, 6-9 Şubat 1978, İstanbul, 1980, s. 29-49.

¹⁵⁸ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 134-176, ERGİN; *TDB*, s. 230-231, KORKMAZ; *GTS*, s.173, BOZ; *AMA*, s.94, DİNAR; *BDA*, s.92.

ÖTTndeki yönelme hali eki aynı durumdadır.

+ø

*mese¹⁵⁹ nere varısañ var, adamı televizyonsuS, efendime söyleyim (I-1.160)

*çoxdān mı getti. hep_{ora} gitcax guzūm, hepimiz_{ora} gitcez. (I-2.32)

gabiri yıxılmıŝ, neŝli tükenmiş müslüman hediye ettim yā rabbî. (I-2.93)

**davşanlı bi hoca varıdı. hocā bān söylēdim o yazādı, hoca çabuK_{öğrē}ndi. (II-7.63)

*şūrda mezārları vādır onnarıñ yōnānlıların. öldürdüklerini ora gōmdülēř. (II-7.74)

*istānbul ünivertesi profösörlerinden, onār bura gēlmiŝlēr, on gün gālmıŝlar. ¹⁶⁰ (II-8.99)

*ingiliS. hem yollōyō, bura tūrkiyeyē hārbē, hem dē dēyōr ki ilerī gītmē dēyō. (II-9.5)

*ākdeñiz, atına deyivē ne vār atınayī dā boşātsınnār acıK dahā öte gidēydi (II-9.38)

diye ālārlār, ana ...sarılı, birbirleri sarılır āğlārłār (II-15.101)

*hēr gēnŝlēr daş_{ocaklarına} şura, bura gidīyyō, (II-16.172)

cānāb-ı allah, allah bēłki bunnarıñ yüzü hürmeti bizi de affēdēr. (II-17.62)

***size biz_{iş} veremicēz. siz türkiye dağılcaksıñız, beğēndiğiniñiz yērde gālcaksıñız (II-24.15)

ordā medreseyē iki buçuK lirā taş getiriyoduK. kar, kış o zamān (II-28.61)

*İşaretli örneklerin +ø yönelme mi yoksa orjinal kullanım mı olduğu tereddütlüdür.

**İşaretli örnekte derilme bulunmaktadır.

***İşaretli örnekte ise hece tekleşmesi bulunmaktadır.

1.1.1.3.3.1. İşlevleri:¹⁶¹

1.1.1.3.3.1.1. Cümlede Dolaylı Tümler Görevinde:

tārhanayī yoğūrdu cızıldıyon_{içine} göceyi gatıyon, (II-14.5)

ondan sōra haziret-i hāTice vālidemiz peygamberimize vāhiy gelince, (II-16.143)

beş sēkiS kişi sıralanırlar, örmana girērler, önünnen çıKanı vurular. (II-22.12)

1.1.1.3.3.1.2. Sebep, Maksat Bildirir:

küsük deyilēr oña. guvvetli bi ağaş takınca ŝōyle galdırtırmaya. (II-20.106)

yōnan, dōğeri istilā ētmiŝ yōnan, dōğeri yıKmaya yaKmayā çalışmış. (II-23.217)

mitiñg yapmaya gittik_{uzağa}, (II-27.25)

¹⁵⁹ bkz., *YTS*, “ nire:nereye” s.158, DİNAR; *BDA*, s.93.

¹⁶⁰ bkz., *YTS*, “ bura:buraya” s.40, DİNAR; *BDA*, s.93.

¹⁶¹ Yönelme ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.165-172, BOZ; *AMA*, s.95, DİNAR; *BDA*, s.93.

1.1.1.3.3.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.3.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı:

yanında oturu, çayını içer, gider. gızın ēvine otumak yasaK, ôleyidi eveli, (II-15.11)

faKat bôyüklerimiñ siziñ gibi ālim çocuklarıñ yanınā sözlerini diñledim, (II-20.1)

bu köye gelesiyē gadā. şuriyā bi dene hüdütlü köyü vārdur. bey köyü denir. (II-24.17)

1.1.1.3.3.2.2. Belirtme Hali Yerine Kullanılışı:

ayrı ayrı hediye ēttim. onnara da haberdar ēyle yā rabbi cümlesinē. (I-2.94)

daha evelcesi gelmiş, oña da bôyükler deyūmuş, bunun babası da bilmēz (II-15.52)

yūnus peygāber ē gāvmine islah ēdemeyince giTdī. gemiye biñdi. (II-16.112)

kômşuları o gün onuñ acısınā pāylaşmaK için kômşularī sôyledim odalara (II-23.176)

1.1.1.3.3.2.3. Vasıta Hali Yerine Kullanılışı:

sen nērdēn gēldiñ, bān nērdēn gēldim birbirine gonūşmuşlar, (I-1.16)

şu zābit gızıma barābar oldū. bu zābit anama barabař oldū, falān diyolar. (I-5.77)

allah gabūl etsiñ zorluyō yā. zorlasa dā āyni tempoyā devām ediyiS. (II-17.37)

1.1.1.3.4. Bulunma Hali: Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren haldir.¹⁶²

+DA

+ø

geşliğim fevKalāde goyūn gütTüm, çif sūrdüm. zenāatım bu işTe. (I-5.7)

bizim burdā da bān ayāzinde de gāldım, diğēr yerlē, on beş gün gāldım, (II-8.133)

1.1.1.3.4.1. İşlevleri¹⁶³

1.1.1.3.4.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:

geyim nērdē arıyo. çul, çuval, çāl, çaPqt, ayağında çarıK, dolaK. (I-5.18)

hē ōrdan neyişē o İNde biraz muhāfaza ōlduK. (II-12.3)

kalmadı bizde bi şey. hērkez āyni hiç. biz çünkū burda dōğduK (II-26.82)

1.1.1.3.4.1.2. Zamanda Bulunma Bildirir:

¹⁶² bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 177-201, ERGİN; *TDB*, s. 231-232, KORKMAZ; *GTS*, s. 29, BOZ; *AMA*, s.95, DİNAR; *BDA*, s.93.

¹⁶³ Bulunma ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.195-199, BOZ; *AMA*, s.96, DİNAR; *BDA*, s.93.

âski zamanda burăĵ oturmaşlā, maġaralārda gizlĕnmişlĕ, Őu olmuşlā. (II-20.3)
 meseĻā o zamanĭn bĕrinde seksen teneke yāni seksen tenekeyĕ kirāladıK. (II-21.172)
 eyĕr yedi senede bozabilirse yedi gĕnde bōzdum diye övĕñsĕñ. (II-22.90)

1.1.1.3.4.1.3. Sahiplik Bildirir:

ōlāñ evi pek havastā (II-15.93)
 gız evleri gara gara yastā (II-15.94)

1.1.1.3.4.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.4.2.1. Ayrılma Hali Yerine Kullanılışı:

onnarıñ goyunnarı burda geçĕrkene cāminiñ gıyısındā (I-1.73)
 mucize gabilinde o zāt-ı muhterem onu çıkārtmış diyōlār bize. (II-8.47)
hāymanadā gaçıP geliken işte ōnnarĵacıK gĕrtulūş yolū bĕlmuşlā, (II-9.30)
 yüce dağ, yüce dağ başında iñdiremedim, (II-17.74)
 tā o zamānda mōcize galıyō baK bĕ yirminci asıra gadar gıyāmĕtĭñ. (II-21.24)

1.1.1.3.5. Ayrılma Hali: Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren haldir.¹⁶⁴

+DAn

1.1.1.3.5.1. İşlevleri¹⁶⁵

1.1.1.3.5.1.1. Cümlede Dolaylı Tümeleç Görevinde:

āslımı demediler. demişlĕr sōñā gāli onnār burılardanĵĕvlenmişlĕr, (I-1.22)
 biz yörĕĖüK, bu evĕldenĵatalarımĭzdan gālma yāwrım bu yuxa. (I-2.25)
 herif hāndan çıkı mı bĕrda akşāmĵöldü mu bĕrda galırdı. (II-20.29)
 duruKan bĕrgĕn bolavadından bĕ mĕmetĵali isminde bi adam gĕldi. (II-21.53)
 işTe tābi buradā saKāryadan geri döndüğü zaman ārkasını kĕsiyolar (II-22.92)

1.1.1.3.5.1.2. Fiilin Başlangıcını, Çıkış Noktasını Bildirir:

biri de yōlÇu yōlÇu zabāhTanĵävden getirmiş şofĕr. (I-2.16)
 bān bōle gurt düşĕdümĵarKadaş dedi. yā idrār yolundān dedi. (II-8.121)
 sabāhleyin çocuKlar çifte gidĕceklĕr. kapıdan çıkārken bi müsāfir geliyō. (II-28.34)

¹⁶⁴ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 202-234, ERĖİN; *TDB*, s. 232-234, KORKMAZ; *GTS*, s. 37, BOZ; *AMA*, s.96, DĖNAR; *BDA*, s.94.

¹⁶⁵ Ayrılma ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 223-231, BOZ; *AMA*, s.96, DĖNAR; *BDA*, s.94.

1.1.1.3.5.1.3. Zaman Bildirir:

zabāhdan e hamırı şöne yazınca firīn da yanıyō. (I-2.5)

bi āsger kemāl vāridı. bizim ehbaP ēsgiden ata dōstum, avukāt geliyor, (II-16.39)

olūr dedilē, sabāh ıŝımadan amān kāzım emmi ŝu çift öküzü bi teslim al. (II-20.38)

bizdekī geşmişden, atadan, gōrdümüz anane ve göreneklerimiz ösmanlıdan (II-23.162)

1.1.1.3.5.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir:

yoK biber ēkmeyiS. tomatēsdēn yapıyoS, tabī yā (II-14.11)

bu bulgur vār ya bulgur, buğdāydan yapılan o bulgurdan yaparlardı. (II-19.2)

top gürmuş onuñ altınā, dağıñ āltına bōnē. binā gayādan oydürmuŝ üstünü (II-21.39)

1.1.1.3.5.1.5. Fiilin Sebebini Bildirir:

vah çektim ağaŝlarıñ kölgesiñden ŝēysi ölmadı, dālı ölmadı, (II-15.135)

neslīnden gelēnner ve türk milleti imān ētTiyīnden içinde ēvliya olacak, (II-16.70)

purapugānadān ötürü girdim dedim. konuş dedi nāptuñ dedi, (II-27.86)

1.1.1.3.5.1.6. Bütünün Bir Parçasını Bildirir:

muTlakā gürban bāyramı etīnden önüne göncaK. (II-23.154)

1.1.1.3.5.1.7. Vasıta Bildirir:

gur'ān-ı kerīmi elden elē dilden dile bize gada getiren müslüman ālēmlerine, (I-2.93)

āynı ma āllede ne şekilse sıradān oturulmuş köy. (II-26.29)

1.1.1.3.5.1.8. Zarf Tümleçleri Yapar:

allāhā şükür bizim toprağımızı iyi olduğundan veriyō. (I-1.46)

ēyidi kimseye çox şükür zararı ölmadan geldi geşti dünyāsından. (I-2.105)

gız ölmādan gelin öldü (I-6.9)

1.1.1.3.5.2. Diğ̈er Hal Ekleri Yerine Kullanılışı

1.1.1.3.5.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı

evlenceñ mi sēn, evlencēñ. senden muhaKKak gızı İāzım. vērmiyolar, (I-1.145)

ninem. o zābite baxārdı . elden ne vārsa o gün süt, yoğurt bişeyler varisā veridi. (I-5.49)

bu mühtār bōyle bi dēvlet aleyhinden gonusması vār mı. halk seviyo. (II-16.24)

örda gāldıK. ördan durukan öm_ıbeş gün söñra bubām ĵramētlik gēldi. (II-18.70)

1.1.1.3.6. Vasıta Hali: İsmın, fiilin kendi vasıtası veya iştiraki ile yapıldığını bildiren haldir.¹⁶⁶

+**(y)IIA(n)**, +**(y/I)nA(n)**¹⁶⁷

Vasıta hali için, yukarıdaki eklerin dışında iki ek daha kullanılmıştır:

+**leyin**¹⁶⁸

EAT'nde tanık olduğumuz bu ek, hem *ÖTT*'nde hem de Anadolu ağızlarında yaygın bir kullanıma sahiptir.

onu da yemedem_ıaxşamleyin gaxıvērmiş. (I-1.181)

sabāh gidelim dedik. yāttıK sabāhleyin gıttik. (II-21.57)

cumā gün āKşam_ıüstü öyleyin cumādan sora, (II-23.112)

+**In**¹⁶⁹

ET'de yaygın ve canlı olarak kullanılan bir vasıta eki iken, sonradan bu vasfını kaybetmiştir. *EAT* ve *ÖTT*'nde olduğu gibi Anadolu ağızlarında da ekin ancak kalıplaşmış şekilleri kullanılmaktadır.

bizim barajıñ öldüğü yērdem afyona yayan gidiyox. (I-1.100)

herālde güzün ölmüşam. anām da gālmadı, bubām da gālmadı, (II-14.39)

hayvān otladıruz biz çocūKken baharıñ. (II-21.52)

yoK gışıñ pek soğuk_ıölmaz. bu dağ var yā. (II-21.133)

1.1.1.3.6.1. İşlevleri¹⁷⁰

1.1.1.3.6.1.1. Vasıta Bildirir:

gıtti özal_ıaldı, gēldi uçagınan İstanbula gōmdü menderesi. (I-1.133)

baya_ı goyün çobannarıydı. çif sürēydik öküzünnen. (I-2.109)

¹⁶⁶ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 235-265, ERGİN; *TDB*, s. 234-236, KORKMAZ; *GTS*, s. 165, BOZ; *AMA*, s.98, DİNAR; *BDA*, s.95.

¹⁶⁷ Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, *TEKKO*, TDK yay., Ankara, 1994, s. 31-34, BOZ; *AMA*, s.98, DİNAR; *BDA*, s.95.

¹⁶⁸ Ekin etimolojisi için bkz. KORKMAZ; *TEKKO*, s. 70-71, BOZ; *AMA*, s.98, DİNAR; *BDA*, s.96.

¹⁶⁹ Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ; *TEKKO*, s. 26-31, BOZ; *AMA*, s.98, DİNAR; *BDA*, s.96.

¹⁷⁰ Vasıta ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.260-264, BOZ; *AMA*, s.99, DİNAR; *BDA*, s.96.

oxlavānnan, ērgecinen āvirilir hē. (I-4.24)

şura aşşağı atınan, şura aşşağı iñdilē, gēldilē. (I-5.86)

gēce dedi ciPinnen gelēcēz dedi, burayı bulacağız dedi, seni. (II-21.65)

kupāyınan onu avlārlar. gol, avı dērler. (II-22.11)

būrdan alırlārdı tirenlerle ārkadaşlara birbirine sevkederlērdi bunū. (II-23.91)

tuz yoK vagonlārla gelirdi istasyona. (II-28.155)

1.1.1.3.6.1.2. Zaman Bildirir:

eski senēynen, bin, iki yūz, kırk, ėlli seneleri arasındā gelmişler buriya. (I-1.24)

bunnarı bārābār güdērdim bān. zabāhnan çifte gelirdi gāynanası. (I-1.208)

işe gidecek öldü mu o zaman sabāhnan bubāma nēreye gidēcez dēyemēzdim. (II-28.143)

1.1.1.3.6.1.3. Hal-Durum Zarfı Yapar:

yalıñız bu yaşlılığı da zōrunnan bāğladılā yāwrum. (II-11.140)

işde sonra sırāynan su sorunumuz varıdı. geçēn yıl onu çōzdük. (II-13.5)

ōğlān kız birbiriynen dutuşur. tārāfı da vērmemek, istēr. (II-16.181)

tōpraKTan bōyle ellerimiziñ, emeğinen, bī o hallērde işde idērdim. (II-17.59)

meselā bunū bi izinnen hayvan yedī zaman, bi dağā. (II-22.13)

1.1.1.3.6.1.4. Birliktelik Bildirir:

onnar dā yōrük de āsgiden birleşmiyō bizim damānnan. (I-1.35)

toplār dēyō sāndıKlarıynan, mērmiler fālān duruyō, (II-11.82)

sennēn mi geçiñcek, almıyoñ, köy gızını almıyōñ. (II-15.15)

āyçiçekleriñ sāplarıynan bōne fırını gīzdırı, üstünü temizle oriya atarız. (II-21.185)

āydın tarafından yōrüklē gelidi malīnnan, maşatınān. (II-24.20)

şeker bulamayıP da çekirdēksiz, üzūmnen çay iştimi bilirim. (II-28.116)

1.1.1.3.7. Eşitlik Hali: İsmiñ, fiilin nasıl ve ne şekilde olduğunu belirtmek için girdiği haldir.¹⁷¹

+ÇA¹⁷²

¹⁷¹ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 266-285, ERGİN; *TDB*, s. 236-238, KORKMAZ; *GTS*, s. 56-57, BOZ; *AMA*, s.99, DİNAR; *BDA*, s.97.

¹⁷² Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *TDÜA*, C.1, s.12-84, KORKMAZ; *TEKKO*, s. 40-41, BOZ; *AMA*, s.99, DİNAR; *BDA*, s.97.

1.1.1.3.7.1. İşlevleri¹⁷³

1.1.1.3.7.1.1. Eşitlik Bildirir:

bizim kóve geldiñ miydiñ irahâtça bi çif sürërdim bân. (I-1.52)

âskiden  orman kesiyödu bölca. işlër çıkīnca ormandan gurtūldu, şükür. (II-16.128)

yūzde otuS yūzde kırk ānca çālgı çıKar yāni. (II-23.124)

1.1.1.3.7.1.2. Sıfat ve Sıfat Olarak Kullanılan Sözlere Gelerek Oldukça Anlamı Katar:

bu gadax becerīlījō. o şey  iyice gati olacak şū. (I-2.29)

īncëcik yazārşıñ, onı da güzēlce şeylēde bişirisiñ, (II-15.123)

1.1.1.3.7.1.3. Miktar Bidirir:

goruz  ävimize çoKcanā. (II-18.43)

1.1.1.3.7.1.4. Sınırlama Bildirir:

biz gittik araştırdıK, sādece duvāları gālmış, (II-8.81)

gēldiğimizden bu yānnā köyümüzüñ  ište bāşlıca sorunları olārāk. (II-13.2)

1.1.1.3.7.1.5. Göre, Kadar Anlamı Verir:

onlarıñ hēpsi bōyle serpiştirilerek bence gēlmişlër, (II-8.13)

bunuñ niye ötekiniñ şeysi bulunmadı binlēnce insān gidiyō (II-8.27)

vallāhi en büyük kerāmet o guduz ilāciniñ bulunmasıdır bānce, (II-8.127)

buranıñ toprağī, biz toprak diyōz ēmmē, evliyācā, allāhca cōvhēr. (II-24.42)

1.1.1.3.7.1.6. Zarf Yapar:

gīz da vārcān dēdi. bōylelikçe oriya vēdik. (I-3.3)

şunu eyice bilirim baxıñ da şurāyā, şurāyā guyū gāzdıla. (I-5.31)

ondān soñā ēhtiyārlayınca uşaklā yetiştī. onnarā devrēttim (II-7.27)

bōylē bu zamanlādan az  evēlce gēldi köyüñ şō tarafıdan gēşti (II-7.69)

āz da  ā uzadīnca ğavuruñ  üsdüne. (II-10.11)

īncëcik yazārşıñ, onı da güzēlce şeylēde bişirisiñ, (II-15.122)

boşanmāyınca āvlenebilir mi, bān  aylığı alabilir miyim, (II-15.165)

guvvetli bi ağaş takinca şōyle galdırttırmaya. (II-20.106)

¹⁷³Eşitlik ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.293-294, BOZ; *AMA*, s.100, DİNAR; *BDA*, s.97.

bunu bütüncene kesērlē bōne düzlēlēr. (II-21.182)

1.1.1.3.8. Aitlik Eki: (bkz. 1.2.1.1.3.)

1.1.1.3.9. Soru Eki

+mI⁴

nerdē hē, aīnādīm. çoxdān mı gitti. getti mi, (I-2.31)

sacıñ_üsdünde de ediyōS sıra gēldi mi, (II-14.2)

yōnus_ēmreniñ ēmre lākabını alan yeri bilen vār mı diyo. (II-23.211)

gitsek başbaKana özūr mü dilesek netsek. (II-27.7)

Soru ekinin zarf görevinde kullanımı için (bkz. 1.2.1.1.1.3.2.12)

İSİM TAMLAMASI

İyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok isimden oluşan tamlama.¹⁷⁴ İsim tamlamaları iki şekilde yapılmaktadır. Bunun yanında genitif grubu şeklinde kullanımlar da mevcuttur.

1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması):

Tamlayan+ (n)İñ (İlgi eki) Tamlanan+ iyelik Eki

ondan sōña fabrigalarıñ mālzemelerini oriya gitti, geldi. (I-1.123)

bizim_āfyonuñ devlet hasTānesiniñ sāğlık başhekimi fālān gēldilē, (II-11.127)

sarı buğdeyiñ_unuñdan, yoğurūsuñ, (II-15.123)

düğünün sāhibine hayırlı ōlsuñ_ārKadaş dērler. (II-23.120)

açın gözünüzü dedi, köylünün kulağını bürdü. (II-27.43)

bizim burda mezārlıgıñ_ārkasındaydı. (II-28.169)

1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması):

Tamlayan+ ø (İlgi eki) Tamlanan+ iyelik Eki

şebit bezesi döküyom bān. bāñā ōklavā getirdin mi. (I-2.9)

kureyş kabilesi gelmiş deýil mi. (II-8.40)

şū söğütleriñ alt yānda. bız gürücü guyusu deriz, (II-11.41)

kına gecesı de anāsı toplār, birbirleri hāñi kına gecesine gız tarafları gèlir (II-15.82)

he su depōsu su depōsu olān yer ocağıdı yāni. (II-21.107)

¹⁷⁴ bkz. ERGİN; *TDB*, s. 364-368, KORKMAZ; *GTS*, s. 90, BOZ; *AMA*, s.101, DİNAR; *BDA*, s.98.

bū çavuş yönan harbındē, godú diyola. mēmet çavuş diyölādı buñā. (II-22.52)

halk pārtisiniñ gözleri öldü hep goca goca, dedim. (II-27.49)

1.1.1.4.3. Genetif Grubu

hālā da ā bizim_ōğlanda değirmiñi var onuñ meselā. (I-1.198)

bānım_ōğlan da babasınnan birlik duruyō. (II-15.153)

1.1.2. FİİL ÇEKİMİ

Fiil çekiminde iki özellik öne çıkar; bunlardan birisi şekil, diğeri de işlevdir. *İİA*'nda fiil çekiminde eklerin işlevleri –ki buna zaman kaymaları¹⁷⁵ dahildir- *ÖTT* ile paraleldir. Buna karşılık eklerin değişken yapıları oldukça farklılık göstermektedir.

1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER

1.1.2.1.1. ZAMANLAR

1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman:¹⁷⁶

-D+¹⁷⁷

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-D ⁴ m	-D ⁴ K, -dix
2.	-D ⁴ ñ,-D ⁴ n	-D ⁴ ñ I ⁴ z
3.	-D ⁴ ,-dIn	-D I ⁴ Ā(r),- D I ⁴ A(r)

1.1.2.1.1.1.1. Birinci Teklik Kişi:

bizim kóyüñ dadını vērmedi. her yērde çif sürdüm yā. (I-1.55)

māsal fīlān dūymadım gülüm, yalān mı söyleyim, (II-15.179)

bān goruyā bēkÇi dütTum. (II-16.130)

1.1.2.1.1.1.2. İkinci Teklik Kişi:

eveli kemaliñ köpeyiñiñ şindi direpopusuñ köpeyi mi ölduñ demiş. (II-11.55)

sen hākimliyi yapamadıñ (II-16.35)

¹⁷⁵ Zaman kaymalarında geniş bilgi için bkz. Ertuğrul YAMAN, *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*, TDK Yay., Ankara, 1999, BOZ; *AMA*, s.102, DİNAR; *BDA*, s.99.

¹⁷⁶ bkz. ERGİN; *TDB*, s.290, KORKMAZ; *GTS*, s. 74, BOZ; *AMA*, s.102, DİNAR; *BDA*, s.99.

¹⁷⁷ Görülen geçmiş zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 105-106, GÜLSEVİN; *ÜİA*, s.97-99, BOZ; *AMA*, s.102-103, YILDIZ; *İMA*, s.82, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.157, ŞAHİN; *BMA*, s.74, DİNAR; *BDA*, s.99.

1.1.2.1.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

sū suyumuz yox. işme suyumuz varıdın, battal_öldü. (I-1.32)

ondan sora ata kesēr, biçērdin veridin. (I-1.142)

tāK diye düşTü diyō bu dāşTan_aşāğı, (II-11.56)

burda da bi sakāT_ayağınınñ biri yoK, bi ihtiyār varıdı. hārbe çok girmiş, (II-10.7)

şōrda sürünÜP duruyōdu, nè ōldu bilmiyom. aratmayınñ gāli şindi. (II-22.3)

bāyrampınārlı ismail_āğa varıdın. (II-28.86)

1.1.2.1.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

ildē idāre varıdın idāre, idāre. biz idāreyi çox yaxtıx. (I-1.163)

paşlığınñ yerine hē hē. çox bile eşyā aldıx. (I-3.6)

hēr neyşe de bu olānnārdan bōle gonuşTuK, gerçeği de bilmiyōz. (II-8.122)

türkiyeyi o zamān biz yerli şey_āltınā āldık (II-9.10)

1.1.2.1.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

siz hindi gēldiñiz yā, hamurı dōkērkene gōrcēğdiñiz, (I-4.14)

biçağiñiz yoK. neyinize güvēdiñiz de gēldiñiz. (II-11.51)

1.1.2.1.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

şura aşşāğı atınan, şura aşşāğı iñdilē, gēldilē. (I-5.87)

ērzurūmdan sarıgamışa gōTdülē gatırları. (II-24.7)

bāna tērs tērs baKtılār_āmma bān devām_ētdim. (II-27.47)

1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:¹⁷⁸

-mI⁴ş¹⁷⁹

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-mI ⁴ şI ⁴ m,-mI ⁴ şI ⁴ n	-mI ⁴ şI ⁴ z
2.	-mIşIn	-mI ⁴ şsI ⁴ ñI ⁴ z
3.	-mI ⁴ ş	-mI ⁴ şlĀ(r)

¹⁷⁸ bkz. ERGİN; *TDB*, s.291-292, KORKMAZ; *GTS*, s. 49, BOZ; *AMA*, s.103, DİNAR; *BDA*, s.100.

¹⁷⁹ Öğrenilen geçmiş zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 105-106, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 99-101, BOZ; *AMA*, s.103, YILDIZ; *IMA*, s.82, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.159, ŞAHİN; *BMA*, s.73, DİNAR; *BDA*, s.100.

1.1.2.1.1.2.1. Birinci Teklik Kişi:

gel habîbim bân saña aşık ölmüşün, (II-16.88)

cümle hâlkı sanâ bēnde kılmışın. (II-16.89)

nerdēn duycam, bân mesela yirmi âltıda doğmuşum (II-28.188)

1.1.2.1.1.2.2. İkinci Teklik Kişi:

gelmişsin (sor.)

1.1.2.1.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

burada yerleşmiş, yerleşik bi düzēn sürmüş, (II-8.31)

toplanmışlar, demişler yâ bu dâğların beyi ölmüş. (II-20.108)

hayvân dolūymuş o tälalâr, hēş bi dene gâlmamış, (II-24.12)

akşam öldü mu odanın gazı bitmiş. âline bi şişe verilē. (II-28.93)

1.1.2.1.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

nası ki ikinci abdülhamide biz kızıl sultân demişiz, (II-8.59)

diğēr yerlē, on beş gün gâldım, ayâzini de tahrip etmişiz. (II-8.134)

1.1.2.1.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

bân dedimkine siz allâhınıızı gâýbetmişsiñiz dedim, (II-15.39)

1.1.2.1.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

bu hasan-ı basrîniñ torunnarıñdan bura yetmiş gişi gēlmişlē, (II-7.2)

âski zamanda burâ oturmuşlâ, mağaralârda gizlēnmişlē, (II-20.3)

hacibeyliden münâKaşa edilmiş. haTdâ birbirilerine gürşun atmışlâ (II-26.43)

karı goca yedi gün arâyla ölmüşler yâni. (II-23.236)

1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman¹⁸⁰

-(I⁴)yō(r)¹⁸¹

¹⁸⁰ bkz. ERGİN; *TDB*, s.287-289, GÜLENSOY, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, *Türkoloji Dergisi*, VIII/1/1979, Ankara, s.169-190, KORKMAZ; *GTS*, s.143, BOZ; *AMA*, s.104, DİNAR; *BDA*, s.101.

¹⁸¹ Şimdiki zamanın çekimi ve değışken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 102-105, GÜLSEVİN; *UIA*, s.101-107, BOZ; *AMA*, s.104-106, YILDIZ; *IMA*, s.81, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.153-157, ŞAHİN; *BMA*, s.77, DİNAR; *BDA*, s.102.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(I ⁴)yom, -(I ⁴)yon -(I ⁴)yorI ⁴ m	-(I ⁴)yoz, -(I ⁴)yoS - I ⁴ yıS, -(I ⁴)yox, -(I ⁴)yoK
2.	-(I ⁴)yoñ	-(I ⁴)yōñuz
3.	-(I ⁴)yō(r), -(I ⁴)yyō, -(y)i	-(I ⁴)yolā(r)

1.1.2.1.1.3.1. Birinci Teklik Kişi:

şebit bezesi döküyon bän. bañā öklavā getirdin mi. (I-2.9)

hayırını gôrmesin vallāñi gine āğlıyon, gine İftihar ediyon. (II-11.91)

bän beş älti yaşlarında varıdım, biliyon iyi biliyon. (II-12.3)

zāten bu senē söz vēdi āğāşlandırma ā iki üç yıldır üğraşiyorum. (II-13.24)

bän etmiyon gāldırmıyōn, zāten vazgeştik her şeyiñden, (II-15.130)

bilmıyōn varısada öyle bi haK sāhibi hemēn şindiden haKKını ālsın. (II-16.206)

1.1.2.1.1.3.2. İkinci Teklik Kişi:

muhaKKak gızı İāzım. vērmıyolar, nè itcēñ, çeviriyoñ parayā. (I-1.146)

onu donma gāreline gēldi miydi ayrı ayrı sārmalara gøyüyoñ. (II-15.110)

baK hāstayım diyoñ, hem de dedim ölmadıK haKāretleri gonuşuyoñ (II-21.226)

1.1.2.1.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi:

hep mermērde çalışiyi. kimisi ocaxta çalışiyō, kimisi ocaxta çalışi. (I-1.156)

öteyi de mermerde çalışi yāwrım çocuğunnan barabar. (I-2.15)

o da mermerde çalışiyō. irahātları çox iyi. (I-2.111)

üç cüze gadā gūttüm, üreyi ö, ürer o. e āğillā vār, üç cüz dēñe goyunu alır (II-7.32)

tüfeyi dē azarbaycāndān para geliyō parā. kadınnār zinetlerini veriyō. (II-9.26)

āz da ā uzadınca ğavuruñ üsdüne. verıyyo gözüne. (II-10.11)

işdē birinci dünya savaşında galibā çanaKKale oluyōr dē mi. (II-22.48)

örda yatıyyo bū. ěrkenden galkıp gelıyyo. (II-24.38)

1.1.2.1.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi:

etmeyē de paxmaya gatıyōx de. patatēs garışdırıyōx, içine atıyōx de hā. (I-4.1)

bāşga ne yapalım işde geleni bişiriyōK gene çıkartıyōx. yā tēpsi yaparım, (I-4.11)

hepimiz o görevi başibōş bırakmıyoS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. (II-8.39)

hā onnār da geziniyōz ya, biz nè iş yapıyoz, bilmiyoz derlēr. (II-12.13)

şindī çāy ādet_ōldu, çāy yapıyıS. ěkserī çāy yapıyıS. (II-17.32)

āKşam_ōldu mı ta yanımıza geliyō, ōrda yatıyoS, (II-28.185)

1.1.2.1.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi:

nè ediyōñuz dedi. namāz gılıyoz allaha gūlluK yapıyōz. (II-16.147)

evlādım ne görüyoñuz. paşam bi şey görmōz da gamaları āldık. (II-16.166)

1.1.2.1.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

amanın sālça yapıyō gelinnēr, tāhrana ediyolār. (I-2.116)

o gün sabāhtan, ěrtesi gün sabāhtan bāşlıyolā āKşama gadār geçiyolā. (II-24.62)

1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman:¹⁸²

-(y)AcAK¹⁸³

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(I)cen, -(I)cem, -(I)cin	-cAz, *-cax, *-cēĝjk
2.	-(I)ceñ,-(I)ceksiñ, *-ciñ	-ceñiz
3.	-(A/i)cAK	-(i)cAKlA(r)

*Bir örneĝi tespit edilmiştir.

1.1.2.1.1.4.1. Birinci Teklik Kişi:

a dōne, sen bunu fırına şu götürcen (I-2.17)

şeyimden, cezāmdan dēvlete vazgeçerseñ_āsger toplecen deyō, çıkıyō. (II-9.44)

onu edē bişiri geli yeriS haşafinan ne ēdicen yāvrum buldūmuzı yēceS. (II-14.9)

şindī bēn de gitcin, āñmadiñ mı dedimi (II-15.20)

dāvayı da kazanamadı. āvlencen, āvlencen diye de hōrtladı. (II-15.164)

bān yārın_āfyona gidēcem. kōmşunuñ biri dērdi. (II-28.85)

1.1.2.1.1.4.2. İkinci Teklik Kişi:

hanı bi düşüneceñ, o gadār darlıĝı. (I-1.107)

¹⁸² bkz. ERĜİN; *TDB*, s.292-293, KORKMAZ; *GTS*, s. 67, BOZ; *AMA*, s.106, DİNAR; *BDA*, s.103.

¹⁸³ Gelecek zamanın çekimi ve deĝişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 106-108, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 107-111, BOZ; *AMA*, s.107-109, YILDIZ; *IMA*, s.81, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.160-162, ŞAHİN; *BMA*, s.78, DİNAR; *BDA*, s.103.

alı gaçadıK, e vay yāvrum nētcīñ. (II-14.49)

muhtarīñ emri, çadırını söküp gitceñ burdan diyō. (II-24.25)

bānim olduğum yerīñ āsgerini ālmiceksiñ diyō, ôşürünü ālmiceksiñ diyō. (II-24.82)

1.1.2.1.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi:

çünkü göyun gidiyō, çoban evdē goyunu kim gütcek. (I-1.188)

hamırını yoğurcek bi genÇ adam İázım bānā. (I-2.2)

emir verilmiş polis uracak gıracak, korucak memleketi, milleti, (II-20.74)

1.1.2.1.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi:

gelesiye gadār kimse diyemedi. özal dedi. bunuñ mezarını getirecēğik dedi. (I-1.133)

çoxdān mı getti. hep ora gitcax guzūm, hepimiz ora gitcez. (II-2.32)

öldürmek dēyō. vur, yürcez. harpten gaşmā yōK. (II-9.18)

ārKadaşlā durmāK yōK. bi kişi gālcēz bu tēli kescēz, (II-11.66)

onu yapacaz baKalīm allah nāsiP edērse. (II-22.39)

o zaman sabāhnan bubāma nēreye gidēcez dēyemēzdim. (II-28.143)

1.1.2.1.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi:

çadırınızı sökcēñiz, gitceñiz diyō. (II-24.22)

1.1.2.1.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

hē tālaları zor elimizden nerdēysē tālaları da alcaKla. (II-26.63)

çāşur dokīcaklar, gömlēyi doKīcaKlar, (II-28.101)

1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman¹⁸⁴

-(V)r¹⁸⁵

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(V)rI ⁴ n, -(I)rIm	-(V)rI ⁴ z, -(V)rik
2.	-(V)rsI ⁴ ñ, *-(V)rsin	-(V)rsI ⁴ ñI ⁴ z
3.	-(V)r, -V	-(V)rlA(r)

¹⁸⁴ bkz. ERGİN; *TDB*, s.283-287, KORKMAZ; *GTS*, s. 69, BOZ; *AMA*, s.107, DİNAR; *BDA*, s.105.

¹⁸⁵ Geniş zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 101-102, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 111-115, BOZ; *AMA*, s.109, YILDIZ; *IMA*, s.80, ÖZKAN; *SYAÖ*, s.150-153, ŞAHİN; *BMA*, s.75, DİNAR; *BDA*, s.105.

*Bir örneği tespit edilmiştir.

1.1.2.1.1.5.1. Birinci Teklik Kişi:

hālā oxurumona, her gün sabahınān oxurum. (I-5.57)
 ũrüyāmda gōrdüm. paşām derin. hani senölüydüñ derin. (II-16.56)
 şepit yaparın, yuka yaparın, şēy muṭFakTā. (II-17.1)
 kimseye beş guruş vermem haKKımı bān tüm alırım dedi. (II-20.41)
 bān seni çevirim, bi çāyımı iş, bi ètmeğimi yè derin. (II-25.44)
 şeker bulamayİP da çekirdēksizüzümnen çay iştimi bilirim (II-28.116)

1.1.2.1.1.5.2. İkinci Teklik Kişi:

yā yirmi doKuz hārfi bildiñ mi häpsini öğrenürsiñ gālī. (II-7.62)
 şindi buña ne dērsin, şēytan dēmēz misiñ. (II-15.157)
 peynir gōrsüñ, onnarı gatlārsiñ āyni mērcimeK gōrsüñ, gatlārsiñ, (II-17.14)
 gırlmāS çinçiler. gōrsüñ bi. (II-18.49)
 koşa koşa gelirsiñ, ākşamoldü. odayā gōrsüñ, (II-28.94)

1.1.2.1.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi:

hökümet kimi èyi olür, kimi kötü olur. emmē dēvlet babā sađlāmdır. (II-16.186)
 gōyārsiñun şeklindē durü gālī. (II-17.27)
 başka kōyden yiyitpınārdan gelir. (II-26.53)
 bayrāmda elöpersiñ bubāñ vārsa beş guruş verī, (II-28.105)

1.1.2.1.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi:

yāyliya gelmişler. çadırı şurda āKdaş derik, āKdaşın yanına çadırı gurmuşlār, (I-1.6)
 bürda kımse gürmez deve güderik bürda diyelek buriya gēlmişler. (I-2.20)
 ondan soña fırına atarix. bişirik, bişirik. çekerler götürürler. (I-4.7)
 evelī ata bindirirdik gelinneri, alacağımız gızī. gideriz babasınıñevinē (I-6.1)
 buğdıyı un üyüdüürS. goruzävimize. (II-18.43)
 allah bizi yakācaksa seniñ tañrıñ bız de kayaları oyarız, içine gireriz, (II-21.18)

1.1.2.1.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi:

efēndime söyliyēyim baklava deriz, onu sizler de bilirsiz. (II-20.94)

1.1.2.1.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

hāsta olānlā geliP_ōrda yatālā, şifālanīrlā. (II-7.13)

bunnā gibi şehit, işte bak bunnār gün gelī tekke derlē bura_ā. (II-11.60)

gonuşurlā, gene gonuşurla hē gonuşmeyīP de netceklē. (II-14.53)

dumān onu durdürmaz çıKar hemen atārlar vurūlar. (II-22.10)

āhmet_āğā da derlē baK şindi ō āKlīma gēldi. (II-28.32)

1.1.2.1.2. KİPLER

1.1.2.1.2.1. Emir-İstek

Kipler (Tasarlama Kipleri), gramer kitaplarının bir çoğunda “dilek-şart”, “istek”, “gereklilik” ve “emir” alt başlıklarıyla işlenmektedir. Ancak ne var ki bu kalıplaşmış tasnif, kiplerin gerçek işlevlerini verme bakımından yetersiz kalmaktadır. Bugün, bazı gramercilerin yeni yeni tasnifler oluşturduklarını ve kiplerin işlevleri hakkında geniş araştırmalar yaptıklarını görmekteyiz.¹⁸⁶ Gürer Gülsevin, söz konusu kipleri, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* adlı eserinde “İstek Kipi”¹⁸⁷; *Uşak İli Ağızları* adlı eserinde ise “Emir – İstek” ve “Dilek”¹⁸⁸ başlıkları altında birleştirerek işlemiştir. Buna sebep olarak da, mevcut gramerlerde “emir” diye verilen eklerin çoğu zaman “istek” ifade ettiğini, “istek” olarak verilenlerin de yine çoğu zaman kullanılmadığını söyler.¹⁸⁹ Ayrıca “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, bu kipi “dilek” başlığı ile işlemiştir.¹⁹⁰ Erdoğan Boz da *Afyon Merkez Ağzı* adlı eserinde kipleri, Emir-İstek ve Dilek başlıklarıyla incelemiştir.¹⁹¹ Biz de bu çalışmamızda kipleri; “emir-istek” ve “dilek” alt başlıklarıyla işleyeceğiz.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(y)Am, -(y)Ayİm, -(y)AyIn	-(y)AlIm

¹⁸⁶ Fatma Türkyılmaz; *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, TDK Yay., Ankara, 1999, XI+131 s., Ahmet Bican Ercilasun, “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine” *TGS II*, s. 61-66, KARAHAN, “Fiiil Terimi Üzerine” *TGS II*, s. 47-55, BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.106.

¹⁸⁷ GÜLSEVİN; *EATE*, s. 105-114, BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.106.

¹⁸⁸ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.115-119, BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.106.

¹⁸⁹ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.115; BOZ, *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.106.

¹⁹⁰ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.119, BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.107.

¹⁹¹ bkz. BOZ; *AMA*, s.109, DİNAR; *BDA*, s.107.

2.	-ø, -sAñ	-(y/I ⁴)ñ
3.	-sI ⁴ n, -sIñ	-sI ⁴ nnA(r)

1.1.2.1.2.1.1. Birinci Teklik Kişi:

yalñınız milletē bi sūkūnet verēm, gaçaKlā fiġān bī memleketine toplānsın, (II-9.18)

amān nè bileyim a yāwrum bān. (II-14.25)

nè bileyim. nè dēyim adālet nè deyim. (II-17.44)

baKām nasıl olā. allah pādişāh düzenini versin. (II-20.70)

yāni orāyı yetiştirem múbārek güne girēm diye. (II-25.22)

iki gārdaş gorucuya haKKını size toplattırayın siz, alın fiġān dedik, (II-20.37)

su verisen bōynuma biñdireyin seni çıKarayım deyō. (II-20.134)

bunnār masāl ya. çıKarayın seni deyō. o da olūr deyō. (II-20.135)

bir dilim ekmēk yidireyim, bi bārdak çay ıçireyin, (II-25.39)

1.1.2.1.2.1.2. İkinci Teklik Kişi:

kaş para istiyōñ, ağā. baK hayvan pazārī. kaş para istiyōñ. (I-1.146)

sennēn mi geçiñcek, kāndin ālcīsañ al” diyo olan. (II-15.16)

gel habibim miraşdā, (II-16.87)

yavu bu bōle mi goşulur dēyō yavū, bunuñ ikisini bi yānna gōşsañ diye. (II-22.76)

1.1.2.1.2.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

hayırını gōrmesin vallāhī gine āġlıyon, gine iftihar ediyon. (II-11.91)

allah seniñ gibi adamları başımızdan ēksik ētmesin. (II-11.140)

olāñ evi istersē çılbak gōtsün, gālin götürü ya, (II-15.36)

cahil adam deyil mi. geri geldi. efēndim yātsıñ dedi. (II-16.54)

āllah türk milletinē, hē uzūn hōkūmetinē ömūrler vērsiñ. (II-16.184)

1.1.2.1.2.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

bilmem nè yapalım yōKTur. buzdolabına koyalım yōKTur, (II-23.152)

yeter bu gadā fāzla derinliġine ıñmiyelim de. (II-27.57)

1.1.2.1.2.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

āltı ay şey sōñā yakācak dēyō etmeyiñ tamam dēyō. (II-21.17)

dōrder tāne tüfekleri temizleyiñ dedik. (II-21.218)

nè oldu bilmiyom. aratmayıñ gāli şindi. (II-22.3)

çıkıñ dèyō yōnan dèyo sizi burada çoK_{eziyet}ider dèyō. (II-22.68)

bubām gidiñ yatıñ dèmeden_{odadān} gidemēzdik. (II-28.141)

tāzelemeyiñ dedim, yā rabbi, allahtan sabır_{istedim}. (II-24.111)

yāni menfātıñ dışında bişey bēklemeyiñ. (II-28.213)

1.1.2.1.2.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

gēlsinlēr de bu dağı depeyi ormannasınlar canım, niye çalışmasıñlar. (II-8.64)

ne vār atinayī dā boşātsinnār acıK dahā öte gidēydī (II-9.38)

bunu kapatalım da bi dā gēlmesinner mēvlüdünü oKutalım dērler. (II-23.184)

1.1.2.1.2.2. Dilek

Yalnızca yüklem oluşturan yapılar alınmıştır. Geniş bilgi için bkz. (1.1.2.1.2.1.)

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-sAm	-sAK
2.	-sAñ	-sAñIz
3.	-sA	-sAlAr

1.1.2.1.2.2.1. Birinci Teklik Kişi:

baK görsem şölē bi şey var_{orda}, yerleşim merkezi vār. (II-8.139)

bān böyle aha bunu bürda saña bānā desēm, (II-24.98)

1.1.2.1.2.2.2. İkinci Teklik Kişi:

burdan gūrtuldux diye, köyden diye sēviniyolar, görseñ. (I-2.112)

1.1.2.1.2.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

ama bilse, bir_{iki} sefer gēldiyse bi dā oraya devām_{eder}. (II-28.20)

1.1.2.1.2.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

gitsek başbaKana özür mü dilesek netsek. (II-27.7)

1.1.2.1.2.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

şindi oriya da gidip görseñiz (II-21.47)

1.1.2.1.2.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

gelseler (sor.)

1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

Birleşik çekimlerde, **ÖTT** 'nin mevcut gramerlerindeki geleneksel tasnif üzerine çok değişik görüşler olduğunu biliyoruz.¹⁹² Ancak ne var ki, bu farklı görüşlerin ekseri gramercilerce kabul görüp kitaplara alınması uzun sürmektedir. Biz burada geleneksel tasnif üzere birleşik çekimleri işleyeceğiz.

1.1.2.2.1. HİKAYE

1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.1.1. Birinci Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4m$

sāndıKlı ovasına gİtmİş bŭĝdáy_almıyā. çocuxlara ārpa goydüydum gëttİydim, (I-1.104)

sene Şu camıñ dibini etTİdim bāhçe, bēlledİm de, Şey_etTİdim, su çektim (II-15.135)

1.1.2.2.1.1.2. İkinci Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4ñ$

geldiydiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4$

doksan yedi doksan sekiz yılİnda falān bi evlerē yani Şebeke girdİydi. (II-13.17)

ondān_ötürŭ çok cezā aldİydi. (II-27.77)

1.1.2.2.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi – $DI^4(y)dI^4K$

ēlli senesi mi bu tārİhlēde. biz biz_āsgere gitmedİydik_işTe. (II-21.104)

1.1.2.2.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi – $DI^4(y)dI^4ñI^4z$

¹⁹² bkz.Gürer GÜLSEVİN, “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 1999, BOZ; AMA, s.111, DİNAR; BDA, s.109.

geldiydiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi – $DI^4l\bar{A}(r)dI^4$

canım ē añnatmā mı. burda otururduK dā añnadılādı. (II-12.9)

1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.2.1. Birinci Teklik Kişi – $mI^4şdl^4m$

ipēkyolu güzerğahındáyKan orda bunu dañā ôñce düymuşTum. (II-23.2)

1.1.2.2.1.2.2. İkinci Teklik Kişi – $mI^4şdl^4ñ$

gelmiştiñ (sor.)

1.1.2.2.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi – $mI^4şdl^4$

onuñ için adına bi karayılan lafi taKılmıştı o zaman. (II-27.72)

1.1.2.2.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi – $mI^4şdl^4K$

gelmiştik (sor.)

1.1.2.2.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi – $mI^4şdl^4ñI^4z$

gelmiştiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi — $mI^4şl\bar{A}(r)dI^4$

gelmişlēdi (sor.)

1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.3.1. Birinci Teklik Kişi – $yodI^4m/n$

yā ēski yazıyı unūttum biliyödum āski yazıyı da bān okūr yazādım. (II-7.58)

lān gülüm biliyodum da hāstalık seşsemlēTi bāni, (II-15.181)

eveli toKTuru sēumiyödun, toKturanan gardeş olduğ gāli, (II-15.183)

gāvga ediyōdun evēli, ſindi de ayrilemeyon toKTurdan, (II-15.185)

bi sefer, iki sefēr atlāTTım. ofis yapılyōKan taş çekiyodum, (II-28.60)

1.1.2.2.1.3.2. İkinci Teklik Kişi –yodI⁴n

fīlān_ōğlana veriyox, gīz da geriden görebiliyōsa görüyōduñ. (I-1.141)

1.1.2.2.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi –yodI⁴, -iydi, -*yodun

*iştē o zamannar harplērde olu oluveriyōdun biliyōñ mu. (I-1.108)

bu gūne gadār gaçān_āsgerler vūruluyōdu. (I-5.70)

o nazlı ilcaKlarıñ tercümanı, onlārdā yazıyōdu. (II-8.98)

anası urıydi eveli kınāsını, ſindi olāñ_evinden geliyō, (II-15.68)

bōyle bizi anladıveriydi ihtiyārlā. (II-19.101)

o da āsgeriye filān un veriydi yāni. (II-21.166)

eveli bu baKıııla onnara baKıyōdu. (II-25.13)

bōyle hērkes gücüne göre yapıyodu. (II-26.70)

* Bir örneği tespit edilmiştir.

1.1.2.2.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi – yodI⁴K, -iydik, -eydik

bayaı goyūn çobannarıydı. çif sürēydik öküzünnen. sōñā motorlar_ādet_öldü, (I-2.108)

akşām dıkayıP sabah açıyoduK o da köyün_ıçerisind’ē (II-13.9)

pirinş dondurması, hoşāf veriydik_eveli, (II-15.108)

dōğērdik kepi_ıni çıkarıydık onu bişiriydik, (II-16.105)

dōğme āşlar_olūdu. alacaş bişiriydik. alacaş dēdik dōğme. (II-18.7)

haşheş, buğdáy, ārpā meseļā bunnarı ekēř, bōyle idāre oluyōduK. (II-21.96)

ordā medreseyē iki buçuK lirā taş getiriyoduK. kar, kış o zamān (II-28.61)

1.1.2.2.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi –yōdI⁴ñI⁴z

geliyoduñuz (sor.)

1.1.2.2.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi — yo(r)lĀ(r)dI⁴

çoK yerde gaKTı, oluyōdu, eveli āğlıyōdu, ediyolādı yā şindi çoK seyredi. (II-15.91)

pazār tātıl_olduğu için düğünü pazār günü yapıyolādı ekseriyetī. (II-21.150)

1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.4.1. Birinci Teklik Kişi – cĀdIm

böyünkü gün bāñ yōlda ölcēdim işTe bazar gün gelceklērdi, (II-15.24)

1.1.2.2.1.4.2. İkinci Teklik Kişi –cĀdIñ

ondan sōñam bişirikenē, gızdırıgāne görcēğdiñiz sen_oñu. hē o zamān etcēdiñ. (I-4.15)

1.1.2.2.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi –cĀdI

gelcēdi (sor.)

1.1.2.2.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi – cĀdIK

gelcēdik (sor.)

1.1.2.2.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi –cĀdIñIz

gelcēdiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi — cĀdIIAr

gelcēdiler (sor.)

1.1.2.2.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.5.1. Birinci Teklik Kişi – (V)rdIm

biz_o āfyona gittik. dedem rahmetliynen. bān sorārdım. (I-1.98)

bān gūnnūye gidērdim. ētmek gazanīrdım getirīdim. (II-17.60)

1.1.2.2.1.5.2. İkinci Teklik Kişi –(V)rdİñ

o şeyi de giyēr, çarığı da giyērdiñ. (I-1.93)

ondan sōñā başlārdıñ yemek yapmıyā, ētmek yapmıyā. (I-1.211)

1.1.2.2.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi –(V)rdI, *–(V)rdI(n)

dört tenēke kōyüne görē gaz verilēdi gāzyağī. (I-1.166)

kirişlērde fiġān bulunūrdı herāde. (I-2.11)

ondan akıllı, essi gocagarılā olūdū. (II-20.86)

ārtıK pazara dōndū, dā ōnce perşembe günneri olūrdı. (II-23.110)

*gūndura diye bi isim vārdı. onu da dikicilēr yapārdın, şey çivīynen. (I-1.89)

*buriya odunġatārlārdın, būndan istifāde ēdērdinüş dört gişi. (I-1.96)

*ōrdan alırlārdın birer şişē, birer kilōluk birer şişe düşērdinadam başıñā. (I-1.166)

*e mұxtar tarafı birāz fāzla alīrdın. (I-1.168)

cāmimiz bilē şeyġidi yāni. topraKġörtūydün. evet gara ōrtūydü. (II-21.157)

*dış duvārlarımızı suvārdın, beyāz badanāydı falan sokaKlār temīS, (II-28.176)

*Bütün örnekler İhsaniye merkez ve Ayazini Kasabası ile İschehisar'ın Cevizli Köyünde geçmektedir.

1.1.2.2.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi –(V)rdIK

üç cüz dēñē geçimiz varıdı üç cüz dēñē. erkeğini satādıK. (II-7.38)

böyükġağalarıñ o çayırlara, orağa gidēdik yevmiyēynen beş lirā, on lirā. (II-20.24)

onan göce köftesi yapa, irisinen pilāv yapādıK. bulgur pilavī. (II-21.191)

1.1.2.2.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi –(V)rdİñIz

gelirdiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi —(V)rlArdI, *—(V)rlArdI(n)

iki tenêke, dört tenêke kóyüne görē gaz verilēdi gāzuyaġī. (I-1.167)

icārıynan ötiye galdırılādı icārıynan. (II-7.42)

deġirmeniynen çekerlēdi gadīnnār. onuñ düyüsünü alırılādı. (II-21.190)

*buriya odun atarılardıñ, bündan istifāde edērdin üş dört gişi. (I-1.96)

*onuñ yerinē elleriyle yapārlardıñ. o örda çalışırılardıñ adamlar. (I-1.113)

*ördan alırılardıñ birer şişē, birer kilölük birer şişē düşērdin adam başıñā. (I-1.166)

* Bütün örnekler İscehisar'ın Cevizli Köyünde geçmektedir.

1.1.2.2.1.6. İsteġin Hikâyesi

düġün varıdı eyēr düġünnērde bi gelēydiñiz çekērdiñiz yāni, (II-21.147)

1.1.2.2.1.7. Dileġin Hikâyesi

gelsēdiñ (sor.)

1.1.2.2.2. RİVAYET

1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

çoK buřlārda harp ölmüşmüş da bi şehitlē gabri vādır. (II-10.14)

1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

şind'i mütemet imiş. āsgeriñ parası ödüyomuş. (II-11.118)

örda su vār. ördan su alıP yoKarı çıkıyolāmış. (II-23.67)

1.1.2.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti

abdiliñ anası sôylērmış. başKa köylüdür onuñ anası. (II-20.124)

gorucu geldī zamān asgerlere bunnar mürüt derlērmış. (II-24.28)

1.1.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti

bayattan gaz gēlcēymiş. burdan merkePlerinen giderlērdin. (I-1.166)

1.1.2.2.3. ŞART

Fiilerin birleşik çekimlerindeki bu yapı aslında çoğu kere bir temel yüklem oluşturmaz. Yukarıda Emir-İstek bahsinde; “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, söz konusu kipi “dilek” başlığı ile işleyeceğimizi belirtmiştik, bkz. (1.1.2.1.2.1.). Temel yüklem yapmayan ve dolayısıyla temel cümle olmayan şart çekimli yapılar, bugün artık araştırmacılarca zarf tümleci olarak değerlendirilmektedir.¹⁹³

1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

bi şey yāpmıyoS Allah nè vēdise büşürüp edip yıyoS yavrum sâşda. (II-14.3)

gāli nè dediye mahgemēde diñledik. (II-16.75)

1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı

gīz da geriden görebiliyōsa görüyōduñ. (I-1.141)

bāzı televizyonlār tanıyīsāñ bōyle yazarıS açarıS böyükÇenē, (II-17.4)

nē sēn bāni görüyōñ ne yiyoşañ nè bān seni görüyōn. (II-25.37)

1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı

bānim şimdi şu târlāda elmā vār, dāllarını gırdī. hani baxārsañ. (I-1.61)

davar güderseñ olūr, gütmēSseñ olmāz. (I-5.12)

bu dünyālık bānden ne dilērsañ dile diyō. (II-24.72)

1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı

hē bān de beceremeycēsem heş yapmāyālım bu işi. (I-2.8)

¹⁹³ bkz. Leyla KARAHAN, “-sa/-se Hakkında” *TD*, S. 516, Ankara, 1994, s. 471-474, Güner GÜLSEVİN, “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” *TD*, S. 467, Ankara, 1990, s. 276-279, Hayati Develi, “(sa) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, *TDAY (Belleten 1995)*, Ankara, 1997, s. 115-152. Ayrıca ek hakkında geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, “-sa/-se Dilek –Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” *TDÜA*, s. 160-167, BOZ; *AMA*, s.115, DİNAR; *BDA*, s.114.

bôreḡ_Uetcēysen işte bôle, bu gibi bôreḡ_Uētcen_UişTe. (II-15.129)

yok_Uleşbērliḡi añnadacāsaK onu söyleyİN. (II-17.2)

1.1.2.3. KATMERLİ ÇEKİM

Bu çekimin yalnızca iki örneḡi tespit edilmiştir.

1.1.2.3.1. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

neyişē o seneler sayılıyomuşmuş o zamannar. o zamannār gelmiş buriyā. (I-1.28)

1.1.2.3.2. Gelecek Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

bi yuxa dūrūm dūrūlmüş, içine peynİR, onu yıycēmİşmiş. (I-1.181)

1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ

1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.1.1. Birinci Teklik Kişi

bān beş_Uāltı yaşlarında varıdım, (II-12.3)

bānİM babam zēngİN gızıydım, (II-15.145)

geldikTen sōña, bān_Uasgerdē, elli beşdē asgerdeydim, (II-21.75)

1.1.2.4.1.2. İkinci Teklik Kişi

evdeydiñ (sor.)

1.1.2.4.1.3. Üçüncü Teklik Kişi

gerisi şördā büzülürdü. hē yoğudu, hē soḡūx dā. (I-1.97)

üç cüz dēñē hayvanımız varıdı, üç cüz dēñē geçimiz varıdı üç cüz dēñē. (II-7.37)

gızın ēvİne otumak yasaK, ōleyidi eveli, otumāzdı, (II-15.11)

bānİM_Uoḡlanıñ gāynatası eniştem_Uidi. (II-15.153)

*meselâ sū, sū suyumuz yox. işme suyumuz varıdın. battal_öldü. (I-1.32)

*e tabi o zamannārda bi faxīrlık varıdın. gītlix da varıdın. (I-1.83)

*o zamannar yoğıduñ. ėsgiden bi şey yoğıduñ. zoba yoğıduñ. (I-1.162)

*gāhvē içerlērdi gāhvē, gāhvē varıdın. ėsgiden. (I-1.196)

*üş dört dene sāğılı dombáyımız varıdın. (I-1.206)

*bāyrampınārlı ismail_āğa varıdın. (II-28.86)

*ne iyde vār iyde, şeker hiç yoK, falan yerde iyde vārıdın. (II-28.113)

*Bütün örnekler İhsaniye merkezi ile İscehisar'ın Cevizli Köyünde geçmektedir.¹⁹⁴

1.1.2.4.1.4. Birinci Çokluk Kişi

onū dā bayat nāhiyēydi bizim. emırdağına bağlıydık. o zamān. (I-1.165)

bān dedi üç_ārkadāş geliyōduk dedi. ārkadaşydık dedi. (II-16.232)

1.1.2.4.1.5. İkinci Çokluk Kişi

evdēdiñiz (sor.)

1.1.2.4.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdēdilē (sor.)

1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.2.1. Birinci Teklik Kişi

anam_ōlsa yalıñız ... varmışım, hē atmışdan böyük. (II-14.40)

bilmiyom bān varımışım da varmışım da fagat bilmiyon. (II-20.50)

bān dört yaşındaymışım o zaman. (II-28.5)

1.1.2.4.2.2. İkinci Teklik Kişi

¹⁹⁴ Bu özellik Sandıklı ve Dazkırı'da da görülmektedir. krş. ÖZKAN; *SYAÖ*, s.178, DİNAR; *BDA*, s.115.

yaşındemişin (sor.)

1.1.2.4.2.3. Üçüncü Teklik Kişi

sōñā geri nāsip imiş. geri onnarā vēdik. (I-3.2)

emirdağı gömüde üç yüz dönüm bi bāğ yeri vārimiş. biz gittik araştırdık, (II-8.81)

meseñā bizim burdā bōyük cepe vārimiş. (II-9.24)

hani çaKārlar ya. fabrika, fabriKa, ora fabriKāymiş diye bōyle gonuşurladı, (II-12.14)

hanımı kazāda öğretmen eşi, avukat imiş, hākim imiş. (II-22.20)

hayvān dolūymuş o tālalar, hēs bi dene gālmamış, (II-24.11)

1.1.2.4.2.4. Birinci Çokluk Kişi

yā develi yörüğümüşük biz develi. (II-2.19)

evdemişiz (sor.)

1.1.2.4.2.5. İkinci Çokluk Kişi

evdemişiniz (sor.)

1.1.2.4.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdemişlē (sor.)

1.1.2.4.3. Şart

1.1.2.4.3.1. Birinci Teklik Kişi

evdēsem (sor.)

1.1.2.4.3.2. İkinci Teklik Kişi

evdēseñ (sor.)

1.1.2.4.3.3. Üçüncü Teklik Kişi

ē zārzop çobanısā aliyi vurdū, veliyi gırdı, āhmediñ malımı kesti, (I-5.14)

yönāniñ kumāndanı neyisē o gün böyüklerīñ annaTıṣī. (II-9.10)

1.1.2.4.3.4. Birinci Çokluk Kişi

bu dünyāda bugün vārsaK yarın yōKuS, (II-28.221)

1.1.2.4.3.5. İkinci Çokluk Kişi

evdēseñiz (sor.)

1.1.2.4.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdēselē (sor.)

1.1.2.4.4. GENİŞ ZAMAN (BİLDİRME EKLERİ)

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	+(y)In, +(y)Im	+Iz, +I ⁴ S*-IX, *-ik
2.	+sIn, +sIñ	+ sIñIz
3.	+ø, +dI ⁴ r	+lA(r) dI ⁴ r

*Bir örneği tespit edilmiştir.

1.1.2.4.4.1. Birinci Teklik Kişi

sen nereniñ yürüğüñ. bān nereniñ yörüğüñüm, āslı hepisi yörük. (I-1.15)

bān izmiriñ āyvalı ürumlarıñdanım demiş. (II-11.51)

giTdiydim üş sene okunuyōdu o zamān. güççüyüm, aman güççüyüm. (II-14.38)

şu gördüğüñ guş dúnyādır. şu bān deryāyın. ağzīndaki guş günāhkārdır. (II-16.111)

çünkü yörgunum ācıK, yaşlılık var. (II-17.55)

geliniñ saña baKıyō mu. çōK bakıyo mēmnumum dedim bān. (II-18.66)

şindi çavuşum dedi, bān rahatsızım hastayım dedi. (II-21.221)

1.1.2.4.4.2. İkinci Teklik Kişi

sen nereniñ yörüğüsüñ. bän nereniñ yörüğüñüm, āslı hep̄isi yörük. (I-1.15)

adı hasanıdı adamıñ. sen dedi iyi adam deyilsin dedi. (II-16.52)

bi yölla da o múnāfıK kısmı ne dedi. usdā böyücüsüñ dedi. (II-16.82)

senište peygamber deyilsin şone bônē inānmâyölā. (II-21.10)

hāzā sehribāSsıñ, hāzā büyücüsüñ diyölār, yine inānmâyölā. (II-21.16)

1.1.2.4.4.3. Üçüncü Teklik Kişi

bizim toprağımızı iyi olduğundan veriyō. bizim toprağımız eyidür. āz dur dā. (I-1.46)

baxalım şimdilikı iyi. hayat şartlarī şimdi iyi. (I-1.159)

bizim āslımız garageçi yörüğüdür. (II-16.1)

nedir yā rasülallah. şu gōrdüğüñ guş dünyādır. (II-16.110)

güney batımız kütāhyanıñ mērkēz köyleridir. (II-23.188)

pek fārKımız yoK. (II-28.221)

1.1.2.4.4.4. Birinci Çokluk Kişi

iyiyiz, baxalım şimdilikı iyi. hayat şartlarī şimdi iyi. (I-1.159)

o bürda evi bürda, bárabarıx. onnān birliyk de oğlan gidēr geli, biz de ēvde (I-2.114)

yörüğüz biz, diyōz ya, türkmenistandan gēlmiş bizim şēmiS kökümüS, (II-15.49)

cemiyet, hazireti allāh, peygamber, cemiyet, bän senden dāvācıyız. (II-16.33)

pek fārKımız yoK. biz sınırdayız Sāten. (II-26.87)

bu dünyāda bugün vārsaK yarın yōKuS, (II-28.221)

1.1.2.4.4.5. İkinci Çokluk Kişi

siz de mi yörüksünüz. (I-2.18)

siz hep garadeñiz uşağısıñız demiş. (II-11.49)

şey ēttik dē öynadık bilenē bōyle ēvlatımsıñız ... teretedē. (II-18.54)

filān yire dāvetlisiñiz ācele gel. (II-20.115)

hānKı yörüklerdēñisiñiz falān diye sorular, açıyō buña. (II-22.29)

1.1.2.4.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi

iyilēdir (sor.)

1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti

yüreğiliñ yanlarında bir yērdeymişmiş evēlden, emirdağıñ, ōrda. (I-1.4)

bi gün sōña gēlmişlēr goyunu ōrda bulmuşlar. cāminiñ yığınındāymışmış hā. (I-1.76)

cāminiñ temeli varımışmış. (I-1.78)

o da türk, asıllıymışmış allāhēm. (I-1.121)

he tek bi dene gızı varımışmış. (II-24.73)

1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi: değil, deyil, dē, de, il

e siz kōylü çocuğū de, il misiñiz, hēp mi hēp mi şehirli çocuğusuñüz. (I-2.30)

bōlē nakış nakış, ilmik ilmik daşlara da işlemişlēr, bugün pek mümkün değil, (I-8.24)

haná nasıl ki kābe-i muazzamada etrāfinda bi oluşmuş deyil mi efēndim. (II-8.43)

bān buna gāziliK, únvānı veriyōn dedi. bān gāzi fañan deyilim yāwrum. (II-11.133)

mañalle odasında sekiS, ōn sofrā çevresindeki kōmşuları, akrabaları deyil, (II-23.178)

biz gararımızı bōzmáyız diyō. bu evliya, āñadıñ dē mi, hā. (II-24.24)

1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı¹⁹⁵

ET’de er- fiilin pekiştirme, şüphe ve sorma edatı olan “erki”, *İA*’nda “ki ve genişlemiş olarak KI(n)(a)” şeklinde yaşamaktadır:

bān bilmem, bān heş düğün etmedim ki. (I-3.1)

¹⁹⁵ Geniş bilgi için bkz. Saadet ÇAĞATAY, “Türkçe’de ki < erki” *TDAY (Bellten 1963)*, Ankara, 1988, s. 245-250, Sabahattin KÜÇÜK, “Türkçede Şüphe Bildiren ki Edatı Üzerine” *TD*, S. 426, Ankara, 1987, s. 367, ÜSTÜNER, *TP*, s.162-167, BOZ; *AMA*, s.119, DİNAR; *BDA*, s.118.

bān dedim kine siz  allāh n zı g ybetmiŐsi niz dedim, (II-15.38)¹⁹⁶
 Şimdi h kım bi nbaŐı dedi kine bura g ldi. oğlum muhdarım, (II-16.31)
 vuruy  ağacı  ld r y . guş geliy  baKsa Kına ejd rh   lm Ő. (II-20.132)
 baK d y  ku Şu ulu k ll Ğ n  ltında b n her zaman r y mda g r yom. (II-20.147)
 y zd  doKs n sekiS diyebilirim ki oruş olur. (II-23.98)
 ireis-i cumhur diyo ku o evliy ya. bu d ny lık b nden ne dilerse n dile diy . (II-24.71)

1.1.2.4.8. y(I⁴)Kan(A) < i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki¹⁹⁷

Ek-fiilin, zarf-fiil eki –ken ile oluşturduğu yapının bir  ok değişken Şekilleri vardır.

onnari n goyunnarı burda ge erkene c mini n gıyısınd  (I-1.73)
 e kim bunu oxurKana yaxalan rsa cezalandırıy l r. (I-1.137)
 siz hindi g ldi niz y , hamurı d k rkene g rc Ğdi niz, (I-4.14)
 ondan s n m biŐiriken , gızdırıg ne g rc Ğdi niz sen  on . (I-4.14)
 h rneyiŐe d rgen  eyi k t  gapıni n  ardn  g rmiŐ. (I-5.67)
durukana bi  sger kem l v ridi. (II-16.38)
 ben yoğ gan  y ptırmıy  (II-16.215)
  ramaz n gel rkene guz m, Şindi pek  on  pek f zla hazırlık g st rmeyiS. (II-17.30)
 bun  i irikene mi irikene  rdakı bun n başındakı muh fızl r bayılıy lar. (II-22.61)
 tam tuv lete varıkan gapıya b Ğlayıveriy . (II-22.64)
 s ra t cc r g ldi, t cc r  al rKan ofis  a ıldı. (II-28.84)
 n hiye m d r  k yleri gez rken biz m cir  iŐde (II-28.176)

¹⁹⁶ Edatın sonuna gelen ekler i in bkz.  ST NER, *TP*, s.200, D NAR; *BDA*, s.118.

¹⁹⁷ krş. G LENSOY; *KYA*, s. 113, G LSEVİN; *U A*, s.130, BOZ; *AMA*, s.120,  ZKAN; *SYA *, s.180, ŞAHİN; *BMA*, s.82, D NAR; *BDA*, s.118.

1.2. YAPIM EKLERİ

1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

Ekleri iki bölümde ele alıyoruz; birincisi “asıl görev değiştirici ekler” –ki bunlar ya kelimenin çeşidini ya da kategorisini değiştirirler- ikincisi ise “kelime yapıcı ekler” –ki bunlar da bir kelimedenden yeni bir kelime türetirler-.

1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

1.2.1.1.1. Fiilimsiler: Fiil kök ve gövdelerine getirilen “-mA, -mAK, -(y)I⁴ş” ekleri, daha çok geçici isim, sıfat ve zarflar yaparlar. Bu haliyle fiilimsiler; geçici isim, sıfat ve zarf anlam ve görevinde bulunabilirler. Bununla beraber söz konusu eklerin, kimi zaman kalıcı isim, sıfat ve zarflar da yaptıkları olur. Bu tür işlev gösteren ekleri, “Kelime Yapıcı Ekler” başlığı altında işledik.

1.2.1.1.1.1. Mastar: Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere -mAK, -mA ve -Iş ekleri ile kurulan fiil ismi.¹⁹⁸

1.2.1.1.1.1.1. -mA¹⁹⁹

sölemesi ayıp nedir dinî yönünü bilmiyom fetvāsını, (II-8.110)

faydalānma yōK. örmāniye elimizden āldı. (II-26.55)

1.2.1.1.1.1.2. -mAK²⁰⁰

āllahīm yedirmek nāsiP_Uētsiñ. (I-2.124)

ōtumak yasaK, otumāzdı, öpicek gitcek, (II-15.10)

iştē alaman harbindē ālman buráyā yūrmaK_Uistedi. (II-28.193)

1.2.1.1.1.1.3. -(y)I⁴ş

dikiş dikērlērdi garılar o gāndilinen. (I-1.175)

generannen, bāñim vālīniñ yanına girişim herhālde bir_Uōlmaz. (II-8.75)

fīlān yeriñ_Uāsgeri fīlān yerden yürüyüş goluna geşsiñ diyō. (II-24.61)

¹⁹⁸ KORKMAZ; *GTS*, s. 109, BOZ; *AMA*, s.121, DİNAR; *BDA*, s.119.

¹⁹⁹ bkz. Tahsin BANGUOĞLU, *Türkçenin Grameri*, *TG*, TDK Yay., Ankara, 1974, s. 266-277, ERGİN; *TDB*, s. 181-182, Vecihe HATİPOĞLU, *Türkçenin Ekleri*, *TE*, TDK Yay., Ankara, 1974, s.110-112, Hamza ZÜLFİKAR, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, *TSTYY*, TDK Yay., Ankara, 1991, s. 116-119, BOZ; *AMA*, s.121, DİNAR; *BDA*, s.119.

²⁰⁰ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 269-270, ERGİN; *TDB*, s.181, HATİPOĞLU; *TE*, s. 114-115, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 121-122, BOZ; *AMA*, s.121, DİNAR; *BDA*, s.119.

1.2.1.1.1.2. SIFAT-FİİLLER²⁰¹

Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamanına bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli.²⁰²

1.2.1.1.1.2.1. -(y)An

gëttik şü kóröğlundan geçen bi yol var yā. (I-1.114)
 misāfirānesi vārımış, geliP giden misāfirlere baKarımış, (II-7.4)
 oKumuş_öldümüz sürelērdēn hāsıl_olan sevābı, (II-11.4)
 bunū çeken_insannar bilir. çekennēr bilir ya. (II-17.64)
 işdē geşmişde galan bizāsnlılārdan galan mārālār vār. (II-23.57)
 göç_eden_ētmış, ētmiyēn kālmış bi kīsmı. (II-26.23)

1.2.1.1.1.2.2. -cAK,

kīm ki dēyō harpten gaçecek olürsā onū şey_ēt. öldürmek dēyō. (II-9.17)
 bizlēr_ileşberiş, duracak hālimiz yōK. (II-17.38)
 hakiki olarıktan insān düşünecek bi mēvzülār var. (II-20.138)
 oranıñ yatacak yerlerini yörükler bilir. (II-22.14)
 bubālarımız yārın_işe gidecek öldü mu o zaman sabāhnan (II-28.142)

1.2.1.1.1.2.3. dI⁴K

hē döndüklerini de gördüm gitTiklerini de. (II-7.73)
 kēndi nēsline bulāşmadık hiç bi şahıs yōKdur. (II-16.4)
 yanı bānım duydūKlarımı biliyōm bān oKumadım tabi. (II-21.90)
 adı bilinmedik hāstalarıñ şifāsını veriyyō bū. (II-24.50)
 yāni gonuşuyolā, gonuşduKlarını bilmiyolā. (II-25.8)

1.2.1.1.1.2.4. -mI⁴ş

oxumuş_olduğum duālardan, sürelerden, (I-2.82)

²⁰¹ Anadolu ağızlarındaki sıfat-fiil ekleri üzerine daha geniş bilgi için bkz. Ahat ÜSTÜNER; *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000, XXIII+196, BOZ; *AMA*, s.122, DİNAR; *BDA*, s.120.

²⁰² bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 132-133, Kemal ERASLAN, “Türkçede İsim Fiiller” *TGS II*, s. 119-125, Bilâl YÜCEL; “Sıfat-Fiil Terimi ve Başlıca Dil Bilgisi Terimleri Sözlüklerindeki İşleniş” *TGS II* s. 81-89, BOZ; *AMA*, s.122, DİNAR; *BDA*, s.120.

ne tanımını yapılmış ne de ilacı bulunmıŝ bir kanser vār, (II-8.17)

ānKarada yāpmıŝ öldü māzileri annatıyō filān. (II-21.225)

patlamamıŝ el bombaları süngüler, silāh gırıkları, silah pārçaları çıkıyo. (II-23.222)

ō et çoK, et çök. gāvrılmıŝ etlē çök. dölduruyolā millēt yiyō üş dört gün. (II-25.18)

1.2.1.1.1.2.5. –AsI

vallahā içinde de bi kemik durası, bi şey yok, (I-5.35)

+cA ile genişletilmıŝ şekil:

dā öle parañız çoKsa vā, sizi ölesiceler, gōñü olıřsā götürü de, (II-15.46)

1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER

Cümlede yüklemın anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelime.²⁰³ Zarf-fiilleri iki başlık altında işleyeceğiz: Birincisi; görevi fiillerden geçici zarflar yapan “Asıl Zarf-Fiiller”, ikincisi ise; asıl görevleri başka olup ya diğer eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici zarflar yapan “Birleşik Zarf-Fiiller”dir.

Asıl Zarf-fiiller

–(y)A/I⁴

Çoğu kere ikilemelerde kullanılır.

doliyā doliyā şöyle çoraP gibı şuriya ŝuriyā gadār getirirdi. (I-1.92)

yālvara, yaxara ebem gurtārdı. sürüye sürüye getirdik ocāđıñ baŝınā biz. (I-5.52)

bozöyük yanımızda gırıldılār, gēŝtilēr āđlıyā āđlıyā bōlē. götürüler hē, (II-15.102)

mēmnun_etcem. ūđraŝa, ūđraŝa, ūđraŝa ta sora ne diyo bū garacaāhmed sultan (II-24.80)

koŝ_āllah kōŝ, koŝā koŝā istasyonu bulūrdu, çocuk_bulūrdu. ördan dönersiñ (II-28.93)

(y)ArAK ~ (y)AlAK

bura zāten yāyla olarak, bura yāyla olalak gelmişler zāten buriya, (I-1.191)

būrda kımse gürmez deve güderik būrda diyelek buriya gēlmiŝler. (I-2.21)

māhmut köyü, onların hēpsi bōyle serpiştirilerek bence gēlmiŝlēr, (II-8.13)

on dokuzuncü pusaraK geliyō, öte yanı ötluğümüş, (II-11.71)

hē membā suyu olarak iŝdē kaç atmış, atmiŝlı yıllārda (II-13.7)

²⁰³ KORKMAZ; *GTS*, s. 178-179, BOZ; *AMA*, s.123, DİNAR; *BDA*, s.121.

fakāt her odalārda bunu evliyā olarak ta bunnārī şehit diye söylüyölā. (II-20.146)

oḡhanlī işde bñ ihsāniyē, orhāniyē, orhānlı uygun olaraK goymuşlar. (II-26.8)

+tAn eki ile genişletilmiş şekli de kullanılır:

meseLā garageçilī, develī mālclı olalaktan yürüK. (I-1.2)

bi şeyleri vār, hakiki olaraktan insān düşünecek bi mēvzülār var. (II-20.137)

üs kısmında memet hān vāKfı dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyō (II-23.9)

o gayāya şifā veriyō, cānāb-ı allāh yürēk gayası diyelekten. (II-24.44)

-(y)I⁴p

tāmātēsi gıyıP gıyıP bi iki üç gün durduruyolār. (I-2.117)

fātihā süresi hedīye ēdecek yōK mu diye el açıP gōzyaşı dōkēn, (II-11.30)

allāh türk milletini ēsir ediP dē urum emrine vērmesin. (II-16.94)

hēr gün geliyō buriya şifā bulanna muhāKKak dutunup gidiyōla. (II-25.8)

bürdān cānlarını veriyölā, gan akıtıyölā, sürüP çıkarıyölā. (II-9.29)

-(y)I⁴nca

hōrtlayasıya vèmedi, hōrtláyince parası ba a gāldı. (II-15.155)

geliyō öteberi örda, gīyneşiverince şey domuz, domuzü fāre zannediyo. (II-20.118)

kērvansaray yapılınca ikinci murat yaptıyor burayı, (II-23.5)

oradā komunüsliK ılānı olunca dēdelerimiz dūrmamış örda. (II-26.22)

alamānlar o yandan dolanınca biliyōsuñ kendini o kışā tutıldü. (II-28.197)

-mAdAn

işñ āsılnı ōğrenmeden. ondan sora ata kesēr, biçērdin verēdin. (I-1.141)

ēyidi kimseye çox şükür zararı ölmadan geldi geşti dünyāsından. (I-2.105)

sabāh işimadan amān kāzım emmi şu çift öküzü bi teslim al. (II-20.38)

bürnu bile kanamadan gitti bi çifçiniñ yanına. (II-27.66)

bubām gidiñ yatıñ demedēn odadān gidemēzdik. (II-28.142)

-AII

aşşāğı yuxarī yirmi senelik fiLān anca oldü, yol gāleli, aláttirik gāleli. (I-1.42)

bu yeni yazı çıKalı biz, atatürk okütTu bizi afyōnda. (II-7.55)

şindi izmire gideli gāli şindi olan kızı kız ölandan laf etmēnce ēvlenmek yok (II-15.2)

ben izmire gideli hele zılla zılla olan gızı, gız olanı görmicek (II-15.14)

bugüne târihtedē yeri hiç deyişmiyor. kuruldu kurulalı döğer oluyo. (II-23.35)

–sA+ kişi eki

baxmāSsañ ölmez. baxārsañ bağ baKmaSsañ dağ, diye bi lāf vardur, (I-1.63)

sorārsañız biz, biz, ôyle diyoz. biz babamgilden, dedemgilden ôle duyduK (II-8.32)

pêrhiz tutâr dikkat edêrse o da iyi olur. tekrâr ziyârete gelile. (II-24.88)

–(I)KA/In(+A)

Zaman ekleri üzerine gelen ek-fiilin zarf-fiil eki *İİA*'nda –a/-e ünlülerini alarak genişlemiş şekline rastlanır.²⁰⁴

fîlân derkenē bizim şorda bi ma, allē dememiş. (I-1.16)

ēski yazı oxurKanā ēski yazıyı oxurKanā bānim günümde (I-1.135)

onnariñ goyunnarı burda geçêrkene cāminiñ gıyısındā (I-1.73)

dökêrkene görcêğdiñiz, ondan sōnam bişirikenē, gızdırıgāne görcêğdiñiz (I-4.14)

ā dama girdik. durukana bi āşger kemāl vārıdı. (II-16.38)

guş geliyō baKsaKıma ejdêrhā ölmüş. (II-20.132)

bān gibi yalanı söylêrkenē acıK Ta bōyle sūrgüsü güçüK gēldi besbēlli, (II-22.30)

bunū içirikene miçirikene ördakı bunuñ başındakı muhāfızlār bayılıyōlar. (II-22.61)

Birleşik Zarf-fiiller²⁰⁵

Asıl görevleri başka olan eklerin, ya diğêr eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici olarak yaptıkları zarf şeklidir.

1.2.1.1.1.3.2.1. AsI+(y)e

²⁰⁴ Ekin –a/-e ünlülerini alarak genişlemiş şekilleri için Ahat ÜSTÜNER, “Türkçenin eski dönemlerinde olduğu gibi hayret ve şaşkınlık bildirme, dikkat çekme kuvvetlendirme amacıyla kullanılan bir edat olarak karşımıza çıkmaktadır” görüşünü bildirir. Geniş bilgi için bkz. ÜSTÜNER; *TP*, s.195, GÜLENSOY; *KYA*, s. 113, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 136, BOZ; *AMA*, s.125, YILDIZ; *İMA*, s.89, DİNAR; *BDA*, s.123.

²⁰⁵ Geniş bilgi için bkz. GÜLSEVİN; “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller” Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, c. II, S. 2, Afyon, 2001, s. 125-143, KARAHAN, “Anadolu Ağzlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, *TKAE, Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl XXXII/1-2 1994, Ankara 1996, s.206, Erdoğan BOZ, “Bir Birleşik Zarf-Fiil; Fiil+Sıfat-Fiil Eki+(iyelik eki)+ Hal Eki Yapısı Üzerine” *İlmi Araştırmalar*, S.19, İstanbul 2005, s.43-48, Nesrin BAYRAKTAR, *Türkçede Fiilimsiler TF*, TDK Yay. Ankara. 2004, BOZ; *AMA*, s.125, DİNAR; *BDA*, s.124.

bizim āsger tōplanıP da kēndini bi şey_ıalasıyā oṛda durdū. (I-5.26)
 nafaKa kesildi gēldi. aldırmadılār. hōrtlayasıya vèmedi, (II-15.115)
 ön kilo o, o buriya gelesiye kaş kilo olur biliyor musuñ. (II-28.89)

1.2.1.1.1.3.2.2. AsI(+y)e kadar

şu yānna gıt ıscáhisāra varasıya gadār bizim kóy_ıeyidūr. (I-1.47)
 özal gelesiye gadār kimse mezārını da diyēmedi görgusundan (I-1.129)
 bu köye gelesiye gadā. şuriyā bi dene hüdütlü köyü vārdur. (II-24.17)
 söyüde çıKasıya gadār söyütTe ēlmā oldū. (II-24.36)
 kazā olasıya gada odalarımız devām ētti. (II-28.7)

1.2.1.1.1.3.2.3. dIKÇA

bōyle bi kişiydi. sözüne olduKça sādıKtı. (II-19.32)
 gazeliñ_ıaltına giriyō ya görünmüyō yā, bıyığı soludukça şey gıyneşiyō, (II-20.117)
 tabi büyüdükçe, büyüdükçe, büyüdükçe onnar ... yerine görē takılıladı fiñān. (II-24.116)
 ondan sōña üredikçe ileri ileri yayılmışla. (II-21.83)

1.2.1.1.1.3.2.4. dIK+iyelik+dA

bānim dedemiñ yetim gālmış üş bacısı vārımış buriya gōnduğundā. (I-1.23)
 şimdi cevizli gōnduğundā bu kóyüñ burada ceviz varmış gōnduğunda. (I-1.70)
 ha Soba moba yoğūdu. bānim_ıāxlım_ıerdiğinde soba yoğūdun. (I-1.95)
 gētlıx da varıdıñ. bānim_ıāxlımıñ ērdiğinde. (I-1.83)

1.2.1.1.1.3.2.5. dIK+iyelik+A

selim _ıābiniñ dediğine göre oşmañlılar gēlmişlēr, söğüt civārında (II-8.51)
 bürək yapān şehrlede gıyāmet gibi köylēde olmadığına baKma. (II-20.93)
 elmāyı veriyyō, goruyucu da baKarımış. elmalarıñ söyütTe öldüna. (II-24.33)

1.2.1.1.1.3.2.6. dIK+iyelik+dAn

bugün nüfūs çoğaldığından dolayı onları bi sömürü düzeni gabül_ıetmişis. (II-8.62)
 ne yapām hāfıza zayıflediğinden dolayı bildiğimiz şeyi bilemiyöz. (II-8.146)
 allāhā şükür bizim toprağımız_ıyi olduğundan veriyō. (I-1.46)
 bēnim_ıAKlımıñ_ıerdinden çoK sōñra öylēydi. (II-26.83)

1.2.1.1.1.3.2.7. dIK+ iyelik için

inlice köyü bürda mağara çok olduğu için, inler, inlice köyü, (II-8.2)
 işde türkiye geleninde de azaldığı için tabi köyümüzde de işçilik, (II-13.26)
 çünkü gıraç, gıraç olduğu için, mandā çayırhık yerlerde olur. (II-21.127)
 bu muhitiñ adamı olduğu için, hēpsini biliyolar tēk tek yònana gönderdiler (II-22.79)
 bu evliya böyük olduğu için cenāb-ı allāh da bu evliyāyı çok sevdiği için (II-24.41)

1.2.1.1.1.3.2.8. dIK+ iyelik gibi

bēlki bir asırda gēldilē, bēlki bir ekiP olarak gēldilē siziñ gēldiğiñiz gibi. (II-8.10)
 bi de sūdūñ datlınıñ içine gatālā. aldī gibi ye (II-14.31)
 hemēn gasatura aldığı gibi bāñā sundū. şindī gasatura sundu. (II-21.233)
 hākkaten onuñ dediği gibi hākim yārgılıyōlār bunū. (II-22.59)
 ve pazārtesi günneri az önce söyledim gibi, bizim döğerimiziñ pazāridir. (II-23.125)
dediyiñ gibi ilkokuldan soṛā işde o zaman nāhiye (II-28.175)

1.2.1.1.1.3.2.9. dIK+DAn soñra

zātī kēlleyi gırıyoS, çiyliyoS, guruduktañ soñna onnādan yapıyoS, (II-14.30)
 bikaç sene yōnān gettikTen soñna yedi sene vallāhā gıtlıK oldu yedi senē. (II-20.20)
 bürda meselā bu adām da bāñ asgērden geldikTen soñna, bāñ asgerdē, (II-21.74)
 viSiteye dedikden soñna dedi rahātsizlāştım dedi. (II-21.223)

1.2.1.1.1.3.2.10. dIK+iyelik vakit

gocatepeden pilān çizildi vaKıt ali ihsān paşayı şeyē gòymuş bu. (II-22.71)

1.2.1.1.1.3.2.11. dIK+iyelik zaman

diha bu dūnkü, dūnkü. cemālnen bānim muhtār oldumuz zaman lān. (II-20.34)
 oT indiği zaman bütün içërisinde simsiyāh hēpsini kömür gibi yākmış. (II-21.21)
 meselā bunū bi izinnen hayvan yedi zaman, bi dağā (II-22.14)
 ārKama baktim zaman ormanlıKtā ala geyikler, (II-23.73)

1.2.1.1.1.3.2.12. dI+kişi mI

güneşde bişitti mi iyi oluyōmuş. (I-2.121)
 herif hāndan çiktı mı bürda akşām oldu mu bürda galırdı. (II-20.29)

biz_Uaskiden harmāndan kāKdı mıydī tōhum_UekTi mi şey bitēr. (II-28.123)

1.2.1.1.1.3.2.13. –mİş gibi

būlmuş gibi bānim üstüme ävlēnmeye gāKTı. (II-15.148)

1.2.1.1.1.3.2.14. –cAK +kişi eki zaman

dumlupunārda tām çatıscaKları zamān yōnanī ördā iyī gīrmayā başlamış (II-9.33)

1.2.1.1.1.3.2.15. –(V)r gibi

onu dāş duvarı şey gibi yoğurt çalınır gibi doñuyō, (II-15.111)

1.2.1.1.1.3.2.16. –(y)IncA(+y)A gadar

yā rabbim, ta hazīreti ādemden böyüne gelinceye gadar (II-11.28)

1.2.1.1.2. ÇATILAR

Çatı; özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumları belirtmek üzere, fiil tabanına, fiil çekiminden önce fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen değişik görünüşteki fiil şeklidir.²⁰⁶ Gramerciler arasında çatı kavramı ve çatı yapan ekler konusunda tam bir birlik yoktur. Bu konuda Bilâl Yücel'in Türk Gramerinin Sorunları toplantısında sunduğu tebliğ dikkate değerdir.²⁰⁷

1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen

Geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “-Ar-, -İr-, -Ir-, -It-, -T-” eklerle geçişli hale getirilmesiyle oldurgan çatı ; yine geçişli fiillerin aynı eklerle geçişlilik derecelerinin artmasıyla ettirgen çatı oluşur.

1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan:

1.2.1.1.2.1.1.1. –Dİ⁴r-

e kim bunu oxurKana yaxalanīrsa cezalandırıyōlār. (I-1.137)

canlandīrdı. canlāndırıyō ėmme bunu, ėmme aşığıdaxınī, (I-5.54)

böyle bişey varımış, üsdünde gezindirimiş, altındā çivi dökērimiş (II-12.10)

bunū bi gız çocuğū işeye bīñdiriveriyō gemiye. (II-22.87)

gāvürölmuş ėtlē çōK. dōlduruyolā millēt yiyō üş dört gün. (II-25.19)

²⁰⁶ KORKMAZ; *GTS*, s. 35, BOZ; *AMA*, s.128, DİNAR; *BDA*, s.127.

²⁰⁷ bkz. Bilal YÜCEL; “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları” *TGS II*, s.156-202, BOZ; *AMA*, s.128, DİNAR; *BDA*, s.127.

-Ar-

bi ėlfāba diye bi Şe kitap çıKardılā, ėlfāba diyē. yirmi doKuz harf (II-7.60)
 ōndan sōña iŐde ġavuru sűrűP çıkarıyolā ōrdan_ o memlekeTden. (II-10.13)
 bi dene tűyűnű goparıp vermēzdim, vermēzdim. (II-16.195)

1.2.1.1.2.1.1.3. -I⁴r-

o zaman ġahveyi iŐtiklerindē ocaxda biŐirirlērdiñ, (I-1.203)
 alı ġaçadıK, e vay yāvrum nētcin. vay ġaçırma çoġűdu. (II-14.49)
 ġızıñ ġınāsını yakālā, ōvėlēř başını, kızı yatırılā, sādıŐla ceyizini toplār, (II-15.84)
 bűylē vātandaŐları huzűru yatıran sızsiñiz dedi. (II-16.54)
 kayadan bi potuk deve potuġű iñilıye iñilıye doġuracak dēyű. (II-21.12)
 tekrār yeri dűnyű ō onuñ kārñiñi dozuruyolār onu Őe yapıyolar. (II-28.37)
 dűñűr_ olullardı, bitirilēdi, bāŐlıK kesērlēdi. (II-18.1)

1.2.1.1.2.1.1.4. -(I)T-

bunu kim ōldűrdű dērse hemen Őey_ idērler diyelektan, bizi kānunla dutturular (I-1.131)
 bizim hanımlar onları alıyűlā gurutuyűlār. (II-8.110)
 o ōrdān cependēn bu bűrdān cānlarını veriyűlā, ġan_ akıtıyűlā, sűrűP çıkarıyűlā. (II-9.29)
 bulgurű kēndimiz ġaynadırlā, ō Őey hāvan gibi bűyne ġayalārda Őey vardı (II-21.187)

Ettirgen:**-DI⁴r-**

Őimdi herkeŐ birer sontaġ saldırdı. o sontaŐlardan su iŐiyűlā. (I-1.33)
 bunu kim ōldűrdű dērse hemen Őey_ idērler diyelektan, bizi kānunla dutturular (I-1.131)
 bız de vēdik_ oriya ġāli. onu ėŐyā āldırdıx paŐlıġıñ yerine hē (I-3.5)
 bizim kűylű ġadinnāra ġāzmayınan ġāzdıriyo. (II-11.90)
 total_ ōsman ērkey_ ėlbisesi ġeydirmiŐ de saġdān soldān yaralıları da tűplamiŐ (II-11.93)
 bubam nēreye ġider sabāha ne iŐ yapācāz diye ānnemize sordurűduK. (II-28.144)

-(I⁴)T -

ikisiñi de bāġlamıŐlar. ēmme nērde oKutmuŐlar, nērde dűyműŐlar (I-5.45)
 burayı yāvrum yaptıttırısıñ dedi. ġērġekten de cenāb-ı allah cesāret vēdi. (II-11.124)

kötü ata fiġāñ biñmēzdi, aġa çaġırttırdım, (II-15.146)

bān goruyā bēkÇi dūtTum. bekÇi dutār gorutürdüm. (II-16.130)

bāni bu hāle gēttile. kim. ūbe bāūKanı çaġırttıryō bölük komutañinī. (II-21.247)

1.2.1.1.2.2. İūteū: Geçiūli veya geçiūsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)ū-” eki olarak oluūturduġu çatıdır. İki iūlevi vardır; birliktelik ve karūıllıklık.

Birliktelik:

maġara vārdı, maġaraya gāūtıK. ōrda āġālaūāñ, gölüūen meseġā ordā. (II-12.8)

ōġlāñ gız birbiriynen dutuūur. tārāfi da vērmemek İstēr. (II-16.181)

kültürümüz allahın izniylē hālā dayanıūma hālinde devām İdiyor, (II-23.164)

bān de meseleyi annātım. ōrda bi gölüū gitti. (II-27.88)

1.2.1.1.2.2.2. Karūıllıklık:

hā paūalā bi yerē ōn doküzdā iūte sāmsunā çıktıKlarında buluūuyōlā. (II-9.12)

turislērle falan tanıūdımızda ārKadaūlarıñ zamanında çok turis geliyōrdu. (II-23.61)

hanımīynan görüūtüm, baūımız saġ İolsun dedim. (II-23.233)

1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)l-, -(I⁴)n-” eklerle oluūturdukları çatıdır.

1.2.1.1.2.3.1. Meçhul: Geçiūsiz fiillere söz konusu eklerin getirilmesiyle oluūan bu çatıda, özne belli deġildir.

sōñā bi gadın hacıya gitti miydi bi evli nikāhlı olaraKtan gidilirmiū. (II-20.158)

āūġēr düzüyōlā. fiġāñ cepeye faġāñ yerden girilcek dēyō. (II-9.23)

bütün müsāfirleriñ yerleūeġi. yani iyi baKılan odalar diye añılırdı, o ūekil. (II-28.14)

1.2.1.1.2.3.2. Edilgen: Geçiūli fiillere, fiilden fiil yapan “-(I⁴)l-, -(I⁴)n-” ekler getirilmesiyle oluūan çatıdır.

1.2.1.1.2.3.2.1. -(I⁴)l-

ūimdi bu kōyüñ guruluūū yozgattan gelme. (I-1.1)

idāre olup gidiyōz İevlāđım. dombaylār satıldı gitti. motor İaldı herif, (II-20.43)

misāfirler geldik de misāfirlere sarılıverimiū, öpüverimiū. (II-24.52)

bi görev verildiyse menfât karşılığı yâni menfâtîñ dışında bişey bēklemeyiñ. (II-28.212)

bi adam atáš etti ordâ. yōnanı sōkmadî. zēmlik gazılân çukūr (II-16.160)

nedibâllı diyen bi adâmdan. bi de guran asılî. osmân bey yâtmadî. (II-16.105)

bugüne gadar kaçan âsgerler vuruluyōdu. bundan bōyle vurūlmáyacax. (I-5.71)

1.2.1.1.2.3.2.2. -(I⁴)n-

her devirde biliyosūñ bazen ilacı bulunamıyân hastalıklâ vār, e bogün de öle (II-8.16)

onu dâŝ duvarı şey gibi yoğurt çalınır gibi doñuyō, (II-15.111)

şindi sondaŝlār salındî o aKar sulār gayboldu. (II-21.175)

bu gúne gadar alınan şeyler not olacak. mallar not olacak. (I-5.74)

bir âfta içerisinde eren, yani mēvlüt oKunur. veyâ yâsin oKunur. (II-23.181)

1.2.1.1.2.4. Dönüşlü: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)n-, -(I⁴)l-” eklerle oluşturdıkları çatıdır. Kendi kendine olma veya yapma bildirir.

1.2.1.1.2.4.1. -(I⁴)n-

kerba â hani gadınnar bōynuna taKınıyo yâ rēnk. ona kerbâ â diyolâ. (II-21.201)

ōrda bu iş dē, işeye ũñnedikleri zamân istānbula. gılıcı guŝānmiŝ vārmiŝ. (II-22.88)

hattâ birini atıvēmıŝler ŝōrda sürünüP duruyōdu, nè öldü bilmiyom. (II-22.3)

1.2.1.1.2.4.2. -(I⁴)l-

bānim âsābımı bozdu. bozūlcāktım, bozulmadım. sabır istedim allahtan (II-24.95)

1.2.1.1.2.4.3. -(I⁴)ŝ-

sōy isimlēr ō zamāna değiŝiyō. bu bölē. (I-1.40)

o gēldi ya yāwrum. onuñ gelişini o gāzile bana annattılâ. (II-11.117)

dışardan kēndine gelecek, kēndi nēŝline bulāŝmadık hiç bi şahıs yōKdur. (II-16.4)

da â odūn daŝırdım saba â gadar bunnarıñan uğraŝırdım. (II-17.68)

kēndimizden yetiŝir bizim bu mēvsimde ekēř. hēr ŝey olūr burda her ŝey. (II-18.41)

başladı çalışmaya, başladı köydēn köye ... ulāŝmayâ. (II-27.40)

et âlcaK yōK mu diye soKāKda dolaŝdırmıŝ. koğūŝta yatıyōdu. (II-27.71)

1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması²⁰⁸

Fiil tabanlarına bir çatı eki gelebildiği gibi çoğu zaman bir veya birkaç çatı eki de gelebilmektedir. Böyle durumlarda çatı, en son gelen eke göre belirlenir.

1.2.1.1.2.5.1. -(I⁴)n-dI⁴r-

anadoluya, tavassūhī yönden halKı islāma ısındırmaK, (II-8.9)

demiş bān mākūmları bütün demiş şey edecem, boşandırcan. şeyimden, (II-9.43)

zāten bu senē söz vēdī ağāşlandırmaā iki üç yıldır uğraşıyorum. (II-13.23)

köyümüS, dağlarımıS yeşillenir, yeşillendirmeyē çalışcaS. (II-13.25)

böyle bişey varımış, üsdünde gezindirimiş, altındā çivi dökērimiş ğawur, (II-12.10)

açıK_olan odalar var. köylerde odā gālmasa da genē bulunduruyolā odaları. (II-28.51)

kim bunu oxurKana yaxalanīrsa cezalandırıyölār. onuñ_o için saKlan derlerdi. (137)

1.2.1.1.2.5.2. -(I⁴)n-I⁴l-

olay bü, ama sāhip_olmakTa yarār vārdı. ama öyle düşünülmemiş. (II-8.137)

1.2.1.1.2.5.3. -(A)r-T-DI⁴r-

işde bürda çıKārttıran çıKārttıyo yağını, yağını tenekelērnen getiriP (II-14.27)

1.2.1.1.2.5.4. -(I⁴)t-DI⁴r-

bānim günümde mushāfī, kelām-ı gadimi bānim hocām saKlattırıdı. (I-1.136)

şurayı bu hāle getittiriP de sebep_olana allah rāzi olsun (II-11.135)

siz güdün iki gārdaş gorucuya haKKını size toplattırayın siz_oalın filān dedik, (II-20.37)

sekiz doKuz metire, on metire ağaç sürüttürün de getirilēdi. (II-20.69)

bānim gayīn birāder irāhmetlik onnan. gaynatayı da beklettirıdik. (II-21.173)

1.2.1.1.2.5.5. -T-II-

güzēlce getirisiñ hep sufráyá birer dēñē hēr sufreye birēr dēñē dağıTılır. (II-15.124)

köylērde annatılması şöyle, āfyonuñ halkī birēz çekememēzliğı var. (II-22.81)

1.2.1.1.2.5.6. -(I⁴)r-I⁴l-

onu örgücünnen atārlar hē. oxlavānnan, oxlavānnan. ērgecinen āvirilir hē. (I-4.24)

²⁰⁸ bkz. Güre GÜLSEVİN; "Çatı Ekleri Üzerine Kullanılabilen Ekler" *TGS II*, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 203-223, BOZ; *AMA*, s.131, DİNAR; *BDA*, s.31.

1.2.1.1.2.5.7. -(I⁴)ş-DI⁴r-

etmeyē de paxmaya gatiyōx de. patatēs garışdırıyōx, (I-4.1)

padişāhlar hāKKaten çok aKıllı davranmışlar ama biz bugün onuñ tersini değiştirmişiz (II-8.58)

silāhları bŭrlarā, bizim burālara felān yerleştiriylā, yerleştiriylā. (II-9.27)

yōnān top şeyetmiş oriyā, top yerleştirmişimş yōnān işgāinde. (II-21.43)

bunuñ bölügünü değiştiri, ikinci bölüğe vērdilēr. (II-21.249)

memet hān vāKfi dēyerekten bir komutan buriya yerleştiriyō ikinci murat (II-23.9)

soKāKda dolaşdırmış. koğuşta yatıyōdu. (II-27.71)

1.2.1.1.2.5.8. -DI⁴r-I⁴l-

biñ dōrt yüz otuS dōrt yılında ikinci murat tarafından yaptırılıyō. (II-23.244)

1.2.1.1.2.5.9. -ş-dIr-II-

zāt-ı muhterem selçuklarıñ uç beylerinden gēlmışler. serpiştirilmiş anadoluya, (II-8.8)

1.2.1.1.2.5.10. -I⁴/Ar-t-

bāşga ne yapalım işde geleni bişiriyōK gene çıKartıyōx. (I-4.11)

seyirttim dēyō, ta o depeye çıktım dēyō, vallaḥā onnar gāldı şō dallıKda. (II-11.87)

1.2.1.1.2.5.11. - tI(r)-t -DIr-

gaşı o çevitdirdi, sen burayı yāwrum yaptıttırısıñ dedi. (II-11.124)

bū sekiz yıllık ilköğretimiñ çıkmasıyla bi sekiS yıllık bi okul yaptırtırdık. (II-13.5)

galin, kūsük deyilēr oña. guvvetli bi ağaş takınca şōyle galdırttırmaya. (II-20.106)

1.2.1.1.3. Aitlik Eki +kI(n)+

Türkiye Türkçesi gramerlerinde çoğunlukla isim çekim ekleri içerisinde gösterilen aitlik eki,²⁰⁹ bazı özellikleri dolayısıyla diğer isim çekim eklerinden ayrılır. Aitlik ekinin, bulunma eki ve ilgi eki üzerine gelerek sıfat ve zamirler oluşturması, onun çekim eki olarak kabulünde ciddi bir engeldir. Aitlik eki, isim sıfat veya zamir yaparken kelimenin anlamını değiştirmez yalnızca görevini değiştirir. Bu sebeple söz konusu eki, “görev

²⁰⁹ ERGİN bu eki hem çekim ekleri hem de yapım ekleri kategorisinde göstermiştir. bkz. ERGİN; *TDB*, s. 159-161, 223-224, BOZ; *AMA*, s.133, DİNAR; *BDA*, s.132.

değiştirici ekler” başlığı altında işledik.²¹⁰

o sontaşlardan su içiyolā. öndan sōñā öteki ma_ällelêrdē tābi āynı bizim gibî (I-1.33)
gulle gibi demişler. ondān hündiki çocuklara fîlān gulleoğlu diyolar. (I-2.27)
bürdaKı nöbetçi subayı bizim_ēvde de, bizim_ēvde duran nöbētçi subayî. (I-5.40)
fagat ôyle bi ganaātım vār ki öbürüki bulunur, öbürüki de çıKar bu sefer, (II-8.29)
milāttan_evēlkilē tahminî bi tārîh bilim adamlarınıñ işte bi kesinnik de yoK. (II-8.156)
yolumuzu yeñiden açıP işte önümüzdeki sene işde āsFalt. (II-13.7)
sādışla ceyizini toplār, şu fîlānıñkını āyrı görłār, şu faġānıñkini āyrı görłār. (II-15.84)
piracaşî, kelemaşını dölma, etli dölma verilē, ilkiñki yemekler_oyudū. (II-15.114)
goyutmaş bôyle. geçiniñki goyutmaş_ölmaz geçiniñki olmaz (II-20.85)
mēvlanaya gidērken ėmre ÍáKābını bizim bu döğērdeki ėmre gölden, (II-23.43)
ördaki da bēllemiş, ali yoK, ali yox. bürdaki da inzibat subayı. (I-5.39)
gelişimi āldıK bunuñKunu. dahā buñā gelin de ālmadıK. (II-14.46)

1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EK İŞLEVİNDE KULLANILMASI

1.2.1.2.1. Hal Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

1.2.1.2.1.1. Yönelme Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

ama arka arkaya gēlmişlēr bu sene birî öbür sene. (II-8.14)
hēpsi gāKTı. şindi gali iş goleye gitTi, hep goleye, (II-15.172)
o zaman girişiyölār kayaları ōymaya o gavim. (II-21.19)
pazar günü de ôğlen yemeyini yemeye gidērler, (II-23.122)
yōnan, döğeri istilā ėtmiş yōnan, döğeri yıKmaya yaKmayā çalıñmış. (II-23.217)
mitiñg yapmaya gittik_uzaga, (II-27.25)
tekrār yola çıKācaKlar tarłayā tōhum_ēkmeye gidēcēkler, (II-28.36)
yōnān gittiktēn sōra gene o üç_at_arabā tuzu dölduruyō ārka ārkaya bāğlıyo, (II-28.159)

1.2.1.2.1.2. Bulunma Hali: Zarf tümleçleri oluşturur.

bānim hemen_axlımın_ērdiği sıralārda biz_āfyona gittik. dedem rahmetliyen. (I-1.97)
bayramlarında bunu götürülē. bayramnarā, gonuşturmayā. götürülē paşala. (II-11.108)

²¹⁰ krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 146, BOZ; *AMA*, s.133, YILDIZ; *IMA*, s.64, DİNAR; *BDA*, s.132.

elli beşde miydi, ēlli āltudamın, şey ēlli yedide doğru ēlli yedide gēldi. (II-11.122)

bān beşāltı yaşlarında varıdım, biliyonıyı biliyon. (II-12.3)

dōğeriñ kuruluşü biñ dört yüz otuS dört yılında az ilerimizde (II-23.3)

gitmedik biz, bilmiyöz. babām bānim bēş yaşında gēlmiş. (II-26.21)

1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

özal gelesiyē gadār kimse mezārını da diyēmedi gōrgusundan. (I-1.129)

zabāhdan e hamırı şōne yazınca firīn da yanıyō. (I-2.5)

o zamandan beyāz tırāş, tırāşlı adāmdı ali ihsān, (I-5.87)

ilkbahārdan güze gādār. (I-6.70)

1.2.1.2.1.4. Vasıta Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

her gün sabahınān oxurum. örda, örda şehitōldü, yatıyō örda. (I-5.57)

gālī kāşta bir getirilē bilmēm, gāğnı ile getirilēdi, (II-7.51)

hā bān emirdağında bi usta ilen gonuştüm, hacı hasanıñ ibrahiminen, (II-8.118)

hā sabahıñ sehērindē, sabahıñ dahā ortalıKı ağār, ağārmadān bi emir veriyō. (II-9.28)

mālcılığınan, ileşberliğinen geçiniyōdu dā şindi mālcılık hayvāncılıkōldü (II-16.125)

on kişī cānāb-ı allahıñ emrinnen cennetliyē dāhilōldü, (II-16.140)

yemek bişirilērdi. gazānnarınan yemek yapārlar. (II-18.3)

sabāh gidelim dedik. yāttıK sabāhleyin gittik. (II-21.57)

kızarı meseLā sacıñ üsdünde bōne yağınan kızarı. (II-21.202)

bunū bi gız çocuğū işeye biñdiriveriyō gemiye. bi işēyle bidōnla. (II-22.87)

ramazan dolayisiylē sōyledim gibi kasabamıS tutucudur. (II-23.98)

hınci üzüm goyūyolā, hōrşafnan, hōrşaf goyūyolā gışıñ. (II-25.24)

atlarını o zamānıñ devrinde karaağızā vesāitle gidemezlērdi. (II-28.16)

gışıñ oldumunā yāzıñ çifçilikle uğraşır kadınnar kışıñ e sümek işlicekler (II-28.100)

1.2.1.2.1.5. Eşitlik Hali

1.2.1.2.1.5.1. +II İle Yapılmış Sıfatlara Gelerek Yeniden Sıfat Yapar.

gēldiğimizden bu yānnā köyümüzüñ işte başlıca sorunları olārāk. (II-13.2)

1.2.1.2.1.5.2. Sıfat Yapar:

bu gadax becerilijyō. o şey ıyice gati olacak şū. (I-2.29)

binlērce insān gidiyō o ayrı belki ilim teknik öbūr devletlēr bulabilir (II-8.28)

olan fīlan baa fīlanca kızı alın faīanca kızı alın yoğudu. (II-15.2)

1.2.1.2.1.5.3. Zarf Yapar:

o günnerden hatıra. ne annayım. şunu eyice bilirim (I-5.31)

bu zamanlādan az evēlce gēldi köyüñ şò tarafıdan gēşti dōğru gēşti gitti. (II-7.70)

şekerī, onı gözēlce cūrcan èdērlēř, tās tas şeyi gōřlar sahanlara (II-15.116)

şimdi tēcāretlēr çıkTı goçum. āskiden örman kesiyōdu bōlca. (II-16.128)

biñ doKüz otus sekiz yılıñdā. biz öylece zapdettiğimizi zaptettik. (II-26.42)

1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değıştirici Ek Olarak Kullanılması

Üçüncü teklik kişi iyelik ekini alan bazı kelimeler zamir görevinde kullanılırlar.

hālā dā bax otuz yedi āsgerleriñ çoğ dolaxlıydı. bürda dolaxlıydı āsgerler (I-5.20)

bāna sorārsañ sülālesi biziz, ama bi başKası deyildir der, (II-8.40)

nesilleri kesilmış, kimi kimsesi gālmamış acaba ola şu mubārek günnērde, (II-11.28)

toKturunan gardeş olduğ gāli, birbirimizi seviyoS, seviyoS birbirimizi hē. (II-15.184)

asgēleriñ hepsi geşmiş. hā ērtesi güne galıyyō (II-24.65)

emme bazı bak, bazı diñnemiyō bazısı. sōylüyoñ heç diñnemiyō. (II-24.120)

yēmēk verisiñ. mesełā biri gidēr, biri gelir. devāmlı müsāfirlerle ilgilenir. (II-28.11)

1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değıştirici Ek Olarak Kullanılması

Üçüncü teklik kişi bildirme eki, çoğ

om beş senedir buranıñ güzēlliğine de bu baKıyyo. (II-11.104)

yaKlaşık onon iki senedir sürekli gidiyorum yāni izmire. (II-19.46)

o gündür bu gündür dōğēr olaraKtan dōğēr burdā (II-23.244)

zāten bu senē söz vēdi ağāşlandırma ā iki üç yıldır uğraşıyorum. (II-13.24)

1.2.2. KELİME YAPICI EKLER

Eklendikleri kelimenin anlamını değıştirerek yeni kelime yapan ekler.

ASIL KELİME YAPICI EKLER

1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

1.2.2.1.1.1. +adaK²¹¹

²¹¹ geniş bilgi için bk. Hamza ZÜLFİKAR, Türkçede Ses Yansımali Kelimeler, Ankara, 1995, s. 145-148, BOZ; AMA, s.136.

hēpsi birdēn lāngadaK gāKdı on beş, yirmî, o gine oturuyō. (II-21.230)

yāpıştım mı şāpadāK çıKā. (II-21.236)

1.2.2.1.1.2. +aç²¹²

çünkü gıraç, gırāç olduġu için, mandā çayırık yerlerde olūr. (II-21.127)

1.2.2.1.1.3. +cAK

oda oldū için mahallecek hērkeş gūrbān namāzda sōra odiya toplanır. (II-23.137)

1.2.2.1.1.4. +cAz+ < +caġız²¹³

hemen buncāz ālîni öpmese gelmese de ona da gücenirler, o da adettir. (II-15.12)

oñdan soñracaġızım şeyi de gatārıS haşgeşi az bişe, (II-15.125)

1.2.2.1.1.5. +cIK²¹⁴

bān oġlan evērmem. biricik gīz çıxārdım. dūñūr gēldilēr, (I-3.2)

hastāoġlān mezarı, bataklıK duvārı, devecik gölü, köprüler gaşı, (II-7.48)

āyrı āyrı sandını basārılār, gızı yatırlā, sādışlār, sabācık bekler (II-15.85)

sarı buġdeyiñ unuñdan, yoġurūsuñ, incēcik yazārısuñ, (II-15.123)

canım millete bunuñ için fedā şu gadārcıK. (II-16.132)

şimdi meseālā senet yapılyōr. bi ufacık da bi şey ālsañ senet yapılyō. (II-19.30)

1.2.2.1.1.6. +ÇanA

gapalı gutūlara goyuyolār. güneşe cōxcānā güneşde durcāġmış yāwrım. (I-2.121)

bāzı televizyonlār tanīyīsāñ bōyle yazārıS açarıs böyükÇenē, (II-17.4)

buġdūyı un üyüdürūs. goruz āvimize çoKcanā. (II-18.43)

meseālā iki yirmî, bunu bütüncene kesērlē bōne düzlēlēr. (II-21.182)

1.2.2.1.1.7. +ÇI⁴ +²¹⁵

yoġūrdunu, südünū, yāġınī pazara, evel sütçü yoġūdu. pazara götürūdük. (I-1.216)

²¹² bkz. Zeynep KORKMAZ, *Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi) TTG*, TDK. Yay., Ankara, 2003, s.34, DİNAR; *BDA*, s.135.

²¹³ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.41, BOZ; *AMA*, s.136, DİNAR; *BDA*, s.135.

²¹⁴ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.42, BOZ; *AMA*, s.136, DİNAR; *BDA*, s.135.

²¹⁵ bkz. BANGUOġLU; *TG*, s. 162-163, ERGİN; *TDB*, s. 157, HATİPOġLU; *TE*, s. 53-55, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 66-68, BOZ; *AMA*, s.137, DİNAR; *BDA*, s.135.

biri de yölÇu yölÇu zabāhTan_ävden getirmiş şofēr. (I-2.16)
 biricik gız çixārdım. düñür gēldilēr, düñürçiyi bi govaladım. (I-3.2)
 e gēcede tabi nöbetçi om_başılar var yā, bellemişler. (I-5.38)
 yāni harameyn oraniñ hizmetçisi añlamına gelİR, hādım. (II-8.28)
 azaldığı için tabi köyümüzde dē işçilik, iscehısāra gittikleri için (II-13.27)
 emirdağından, şurdān, burdān satıcı gelirdi. eşşekÇi dērlērdi. (II-16.195)
 hēpisi gaçākçı yāw. nēdēn, ne, ne gaçākÇı örmān gaçākÇısī varıP (II-16.198)
 götürmeSseñ bān veyā mīllet senden şikāyetçi. damā gōyācaKlar (II-16.211)
 buraniñ gelenek görenekleri bizim çifçiyiz meseĀ. (II-21.94)
 burası çoK çalışgān, meselā öyle bir aylakçı adam bizde yōK. (II-22.43)
 dēvlet demiryollarındaki hareket mēmuru maKāşçılar döğerin sucu_ündan (II-23.89)
 yāni kāndi aralarında pāylaşırlar. āşÇı tutārlar, (II-23.106)
 zērraf vārdır. manufakturacısı vārdır. işdē tüpçüsü vārdır. (II-23.192)
 āvrupadan pırafösōrler gēldi, gōrdüler böle bi tārihçi ünvanına kavüştular. (II-23.269)

1.2.2.1.1.8. + ÇI⁴II⁴K/x+

işte çifçilik burada pek bōyle bi gelİRli bir yēr deýil. (I-1.41)
 ondan sōñā burāda gālmışlar. burayā kōy_ölmuş. yāylacılıxdan çıxmış. (I-1.194)
 otuS sene fiĀn bān goyun güttüm, çobāncılıK yāptım, (II-7.26)
 adamnā yōnana hizmetçilik yāpmış, bi şēysi yoK. (II-11.92)
 tabi köyümüzde dē işçilik, iscehısāra gittikleri için malımıS, mal çok az. (II-13.27)
 ileşberliğinen geçiniyōdu dā şindi mālcılık hayvāncılık_öldü. (II-16.125)
 arpā, çāvdar gibi şeylerden_ekeriS. onu gāldırırıS. hayvāncılık yaparıS. (II-19.38)
yōlculuK yapārken herif hāndan çIKtı mı bürda akşām_öldü mu (II-20.29)
hāyvancılıK, goyūnculuK çoK meşūrdu. goyunculuk_azāldı şindi. (II-21.119)
deyirmencilik yaptım, otōbüscülük yaptım. (II-23.198)
 kolankayadā tam bilmiyorun ama ırkçılıK da yapmaK_istemiyorum. (II-23.218)

1.2.2.1.1.9. +dAş+

bütün_ümmeT-i muhammed din gardeşimiñ de ruhlarına hedīye eyledim (II-11.31)
 bōyle vātandaşları huzūru yatıran sizsiñiz dedi. (II-16.54)
 siz güdün iki gārdaş gorucuya haKKını size toplattırayım siz_alın fiĀn dedik, (II-20.37)
 ölmadıK haKāretleri gonuşuyoñ_ārKadaşlāre dedim, (II-23.226)

1.2.2.1.1.10. +dım+

sabāhtan  asger buriya g rcek, piy de topu  y rdimiyle. (II-11.39)

1.2.2.1.1.11. +dI⁴z+

    gice de uyumaz, g nd z de uyumaz.   nk  iş  ox. bi de  ocux var, (I-1.217)

1.2.2.1.1.12. +ey+

bu dağ var y . bu dağ poyrazını, kuzeyini kesiy , (II-21.133)

k t hya tam men g ney batımız k t hyani  m rkez k yleridir. (II-23.188)

1.2.2.1.1.13. +gen

kasabamız   sgen h linde  skiŐehir, d ğer, k t hya sınırını b len (II-23.190)

dıŐtan bakti  zaman d rtgen dikd rtgen h linde bin  i ine girdi  zaman (II-23.272)

1.2.2.1.1.14. +gil+

onn r d  Şeytan  gl gil, onn r da  yni bizim gabine gibi onnar d  y r k (I-1.34)

 fyonda  rpacı glu, s lih b ygil, arpacı gl gil t redi. (I-5.81)

b n yoK saKlanmadim da g mmedim de. dedemgil k y  Őeyiydi. (II-7.75)

bizim m ndıra burası memet beygili , n zım beygili  değirmendereni   rda, (II-8.70)

faKat baK satın  almıŐlar d de gilden. d de gilden m lla emmim (II-20.161)

gr hmat s l lesi deh  kel m stıgil, del  alini   nnar gr hmet s l lesi. (II-21.143)

anam rahmetgil, babamgil burad ,   ik mah  ed rken , (II-22.51)

biz varınc  sora d dem  eve g t rd  bub mgil. (II-28.6)

1.2.2.1.1.15. +hane+

giresun hapish nelerini bu y n n h rbi baŐlayınc , (II-9.40)

1.2.2.1.1.16. +Ka +

cesurl rdur bu y r k gadınnarıy ces rdur. başga y r  edemez bun . (I-1.186)

ilk sondajda su i eremez, nikrit ve başka bi maddeler gariŐmıŐ (II-13.11)

1.2.2.1.1.17. +kek+

c n b-ı allahı   emrinden cennetliy  d hil  ldu, on kişi, erkeklerden. (II-11.140)

1.2.2.1.1.18. +la+ < la-g+

seksen  lti yaşındayım. pencerele evimiz yoğudu. b yle yaylaya  ıK rdıK. (II-20.5)

afyona yayan gidiyox. gāli eşşeklernen, merkePlernen oriyā yol geçērdi. (I-1.100)

1.2.2.1.1.19. +lak+ <+la-k+²¹⁶

ışmat inönü fēlān o masāda yuvārLaK masāda toplantı yapıyōlā. (II-9.15)

su ōlcāK mandayā. sulāK, batāKlıK yer_ oldu mu mandā oraları sevīyo, (II-23.128)

1.2.2.1.1.20. +II⁴+, +nI⁴+²¹⁷

ciril_otu var, bōyle olūr. ptīraxlı gibi olūr biliyōñ mu. he ciril_ otū, (I-1.74)

allah, cenāb-ı allah hayīrlı insannarınan gārşılaştırıñ. (I-1.153)

yarālıyīm yarālī, (I-2.59)

o zamandan beyāz tırāş, tırāşlı adāmdı ali ihsān, (I-5.88)

vārdıgıñ yerdē diliñ datlı olsūñ (I-6.11)

doKsān_ atlı selim _ābiniñ dediğine göre ōsmanlılar gēmişlē, (II-8.51)

yalān deyiñ onār oraları da imār etmişlē. cāñim aKıllı insannār. (II-8.74)

fagāt adām yaralı topliceñ diyē yōnaniñ_ ārdīndan gidemeyince (II-9.46)

sēvgili habībiñ hazireti muhammet mustafāniñ aziz ve temiz rūhuna (II-11.7)

hatışma gelmiyo işde biñ sekiz yūzlı yıllarıñ hē hē o zamana dayanıyō. (II-13.33)

hamūra çalarıS hē gavuruS hē haşgeşli gātmer_ēderiS (II-14.28)

ōle gāwgali belālī düğün_ētmeyiS biz. dātılığınan_ ideriS bōle biz, (II-15.80)

dōlma, etli dōlmā, oñdān kelemaşı oñdan sōña pirinç dondurması, (II-15.106)

bi yeşil gōzlı dēyō. bi de dēyō şişmān paşa gēldi dēyō. (II-16.166)

birbiriniñ namusuna, ırzına göz_ētmēyo. hālince irahāt huzūrlu yaşıyo. (II-16.173)

buñu ded'i istānbullu bi ērmeni şēysi dedi. harıtası onuñ_ elindē dedi. (II-21.64)

işdē nē yapıdñ dedi afyōnnū. niye dedi afyonnulār dedi bōne serT_ oluyō (II-21.239)

sağlıKlı sağ_ olursāK ē yeñi de bi mināre yapacaS. yārın başlacāz. (II-22.37)

iki kātli olan kısımnda, üs kısmında iki tāne muTFāk. (II-23.10)

bir sene çalışTım. ēy geceli gündüzlü ērkekleri de varıdı bakıcıları. (II-25.4)

he yoğürtlu çōrba oluyolā. yoğürtlu çōrba. pilāv yapıyōla. (II-25.17)

ēskişehirde bizim kōylülē kōmpile iki sene eylēnmiş, mekān tutamamış. (II-26.35)

orhannınıñ hüdütü burā. kadi, kadimürsēl de seslēnmiyō (II-26.45)

ōrda bitirdim. namuslu bi çocūKtum, hiç kāvga ētmedim. (II-27.92)

²¹⁶ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.50, BOZ; *AMA*, s.138, DİNAR; *BDA*, s.136.

²¹⁷ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s.191-192, ERGİN; *TDB*, s.158, HATİPOĞLU; *TE*, s.100-102, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 108-109, KORKMAZ; *TTG*, s.53, BOZ; *AMA*, s.139, DİNAR; *BDA*, s.136.

1.2.2.1.1.21. +II⁴K/x+, +nI⁴K+ ²¹⁸

su meselâ kesildi miydiñ, az hava yâğmadı mıydiñ gurâxlıx başlıyō. (I-1.45)
 e tabî o zamannârda bi faxırlık varıdım. gıtlıx da varıdıñ. (I-1.82)
 çayı nerde görek, çaydanlıxdaydî. bilen vār mıydı çaydanlıx vardî. (I-1.95)
 gış hazırlıgı, patatèslerimiz olür. tälalârdâ bōstan ekēn bostân alır. (I-2.122)
çobännılık yaramâzlıx istiyō, efēndilik de istemiyo fîfân geçinmiyōlâ. (I-5.9)
 ondân sōrâ şındı mâlcılıK, ileşbērlık, alaverēcilik hēr işe gırdık. (I-6.120)
 hasân-ı basrı devlete şeye bāğlamış bunu âylık verilēdi, aylıgı getirilēdi (II-7.8)
 bân bubam varıdı, bubâm muhtârlıK yaptı, (II-7.37)
 mâsrafımı dēvlet çekiyo ēmme. bürdan gâzilik vēdile. (II-11.100)
 hâ aşâğı yuKarı on, om beş senedir buranıñ güzēllıgıne de bu baKıyyo. (II-11.104)
peygamberlik alâmeti var bundâ dedi. bana kim iñanır dedi. (II-16.145)
 acıK geri gâldıK diyō. birlik yörüdü dēyō. (II-16.164)
 ben yetimlikten böyüdüm yâ. babâm yabāncî. babâm, babamı bilmēyōz bız. (II-16.193)
 tabî susuzluK, hârâret veriyō. çok zōrluK veriyō. allâh gabül ētsiñ. (II-17.38)
 söylēcēsēm çok sıKıntı geçirdim. günnüyē gidērdim. (II-17.57)
 meselâ, cēsüsluK gelecekler âfyona pilân çizeceklēř. (II-22.75)
 firigya ve sarâyı şey firigya gibi, kāyaklıKlarıñ öldü bi bōlgedir yāni, (II-23.37)
hâftalık dōğērden nērden baKsañ iki ton sucüK çıkar. (II-23.93)
 af et başbaKanım yap bir insānnıK. (II-27.18)

1.2.2.1.1.22. +lıxsız <+ lıK +sız

afyōnda ağırlıxsız alıyolâr. biz kēndimiz de ağırlıxsız vērdik canım. (I-1.152)

1.2.2.1.1.23. +man+

yōnānlâda gocumāndım bân, om bir, on iki yaşında vārıdım yōnānda bürda (II-7.66)

1.2.2.1.1.24. +(I)ncı

buradâ girt birinci alay, alay istiċam alayı gurıldı burdâ (I-5.21)
 nası ki ikinci abdülhamide biz kızıl sultân demişiz, nesil olaraK demişiz. (II-8.58)
 hērneyise bi bahâr günüydü altıncı ay, yedinci ay mıydı neyidi, (II-8.86)
 ön sekiz kişi gitti üstüme dērdi, on dokuzuncu dērdi. (II-11.69)
 ūş gatını kesiyō şey üsteymen dōrdüncü gâtdâ bürda duran nōbētçi hâyin (II-11.69)

²¹⁸ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 194-196, ERGİN; *TDB*, s. 155-157, HATİPOĞLU; *TE*, s. 102-106, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 110-112, KORKMAZ; *TTG*, s.55, BOZ; *AMA*, s.139, DİNAR; *BDA*, s.137.

*polis polili_nde çalışıyō, sayıncı sayımında, alımıncı alımında, (II-20.72)
eyer üçüncü edecek_ōlsa bōyle bi bārmaK gāymaK galın_olūdu. (II-20.79)
tā o zamānda mōcize galyō baK bū yirminci asıra gadar gıyāmētīñ. (II-21.25)
tārih okumadīm vesāire beşinci sınıf vesāire oKumadım. (II-21.90)

* İşaretli örneklerde ek, sayı isimleri dışında kullanılmıştır.

1.2.2.1.1.25. +ndi+n+

onār, oranıñ hüdūdüne ikindiden sōña gelmiş. (II-24.18)

1.2.2.1.1.26. +sIz+²¹⁹

bānim sığırdan_alırlardı bi davar. parasız, ihāne yiyecek alırlardı. (I-5.73)
mayasız_ekmek. gerçek hasta olānları dutuyōmuş. (II-8.115)
yā rabbel_ālemīn, akılsızlara akīl, fikirsizlere fikir, vijdānsızlara vijdān, (II-11.33)
mērhametsizlere merhamēt, ētikatsızlara da ētikāt nasibi müyesser_eyle yā rabbī. (II-11.34)
hākim nērden hāKsızdım dā bāni, onu gövdu dā bāni hāKlı çıkardı (II-15.160)
yüz_ātmiş tāne, yüz_otuz tāne goyūnsuz gelmezdi. hem dē parasız yāni. (II-19.29)
ālmak şartınnan. kağītsız, şimdi meselā senet yapılyōr. (II-19.30)
efēndime söyleyēyim irişbērlık toprağımız verimsizidi, hālā da verimsiz. (II-20.27)
şindi çavuşum dedi, bān rahatsızım hastayım dedi. (II-21.221)
en bōyük şanssızlīmız dōğērdēki tārihi esērlēriñ on_iki kilometire dağılmasī. (II-23.62)
bōle, bōlē itikatsız_adamlā vā būrda, añadıñ mī. (II-24.98)
susūz, cāmisiz, yolsūz köy kāldı mı diye herkese sōrdü. (II-27.44)
babāmıñ şeker bulamayīP da çekirdēksiz_üzümnen çay iştimi bilirim (II-28.116)

1.2.2.1.1.27. +sIzlıK+ <+sız+lıK+

zōrluyō, tabī susuzluK, hārāret veriyō. çok zōrluK veriyō. (II-17.38)
o zaman_ülēydi, haKsızlık vārdı. yoK, orāyla ilgili hiŞ bişeyimiz yoK (II-27.97)

1.2.2.1.1.28. +şAr+

bizim_adām başına ikişēr dene hāyvan gatırı vedilē. (II-24.6)

1.2.2.1.1.29. +un

²¹⁹ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 201-202, ERGİN; *TDB*, s. 158-159, HATİPOĞLU; *TE*, s. 141-142, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 141-142, KORKMAZ; *TTG*, s.64, BOZ; *AMA*, s.141, DİNAR; *BDA*, s.138.

şu çam boyundā āynı bu çam şekilde yükseklikte bi gaya va ōrda. (II-11.119)

1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler:

1.2.2.1.2.1. +A-

dehā dūşmān dehā bacīmnan oynaşıyō ōrda. anamīnan ōynaşıyō. bu da gaçıyō. (I-5.51)

ārpacıōđlu, sālīh bēygil, arpacıōđlūgil türedi. bū dēfteri şēyden_ālmışlar. (I-5.82)

bān_āyılıđı alabilir miyim, boşanēydi, āvleneydi bān_āyılıđı alāmāzdım. (II-15.166)

būrnu bile kanamadan gitti bi çifçiniñ yanına. (II-27.66)

deprem yaşadıK. ē gediz depreminde yaşadıK. gediz kütāhyayā bāđlı. (II-28.55)

1.2.2.1.2.2. +et-²²⁰<+A-t-

bānim_elimde fırsat vār diyelekten fırsat gözētmeyiñ yāwrum. (II-28.223)

1.2.2.1.2.3. +IK-²²¹

gatiyēn kūs durdurmāzlar.hemen birikirler hemen gārdeş_ederler. (II-16.176)

1.2.2.1.2.4. +(A)I-²²²

ne vār atinayī dā boşātsinnār acıK dahā öte gidēydi musāllāt_oluyō işte bizē. (II-9.38)

ēsgiden iyiydi. işde türkiye geleninde de azāldıđı için tabi köyümüzde (II-13.26)

memuriyet, işçi çođalincā cumātesi, pazār tātīl_olduğu için düğünü pazār (II-21.149)

yusuf çavuş derlēmīş. onu buluñ, geliñ diyōla. hemen onu būrda düzeltiyōla (II-10.8)

1.2.2.1.2.5. +IA-²²³

kōyüñ mesełā irellemesinden gerilemesinden sōrmađ_isterseñiz (I-1.40)

kāştım da gēldim. tārlayı bōşladım dā imralı kōyü derik, oriyā çifte gēttim. (I-1.58)

bin doxuz yūz_onnar, on_ikilērdēn bāşladı. yirmī üçe gadār filān devām_etti (I-1.108)

ikisiñi de bāđlamışlar. ēmme nērde oKutmuşlar, nērde dōymüşler (I-5.44)

sūt beyaz_olmuş. deri, ihtiyārlamış, güçücük, güçücük gālmış (I-5.90)

gitceğin vaKıt yol parası da veriP selevatlarımış, (II-7.5)

toplārşıñ_ōnārı guzuladılā mı topladıK_ōnnāri bi sürü olūr (II-7.34)

ammā çoK_ince bir teferruātına gadar gerçekten işlemişlēr, bōlē nakış nakış, (II-8.23)

ne yapām hāfıza zayıflediğinden dolāyı bildiğimiz şeyi bilemiyōz. (II-8.146)

²²⁰ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.114, BOZ; *AMA*, s.142, DİNAR; *BDA*, s.138.

²²¹ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.115, BOZ; *AMA*, s.142, DİNAR; *BDA*, s.138.

²²² bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.112, BOZ; *AMA*, s.142, DİNAR; *BDA*, s.139.

²²³ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 214-217, ERĐİN; *TDB*, s. 175-176, HATİPOĞLU; *TE*, s. 89-94, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 101, KORKMAZ; *TTG*, s.116, BOZ; *AMA*, s.142, DİNAR; *BDA*, s.139.

fagát hayret etTiğim o plānlama nası yapılmış. (II-8.149)
 bi şeysi yoK. bu şehitleri toplayan hep bizim köyün garıları. (II-11.92)
 bizim adamımız da yoK çapalayan yoK da yoK (II-14.25)
 ūş sene şu camiñ dibini etTidim bāhçe, bēlledim de, şey etTdidim, (II-15.134)
 hākim bēy dedim. sēn demişsiñ ki dedi, mēndères dini yayımladı. (II-16.47)
 müslümāni desdekleyici diyō, ya ilim sahibi bitmēycek. (II-16.68)
 biz sufra deriS, sufraniñ üsdünde yazarıS, haşhaşlarıS, gatlarıS, (II-17.13)
 birāz Allah gabül etsiñ zorluyō yā. zorlasa dā aynı tempoyā devām ediyiS. (II-17.36)
 işde bu gadārlıK vār bişeylē de hani bi ānda pek hatırlaman. (II-17.55)
 allah ellere düşürmesin. allah sizleri de bağışlasın cenāb-ı allah. (II-17.72)
 bāzi āzgın kedilē olurmuş, bōyle bizi anladıveriydi ihtiyārlā. (II-20.101)
 o zamanıñ bērinde seksen teneke yāni seksen tenekeyē kirāladıK. (II-21.172)
 yāni kerbāā gibi gızarı yāğladıñ mı, haşheş yağtynan, yāni gızarı gırmızı (II-21.199)
 ātmış tāne tüfek vā. dōrder tāne tüfekleri temizleyiñ dedik. (II-21.218)
 sözüm oña domūs bunnariñ filan hēpisini āvlarıS. (II-22.1)
 bürda konaKlamış oluyo. yönüs emre bürda kalmış oluyor. (II-23.241)
 bu sepetTe o elmalādan dōldürdü, saña hedıye yolladı, de diyo gorucuya. (II-24.37)
 meşe gārıtladı o zaman kōrpe meşe çoKdü. bu mazılıK ismini bürdan almış. (II-26.3)
 böle yeşil, pancardır, sulama pilājdır bunnār yoK bizdē. (II-26.49)
 suçun ne lan dā girdiñ dedi. yaralama dedim, iñānmadı. (II-27.86)

1.2.2.1.2.6. +HAT-

ē burlārda mal otlaTırKanā bi de bu yüzü āşmışlārmış, (I-1.7)
 kelām-ı gadimi bānim hocām saKlattırıdı. mēmur geliyō, mēmur geliyō, (I-1.136)
 o zamannā bi imzalatmamışla atatürk te menetTiydi şeyleri. (II-7.54)
 inşallah yani bu senē onū da bāşlatırsak yani köyümüS, dāğlarınıS yeşillenir, (II-13.25)
 gāwırmayı gāwıryōlā, pirinç ıslatıP pirinç pilavı bişiriyōlā, (II-15.168)
 hāstalık seşemlētTi bāni, hāstalık seşemlettı. gışıñ (II-15.182)
 siz güdün iki gārdaş gorucuya haKKımı size toplattırayın siz alın filān dedik, (II-20.37)
 bi şey abdiliñ anası añnatır. baK helē şey evet bu masalları da anlatır. (II-20.141)
 bānim gayınbirāder irāhmetlik onnan. gaynatayı da beklettirıdik. (II-21.173)
 onu çıKarınca kapıyı filan gırmışlar. bināyı da çatlatmamışlar. (II-23.272)

1.2.2.1.2.7. +HAŞ-

bizim damārnan ̣əsgiden birleşmiyö. tā o şeyden beri birleşmiyö (I-1.35)
 ondan sōñā buriya yerleşmişlēr. (I-1.81)
 şūrda dedi bi adam garşılaştırdım diyo, karşılaştıx dedi. (I-1.101)
 o böcügü içē, o böcūñ suyunu içē. o biraz hāsta yapār yā ēyileşī, (II-7.18)
 hepimiz o görevi başıboş bırakmıyoS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. (II-8.39)
 dedikten sōña dedi rahātsizlāştım dedi. peki hadi öylēyse idāre ēdelim (II-21.223)
 baKalīm allah nāsiP ̣edērse. var tabi olur yā. comaāt fāzlalaşır, (II-22.39)
 elli gişi gıtse hēpsi berāber. yāni kāndi aralarında pāylaşırlar. āşÇı tutārlar, (II-23.106)
 yēmēkten sora herkeş bayramlaşmaıya dağılır. (II-23.140)

1.2.2.1.2.8. +IAⁿ-²²⁴

sōñā gāli onnār buřlārdan ̣ēvlenmişlēr, hēpsi ēvlenmişlēr. (I-1.22)
 yoKsa kimse artıK buriya geliP sāhiplenmez gorKma dedik. (II-8.83)
 definecilēr mefinecilē hālā bi şeyler buluyōlār, bu bizi ilgilendirmez. (II-8.145)
 yani yapılabİLse şışelenebili, sāniyede on yedi, on sekiz litire falan (II-13.16)
 zāten bu senē söz vēdi ağāşlandırma ̣ā iki üç yıldır ūğraşıyorum. (II-13.23)
 meselā beş sēkiS kişi sıralanırlar, örmana girērler, önünnen çıKanı vurular. (II-22.12)
 hemēn gız ̣āniden şifālanıyo. hemēn hēr şey tam, tamı tamına. (II-24.56)
 ora yetērliydi. sōradān ūş şebekeye bāğlandıK. (II-26.52)
 ūş ̣at ̣arabā onuñ başına kalıyo. kēndi de hāstalanıyo. (II-28.158)

1.2.2.1.2.9. +(A)r-

sabahıñ dahā ortalıK ̣ağār, ağārmadān bi emir veriyö. (II-9.28)
 daşlār, duvārlar sarārđı. diktiğim şōyle ağāşlar insan gāldıramaz ̣öldü. (II-16.16)
 kızarı meselā sacıñ ̣üsdünde bōne yağınan kızarı. (II-21.202)

1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:

1.2.2.1.3.1. -AK⁺²²⁵

danişmān gayā, hastāoğlān mezarı, bataklıK duvārı, devecik gölü, (II-7.48)
 köyüñ ̣ēsgisi hēpisi gaçākçı yāw. nēdēn, ne, ne gaçākçı örmān gaçākÇısı (II-16.198)

²²⁴ Geniş bilgi için bkz. Şükrü Haluk AKALIN; “+IA- Ekinin Çatı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki Görüşler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere Getirilişi Üzerine” *TGS II*, s. 92-105, BOZ; *AMA*, s.143, DİNAR; *BDA*, s.139.

²²⁵ bkz.BANGUOĞLU; *TG*, s. 230-231, ERGİN; *TDB*, s.185, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 53-54, KORKMAZ; *TTG*, s.70, BOZ; *AMA*, s.144, DİNAR; *BDA*, s.140.

dütTu arkadaşşıma bi bıçak sâldı dedi gârına yârdı dedi. (II-16.232)
 cāminiñ daşları bu sert mâden işTe baK. bi de bunuñ yumuşaK mâdeni var. (II-21.181)
 gene geliyolâ gèce êrkes konâKlıyō, (II-26.37)
 dur durâK yoK orâyâ. aKşama gadâ örda çalıyı döldurusuñ. (II-28.129)

1.2.2.1.3.2. –(A)rII+

buranıñ güzelliğine de bu baKıyyo. çoK bunū değerli gôrdü o zaman paşâ. (II-11.105)
 o zaman mâl geçerli. dana böyüdüP_öküz_ediP satıyōn, büyük parâ alıyōn. (II-16.123)
 hocam biz kötü şeyleri gonüşmäyâ başladık, yarârlı şeyler deyil bunlâr ya. (II-20.114)

1.2.2.1.3.3. –az+

e inkılâP yapılıP yıKılıncâ yıKıldı, milletiñ diğî boğazına tıKıldı. (II-27.65)

1.2.2.1.3.4. –bAç

hattâ şey_öynarız sâKlı saKlâmbaç saKlanırız bulamazlâ birbiriñî (II-21.52)

1.2.2.1.3.5. –ce+²²⁶

cumârtesi, cumâ günü aKşâm bürda eylence olur. (II-19.14)

1.2.2.1.3.6. –(e)nek+

gene şindi de âyni devâm_èdiyoS_amma. âyni gelenek devâm_èdiyō. (II-18.5)
 buranıñ gelenek görenekleri bizim çifçiyiz meseġâ. (II-21.94)
 deyneyi sâlladım mıydî, kimsèye deynek vurdurmâzdım, vurdurmadım da (II-24.102)

1.2.2.1.3.7. –ev+

hepimiz o görevi başıbōş bırakmıyoS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. (II-8.39)

1.2.2.1.3.8. –gAn+

ëmmē yâstığın yüzünü de çixârtmış. o gadar çalışganmış garıları. (I-1.182)
 firigyalıların o tâñricasî firigya doğūrgan bi kadınmış. onuñ târihçesi bürdâ. (II-23.56)

1.2.2.1.3.9. –ge+

afyōnda bi yemek dükkânına geliyō. ördakı süpürgeci yârdımcı git, git, git. (I-5.66)
 izmiriñ herângi bi bölgesinē burdan, naKliyatla araba tuTuP (II-19.44)

1.2.2.1.3.10. –GI+

²²⁶ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.76, DİNAR; *BDA*, s.140.

özal gelesiyē gadār kımse mezārını da diyēmedi görgusundan. (I-1.129)
 atāšta gāynadırlardıñ, atāšta içerlerdiñ. kóyüñ bilgisi böylē. (I-1.205)
sevgili peygamberimiz hazireti muhammet aleyhisselamiñ temiz, mübārek (I-2.83)
 çekgel, çekgeli. çekiP geliyō. silgisi vār. dışārda hē. (I-4.3)
 gālmāz  orda, yatār  orda uyKu úyúr úyKu gelir şeyine, (II-7.15)
 bu zāt-ı muhteremī biz bir büyük olaraK saygı duyarıS, (II-8.33)
 alıp kēndi adamlarını götürüyō, şindi ôle oldu. o ādet çıKtı, çalgıcı gēlir, (II-8.71)
 e bu da o senēden bu yānna burāyla ilgileniyo işde. mezarları tāmirettiriyō. (II-11.103)
 biz sivrī deriz şurda, sivrīye gēşmiş. sivrīye tel  orgü gürmuş, yani yōnān. (II-12.4)
 iki āy, iki āy. he lān babā sürgü yoK o zamān, hemēn (II-16.208)
 çerkezlēř gēldiler. çerkezlērdēn bışKı çekme, bışKı gōrdük tatār bışKılarını. (II-20.22)
 bōyle bi dē duyumum  oldū. kitap baskısı varımış, bu emre gölüyle. (II-23.79)
 burda dün bi denesi banā sörguyā çēkti. o daha hoca olmadān o köyden (II-24.108)
 ne gam varıdı ne kasāvet sānki hiş bişe yoK. nērde cāzgi  orda kāzgi. (II-28.125)

1.2.2.1.3.11. –Gın+

yüz  elli seneyi geşgin iki yūze yaxın şimdī buriya bu kóyüñ otürması (I-1.25)
 nūru gelin sūzgün  ölür (I-6.19)
 zülüflēri dūzgün  ölür (I-6.20)
 mahgemē gürüyölār  adamiñ. ne insannar vār. tērtēmiş yetişgin  insannar. (II-16.73)
 bi de geliyōlar bāsgına, baKsalar  orda evliyālarā şey gelmēS. (II-16.78)
 hani bi ānda pek hatırlaman. çünķü yörgunum  acıK, yāşlılık var. (II-17.55)
 kīrgın  olabilir. bēlki gēlmeyebilir. amā kırgın  olmayān da gēlmeyebilir. (II-19.11)
 bāzı āzgin kedilēř olürmüş, bōyle bizi anladıveriydi ihtiyārlā. (II-20.101)
  rhanlı işde bū ihsāniyē, orhāniyē, orhānlı uygun  olaraK goymuşlar. (II-26.8)

1.2.2.1.3.12. –(y)I⁴+²²⁷

yā rabbī iraxdan, yakından, doğudan, batıdan müslümān gardaşlarımızā, (I-2.91)
 imāmlarımızā ayrı ayrı hediye ēttim. onnara da haberdar  eyle yā rabbī (I-2.94)
 vallahā yirmi āltı yirmi doxuz olanı yapārlar, dolu, hē bugünüñ dē (I-4.8)
 osmaniñ ibrahiminēn daş gōtūdük suvermēzde yapı yapıyōmuş, (II-8.119)

²²⁷ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 244-246, ERGİN; *TDB*, s. 187-189, HATİPOĞLU; *TE*, s.74, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 91-93, KORKMAZ; *TTG*, s.82, BOZ; *AMA*, s.146, DİNAR; *BDA*, s.142.

ēmme evliyā, ēmme memleketi goruyan. yōK biz ölü dèyiliz. (II-16.171)
 gözünü sevdi_{im} yarıyāni asger yarı yāni vallāhi şu dāğlarıñ_{üstü}. (II-20.59)
 tuğlā çatı yōKtu yāni. cāmimiz bilē şey_{idi} yāni. (II-21.156)
 goyunculuk_{azaldı} şindi. bir iki sürü goyun gāldı. (II-23.119)
 pazārtesi gün sabāhleyin belediyeniñ apōrlesinden yazı işleri müdürü (II-23.127)

1.2.2.1.3.13. -(y)I⁴cI⁴+²²⁸

gāyet zengin, gūndura diye bi isim vāridi. onu da dikicilēr yapārdım, (I-1.89)
 ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenātıñ sāhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. (II-11.2)
 kapıyı aşmāzlā gelin_{alıcılara}, parayı vercek ôle aşcak, (II-15.87)
 emirdağından, şurdān, burdān satıcı gelirdi. (II-16.194)
 dōğēr bu tarz bi yērdir. tutucu bi yērdir. (II-23.82)
 elmāyı veriyyō, goruyucu da baKarımiş. elmalarıñ söyütTe öldūna. (II-24.32)
 ēy geceli gündüzlü ērkekleri de varıdı bakıcılarī. bāni de āldıla. (II-25.5)

1.2.2.1.3.14. -(I⁴)K+²²⁹

geçim gaynakları mı. çifçilik, mālçılık işdē. (I-1.59)
 babası vermek_{istemedi}. uzāK diye. gīz da vārcān dēdi. bōylelikçe oriya vēdik. (I-3.3)
 yumrū bu yūmruK gadař şey_{ederler}, hamur, ekmek_{ederler}, (I-4.25)
 yoKsa kimse artıK buriya geliP sāhiplenmez gorKma dedik. (II-8.83)
 ismat inōnū fēlān o masāda yuvārlaK masāda toplantı yapıyōlā. (II-9.15)
 e ōndan sōña goduK, vēdik yāşmağ_{ucūnu} az buçuK, nişānnadık hē. (II-14.44)
 dāğlar seni delik delik delerin. (II-17.53)
 gidērken camlarımıza açık delik vārīsa üstü bazısı tepeden delik_{olūdu}. (II-20.6)
 gışıñ pek soğuk_{olmaz}. bu dağ var yā. bu dağ poyrazmī, kuzeyini kesiyō, (II-21.133)
 çērkez etem duydūmuza, bōyüklerimizden duydūmuza göre konuşuyorum. (II-23.219)

1.2.2.1.3.15. -I

bū sekiz yīllık ilköğretimiñ çıkmasıyla bi sekiS yīllık bi okul yaptırdırdık. (II-13.5)
 yūzleri içinde elektirik gibi yanīyyo. tanıyāñ nērden ışılıyō, (II-16.74)

²²⁸ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 246-247, ERGİN; *TDB*, s. 186-187, HATİPOĞLU; *TE*, s. 75-76, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 93-94, KORKMAZ; *TTG*, s.83, BOZ; *AMA*, s.147, DİNAR; *BDA*, s.142.

²²⁹ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 248-250, ERGİN; *TDB*, s. 184, HATİPOĞLU; *TE*, s. 78-81, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 95, KORKMAZ; *TTG*, s.84, BOZ; *AMA*, s.147, DİNAR; *BDA*, s.142.

1.2.2.1.3.16. –(I⁴)m+

isāniñ doğumunū, neyişē o seneler sayılıyomuşmuş o zamannar. (I-1.27)
geçim gaynakları mı. çiğçilik, mālçılık işdē. hē ikisi var, bāşga bi şey yoK. (I-1.59)
ya bi çoban dutārdıK, gatıma gatārdıK. ondan sōñā başlārdıñ yemek yapmıyā, (I-1.211)
otuz beş biñ dönüm filān tārslası varımiş orada. (II-8.72)
hārbiñ başlicağı gün topal_ösmān alāy gumāndanī bi takım asgēr_çıKarıyō. (II-11.37)
seçim māmuru gēldi de yedi āsırma gadār şey var. kağıdım vār dedi ō. (II-16.101)
efēndime söyleyeyim irişbērlük toprağımız verimsizidi, hālā da verimsiz. (II-20.27)
gēce bürda yarım gēce hatta bi gēce de tüm deyiñ yarım gēce çekmiş gitmiş, (II-20.57)
polis polili_ünde çalışıyō, sayıncı sayımında, alımını alımında, (II-20.72)
ērkek hāyvan besliyolā, meselā kesime veriyōlā, gurbanā besliyōla. (II-21.122)
bir_arā on ikinci bölümündē döğēr han diye ülke, yer gēşti. (II-23.2)
çavuş ānlıyo durumunu, çavuş vuruyo. (II-23.226)
lā bān içimdēn geliyyo. bir dilim ekmēk yidireyım, bi bārdak çay_ıçireyin, (II-25.39)
ölümnen buruñ burunā bōlē bi sefer, iki sefēr atlāTTım. (II-28.59)
dabi hızlı baKımından o günün hızlı en hızlı vesāit at_arabası. (II-28.76)

1.2.2.1.3.17. –mAn+

bōyle bi de şeyleri varıdı dēğirmenneri, o dēğirmennerinen çekerlērdin. (I-1.198)
dāmgalı gaya, demirdepēsi, danışmān gayā, hastāoğlān mezarı, (II-7.48)
yōñānlāda gocumāndım bān, om_bir, on_iki yaşında vāridim yōñānda bürda (II-7.66)
devlet gademisinde olan bi āsgeri şeyilerimiS vā. bi de iki üç_öğretmen var, (II-13.39)
ālçaK boylū, şişman bi çocuK. fikri demirci isminde. (II-21.221)
düñür vārdı bānim elli bir de gelen göşmenderdēn. öyle dērdi o, (II-28.198)

1.2.2.1.3.18. –mI⁴k+

gerçekten işlemişlēr, bōlē nakış nakış, ilmik ilmik daşlara da işlemişlēr, (II-8.23)

1.2.2.1.3.19. –mur+

bütün çocukluğumuzda örda yağmürda, yaşTa siper_olūduk. hayvān otladırız (II-21.51)

1.2.2.1.3.20. –I⁴n+

bi gün sōña gēlmişlēr goyunu örda bulmuşlar. cāminiñ yığınındāymışmış hā. (I-1.76)

evelî ata bindirirdik gelinneri, alacağımız gızî. gideriz babasınıñ evinē, (I-6.1)
oyūn yoK dā ērkekle kadın arasında oyūn yoK da ērkek de bi mıntıKada (II-19.17)
ileşbērlık yapıyoruS. ekin ekeris, būğday, arpā, çāvdar gibi şeylerden ekeris. (II-19.37)
gūrban keser, allahıñ izniyle. yūzde sekseni kesin gūrban keser. (II-23.148)

1.2.2.1.3.21. -(I⁴)ntI⁴+²³⁰

çāyda bi toplāntı yapıyō. toplāntı yapıyo. (I-5.69)
āksiden duvāları galıntıları filān varıdı onlarıñ, göstermedilē, (II-8.84)
gerçek hasta olānları dutuyōmuş. vücutTa bī sarsıntı oluyomuş, (II-8.116)
goleye, kesin, kesintili yole gidiyōla dolāş yola gitmiyolār yāwrum şindi, (II-15.172)
çōk sıKİntı çēktim āmmā başgası pek añnadamān, (II-17.42)
yāşāntı böylēydī. sōña şindi fabriKalā oluncā hēpsi bu ēl işleri yoK ōldu, (II-21.191)

1.2.2.1.3.22. -(I)t+

ēlden ne vārsa o gün sūt, yoğurt bişeyler varīsā veridi. (I-5.49)

1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

1.2.2.1.4.1. -AIA-: Sıklık bildirir.

şōle sepeleyi sepeleyiveriS şeyiñ üstüne, (II-15.126)
yāni dehā türK asgeri. işTe sōñradan ōrdan bunnarı govaladıla. (II-22.78)

1.2.2.1.4.2. -(I⁴)I-

ōzburunuñ efēndime sōleyim çobannarıñ dombayları yayılırmış burlārda. (I-1.9)
alāy gumāndanī bi takım asgēr çıKarıyō. gēcē buriya soKulcēk, (II-11.38)

GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI

Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

Fiilimsiler burada, eklendikleri kelimenin anlamını değıştirerek yeni bir kelime yapmaktadırlar.

1.2.2.2.1.1. Mastarlar:

1.2.2.2.1.1.1 -mA+

o yolū yapmıya gittik gāzma kürek. alt yānna çaliyi yīğdıK, (I-1.115)

²³⁰ bkz. KORKMAZ; *TTG*, s.101, BOZ; *AMA*, s.149, DİNAR; *BDA*, s.143.

fagát hayret et Tiğim o pilānlama nası yapılmış. (II-8.149)
 sōña onu donma gāreline gēldi miydi ayrı ayrı sārmalara gōyüyoñ. (II-15.110)
 etli dōlmā, oñdān kelemaşı oñdan sōña pirinç dondurması, hoşāf. (II-15.106)
 bunnarı yaparıS muTFakdā, çocuklarımızā yèdirīS. bükme de yaparīS. (II-17.8)
 gırda çalışırdım, çapa yołmā efēndim da ā odūn daşırdım saba ā gadar (II-17.67)
 sōñā dārleme, toplama bu kōyler, oñdan gēlmiş, bürdan gēlmiş bir ōlmuşlār, (II-20.15)
 kimi dèyō işte şeylēr göçebelēr²³¹, çingenëlēr ateş yakmışlār (II-21.23)

1.2.2.2.1.1.2. –mAk+

ondan sōñā başlārđıñ yèmek yapmıyā, ētmek yapmıyā. (I-1.211)
 yā yemeK ōlmaS, yā yā yemek yapıłmaS. bürda yèmek yapılır. (I-4.19)
 e oñdan sōña goduK, vēdik yāşmağ ucūnu az buçuK, nişānadık hē. (II-14.44)
 gāymak varıdı, gāymak varıdı. şöyle dombaylı gāymaKlar olürdü. (II-20.76)
 burda döğērdik yāni tāhtaýa çaKılmiş ō çāKmaK dişlerī. (II-21.162)
 he āynı daşıñ āltından gīzdırmalı, bişiyō ekmek. (II-21.187)
 oñda döverlērdik bōne işēy ağaş toKmaKlarınān. (II-21.189)

–(y)Iş+

gōz mü guvvetliydiñ, nasıldıñ. dikiş dikērlērdi garılar o gāndilinen (I-1.175)
 bi yerleşme düzeni gurūlmuş. kuruluş köyüñ tārīhi de bōle olması İāzım. (II-8.123)
alış veriş duāsı yapar, pazarımız oñdan sora millet alış verişine başlar. (II-23.129)

1.2.2.2.1.2. Sıfat-filler

1.2.2.2.1.2.1. –(y)An+

allah pādişāh dūzenini versin. şimdilik de hükümetimiz yerinde oynayıP dūrū. (II-20.70)

1.2.2.2.1.2.2. –er+, Ir

buranıñ güzēlliğine de bu baKıyyo. çoK bunū değērlī gōrdü o zaman paşā. (II-11.105)
 bān ne bilem bān, yaşımızı oKurum yōK, yazarım yoK. (II-14.37)
 bubaları tabi fāzla ileri geri gitmēzdi. hiç yan gelirimiz yoğūdū. (II-17.58)
 bān ne bilem bān, yaşımızı oKurum yōK, yazarım yoK. (II-14.37)

²³¹ EREN göçebe kelimesi için:“Türkçe göç- (<köç-) kökünden –me ekiyle yapıldığı anlaşılıyor. köçme>göçme>>göçebe, göçme biçimiyle göçebe arasında yer alması gereken göçeme ara biçiminde görülen –e- ünlüsü sonradan türemiştir.”bkz.EREN,*TDES*, s.158, DİNAR; *BDA*, s.144.

1.2.2.2.1.2.3. –dIK+

ankarada faġān çoK tanıdıġı vārdı. çoK milletvekilleri faġān sevērdi yāni. (II-19.35)

1.2.2.2.1.2.4. –mİş+

bütün gēlmiş geşmişlerimiziñ, annelerimiziñ, babalarımızıñ (II-11.23)

1.2.2.2.1.2.5. –(A)cAK+

meyva Sēbze diken yēyecek gadār dikiyō her şeyi. (I-1.60)

gēşlik yakacák olaraK işde odūn, kömür e tezek olayı biráz āzdır (II-13.46)

1.2.2.2.1.3. Zarf-filler**1.2.2.2.1.3.1. –ken+**

böyün bürda biz ēr ve geç yatcaz. ācıK olsun yatcāz diyō. biz ērken gideriz (II-24.26)

1.2.2.2.2.Çatı Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

Çatı ekleri, çatı oluşturma dışında kelimeye başka bir anlam vererek yeni kelime yapabilirler:

1.2.2.2.2.1. –(I)n-

ondan sōñā gaz yāġı, bi de gaz yaġı da bulūnmadı. (I-1.169)

1.2.2.2.2.2. –(I)ş-

ondān soñā ēhtiyārlayınca uşaklā yetişti. onnarā devrēttim (II-7.27)

1.2.2.2.2.3. –(I)t-

bilmem şeyler çoK canım bōyle bi şey abdiliñ anası añnatır. (II-20.140)

1.2.2.2.2.4. –tır-

belediyeye geşti ocaKlār, şindi belediye kimi yeri çalıştırıyō, (II-21.114)

1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI**1.2.2.3.1. Hal Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:****1.2.2.3.1.1. +ÇA+**

gēldi yōñān, önce gēldi. burdā bi sene gāldı esger. bizim esger burdāydı, (II-7.67)

filān aklım ermiyō. bēndēñ daha evelcesi gelmiş, oña da büyükler deyūmuş, (II-15.52)

adama duTdum bi dilēkçe yāzdım. bān de oraýa vērdim. (II-16.30)

görümcelēr yağız olur. (II-18.24)

1.2.2.3.1.2. +rA+

ondān soñra hāstā olūr sōñra èyileşi fāzla hasta olūrsa fazlā sāde gāhve iĉer, (II-7.19)

pilāv, hēlva ve et olmaK üzere tamāmen kēndi aralarında āşÇı tutarlaş (II-23.106)

1.2.2.3.1.3. +ArI+

bāyram namazī. beş tāne cāmimiz vardır dışārdan gelen misāfirler (II-23.135)

e herkez dam yeri oldū zamān iĉeri girdiñde kapılar kitleniyō. (II-27.76)

o şekilde yalñız ileri varınca kışa tutturdalar. kışın örda şe yapıyolar, (II-28.200)

1.2.2.3.1.4. +dAn+

pek sēvmiyōñ, vallāh neden sevmiyōñ, illē insaniñ vetañı gibi yoK. (II-15.26)

2. GÖREV VE ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ

2.1. İSİMLER²³²

Çekim ve yapım ekleri konuları işlenirken “İsim Çekimi” ve “İsim Yapımı” işlenmiş olduğundan burada tekrara düşmemek için aynı konular bir kere daha işlenmemiş ancak atıflarda bulunulmuştur.

2.1.1. İsim Çekimi

2.1.1.1. Çokluk Eki (bkz. 1.1.1.1.)

2.1.1.2. İyelik Ekleri (bkz. 1.1.1.2.)

2.1.1.3. Hal Ekleri (bkz. 1.1.1.3.)

2.1.1.4. Tamlama (bkz. 1.1.1.4.)

2.1.2. İsim Yapımı

2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.1.)

2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.3.)

2.1.2.3. Görev Değıştirici Ekler İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.2.1.)

2.1.2.4. Hal Ekleri İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.3.1.)

²³² Geniş bilgi için bkz. Neşe ATABAY, İbrahim KUTLUK, Sevgi ÖZEL (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan) ; *Sözcük Türleri*, ST, TDK Yay., Ankara, 1983, s. 26-67, ERGİN; *TDB*, s.216-254, BANGUOĞLU; *TG*, s. 319-340, Haydar EDİSKUN, *Türk Dil Bilgisi TDB*, İstanbul 1985, s.104-131, Tahir Necat GENCAN, *Dilbilgisi DB*, TDK Yay., Ankara, 1979, s. 146-170, Himmet BİRAY, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, TDK Yay., Ankara, 1999, XIII+265 s, KORKMAZ; *TTG*, s.193-329, BOZ; *AMA*, s.154, DİNAR; *BDA*, s.147.

2.2. SIFATLAR²³³

Görev bildiren kelimelerdir.

2.2.1. Niteleme Sıfatları: Varlıkları niteleyen, onları renk, biçim ve durum yönünden açıklayan sıfatlardır.

ōrda dā ēlma varīmıŝ, bōyūk bi ēlme varīmıŝ, cesīm. (I-1.80)

hamırı yoğūrcek bi genÇadam ĩāzım bānā. genÇadam ĩāzım. (I-2.2)

sēnden gidenon goyūn sañā bi metīre ax kōynek filān (I-5.84)

gūrbanōlām şarı gēlīn (I-6.33)

lān mubāreyadam bizimāsgeri gırıyōñ, ne yapıyōñ sēn demiş. (II-10.5)

bizim şeyimiş şereftir, ōle gāwgali belāli düğünōtmeyiŝ bīz. (II-15.80)

babām ŝindi ĩlkin bīzesgi tūrkcē okudūk. ondan sōñrā o gapāndı. (II-16.119)

yēmēk mi. yēmek eveli, dōğme āŝlarōlūdu. alacaŝ biŝirīydik. (II-18.6)

cāmīniñ daşları bu sert māden işTe baK. bi de bunuñ yumuşaK mādeni var. (II-21.180)

burası çoK çalıŝgān, meselā öyle bir aylakçı adam bizde yōK. (II-22.43)

on sene içerīsinde cennete çevirdi bu gūzel yūrdu. (II-27.45)

2.2.2. Belirtme Sıfatları: Varlıkları işaret, soru, sayı ve belirsizlik yönüyle açıklayan sıfatlardır:

2.2.2.1. İşaret Sıfatları:

bōyle yērlēr vardūr. bizim kōve geldiñ miydiñ irahātça bi çif sürērdim bān. (I-1.56)

bu ēvlērde de işde āsger seniñevdē yirmi āsger, bānimēvde otuzāsger (I-5.29)

ama arka arkaya gēmiŝlēr bu sene birī ōbür sene. (II-8.15)

işte o ilacı veriyōz biz, bizōle bi ot diyōrüz, (II-8.85)

şinci şo ağılıñ şo gārşıda baK, bi ağıl gibi bi şey görünüyō. (II-11.39)

bizōyle dil bilmeyiŝ guzūm. biz bōyleyiŝ. (II-14.11)

ōte beri gelcik de gız evi yīcek, o da şu yandan gēldi, o ādet ōrdanōmuŝ, (II-15.67)

bizim şeyimiş şereftir, ōle gāwgali belāli düğünōtmeyiŝ bīz. (II-15.80)

ōrta yēre de cāmī yapıldı. yani dōğeriñ bōle bir tārīhçesi var. (II-23.255)

āmcam tuzdan gēldi odada şöle pāngonotları dēdemiñōnūe sāydı gitti. (II-28.161)

2.2.2.2. Sayı Sıfatları:

²³³ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd.; *ST*, s. 69-95, ERGİN; *TDB*, s. 241-254, BANGUOĞLU; *TG*, s.341-355, EDİSKUN; *TDB*, s. 132-155, GENCAN, *DB*, s. 171-253, KORKMAZ; *TTG*, s.333-399, BOZ; *AMA*, s.155, DİNAR; *BDA*, s.147.

2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:

bôle bôle beş asır mı sürdü, yirmi asır mı sürdü, (II-8.152)
 işte sağlıKocağımız bi sağlıKocağını yâptırdıK (II-13.3)
 ey habîbim bir avuş toprağa minnet mi etdiñ, (II-16.92)
 seçim māmuru gēldi de yedi āsırma gadār şey var. kağıdım vār dedi ò. (II-16.101)
iki tānesi biri eñ güçüğünnen eñ bōyük, kōyde burdā (II-17.46)
 bi kile alamaSsaK iki oKka, üç oKka un alırdıK, (II-20.19)
 iki gārdaş yola gitmiş, üç gārdaş yola gitmiş. sağa gitmiş biri, sola gitmiş (II-20.125)
 sōñadān bin doküz yüz ātmış yılında ihsāniye kazā oluncā (II-26.6)
 dedem otüzde öldü için, bān dört yaşında çocukken (II-28.31)

2.2.2.2.2. Sıralama Sayı sıfatları:

hērneyise bi bahār günüydü altıncı ay, yedinci ay mıydı neyidi, (II-8.86)
 he birinci tōP beriye düşüyō. ikinci top mesāfe āz daħa uzāt diyō. (II-10.10)
 tārîh okumadım vesāire beşinci sınıf vesāire oKumadım. (II-21.90)
 kūrban eti kūrbanıñ dördüncü bāyram günñ bitēr. (II-23.150)
üçüncü bi şahıs bi dahā geliyō tēkrar dönüyolar. (II-28.37)

2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:

birer hafta onār gün sırāyla yine bakıyōS, süpürüyōS. (II-8.33)
 bizim adām başına ikişer dene hāyvan gatırı vedilē. (II-24.6)
 kāynatıla gelēn bāyrama gelen şeyleri birer fincan şērbet verirlērdi. (II-28.109)

2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

yüzde ātmış yüzde ėlli duāyla olur. yüzde otuS yüzde kırk ānca çālgı çıKar (II-23.123)
 allahıñ izniyle. yüzde sekseni kesin gūrban keser. (II-23.148)

2.2.3. Belirsizlik Sıfatları:²³⁴

ōrlārda biraz kōylēr işte el āltında idāre çalıştıriyō, çalıştıriyō kōylüleri. (II-9.7)
 hā paşalā bi yerē ön doküzdā işte sāmsunā çıktıKlarında buluşuyōlā. (II-9.12)
 burda yatān bütün mevtālariñ, şehitlerimiziñ aziz ve temiz ruhlarına (II-11.4)
 o adam bikaç yere göçüdiyō. (II-16.7)

²³⁴ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd. *ST*, s. 82, ERGİN; *TDB*, s. 251-254, BANGUOĞLU; *TG*, s. 352-353, EDİSKÜN; *TDB*, s. 137-144, GENCAN; *DB*, s. 94, KORKMAZ; *TTG*, s.395, BOZ; *AMA*, s.156, DİNAR; *BDA*, s.149.

ēvliyāyı herkeş çekemeS. evliyā yālîñiz bāzı yatırlā vādır. (II-16.67)

iki āy baña cezā vērdi. öteki adam bildiydi. avukaTıdı hemi kēndi. (II-16.212)

ōrta yēre de cāmi yapıldı. yani dōğeriñ bōle bir tārîhçesi var. (II-23.225)

ēñ büyük meşe çalısı birmetire olırdū. her sene kesiyōS. (II-26.57)

2.2.4. Soru Sıfatları

şu çift öküzü bi teslimal. bān ne yapayım dē kaç gün hayvanlar, (II-20.39)

bi mal müdürü gēldi şeyden kōnyadan. hānKı yörüklerdēñsiñiz falān diye (II-22.29)

konuş dedi nāptıñ dedi, pıropogandaya hāngi partiye çāttıñ dedi. (II-27.87)

2.3. ZAMİRLER²³⁵

2.3.1. Kişi Zamirleri:

Kişi zamirlerinin çekimi **ÖTT** ile hemen hemen aynıdır, farklılık çoğu kere ses değişikliklerindedir.

	TEKLİK			ÇOKLUK		
	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ
YALIN	ben (II-15.27) bān (II-27.103)	sen (I-4.32) señ (II-9.15)	o (II-28.2)	biz (II-25.1)	siz (II-11.49)	onnā (II-26.13) onnar (II-24.116)
BELİRTME	bāni (II-15.148)	seni (II-15.6)	onu (I-4.13) oñū (I-4.23)	bizi (II-7.55)	sizi (II-24.14)	onnarı (II-16.146) onları (II-8.62) ānnarı (II-11.14)
YÖNELME	baña (II-27.89) bana (II-23.69)	saña (II-23.81) sana (II-16.52)	ona (II-15.12) oña (II-14.41)	bize (I-2.25)	size (II-22.60)	onnara (II-14.15) onlara (II-8.108)
BULUNMA	bānde (II-21.233)	sēnde (II-27.94)	onda (I-2.48)	bizde (II-13.28)	*sizde	onlārdā (II-8.98)

²³⁵Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s. 116-131, ERGİN; *TDB*, s. 259-276, BANGUOĞLU; *TG*, s. 356-370, EDİSKUN; *TDB*, s.156-169, GENCAN; *DB*, s. 254-270, KORKMAZ; *TTG*, s.399-449, BOZ; *AMA*, s.157, DİNAR; *BDA*, s.149.

AYRILMA	bänden (I-1.73) bëndēn (II-15.52)	senden (II- 16.32)	ondan (II-18.9) oñdan (II- 15.113) ãndan (I-1.77)	bizden (II-3.172)	*sizden	onnādan (II-14.30) onnārdan (I-1.29)
EŞİTLİK	bānce (II-8.127) bence (II-8.13)	*sence	*onca	*bizce	*sizce	*onlāca *onnāca
VASITA	bānnen (I-1.209)	sennen (I-1.216) sennēn (II- 15.15)	onnan (II- 15.171) onnā (II-9.49)	*bizle *bizlen *biznen	*sizle *siznen	onnānan (II-7.24) onnanınan (II-7.75) onnān (I-2.114)

*Metinlerimizde tespit edilemeyip soruşturma yoluyla bulunan örnekler.

2.3.2. Soru Zamirleri

ne çayı lān. çayı nerde görek, çāydanlıxdıydī. bilen vār mıydı (I-1.195)
evlādım ne görüyoñuz. paşam bi şey görmöz_da gamaları āldık. (II-16.166)
götürūken dombayımızı nērde sulu bi yer vā, oraya götürū islādır (II-20.64)
dēhā hālen de berāt būrda. nēre verdiñiz. nēre verdiñiz o berātı. (II-21.160)
herāngi bi yadīrgama da yōKTur yāni. kim gelirse gelsiñ. üretim var. (II-23.85)
nērden geldiğini, nereye gittiğini bilmiyöz. (II-25.2)

2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

işme suyumuz varıdın. battal_öldü. ölmādī şimdi herkeş birer sontaj saldırdī. (I-1.32)
genşler hiş kimse yox. hep mermērde çalışıyī. kimisi ocaxta çalışıyō, (I-1.157)
hālā dā bax otuz yedi āsgerleriñ çoğu dolaxlıydī. būrda dolaxlıydı āsgerler. (I-5.20)
bāna sorārsañ sülālesi biziz, ama bi başKası deyildir der, (II-8.40)
her köydē bizim dēvrimizde bōyle deyilđī. āl, al gèt. ama herkış mī. (II-16.180)
asgēleriñ hepsi geşmiş. hā ērtesi güne galıyyō. hā akşam olūnca (II-24.65)
susüz, cāmısız, yolsüz köy kāldı mı diye herkese sördu. (II-27.44)
ōrda karayılan kāKTī. tuvālete kimse girmesiñ dedi. hērkes_arāncak dedi. (II-27.76)

2.3.4. Dönüslülük Zamiri

şunuñ_ucunu bükērdik, gıyısıñı şeyinen kendi gönüynen çit çitirdik. (I-1.85)

kēndi kendimize dūştük tuzaġa, (II-27.26)

hē getirip götürük hē, hē. hē kēndim, kendim malım hē. (I-4.10)

şefâatından mahrum bırāKma yā rabbī. kendine gül, habībine ümmet (II-11.15)

sennēn mi geçiñcek, kāndin ālcīsañ al” diyo olan. (II-15.15)

bānim_āmcam_olur aslında kendileri dē. bānim_āmcam_olur. (II-19.20)

2.3.5. İşaret Zamirleri

Burada o, onlar kişi zamirleri ile o, onlar işaret zamirleri aynı olduğundan tekrara düşmemek için örnek verilmemiştir.

yalın :

onı da sādışlara gālin gideniñ_üstüne üleşirler, ādet bu gülüm işTe, (II-15.89)

yā aslında şo da_ā iyi annadır bāndēn de (II-19.7)

belirtme:

bunu bi davet edeliñ mi ne yapalım mı. demişlē hayvānlā. (II-20.108)

burda bī beyitini öğretti. yani beyitte şunu söylemişti bañā, (II-23.71)

yaklaşma:

biz buna sāhiP_olun dedik. āksiden duvāları galıntıları fiġān varıdı (II-8.84)

bōylēydi gülüm. şindi buña ne dērsin, şeytan dēmēz misiñ. (II-15.157)

girdim günū demişler bi dene haci emi geliyo. şuna bi şaKa yapalım. (II-27.80)

bulunma:

bildim bi adām. peygamberlik_ālāmeti var bundā dedi. (II-16.145)

ayrılma:

gālKıP gidıyyō. bān de heç seslēnmiyom. işte bundan_ibāret. (II-24.121)

eşitlik :

buncāz ālñi öpmese gelmese de ona da gücenirler, o da adettir. (II-15.12)

*şunca (sor.)

vasıta :

bunnān samīmi oldu. lā bān içimdēn geliyyo. (II-25.38)

2.4. ZARFLAR²³⁶

2.4.1. Yer ve Yön Zarfları

emirdağına doğru gèt gömüye varasıya gadār bizim kóyümüz_Ueyidür. (I-1.51)
 burayı keşfetmiş irāhmetlik. şura aşşağı atınan, şura aşşağı iñdilē, gēldilē. (I-5.86)
 ondān sōña çekildiK biz_Uoriya. nè o ğawūr dışarı çıkabiliyō, nè bizimkilē. (II-11.77)
 yat da çık dedi. dışarı çıktı, cahil_Uadam deyil mi. geri gēldi. (II-16.53)
 aman çoluğu çocuğu hemen içeri āmişlā, aman şey_Uolur diyelekten (II-20.56)
 tabī bu ėmre gölüne iñiyō. ōrda su vār. ōrdan su alıP yoKarı çıkıyolāmış. (II-23.67)
 mağāralara ğirmişle. ondan sōña üredikçe ileri ileri yayılmışla. (II-23.83)

Zaman Zarfları

şimdi bu kóyüñ guruluşū yozgattan gelme. (I-1.1)
 hālā oxurum_Uona, her gün sabahınān oxurum. ōrda, ōrda şehit_Uöldü, (I-5.57)
 yā işte böyün harb_Uölcak, yarın harb, bize şey yapılyō işte. (I-5.88)
 iscehisariñ mērmer olmayāydı sağa sola göç_Uoluyōdu.esgiden çok göç vērmiş (II-13.35)
 baK dēyō ku şu ulu küllüğüñ_Uāltında bān her zaman rüyāmda görüyom. (II-20.147)
 yoK gışıñ pek soğuK_Uölmaz. bu dağ var yā. (II-21.133)
 onu dumannarla dumān onu durdürmaz çIKar hemen atārlar vurūlar. (II-22.10)
o zamanıñ bērinde seksen teneke yāni seksen tenekeyē kirāladıK. (II-23.171)
 hā akşam olunca ērtesi güne galıyyō. asgeriñ birēzi ērtesi güne galıyyō. (II-24.66)
eveli yatılıyodu. eveli bu baKıçıla onnara baKıyōdu. (II-25.13)
 bubamıñ bubası gēce gündüz odada yatārmış_Uo zaman. (II-28.1)
 çay sōra çıkıTı yāni. yā kāhve kāhve çoK_Uönceden gelmiş. (II-28.119)
 bu dünyāda bugün vārsaK yarın yōKuS, mu_UaKKaK gidēcēz. (II-28.221)

Hal Zarfları

bızdēn de sōñā meseġā bōlē üredilēr. (I-1.29)
 şunu hayvan gön gönneri var yā onnārdan şöle dilērdik şölē. (I-1.84)
pārça pārça gonūyyō hē. pārça pārça gonuyō. (I-4.12)
 seniñ_Uevdē yirmi āsger, bānim_Uēvde otuz_Uāsger bōyle dağittılar (I-5.29)
 zülüflēri düzgün_Uölür (I-6.20)

²³⁶ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd.; *ST*, s.96-115, ERGİN; *TDB*, s.255-259, BANGUOĞLU; *TG*, s. 371-384, EDİSKUN; *TDB*, s. 273-283, GENCAN; *DB*, s.407-437, KORKMAZ; *TTG*, s.451-525, BOZ; *AMA*, s.160, DİNAR; *BDA*, s.152.

tuluġa basāsıñ ya bī damacıya basāsıñ. tuluġün ki zelletlı oluyō. iyi olūyo. (II-14.20)
 un Őekline, āynı un gibi ēderiS, ićine gatarıS, güzēl kokār. (II-17.29)
 ıKanı vurula. hē dizine hālinde gidēr. Şindj efēndim zor olmaz. (II-22.13)
 biraz bān gibi yalanı sōylērkenē acıK Ta bōyle sūrgüsü güçüK gēldi besbēlli, (II-22.30)
 yani bundan dolayī bu odalarımız bizim ćok güzēl ćalıŐır. (II-23.118)

Azlık-Çokluk Zarfları

yāni biz atalādan bōylē acıK duyādık yani ilerdē. (II-9.39)
 olmadı mı kötū. o zamān daha bahālī gidē. davā ēdē dērken. (II-14.54)
 evel ādet deġil hiç sōlemek, (II-15.1)
 Őōyle ağāŐlar insan gāldıramaz olđū. hē epēy bi zamān gēŐTi babam. (II-16.17)
 ama ôyle Őimdi allaha Őükūr memleketimiz çoK ēyi. (II-16.183)
 hatta bi gece de tüm deyīl yarim gece çekmiş gitmiş, fazla gālmamış. (II-20.58)
 defineciler ōrdaki yatīrà dahī māhfettiler, biraz kāzdılar. (II-23.270)
 hayvāncılıK var. yapan āneleri kalaba olannā yapıyo. āskiden pek ćōKtuK. (II-26.67)
 dabī hīzlı baKımīndan o günūñ hīzlı en hīzlı vesāit at arabası. (II-28.76)
 yukārsı zāten biliyoz. sen az yediñ, bān çoK yedim (II-28.217)

Soru Zarfları

vallāh neden sevmiyōñ, illē insanıñ vetañı gibi yoK (II-15.26)
 Őūbe bāŐkanı ćaġırttırıyō bölük komutañınī. nēye yāptıñ işde, (II-21.248)
 āynı odaya devam edēr. hūrmet nasıl gösterilirse o Őekilde. (II-28.21)

Görev DeġiŐtirici Eklerle Zarf Yapımı

Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.1.1.3.)

Asıl Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.1)

Birleşik Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.2.)

Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.2.)

Hal Eklerinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.1.)

Bildirme Ekinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.3.)

EDATLAR²³⁷

çox bile eşyā aldıx. hër şeyi oğlān tarafı alır. (I-3.6)
 harpten gaşmā yōK. yalıñız milletē bi sükūnet verēm, (II-9.18)
 şinci şo ağılıñ şō gārşıda baK, bi ağıl gibi bi şey görünüyō. (II-11.39)
 her yanı mermi olsa nētcek. ille o gama onı ateş ūtcek, onuñ şeysi de ō. (II-11.86)
 nişānnadık hē. bi sene falan dūrdu, ondan kerı ... gelişimi āldıK (II-14.45)
 saKlāmbaç saKlanırız bulamazlā birbiriñi bu gadār böne muāzzam. (II-21.53)
 bir canavār yıcek diyō. cānavārıñ yedi yerdē, duydūma göre konuşuyorum, (II-23.49)
 yani hızırıñ geldini o şekilde bilmek için o şekilde arıyōmuş. (II-28.28)

gadā+x genişletilmiş şekiller:

bu gadax oluyō becerili, bu gadax beceriljyō. (I-2.29)

BAĞLAÇLAR²³⁸

2.6.1. Sıralama Bağlaçları

āfyonuñ merkezleri āfyon ve kütāhya arasında ēn böyük yerleşim merkezidir. (II-23.22)
 ormānda en gövvetli nē vār. ayı ile aslān var. (II-20.99)

Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları

o zamana gadār ne yol varıdıñ, ne fābrigā varıdıñ, ne un fabrigası varıdıñ, ne lāstik
 fabrigası varıdıñ (I-1.118)
 goyunu geçirdikden sōrā ya bān gidērdim ya bi çoban dutārdıK, (I-1.210)
 iki gatinı çalışıyō. hem sennen beraber çalışıyō. hemi de yèmek yapıyō. (I-1.219)
 çobannıK da var, efēndilik de var yā, çobānnıqlā efēndilik geçinmiyō ki. (I-5.8)
 yüz yıl dedı mi bi dene insān çıkār. emme evliyā, emme memleketi goruyan. (II-16.171)
 bir ūfta içerisinde. ama ūş gūnde ama beş gūnde amā yedi gūnde. (II-23.181)
kimi dam dēr, kimi samānlıK. (II-27.16)
 yōnan silmiş süpürmüş ne koyun kalmış ne öküzler ne arāba (II-28.163)

Cümle Başı Bağlaçları

çünkü göyun gidiyō, çoban ūvdē goyunu kim gütcek. (I-1.188)

²³⁷ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.132-144, ERGİN; *TDB*, s.348-356, BANGUOĞLU; *TG*, s. 385-389, EDİSKUN; *TDB*, s. 284-301, GENCAN; *DB*, s. 438-445, HACIEMİNOĞLU; *TDE* 336 s. , KORKMAZ; *TTG*, s.1052-1088, BOZ; *AMA*, s.161, DİNAR; *BDA*, s.154.

²³⁸ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.145-180, ERGİN; *TDB*, s.334-348, BANGUOĞLU; *TG*, s.390-395, EDİSKUN; *TDB*, s.302-321, GENCAN; *DB*, s. 446-478, KORKMAZ; *TTG*, s.1091-1134, BOZ; *AMA*, s.162, DİNAR; *BDA*, s.154.

- emme bu ėvdekĭ mi o ėvdeki mĭ vŭrdular. (I-5.58)
- zāten ufāğĭdı ali ihsān da. gŭçŭcŭk gālmĭş ŧŭyle gĭrkŭŧte. (I-5.91)
- faKat bu zāt-ı muhterem selçuklarıñ uç beylerinden gĕlmişler. (II-8.7)
- hani bizim kŭyden çıktık diye yalān sŭylemĕn. (II-11.128)
- gerçi ŧimdi oyun yoK dā ĕrkekke kadĭn arasında oyun yoK (II-19.17)
- hele belediyeymiş, belediyede gālibā. faKat baK satınŭalmĭşlar (II-20.160)
- eyĕr yedi senede bozabilirse yedi gŭnde bŭzdum diye ŧvŭñsŭñ. (II-22.90)
- hālā ŧu gŭnŭiçin ĭstānbola sevkiyātlarımız devāmŭeder. (II-23.92)
- hatdā duydŭmuza gŭre konuşuyorum ŧu an kolankayada mĕvziler, (II-23.221)
- mādem sen bāni bırakmıyacaksĭñ saña diyo iki çif lafm var diyŭ. (II-24.81)
- gelĕn gidĕn deyişti. velāsılŭeski dŭzen kālmadı (II-26.85)
- veyāhut ŧunu var diye çocuK oriyā koşār durur yā. (II-28.113)
- nĕler geçirdik ya, çOK ŧŭkŭr. yāni vārılığĭnı da gŭrdŭk yŭKluğunı da. (II-28.148)

Sona Gelen Bağlaçlar

- bān bilmem, bān heş dŭğŭn ĕtmedim ki. (I-3.1)
- ĕ zārzop çobanısā aliyi vurdŭ, veliyi gırdĭ, (I-5.14)
- hiçbir zaman dağ başına insān gonmāz, durmāz da. (II-8.49)
- baK dĕyŭ ku ŧu ulu kŭllŭğŭñŭaltında bān her zaman rŭyāmda gŭrŭyom. (II-20.147)
- biz korumasāydĭKŭimkānımı vā. ŧimdĭ bi denĕ meşe bile galmāzdı. (II-26.65)
- kŭrban bāyramında ise āynı ŧekilde gŭrban bāyramı namazından sorā (II-23.143)

ki+ne ile genişletilmiş şekiller:²³⁹

- bān dedim kine sizŭallāhĭñızı gāybetmişsiñiz dedim, (II-15.38)
- ŧimdĭ hākim biñbaşı dedi kine bura gĕldi. ŧğlum muhdarım, (II-16.31)

ÜNLEMLER²⁴⁰

2.7.1. Çağırma Ünlemleri

- lān bu dediler yāwŭ tŭrkiyeyi māhvetti, borşlandĭrdı. ŧŭyle etti, bŭyle etti. (I-1.123)
- yā rabbĭ cŭmlesiniñ taksiratlarını āf, gabirlerini nurŭet, (I-2.90)

²³⁹ Geniş bilgi için bkz. ÜSTÜNER, *TP*, s.200, BOZ; *AMA*, s.163, DİNAR; *BDA*, s.155.

²⁴⁰ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s. 181-201, ERGİN; *TDB*, s. 331-334, BANGUOĞLU; *TG*, s. 396-407, EDİSKUN; *TDB*, s. 322, GENCAN; *DB*, s. 479-492, KORKMAZ; *TTG*, s.1139-1191, BOZ; *AMA*, s.163, DİNAR; *BDA*, s.156.

ulān deli ğawūr deyō. öññünde bi çete vā. vūr da geş deyō etēm bey. vūr da geş (II-9.34)
ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenātıñ sāhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. (II-11.1)
lā bān içimdēn geliyyo. bir dilim ekmēk yidireyīm, bi bārdak çay içireyin, (II-25.38)
hē iki buçuK sene yāptım. yāw o zaman iki buçuK senēydi. (II-27.93)

2.7.2. Gösterme Ünlemleri

geçememişlē hāymanadan öte ānkarayā. ha onnāāñ çoK zarāri olmuş. (II-9.32)
garagolları varımış. allah göstērmēyō. işde burdān çıkıP geliyolā. (II-11.44)
çivi çıkārmış, mih deriz. hani çaKārlar ya. (II-12.13)
açıldī zamān bizim, aha şūrda burdur vārdır burdur, ısPārta. (II-24.91)

2.7.3. Sorma Ünlemleri

hē, añnādīm. çoXdān mı gitti. getti mi, çoXdān mı getti. (I-2.31)

2.7.4. Cevap Ünlemleri

herkeç evindē, ya ya yōKTur hērkeç evinde bulgurumuzu. (II-14.7)
hayır efēndim bān şūrda bi su yapTırıyōdum. bu sudan bāni sūşlu tuTdular. (II-16.23)
evet seksen beşte öldü. çoK iyiydi. nērdē şeyi, dēhā şu tarāfdaKı beyim. (II-18.74)

2.7.5. Seslenme Ünlemleri

ah yawrım doyūlmaz, doyūlmaz yawrım. kim doymuş tabī doyam. (I-2.44)
bi sene būrda gāldılar. āçık çilpāklādı, hani o āsgerleriñ çekTikleri vay vāy. (I-5.31)
hā āltı ay, bi sene sōnā dēyō yōnān būrda gıynaşāmēcek ilēri deyō, (II-9.19)
kişi gālcēz bu tēli kescēz, sabāhtan āsgēr gircek buriya dēyō hadin baKālım (II-11.67)
derken o adam bikaç yere göç ediyō. ā nasıysā buriyā yērleşiyō. (II-16.7)
beğēndiğiniñiz yērde gālcaksıñız demiş. hah ōrdan çıkmışlā (II-24.16)
yaw, mēnderes şimdi ne bilem bān hiŞ bi yērde bişe yōKken bi pātlama öldü türkiyede.
(II-27.62)
hadī bakalım sıra sēnde dediler. bāni de yōlladılar, bān de gēldim. (II-27.94)
öyle derlērdi, ē yemek yēdikleri kaşık, o zamanıñ devrinde ağāç kaşık. (II-28.22)

2.8. FİLLER²⁴¹

2.8.1. Fiillerde Zaman (bkz. 1.1.2.1.1)

2.8.2. Fiillerde Kip (bkz. 1.1.2.1.2.)

2.8.3. Fiillerde Çatı (bkz. (I-1.2.1.1.2)

2.8.4. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk –mA eki ile yapılır: Ayrıca İscehisar’ın Olukpınar Köyünde olumsuzluk ekinin, şimdiki zaman ekiyle birleşmesinden oluşan –mō şekline de rastlanmıştır.

onuñ için baxan gazanıyō, baxānmıyān gazānmıyō. (I-1.65)

şimdi ben izmire gideli hele zılla zılla olan gızı, gız olanı gōrmicek (II-15.14)

*evlādım ne görüyoñüz. paşam bi şey gōrmōz da gamaları āldık. (II-16.166)

*tabi bān yaşlıyın. āKlıma gelmō ki bān nēdeyim hē. (II-18.25)

bān her zaman rüyāmda görüyom. bāni yatırmeyō bürda şehit vār deyō, (II-20.148)

yanı bānım duydūKlarımı biliyōm bān oKumadım tabi. tārih okumadım (II-21.90)

* Bu iki örneğe İscehisar’ın Olukpınar Köyünde rastlanmıştır.

2.8.5. Birleşik Fiiller

2.8.5.1. İSİM + FİİL

2.8.5.1.1. İSİM + eT-

develi yürügü. şārktan hareketetme, örda gāli gurāKlīK doKsanūşTe, (I-5.2)

burda batāryaları varımış ya. telefonediyolā, basıldıK diyē. (II-11.61)

ēy nē yāpceñ. ölmadı mı kötū. o zamān daha bahālı gidē. davā edē (II-14.54)

oğlān da hasān da yeminetTi, ben tarlāde seni çalıştırmañ diye, (II-15.133)

ē sen bi dua etseñ bānım rūhuma iyī gelecek der. (II-16.57)

e hocam afet yāni. babām şindi ilkin bızesgi tūrKçe okudūK. (II-16.119)

bōyle bōyle idāre etTik. bi yōl da amelelik çıKtı, oraK çıktı. (II-20.23)

tabi o şennikte kalabalīKtā birbirlerini kaybediyolar bulamıyōlar. (II-23.228)

2.8.5.1.2. İSİM + eyle-

²⁴¹ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.202-281, ERGİN; *TDB*, s.276-330, BANGUOĞLU; *TG*, s. 408-494, EDİSKUN; *TDB*, s. 170-272, GENCAN; *DB*, s. 271-406, KORKMAZ; *TTG*, s.525-1043, BOZ; *AMA*, s.164, DİNAR; *BDA*, s.156.

müslüman âlemine ayrı ayrı hedîye eyledim habêrdar_eyle yâ rabbi. (I-2.86)
 bunu sōñā allāh rāhmet_ēylesiñ, alim, ali ihsān paşa duyuyo. (I-5.60)
 hedîye ēyledim, ānnarı bu duādan haberdār ve hissedār_eyle yâ rabbi. (II-11.14)
 azîz ve temiz ruhlarına ayrı ayrı hedîye eyledim sen vāsıl_eyle yâ rabbî. (II-11.20)
 bütün_ümme-i muhammed din gardeşimîñ de ruhlarına hedîye eyledim (II-11.31)
 etiKatsızlara da etiKāt nasibi müyesser_eyle yâ rabbî. (II-11.35)

2.8.5.1.3. İSİM + gıl-

evvelâ bân_ñnanırın dedi. ondān sora haziret-i alî çocuk namāz gılıyōr, (II-16.146)

2.8.5.1.4. İSİM + ol-

sōñra ēyileşî fāzla hasta olūrsa fazlā sāde gāhve içer, ondān sōñra geçer. (II-7.20)
 hepimiz o görevi başibōş bırakmıyoS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. (II-8.39)
 o zāt-ı muhterem belki bu suyuñ başına pınarıñ başına durmuş olabilir, (II-8.55)
 nasıl_ölduysa deñize şey_ātmiş, ilaç_ātmiş. hep gözleri kör_ölmuş, (II-12.16)
 bana yardımçı olmamı istediler. gittik yardımcı olduK. (II-23.206)
 saKlı gizli deyil. bunu hoca bu kōylü ölmüş olsa, bānim la_ābımı bacak dērle. (II-24.99)

2.8.5.1.5. İSİM + olun-

göremedi ya parasını şindi görüyodur. hasta olunca acıK program bōzdu, (II-15.156)
 hāriç şindi zāten daş pek gitmiyō, dēprem_oluncā pērde beton yapıyolā gāli (II-21.115)
 odalar kapāndı. kaza olunca odalar kapāndı. şindi oda yoK yāni. köylërde vār. (II-28.9)

2.8.5.2. FİİL + FİİL

2.8.5.2.1. FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)

āxşama gadār çif sürebilēn bi tārılār, hiş dēmedēn, daş dēmeden. (I-1.50)
 ērzurumdan un gelebilir, ama erzurumdan su gēlmez. (II-8.53)
 bi dene da_ā denetdirdik makineyî şe yāpmadan. o içilebilir, iyî, güzēl sū. (II-13.14)
 ālç çektim, ne ekiyon ne galdırıyon. äviñ_ışini görebilirsem bāhtiyārım. (II-15.139)
 allāh gabül_ētsiñ. āynēn dutuyōS. e gece gakabilsek gakıyōS, (II-17.39)
 bēlki siz de bi yerlërde görmüş_olabilirsiz çok geziyosāñ. (II-19.1)
 eyēr yedi senede bozabilirse yedi günde bōzdum diye övüñsüñ. (II-22.90)

2.8.5.2.2. FİİL + (I) ver-/ vèr (Tezlik Fiili)

iştē o zamannar harplërde olu oluveriyōdun biliyōñ mu. (I-1.108)

fırına hamırımı kim götürcek yāwrūm, götürüveriñ hamırımı. (I-2.3)
 lān, oğlum ētme de bunu göyver, ētme de bunu göyüver deyidi ninem, oñā. (I-5.50)
 bān saña hüdūdünü söyleyivereyim. (II-7.47)
 parayı sıvayıveriS hādi, kāndi daşınnañ kāndi guşunu yuruveriS gider, (II-15.43)
 şôle sepeleyi sepeleyiveriS şeyiñ, üstüne, hamırñ, oñdan soña bi dā yazarıS (II-15.126)
 hökümēti yıkılınca ē o hökūmet soracak diye yere gömüveriyolar. (II-16.101)
 vaktiñiz olsa dā yāpiversek de yeseñiS. bi geldiñizde yapıverelim de bi yeyiñ. (II-17.9)
 goyutmaş deyiveriz biz, şindi sarıldı mıydı hemen onu şey edivē goyulur, (II-20.82)
 bunı bi gız çocuğū işeye bñdiriveriyō gemiye. (II-22.87)
 misāfirler geldik de misāfirlere sarılıverimiş, öpüverimiş. (II-24.52)
 bürdan bi ip yırtıveriyōñ, gadınıñ beline bāğlayıveriyōñ, çocuK, oluyō. (II-25.11)
 bān giriverince adamıñ tipī kıyāfeti güzēl. valāhı sāvcı zannēttim bān. (II-27.83)
 oKu kırılverince bir iki sefer böyle bi şey, oldu. (II-28.72)

FİİL + (y)A go-,(y)A gel- (Süreklilik Fiili)

ne diyē sen dēyō öle durugoyāydıñ dēyō sivil toplardı dēyō.

FİİL + (I)P dur- (Süreklilik Fiili)²⁴²

şimdilik de hükūmetimiz yerinde oynayıP dūrū. (II-20.71)

hattā birini atıvēmişler şōrda sürünüP duruyōdu, nē öldü bilmiyom (II-22.3)

2.8.6. Fiil Yapımı

2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.2.)

2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.4.)

²⁴² Geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.820-824, BAYRAKTAR, *TF*, s.305-308, (I)P dur- yapısı Sandıklı Ağzı ile Başmakçı ve Dazkırı Ağzlarında “Şimdiki Zaman İçin Kullanılan Diğer Yapılar” ve “Süreklilik Birleşik Fiili” içersinde de değerlendirilmiştir. bkz. ÖZKAN; *SYAÖ*, s.156-176, DİNAR; *BDA*, s.158.

METİNLER

ADI SOYADI	Mehmet Ali Kilci
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	Okur-yazar
DERLEME YERİ	Cevizli Köyü (İscehisar)

Metin Numarası:1

CEVİZLİ KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

şimdi bu köyüñ gurusu yozgattan gelme. e mesele yörük aslı. bizim aslımıS gaceröglü yörüğü, yörüklerinden. mesele garageçili, develi mälci olaktan yörüK. e yozgatTā bi müddeTēylemişler. asi yozgatta.ō asi yozgat yüregiliñ yanlarında bir yēdeymişmiş evēlden emirdağın.ōrda. orā şimdi ören vaziyetde. ondan sōñā onnar yāylada tabi mälci yā ōrda biraz ēylenmişler. efirik köyündē, yüregildē biraz **5** ēylenmişler. ōndan sōra buriya yāyliya gelmişler. çadırı şurda āKdaş derik, āKdaşın yanına çadırı gurmuşlar, malları sürmüşler. e burlarda mal otlaTırKanā bi de bu yüzü āşmışlarmış, bura barKanlık. tā dışli köyünüñ, ōzburunuñ efēndime sōleyim çobannarıñ dombayları yayılmış burlarda. he eskiden yılxlı hālindē. dombayları yayılmış. bi de baxmışlar ōt var, su vār ondan sora sürecek gadār arāzi de var. **10** lān burada ōrenmiş. buriya yēleşelim demişler. olūr mu olūr. buriyā gēmişler. kilciöglü haci māhmut gelmiş. ōndan soña şeytanöglü haci yāKuP gēmiş. ondan sōñā dā kätipöglü gelmiş. ondan sōñna dā nizamöglü. dört ma alle üzerinedür. dört, dört gabile üzerine bu köy otürmüş. tābi sen nērden gēldiñ, bēn nērden gēldim. sen nereniñ yörügüsüñ. bān nereniñ yörügüyüm, aslı hepisi yörük. hē aslı hepisi **15** yörük. sen nērden gēldiñ, bān nērden gēldim birbirine gonuşmuşlar, filān derkenē bizim şorda bi ma alle dememiş. hē nizamoğlü ma allesi aslını dememiş. nērden geliP nereyē gitdini. eskiden gitellik yapannār böyle bir āhir gazaya gētti miydī, o ahir gazadā günāhı af oluyōmuş. onū cezā dutmuyōmuş gālī. onnār da iki gardaş gēmişler buriyā bekār. iki gardaş gēmişler. aslını dememişler. hanī bēlki **20** yaxalārlar diyī. emmē māsus demediler, emmē ō gitellikten dolayı demediler. aslını demediler. demişler sōñā gālī onnār buurlardan ēvlenmişler, hēpsi ēvlenmişler. bānim dedemiñ yetim gālmış üş bacısı vārimış buriya gōnduğundā. aşşağı yuxārī bin iki yüz, eski senēynen, bin iki yüz kırk ēlli seneleri arasındā gelmişler buriya. yüz, yüz ēlli seneyi geşgin iki yūze yaxın şimdī buriya bu köyüñ

otürması iki yūzē **25** yaxın. bu kóyüñ otürması buriyā iki yūze yaxın. ēski senē meseġā Őimdi hicri senesē hicri. veyāxut kē Őey milādı mē diyōlar hicri mi. ĩsānñ dođumunū, neyġē o seneler sayılıyomuŐmuŐ o zamannar. o zamannār gelmiŐ buriyā. beŐ gardaŐlarımıŐ, bir babaları varımıŐ, onnārdan örēnmiŐ. bīzdēn de sōñā meseġā bōlē üredilēr. herkeŐ birer maġallē tārıası, toxadı öteberi pāylaŐıldī. ē bu müddet bōyle bu haldē çitçilik,**30** mālçılık yapıyox burda. ārpa, buđdāy ekseri. tālālār sulanmāz, meseġā sū, sū suyumuz yox. ĩŐme suyumuz varıdın. battalġoldū. ōlmađı Őimdi herkeŐ birer sontaj saldırdī. o sontaŐlardan su içiyolā. ōndan sōñā öteki maġallelēř dē tābi āynı bizim gibi onnār dā Őeytanōđlūgil, onnār da āynı bizim gabıne gibi onnar dā yörük de āsgiden birleŐmiyō bizim damārnan. bizim damārnanġāsgiden birleŐmiyō. tā o **35** Őeyden beri birleŐmiyō. ē bizikilēr deveci yörügü onnār dā gāli deveci yörügü mū geçici yörügü mū gāli onnarı bilmem. yalıñız gacerōđlu yörüklüğünden bizimġāslımız, gacerōđlū. bizim bürda yoK. bizimġāslımız emirdağında gurucuda vār bir. ondan soñā alaŐehırde vār bizimġemmi, ēmmitelirimiz onnār tābi sōyġisimler dēđiŐti, sōyġisimlēr ō zamāna dēđiŐyō. bu bōlē. daġā bilgē kóyüñ meseġā **40** irellemesinden gerilemesinden sōrmađġisterseñiz ĩŐte çifçilik burada pek bōyle bi gelirli bir yēr deyİL. ōndan soñā yōl da aŐŐađı yuxarı yirmi senelik filānġanca oldū, yol gāleli, alāttirik gāleli. ōndan soñā bāŐga kóyüñ bi sulānma tertibātı olsā tārıalār sulānsā çođġiyi olacax. ā çođġiyi olacax. sulānma tertibātı yox. su meseġā kesildi miydiñ, az hava yāđmadı mıydiñ gurāxlıx baŐlıyō. allāhā Őükür bizim toprağımız **45** iyi olduğundan veriyō. bizim toprađımızġeyidür. āz dur dā. aŐađı yuxarı Őimdi bizim bu cēvizlıñıñġolduđu yer, Őu yānna gēt ĩscāhisāra varasıya gadār bizim kóyġeyidür. ĩscāhisāra varasıya gadār bizim kóyüñ toprağı da iyidür, meseġā arazisi, mülkü de iyidür, ĩsānnarı da iyidür. bax, ōndan sōñā Őō yānna gēt, diŐli kóyüne varasıya gadār bizim kóyġeyidür, düzdür. āxŐama gadār çif sürebilēn bi tārıalār, hiŐ dēmedēn, daŐ **50** dēmeden. bu yānna gēt gömüye gadār bizim kóyġeyidür. emirdağına doğru gēt gömüye varasıya gadār bizim kóyümüzġeyidür. bāŐga yerlerdē bān çif sürdüüm. bin doxuz yūz atmiŐ doxūzda direktörġaldım bān. gīy kóylērde heŐ direktör yoğdu. o direktörnen hēr kóylere gittim. ē mümkünü yox, bizim kóyüñ dadını vērmedi. her yērde çif sürdüüm yā. bayır dayır āndan soñracımınā daŐ deyēr, pulluk gırār **55** efēndime sōlēm motōru bozulūr, dēvrilir. allāhġētmesin meseġā bōyle yērlēr vardür. bizim kóve geldiñ miydiñ irahātça bi çif sürērdim bān. hani kāŐtum da gēldim. tārıayı bōŐladım dā imralı kóyü derik, oriyā çifte gēttim.

KÖYÜN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

geçim gaynakları mı. çifçilik, mālclılık işdē. hē ikisi var, bāşga bi şey yoK. meyva Sēbze diken yēyecek gadār dikiyō her şeyi. hē oluyō, oluyō, hem çoK_ğüzēl_olūr. **60** bānim şimdi şu tārīlāda elmā vār, dāllarını gırdī. hani baxārsañ. ē üzūm de oluyō. efēndime söyleyim. hēr türlü meyva oluyō. fişne vār. istediñ gadār fişne oluyō. hēr türlü meyve oluyō. dikerseñ, baxārsañ tabī. baxmāSsañ_ōlmaz. baxārsañ bağ baKmaSsañ dağ, diye bi lāf vardur, biliyōñ mu. onuñ_ıçin baxan gazanıyō, baxānmıyān gazānmıyō. bōstan_olūr. bizim burada bax heş türkiyeniñ heş bi **65** yerinde sulāñmadan fasīle ōlmaS, bizim burada şu ovada olur. ... ovası dērler oriyā, sulāñmadan fasilē çox güzēl fasilē olūr. hanı gübresiS, susuS ora cenāb-ı allahñ tabiatına ekērsiñ, ēkdi miydi heş sulāñmadan fasile çox güzēl fasüle olūr, guru fasūlye, guru fasūlyeyi olur.

KÖYÜN İSMİNE NEDEN CEVİZLİ DEMİŞLER?

şimdi cevizli gunduğundā bu kōyüñ burada ceviz varmış gōnduğunda. bi de **70** caminiñ temeli varımış. gale bizim kōyden evel gonmuş. şu gale var yā. şu yānda gale, gale derik gale, gale kōyü vardır. önnar bizim kōyden_ eveli gonmuş. onnarıñ goyunnarı burda geçērkene cāminiñ gıyısındā dedem irāhmetlik bānden sorārdı biliyōñ mu. cāminiñ gıyısındā şey var. ciril_otu var, bōyle olūr. pıtıraxlı gibi olūr biliyōñ mu. he ciril_otū, o ciril_otūnā goyun girmiş, çıxamamış. bi yerdē goyūn **75** gālmış. bi gün sōña gēlmişlēr goyunu ōrda bulmuşlar. cāminiñ yığınındāymışmış hā. āndan sōña üstüne gēlmişler. gelincik üstünē cāmi yapmışlar cāminiñ_üstüne. cāminiñ temeli varımışmış. ondan sōrā cēvizleriñ_āğaşları varımış. şō aşşağıda ēlmalı göl derik bi ōrda da bōyūk bi ēlma varımış. hem de onuñ_ismi dē şimdi ēlmalı göl diye devāmlı ileri gonuşulur. ōrda dā ēlma varımış, bōyūk bi ēlme varımış, **80** cesim. ondan sōñā buriya yerleşmişlēr. geçimlerini mālclılıkTan ēkseri buriya gōnmamiñ sebebi bu mālclılıx. sōñā arāzi edinmişler. e tabī o zamannārda bi faxırlık varıdın. gıtlıx da varıdın. bānim_āxlımıñ ērdiğinde. yaşadıx yā. bān, bān gön çarix giydin. gön çarix gön, gön. şunu hayvan gön gönneri var yā onnārda şōle dilērdik şōlē. şunuñ_ucunu bükērdik, gıyısıñı şeyinen kendi gönüynen çit çitirdik. ondan **85** sora ayāğımıza giyērdik. şimdi o zamān_ayāğımıza giyērdik. ayāK ayāKKabı niyetine giyiyordux onū. ayākkabı, ayākkabı yoğūdü. fabriga yoğūdu. lāstik yoğūdu. heç bi şey yoğūdun o zamān. hañ zēngin_olursañ. gāyet zengin, gündura diye bi isim vāridi. onu da dikicilēr yapārdın, şey çiviyen. gündura ēderlērdi. gündura da bahalīydi. herkeş gündurāyi alamāzdi. gön çarix giyer, giyērlērdiñ. efēndime **90** söyleyēyim, dolax varıdın. dolax,

dolax e ayāğa dolardıñ, üşütmēzdi. iki gat şöyle doliyā doliyā, doliyā doliyā şöyle çoraP gibi şuriya şuriyā gadār getirirdi. dize gadār dolardı. ondan sōña onu, o şeyi de giyēr, çarığı da giyērdiñ, hanı ayağı da tetiK_olürdun. birāz insānna_alışgıñ_ıdıñ biliyōñ mu. ha Soba moba yoğūdu. bānim_āxlım_erdigünde soba yoğūdun. paçā he ocax, ocağā ataş gayalārdır.buriya **95** odun_atarlārdın, bündan istifāde edērdin_üş dört gişi. gerisi şordā büzulürdü. hē yoğudu, hē soğūx dā. ondan sōñā çoK meseġa bānim hemen_axlımın_erdigi sıralārda biz_āfyona gittik. dedem rahmetliynen. bān sorārdım. dedem rāhmetlik dedi ki yā şey şeyden gūm gūm derik. bāhÇeciğiñ üs yāndan yol geçērdi bizim barajıñ olduğu yērden afyona yayan gidiox. gāli eşşeklernen, merkePlēnnen oriyā yol geçērdi.**100** dedem irāhmetlik dedi ki, şūrda dedi bi adam garşılaştırdım diyo, garşılaştıx dedi. sırtında dedi, bir kile buğdāy dedi. kóyde bulāmamış. bizim kóydē. çobannārda bulamamış, afyōnda bulamamış, sāndıKlı ovasına gitmiş būğdāy_almıyā. çocuxlara arpa goydūydum gēttiydim, ne yaparix kāmil_ēmmi demiş. hā ne yapār demiş. tā sāndıKlı ovasından sırtında bi kile būğdāy getirmiş buriyā. ā o gún o gúnne var.**105** meseġa iki teneke buğdāyī ta sāndıKlıdan_almış, gelmiş. iki kile buğdāy , bi kile buğdāy nēye yeter. hanı bi düşüneceñ, o gadār darlığı. işte o zamannar harplērde olu oluveriyōdun biliyōñ mu. bin doxuz yūz_onnar, on_ikilērdēn bāşladı. yirmī üçe gadār filān devām_etti bu harp ārka arxayā, arxa arxa, arxa arxa, arxa arxayā. o arada dā insannar gıtlıx yaşadı. ondan sōña o gıtlıgıñ sebebinē hókümet boşlandı.**110** insāndan_öşür_alıyō, adam başına on_iki lira para alırlārdıñ on_iki lira. meseġa onu adam ödiyemēzdi. onuñ yerine yolda çalışırlārdı. garayollarını elleriyle yaparlārdı. onuñ yerinē elleriyle yapārlardın. o ōrda çalışırlārdıñ_adaamlar. hanı bu gūnneri biz yaşadıx. gēttik şū kórōğlundan geçen bi yol var yā. o yolu yapmıya gittim bān kāndim. o yolū yapmıya gittik gāzma kürek. alt yānna çaliyi yığdıx, üst yānna **115** tōpraK şey_ettik. bunuñ_üstünden yaw kāmıyon gidēr mi, gētmez. sōra menderes irāhmetlik, yattığı yer nur_olsun. hanı bu memleketē hayiri bereketi getiren_ō oldu. o zamana gadār ne yol varıdıñ, ne fābrigā varıdıñ, ne un fabrigası varıdıñ, ne lāstik fabrigası varıdıñ o zamana gadār. o zamana gadār bū şeyinen birleştiler, amarikanıñ kenedi miydin. nēydi onuñ_adı, kılınsın mı yā, kılınsın da deyil, eveli eveli **120** eveli, kenedi miydi onuñ_adı. ōnna birleştiler. o da türk_asıllıymışmış allāhēm. meseġa o zamān yol yapıyō, yol yapmıya dozerleri, kepçeleri, ondan sōña fabrigalarıñ mālzemelerini oriya gitti, geldi. hēpsini getirdi yığdırdı. lān bu dediler yāwū türkiyeyi māhvetti, borşlandırdı. şöyle etti, bōyle etti. o diynemedi. hepsini getirdi, getirdi. nāhiyet yediñ_ıştiñ diyelektan bunu bi dahā da **125** hókümet_öteyilerine düşmiyeceğini axlı

kesincik, hanı bu şey, onā da düşmiyeceğini āxlı kesincik, bu menderesi nè idelim nè idelim, öldürelim. hasan, hasan polatgan, ürüştü zorlu, menderes bunnar meseġā bu işleri yürüdenner, bunnarıñ üçünü de āstılar he. özal gelesiye gadār kimse mezarını da diyemedi görgusundan. hanı bunuñ mezarını kim dèrse, bunu kim öldürdü dèrse hemen şey iderler diyelekten, bizi **130** kānunla dutturular diyelekten, özal gelesiye gadār kimse diyemedi. özal dedi. bunuñ mezarını getirecēğik dedi. fiġān yèrde mezarı dedi. gitti özal aldı, geldi uçağınan İstanbula gōmdü menderesi. hanı çünkü mendères yolū, belī, cāmileri ondan sona imam atipleri hēpişini bir, bānim günümdē bān oxurKān, ēski yazı oxurKānā ēski yazıyı oxurKānā bānim günümde mushāfi, kelām-ı gadimi **135** bānim hocām saKlattırıldı. mēmur geliyō, mēmur geliyō, saKlān, saKlān. e kim bunu oxurKānā yaxalanırsa cezalandırırıyōlār. onuñ için saKlan, saKlān derlerdi.

YÖRÜKLERİN ADETLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

lān ādetlēr, düğün ādetleri varıdın ēsgiden. meseġā gadın ērkeği gōrmeden, meseġā verilērdin, ata ney kesērsē. fiġānā gızı vèrelim. ana asılzādedür, iyidür. oğul da iyidür. kēndileri baxārdı. gıza göstermezlērdi. ana, gıza göstermeden meseġā **140** fiġān oğlana veriyox, gız da geriden görebiliyōsa görüyōduñ. işiñ āslını oğrenmeden. ondan sora ata kesēr, biçērdin veridın. ondan sora başlıx alırlardı. ālan alıyō, ālmıyān ālmıyō cañım. ālān alıyō. ālān daħa çox hızlı alıyō. meseġā om bir, om beş milyar para alıyolar yā. genē vērcēni vērmicēni bilmiyō ki. canıñ istērsē g... sıxıldıysa vereceñ. evlenceñ mi sēn, evlencēñ. senden muħaKKak gızı İāzım. **145** vērmıyolar, nè itcēñ, çeviriyoñ parayā. kaş para istiyōñ ağā. baK hayvan pazārı. kaş para istiyōñ. om beş. om beş çox lān. ey yārisiñ vèrelim. yēdi milyōn yarısını. ya, yā vermēm, olmāS, olmaS ağā. e fiġān yèrdē şey om beşe vermiş. bānimki biñ aşşagı olsun. iki bin aşşagı on üç olsun fiġān derkenē, arāyı bulūculār ona fiġān keser. om milyār ağırlıx verī. bi de gider om milyār lirālıK dā hārcadır. işdē şū **150** āltınımiş, şuyumuş, buyumuş derkenē bi adāmı ... otuTduruverilēr. afyonda, afyōnda ağırlıxsız alıyolār. biz kēndimiz de ağırlıxsız vērdik canım. he bānim torunnarı, torun, torunnarı dā ağırlıxsız verdik başlıxsız. allah, cenāb-ı allah hayırlı insannarıñan gārşılaştırsıñ. bōlē gēlmiş, geşmiş, çox zāhmetler çektik. insānnar hep çektī. şükūr bin şükūr. şimdi bax, bizim burā, bizim burā isce olduxça, isceniñ **155** meseġā mērmer çalışıxçā aş galmaz. genşler hiş kimse yox. hep mermērde çalışıyī. kimisi ocaxta çalışıyō, kimisi ocaxta çalışı. kimi şeyde çalışıyō, meseġā fabrigalardā. āşşagı yuxarı üş gamyōn günñüK genş gidēr, gidiyolā āxşama geñirler işte. giderler, iyiyiz, baxalım

şimdilik iyi. hayat şartları şimdi iyi. tãbi ne diyoñ sen düzenniyõ, düzenniyo. mese lâ nère varısañ var, adamı televizyõnsuS, efendime söyleyım **160** SobasıS, ondan soña altı hãlısıS, buzdolabsıS adam yoK şimdi. herkeşin var. o zamannar yoğudun, e sgiden bi şey yoğuduñ. zoba yoğuduñ, lambã ...ildē idãre varıdın idãre, idãre. biz idãreyi çox yaxtıx. gãz da gēlmedi dē dēvlet tarafından bi teneke, iki teneke gaz veriledi kóye gazyağı. o halk pãrtiniñ zamãnında menderesten, evel gãli. onũ dã bayat nãhiyēydi bizim. emirdağına bağıydık, o **165** zamãn. bayattan gaz gēlcēymiş. burdan merkeplerinen giderlerdin. iki teneke, dört teneke kóyüne görē gaz verilēdi gãzyağı. òrdan alırlardın birer şişē, birer kilõluk birer şişe düşērdin, adam başınã. e muhtar tarafı birãz fãzla alırdın. iltimãs geçirirdi. torpilli olırdı. ondan sõnã gaz yağı, bi de gaz yağı da bulınmadı. bayağı bildiğın çiçek yağı yanıyõ. ha çiçek yağını açıx yaxacãñ. şimdi şõyle bir gutuya gõrdux. **170** gutuda şuriya çaputu gõrdux. şurda çaputtan şuraya kērtērdik şeyi gıstırdıx. o òrdan tenēkeniñ gıyısından çapuduñ, ucunũ çıxãrdırdıx. bürdan, emdiğinen, òrdan yanãrdı. gapãttın mı yanmaS. gãzyağı gapãttıK mı yanãr. o şey gapattıK mı yanmaS. üstü açıx duracax. òrdan, emiçek. onu da yãptıx. o zamannar nasıl görürlērdin, göz mü guvvetliydin, nasıldın. dikiş dikērlērdi garılar o gãndilinen ... doxurlardın. **175** mese lâ şõ òrnekleri, şõ òrnekleri hep gãndilinen çıxãrdırlardı elinen. gērci şimdi fãbriga işi bu dã, elinen çıxãrdırlardın òrnek. mese lâ bizim, evdē kilimler vãr şimdi, ey bunnãr cenãb-ı allah tarafından mese lâ insannara o zaman güş güvvet vermiş, nasıl, ētmiş. bãnim, ebēm zabãhlayın bi yãstığınin yüzünũ, mese lâ şu yãstığın yüzü veyã şudur. ē òrnek, atãrlar, zabãhlayın, eline bi yuxa dũrũm dũrũlmüş, içine **180** peynir, onu yıycēmişmiş ... başında, onu da yemedē, axşamleyin gaxıvērmış ... ēmmē yãstığın yüzünü de çıxãrtmış. o gadar çalışanımış garıları. o gadar çalışanımış. ama mese lâ bizim buranıñ garıları çox çalışandur, çox cesũrdur vãllãha. şimdi bax bĩ, şimdi bax mãl güdēller, baxãllar, seniñle barabar çifte gidēřler, gelişler yēmeyĩ hazıllãllar. efendime söyleyım. her, eziyete gatlanırlãr. **185** cesurlãrdur bu yõrũk gadınnarıy cesũrdur. başga yer, edemez bunũ. ēşi olũrsã dãğã getmeS, bãşga yerin gadını. hanı bãşga yer bu gücü gãldırmaS. bizim bura gãldırı, gãldırmaS, ister, istemēS gider. çũnkũ gõyun gidiyõ, çoban, evdē goyunu kim gütecek. çoban gelesiye gadar goyunu güdē, dēy vãrcağı yere gadãr varı, çeviri. òrdan geri gelir. çobãn, evdē gelir. anası gor gelir buriyã geri. õyle işte. **190**

YAZIN YAYLAYA MI ÇIKARSINIZ?

buyur, yāyliya deyil yāyla bura zāten yāyla olarak, bura yāyla olalak gelmişler zāten buriya, buriya yāyla derler zāten, başga yērdē buriya yāyla dērler. yāyla olalaktan oralārda duraxana buriya yāyliya gelmişlermiş, çadırı gurmuşlar işte ondan sōñā burāda gālmışlar. bura yā kōy olmuş. yāylacılıxdan çıxmış.

ESKİDEN ÇAY İÇER MİYDİNİZ?

ne çayı lān. çayı nerde görek, çāydanlıxdaydī. bilen vār mıydı çāydanlıx vardī. **195** gāhve içerlērdi gāhvē, gāhvē varıdıñ ēsgiden. gāhvēniñ fincanı varcez, cezvesi varıdıñ. gavururlārdın gah gāhveyi. çiy gāhve gelirdin. bōyle bi de şeyleri varıdı dēğirmenneri, o dēğirmennerinen çekerlērdin. hālā da ā bizim oğlānda dēğirmeni var onuñ meselā. çekerlērdiñ gāhveyi içerlērdiñ. gāhve bulamadılār mıydın nohut gavururlārdın. nohudū āynı gāhve gibi olur. nohut gawırısı nohudu içērsiñ, **200** bilemesiñ gahveyi.

yeni, yeni hēr yerde yeni. hēr yerde yeni, her yērdē, her, hēr yērdē yeni. o zaman gahveyi iştiklerindē ocaxda bişirirlērdiñ, zobaniñ üstünde, soña zoba irşat oldu zobada. zoba olmadan önce şōyle cezveyi sürerlērdin ateşā. atāşta gāynadırlardıñ, atāşta içerlerdiñ. kōyüñ bilgisi bōylē.

205

KÖYÜNÜZDE MANDA VAR MI?

üş dört dene sāğılı dombāyımız varıdın. yüz gadār goyunumuz vārdın. üş dört denē sāğılı dombāyımız vārdı. dört dene de goşu dombāyımız vārdı bizim. bunnarı bārābār güdērdim bān. zabāhnan çifte gelirdi gāynanası. çiftiñ birisini o sürērdi, birisini bān. bānnen barabar çiften gēldi miydiñ, goyunu sağardı. hē, ōndan sōñā goyunu sağardı. goyunu geçirdikden sōrā ya bān gidērdim ya bi çoban dutārdıK, **210** gatıma gatārdıK. ondan sōñā başlārdiñ yemek yapmıyā, ētmek yapmıyā. gice de yānnıK yayārdı... yayık, yayık, yayıK. he hē, tuluxtan geçi tuluğū, geçi tuluğundan yānnıK varıdı. onu salamura yatırılar. geçi tuluğunu şey ēdērler. ondan bi şe ēder, yānnıK yayarlārdıñ. yāğ çıxārdırlar. sēde yağı, dōvme yağı. esas o yāğ, sede yağı. o yağ yox şimdī. onnarı paxırlara basārdıK. haftadā āfyonā pazāra gōtūrūdük. **215** yoğurdunu, südünū, yāğınī pazara, evel sūtçü yoğūdu. pazara gōtūrūdük. hanı sennen barabar çalışır, sennen barabar bi de yemek hazırlar. ā ō gice de uyumaz, gündüz de uyumaz. çünkü iş çox. bi de çocux var, aradā. bi de çocux var aradā. hani sen dē çalışıyoñ o da çalışıyō, mēşbur. hanımlar āslindā ērkeğiñ iki gatını çalışıyō. hem sennen beraber çalışıyō. hemi de yemek yapıyō.

220

ADI SOYADI	Keziban Yumuk
YAŞI	81
ÖĞRENİM DURUMU	Okur-yazar değil
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 2

FIRINDA NELER YAPIYORSUNUZ?

burāsı fırın allā izin verise böyün ekmeğ_etcēm, ekmeğim yōK. hamırı yoğūr, hamırı yoğūrçēm. hamırı yoğūrcek bi genÇ_ adam İāzım bānā. genÇ_ adam İāzım. fırına hamırımı kim götürcek yāwrım, götürüverin_ hamırımī. ōndan fırına getirdik, hamırımızı yāzdıx. burda yāzdıx, hamırımızı, el hamırı āldı, hamırımızı fırına bırāxdıx. fırıncı gīzdırdı. bırāxdıx_ içine bırāxdıx yā dehā. zabāhdan e hamırı şōne **5** yazınca firīn da yanıyō. fışgı, fışgıyan hamırımızı, fırınımızı yāxdıx. tārladā ekmeğimizi fırına bırāxdıx. ekmeğimiz gapa āğzını gapātTıx, bişTī. mayā, patatēs, mayā, paxmayā. tā ōrdan başlayācādıx dē mī. hē bān de beceremeycēsem heş yapmāyālım bu işi. şebit bezesi döküyom bān. bañā ōklavā getirdin mi. oklavāyı, şeyi esirānı alıveç. şunnarın_ vazifesini şōyle hamırını fıfān ...senin_ yōx mu. **10** kırışlērde fıfān bulunūrdu herālde. ver_o esirānı dōne bānā. bişmillahirahmānirahim. he yāwrım siz de görüñ. bişmillāhiraḥmānirahim, ēnzūbillahimineşşeytāniracim bişmillāhiraḥmānirahim, allāhım yedirmek nāsıP_et. çocuxlarım da gēlsin_ de onnār da yesin_ etTīm şebitTen. āfıyōndalār. he yā ōrdalar. gelirler, işleri düşdü mü gelirler. işleri düşdü mü gelirler. birisi et balıxTan_ emekli. öteyi de mermerde çalışı **15** yāwrım çocuğunnan barabar. biri de yōlÇu yōlÇu zabāhTan_ āvden getirmiş şofēr. a dōne, sen bunu_ fırına şu götürcen ...çektiriver, al, ālcak çocuxlar. böyle bu bizim yāwrım, yörük bizim_ adımız, soyumuz, şeyimiz yörük. siz de mi yörüksünüz. nereli. sāndıxlıda var bizim yörük köyü, şeyi. aç hē. yā develi yörügümüşük biz develi. dōne şunu getir. develi_ yörügümüş. bura dağarası yā. bürda kimse gürmez deve güderik **20** bürda diyelek buriya gēlmişler. iki dağ_ arasına diye eveli anarlardı hā. ōyle gelmişler. ōyle diye anarlardı eveli. dağın_ arası. hindi deve ne arasın_ o zamāndan_ evēļ dēy senelērde. bereketli ōlsun de, sēn de geldiñ bereketli olsun de. dediñ mī. hoş geldiñ, hoş geldiñ ge buyūr bārabar_ idelim. gökhasanlarıñmı. biz yörügük, bu evēlden_ atalarımızdan gālma yāwrım bu yuxa. bize gulleler derler. **25** dēdemiz varımış, şōyle gülle gibi demişler, ta

ôyle adam, gūşlū bi adamımış, hā ôyle demek. bān de ôyle duyuyom yāni. gulle gibi demişler. ondān hīndiki çocuklara fīlān gulleođlu diyolar. şebit, şebidiñ, yuxanıñ hamırı āyrı da, āyrı yođurūır yāwrūm. bu mayalī, bu gadax oluyō becerīli, bu gadax becerīlīyō. o şeyıyice gatı olacak şū. hē māşallaħ, e siz kōylū çocuđū deıl misiñiz, hēp mi hēp mi şehirli çocuđusuñūz.**30** anañız ... nerdē hē, añnādīm. çoxdān mı gitti. getti mi, çoxdān mı getti. hep_ora gitcax guzūm, hepimiz_ora gitcez.

mediniyē varāmadīm,
gūl kokusūñ alāmadīm,
muhammēdē doymādīm, doyamādīm. **35**

doyūlur mū doyūlur mū,
doyūlur mū doyūlur mū,
yaradan mēvlam dōymāmīş
muhammēdē doylūr mū.

doyūlur mū doyūlur mū **40**
doyūlur mū doyūlur mū
yarādan_āllah dōymāmīş
muhammēdē doylūr mū.

ah yawrūm doyūlmaz, doyūlmaz yawrūm. kim doymuş tabī doyam.

arafat dađıdūr bizim dađımız, **45**
arafat dađıdūr bizim dađımız,
ōrda gabil_ōlūr duvālarımız,
onda gabil_ōlūr duvālarımız.

arafat derlērdē bir yūce dāđdūr,
arafat derlērdē bir yūce dāđdūr, **50**
iñanıñ peygamberimiz_ōlmedi sāđdūr.
iñañ peygamberimiz_ōlmedi sāđdūr.

medineniñ gapīsınā,

medineniñ gapısınā,
 nahil_öldüm yapısınā, **55**
 nahil_öldüm yapısınā,
 muhammediñ kokūsunā,
 muhammediñ kokūsunā,
 yarālyīm yarālī,
 yarālyīm yarālī. **60**

altın_olūğundān geşTīm,
 altın_olūğundān geşTīm,
 sefā merveñē goştūm,
 sefā merveñē goştūm.
 altın tastān zemzēm_işTīm, **65**
 altın tastān zemzēm_işTīm,
 iştīm_emmē doyāmadīm,
 iştīm_emmē doyamadīm.

doyūlur mū doyūlur mū,
 doyulur mū doyūlur mū, **70**
 muhammedē doyūlūr mū.

arafat dağıdūr bizim dağımız,
 arafat dağıdūr bizim dağımız,
 orda gabıl_ölūr duvalarımız,
 orda gabıl_ölūr duvalarımız. **75**

arafat_ellērde bir yüce dāğdūr,
 arafat_ellērde bir yüce dāğdūr,
 iñaniñ peygambērımız_ölmedi sāğdūr,
 iñaniñ peygamberimiz_ölmedi sāğdūr.

allāhümme salli alā seyyidinē muhāmmediñ ve alā ali seyyidinē ve nebiyyinē **80**
 muhammed.

DUA

oxumuş_ olduğum duâlardan, sürelerden, getirmiş_ olduğum selât ü selâmlardan hâsıl_ olân sevabı evelâ sevgili peygamberimiz haziret-i muhammet aleyhisselamiñ temiz, mübârek ruhlarına hediye eyledim habêrdar_ eyle yâ rabbi. âdem atamızdan beri gelmiş, geçmiş peygambêr, velî, nebî, sâlih, şehîd, erên, êvliyâ, müslüman **85** âlemine ayrı ayrı hediye eyledim habêrdar_ eyle yâ rabbi. yâ rabbi sêvgili peygamberimiziñ ashaplarınıñ, zevceleriniñ, zêvcê, ashâplarınıñ, aileleriniñ, çocuxlarınıñ, torunnarınıñ urühlarına ayrı ayrı hediye eyledim, habêrdar_ eyle. ilk ezanı oxuyân bilâl-ı habeşi efêndimize, vêysel garânî efêndimizê hediye êttim, habêrdar_ eyle. yâ rabbî cümlesiniñ taksiratlarını âf, gabîrlerini nur_ êt, **90** makâmlarını cennet_ et. yâ rabbî iraxdan, yakından, doğudan, batıdan müslümân gardaşlarımızâ, kimsem yōx mu diyennerê, gabiri yıxılmîş, nesîli tükenmiş müslüman hediye ettim yâ rabbî. gur'ân-ı kerîmi elden_ elê dilden dile bize gada getiren müslüman_ âlêmlerine, imâmlarımıza ayrı ayrı hediye êttim. onnara da haberdar_ eyle yâ rabbi cümlesinê. gelmiş geçmişlerimize, babalarımıza, **95** analarımıza cümlesiniñ taksiratlarını âffêt, gabîrlerini nūr_ êt, maxamlarını nûrtâç, kendi ruhunuñ makâmına hediye ettim, gabûl_ êt yâ rabbî.

EVLİLİĞİNİZİ NASIL YAPTINIZ?

bôyükleriñ şeyinden vèrelim, alalım diyelek_ oldu yawrım. ôyle bizim tanışmamız fiñân evel yōğüdu ôyle hîndi bôyle bôyle duruP da iresim çekile, bôyle bôyle duruyō gölgolâ, o fiñân nêrdê evêldê, yoK â. yâ yâ biriciydi, biriciydi râmêtlik. köydê **100** kimseniñ hatırını yıkmâz, kêndi hakkına râzı olân bi adamıdı. hacâ gitti, çox şükür_ allah nâsib_ etti. orda şôyle allâhım hêrkesinnen ârkadaş_ oldu. bilmiyom zaten de evêlden_ ordâymış araplarınnan. amân kôylülerinnen, araplarınnan bi tanı, annaşivêrdi. êy bî kêndi hâlinde, kêndi hâlinde bi adamıdı yawrım. êyidi kimseye çox şükür zarârı ôlmadan geldi geşti dünyâsından. çifçiydik biz çifçiydik. bir **105** herifiñ bi ôğlüydük. çifçiydik. öncê goyūnu çocuxları öldü. yawrım kôvdêydik bürda ileşberîdik. e sōña açık_ allah çocux verdi. onnar böyüdü. üş dênê ôğlan bi gızım var. oxumadılar, oxumadılar. ...ileçberlerdi, baya_ı goyūn çobannarıydı. çif sürêydik öküzünnen. sōñâ motorlar_ âdet_ oldu, motōr_ âldık. duruxan duruxanâ birisi et balıxtan iş bıldı. godu gitti. hâ afiyona ev yaptılar, onnar gidince öteyi de gitti. **110** o da mermerde çalışıyō. irahâtları çox_ iyî. burdan gürtuldux diye, köyden diye sêviniyolar, görseñ. birisiniñ de kamyonu vâ. o da yōllara gidiyō. çox şükür êyilêr. bân de onnara yük dêyîlim. allâh yük_ êtmesiñ. o yola gideniñ çocuxları var yanımda. o

bürda evi bürda, b rabarıx. onn n birliyi k de  g lan gid r geli, b z de  vde id re olurux. i de.

115

KIŞ HAZIRLIKLARI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

kışın mı. amanı n s l a yapıy  gelinn r, t hrana ediyol r. ondan s  na biber gurudurux, fasille gurudurux, t rŐusunı yapıyol r. t mat si gıyıP gıyıP bi iki    g n durduruyol r.  rda  slanıy , p r alayıP s z p,  uvala goyuyolar. yoğ P bidona goyuyolar.  rda eziliy . gabiĝi  yrılıyo kendinden. onu s zd r yol r. bi de g ne goyuP biŐiriyol r. on  duzunu, yaĝını edip gut lara, gapalı gut lara goyuyol r. **120** g neŐe   xc n  g neŐde durc ĝmıŐ y wr m. g neŐde bişitti mi iyi oluy muŐ. gış hazırlıĝı, patat slerimiz ol r. t lal rd  b stan ek n bost n alır.  kmey n sat n alır, yer. bazar var k y m zd  guruluy . unnarı  y d r k, bulgurlar   y d r k.  llahım yedirmek n siP  tsi . .g rban  lduĝum y wr m, y  b yle işde k y yeri y r k, b yle işde bura. h mır aŐı gibi kes ller Ő yle p r a p r a, gız onu  adı dutma  **125** gız. m rcimeĝi  nden g ynadırlar, onu da  sd ne  alall r.  sT ne n neli y ĝ d k ller. ne g zel mis gibi y rdik y wr m. hindi  tmiyolar h . hindi bi ne v r biliy n mu.  ay. işTe Şu baz rdan n  alabilirl rse  nu işde bu.

ADI SOYADI	Kıymet Demir
YAŞI	50
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 3

KIZINIZI NASIL EVERDİNİZ?

bän bilmem, bän heş düğün ètmedim ki. ebēye sor ebēye. bän öğlan evērmem. biricik gīz çixārdım. dūñür gēldilēr, dūñürçiyi bi govaladım. sōñā geri nāsıP imiş. geri onnarā vēdik. babası vermek istemedi. uzāK diye. gīz da vārcān dēdi. bōylelikçe oriya vēdik. āltı āy fīlān dūrdux. gāli gız böyüdüydü cāñım. hē on doxuz, on sekiz yaşındaydı gız o zaman. e vārcān dedi, bīz de vēdik oriya gāli. onı eşyā āldırdıx 5 paşlığın yerine hē hē. çox bile eşyā aldıx. hēr şeyi oğlān tarafı alır. onı ālan alıyō, biz ālmadıK. gınā gècesini ordān gelir adam, düğün sahābı, burdā oynār, gülēr. taxısını taxār, gōr gidēr. gınā yaxārken çāl, çalgīynan oğērler başını. bän annamān kī, bän ānman. bän ôle heç ètmedim.

ADI SOYADI	Döne Boydemir
YAŞI	50
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 4

FIRINDA NELER YAPIYORSUNUZ?

etmeyē de paxmaya gatyōx de. patatēs garīşdıryōx, içine atıyōx de hā. bunuñ adına kürek derik. kūsēk, gapāx. at gapaġı, üs gapaġı. o dā kül ālma şeyi, çekgeli. çekgel, çekgeli. çekip geliyō. silgisi vār. dışārda hē. dışārda dışārda, çārpyo hā, içini siliyō, içini siliyō. o tēkne hē. o haşxaş daşı, sūrtek, haşxaş daşınıñ sūrteġi. daşı daşı, sūrtek daşı. sūrtek daşı, sūrtek daşı hē. sūrtek daşı hē, hē. hamurumuzı yōġuruyolar, **5**

ondan sōñā geldi mi dökērlər, el hamurunu alırlar. patatēsini gatārlar, herşeylerini yapārlar. ondan soña fırına atarız. bişirik, bişirik. çekerler götürürler. tēkne, vallahā yirmi āltı yirmi doxuz olanı yapārlar, dolu, hē bugünüñ dē işTē iki kişiyiS atarım bān. iki kişilik atarım bān. hē yaparız onnarı da yaparız, getirip götürük. hē getirip götürürük, hē getirip götürük hē, hē. hē kēndim, kendim malım hē. bāşga ne **10** yapalım işde geleni bişiriyōK gene çıKartıyōx. yā tēpsi yaparız, bükme yapārlar. tēpsiye dōşērlər, bişirişim bān, alırlar gidērlər. pārça pārça gonuyō hē. pārça pārça gonuyō. siz alcāġdıñız onu, ona öğretcēġdiñiz siz ā. siz hindi ôyle etcēġdiñiz. siz hindi geldiñiz yā, hamurı dökērkene görcēġdiñiz, ondan sōñam bişirikenē, gızdırgāne görcēġdiñiz sen onū. hē o zamān etcēdiñ. hē o zaman olacak dedik hē. **15** e bişti işte hazır çıxār. hē hē, hēr şey alıyom bān. bükme alırım, kendim kārım bānim o işdē. kēndi evim, kēndim yapmam bān hē. bürdan alır giderim, satarım. mālım ... bānimki o işTē hē. biz kēndimiz yaptıK bu fırını. hē hē. köylü gālır bōyle yapar gidē ekmeġini. yā yemeK olmaS, yā yā yemek yapılmaS. bürda yemek yapılır. patatēs böreġi idērlər. āltında bişirirler pāsta gibī, kēk gibī, her şeyi hē **20** hepşisini yapārlar. hē hērşeyi idērlər hē. önnar önnar ekmek şeyi, dōkme şeyi. tāhtā, tāhta hē. tāhta derik biS. tāhta derik. o da ekmek küreġi, ekme küreġi. yuxa, şebit hē şebit yaparız. yuxa hā tabi aynı. oñū atarız, āvirirler atārlar şura. onu örgücünnen atārlar hē. oxlavānnan, oxlavānnan. ērgecinen āvirilir hē. oxlavānnān da şu oxlava hindi. şu oklavā. yumrū bu yūmruK gadaş şey edērlər, hamur, ekme edērlər, **25** hamur edērlər o şePidi edērlər. şuriyā atārlar,

būrda ävirirler. beze beze derik biz. beze derik hē, beze derik hē. bāşga ne diyelim bān. hē
 hePisini ètcek yā, biz_èdemiyoK, biz_èdemiyoK hā. biz şePidi unüttux vallaĥā oġul.
 kezibān_ēbē. hē geçeceklērdür. zārā ... bu hamīr mı. şò gapazaniñ şey mēlūdūñ, mēvlūdūñ
 garınıñ, mēlūdūñ garınıñ hē. gız_ōlmaz hīndi ...şePit, şePit, şePit, bi şey dēmezler dē **30**
 hemen àccıcx et baxālım şuriyā. āç baxālım, āç baxālım, āç baxālım hadi. āç baxālım hā.
 ebile bu gadā. yūmruş gadār. oxlavā bān getireyim, sen şunu aç.

ADI SOYADI	Hasan Esen
YAŞI	92
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 5

KONARI KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bu köy, bu köyün āslı aşiret, yörük, āslı, aşiret yörük. he develi yörüğü, develi yörüğü. şarktan hareket etme, orda gâli gurâklık doKsanüşte, kurâklık bāsmış orâyı doKsanüşte. ēsgi doKsanüşte gurâklık deñizler meñizler çekilmiş, ordan dağılmışlar. göç, göç, göç, göç bôylē gēlmişler, gawım gawım gēlmişler. gawım gēlmişler emmē. biz burlara gēldik, bēylik bi bēylik gürmuş, bēylik ...**5** devām etmiş fēlān bişeyler. dünyā bôyle bişeyler geçirmiş.

GENÇLİĞİNİ NEREDE, NASIL GEÇİRDİN?

geşliğim mi. geşliğim fevKalāde goyün gütTüm, çif sūrdüm. zenāatım bu işTe. goyün güttüm, çif sūrdüm, ileşberlik. fevgalāde, çobannık da var, efēndilik de var yā, çobānnıklā efēndilik geçinmiyō kī. çobānnılık yaramāzlıx istiyō, efēndilik de istemiyo fīlān geçinmiyōlā. goyün fevkalādē vāridi fevgalādē. hālā dā gālmadı, **10** eme iki dēnē, üş dēnē gāldı hemen. gālmadı gāli e güdenōlmayınca insan ne olūr. davar güdērseñ olūr, gütmēsseñōlmāz. o seniñ üykunu ...bilmeS. acını, susuzunu bilmeS. yāni iyi bi çoban, iyi bi çoban haKiki kafalīysa hemen hemēn, hemen hemēñ ... yaxın olūr. ē zārçop çobanısā aliyi vurdū, veliyi girdi, āhmediñ malını kesti, mēmediñ canını kesti. işte bôle geçer gider. çobannık da bi fevgalāde yapana. isā **15** çobannığıñ, çobannığıñ ağası isā, isā peyğāMBER hē çobannığıñ isā o. yā çobannığıñ ağası isā peyğāMBER. efēndim, şimdi millet yaşıyō, efēndi oldu. nērde geyim nērde arıyo. çul, çuval, çāl, çaput, ayağında çarıK, dolaK. bôylē ayağına çoraP yerinē, çoraP yerinē, çoraP yerine, çoraP yerine çoraP. hālā dā bax otuz yedi āsgerleriñ çoğu dolaxlıydı. bürda dolaxlıydı āsgerler. **20**

KURTULUŞ SAVAŞINI GÖRDÜNÜZ MÜ?

buradā girt birinci alay, alay istikam alayı gurūldu burdā istihkam alayı şu cepede, cepeye geliyō. yōnān yōnān ...dehā şu depē, cepesi de işte şū depē, bu ara harp sahasıydı o ara. ya

gārşı depede yōnān varıdı. görünüyō mu depe gārşıda. hē yōnān vārıdı ōrda. güzelim derler oriyā. güzelim depesı oriyā. ōrda yōnān varıdı. gālmadı, ōrda gāldı. bi sene gāldı cañım, bi sene yōnān burda durdū. o cepede dūrdu. bizim **25** āsger tōplanıP da kēndini bi şey_ulasıyā ōrda durdū. bura bura_a gēlmedi yōnan heş gēlmedi, görmedik. burası aradāydı. bizim āsger varıdı burda. gırt birinci alayıñ istikam taburı vārıdı burdā. burada, şurda büyük_ōdā var. alāy gumandanı ōrda durūdū. bu ēvlērde de işde āsger seniñ_ēvdē yirmi āsger, bānim_ēvde otuz_āsger bōyle dağıttılar bōyle, bi sene būrda gāldılar. āçık çılpaıkladı, hani o āsgerleriñ **30** çekTikleri vay vāy. o gūnnērden hātıra. o gūnnerden hatıra. ne annayım. şunu eyice bilirim baxıñ da şurāyā, şurāyā guyū gāzdıla. şurāya goyu gāzdılā da malları burda kesellēdi. malları burda kesēller, he āsgerler burda kesēller. gara garavanaya oturuladı doxuz_on gişi, doxuz_on gişi. ēmmē gayli o güne göre çavuş, emmē om_başı, o başlamance yiyemezlē. vallaħā içinde de bi kemik durası, bi şey yok, **35** bi su, bi sū. āsgēler bōyle perişāndı. onnar da nelēr çekti āsgēler. burada bizim_ēvden birisi, şu aşağī gōñşunuñ_ēvden birisi būrda istihkām yapārken añaşmışlar gaç, gaçmıya garā vermişlē. gāçmıya garā vermişler. e gēcede tabi nōbetçi om_başılar var yā, bellemişler. ...bizim asgere veli yoK, veli yōK. ōrdakı da bēllemiş, ali yoK, ali yox. būrdakı da inzibat subayı. būrdaKı nōbetçi subayı bizim_ēvde de, **40** bizim_ēvde duran nōbētçi subayı. bunnar nasıl_ōlsa diyōr şu şeyde añaştılār, depede añaştılār. gēce burdan çıkıyolar, māvzerleriñ gūndağında delik olūr bōylē. o, o dūdük çalar ...burda bi üfürüyō, birisi geliyō. lān hanı mēmet nērde lān. nērde mēmet. o da geleceğdi şindi ...çalıyō, o da geliyō. ikisiñi de bağlamışlar. ēmme nērde oKutmuşlar, nērde dōymüşler valalħā bilemiyōm. zabāhīnan gaKtıydım **45** malınan, bizim_eviñ direğine, direğine ēllerini şurdan bağlamışlar. onu, onū. ayāKlarından baş barmaKlarını bağlamışlar direğē sarmışlar yā, adamı çoK dōymüşler. adam şōylē sällanıyō, sällanıyo. bānim ninem vārđı, ebem, ninem. o zābite baxārdı . ēlden ne vārsa o gün süt, yoğurt bişeyler varısā verıdı. lān_ōğlum ētme de bunu göyver, ētme de bunu göyüver deyıdi ninem_ōñā. gız ninē baK. **50** dehā, dehā, dehā, dehā düşmān dehā bacımnan oynaşıyō ōrda. anamınan ōynaşıyō. bu da gaçıyō. bu da gaçıyō. yālvara, yaxara ebem gurtārdı. sürüye sürüye getirdik ocāğıñ başınā biz. biyere soKtulār. ēvleriñ gerisine āsger dōldū. ōrda o ebem_ona işte bulamaç, bұлgur ...canlandırdı. canlandıırıyō ēmme bunu, ēmme aşağıdaxını, o günüñ māhgemesi, o günüñ mahgemesi gāçmaK şeyimiş yāni yasax. vur_ēmrı verilmiş. **55** şurda bizim sofulār diye bi yer vardur. oradā āğacıñ bedenine sarmışla, bunā bi ataş, hālā oxurum_ona, her gün

sabahınān oxurum. ōrda, ōrda ŧehit_ōldū, yatıyō ōrda. vūrdılār o adamī. emme bu ēvdeki mi o ēvdeki mī vūrdūlar. bizimkiler vurdu. o gūnūñ māhgemesi, māhgemesi, gāçmak yoK, yasax vur_ēmrıymıř. bunū sōñā allah rāhmet_ēylesiñ, alim, ali ihsān pařa duyūyo. bu meseleyi duyuyō ali ihsān pařa. **60** alim pařayı iñgiliz yesir_ediyo yēmēnde. ali ihsān pařa yesir_oluyō, yesir_oluyō. bu adamcağiz, ali ihsān dūnyāniñ en prensiplisi ali ihsan pařa. istanbuldan, istanbuldan bu nasılsa ōrda ŧeyinen añnařıyō kardiyānnan ...daniñ adamınan añnařmıř, añnařmıř, añnařmıř. ōrdan bi gaçıyō, elini bōğrūñe sıxıysa dōğru āfyona geliyō, āfyona geliyo, ali ihsān pařa, afyona geliyō. afyōnda bi yemek dūkkānına geliyō. **65** ōrdaki sūpürgeci yārdımcı git, git, git. ali ihsān pařa periřān, pısrıKmıř. git, gırme, git, git. hēneyiře dērgenē eyi kōtū gapıñıñ _ārdınā girmıř. bi gařıK çōrba iřtiyse, iřmēdj, ŧeyiñ_āltına, tasıñ_āltına sañā sorārim demiř. bān ali ihsānim demiř, sañā sor. ōrdan gāybaluyō. ōrdan çaya çıxıyō, çaya, çaya çıxıyō. çāyda bi toplāntı yapıyō. toplāntı yapıyo. bu gūne gadār gaçān_āşgerler vūruluyōdu. bugūne gadar **70** gaçān_āşgerler vuruluyōdu. bundan bōyle vurūlmāyacax. ōnda müslūman kanı vārsa ō āyxır gelir. vur_ēmri yoK diyō. he bu gūne gadār deyō. bi de māl ihāne derlērdi onā , seniñ_iřte davarından_alırlārdı on davar, bānim sığırdan_alırlārdı bi davar. parasız, ihāne yiyēcek alırlārdı. bu gūne gadar alınan ŧeyler not_olacak. mallar not_olacak. iñşallah biz yaxındā bu kefereyi būrdan sūreceyiz. bu milletiñ malını da **75** ōdeyēceğiz, demiř ali ihsān pařa. ōrda dērken bi sūru gadın, gızı taxımıyla gēlmıřler. pařa haziretleri, iřte ōrda zābitler var, gayri o zaman zābit. řu zābit gızıma barābar_ōldū. bu zābit anama barabař_ōldū, fałān diyolar. dūřman řōrdā anamınan, bacımınan_oynar, siz de būrd'ā. taK, uř dēñesini vurmuř ōrda. uř dēñesini vūrmuř_ōrda ali ihsān pařa, ali ihsān pařa. gūnneri geçirdik ōğlum de sōña bu **80** mālariñ_arpacıōğlu diye bi adam türedi āfyōnda ārpacıōğlu, sālih bēygil, arpacıōğlugil türedi. bū dēfteri ŧeyden_ālmıřlar. bū not defterini. āşgeri biz, biz_ōdiyeceyiz, bu ŧeyi biz_ōdeyecēz demiřler. hālbukise bānden giden bi inek, bi inek. bañā bi metiře alaca. sēnden giden_on goyūn sañā bi metiře ax kōynek fiłān ...ōyle yediler, gittiler. nelēr_ōldu, neler geçirdi, neler_ōldū. bu cepheyi **85** keřfetmiř de bu cepheyi, burayı keřfetmiř irāhmetlik. řura ařřağı atınan, řura ařřağı iñdilē, gēldilē. řurdan řōyle geçiyō, řurdan řōyle geçiyō. o zamandan beyāz tırāř, tırāřlı adāmdı ali ihsān, ismet pařa ...girk_ūřtē yāni girk_üç...gittik yā iřte bōyūn harb_ōlcak, yarın harb, bize ŧey yapılyō iřte. neyiře bunūñ yanına soxuldūm, bi baxtıydım, sūt beyaz_ōlmūř. deri, ihtiyārlamıř, gūçücük, gūçücük gālmıř. **90** zāten_ufāğıdı ali ihsān da. gūçücük gālmıř řōyle girk_ūřte.

ADI SOYADI	Hatiçe Esen
YAŞI	90
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Konarı Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 6

DÜĞÜNLERİ NASIL YAPIYORSUNUZ?

evelî ata bindirirdik gelinneri, alacağımız gızî. gideriz babasının evinē, yāni gelin olur, edērdi. şimdi de biz gocadîK, sırayı boşadîx. hē şimdi taksîyenen o zaman ātînan duvax vurulūdu gelinē. ondan soña onnar dā gēşTî şimdi taxsîyenen gelip gidiyō, ax dēyō hāh.

e canîm gelini āldîK, eve goduK. bān bilmem onnarı. **5**

şu depēniñ ötü yūzū
 ārpa sāndım burçağîmiş
 gız ölmādan gelin öldū
 gız ölmādan gelin öldū

gız eşîğîm gız, gınān gutlu olsūn **10**
 vārdığîñ yerdē diliñ datlı olsūñ

çığrıñ gızîyîm annesinē
 gız ānnēsîz gelin ölmāS
 olsa bilē ata binmēZ.

gız eşîğîm gız gınān gutlu olsūn **15**
 vārdığîñ yērde diliñ datlı olsūñ

āx ...gelendē anām, ey gardaşım varidî. oğlūyum, vefāt ettiñ, öldüğü oğlum arāyā bāni de yıktı gēttî.

nūru gelin sūzgün ölür
 zülüflēri düzgün ölür **20**
 gūrban olām sarı gēlîn

düġünñüz güzünölür.

yola göyün dizilir mi
 bağlı düġüm çözülür mü
 hadimimîş kürdünöġlü **25**
 bağlımolsam çözülürdü.

al fadimem suya gädêr
 elöġlunâ çalımädêr
 etme çalım sarı gêlin
 bân cahilimâklım gidêr. **30**

evimiziñönü yöldür
 yöldan gidên garagöldür
 gürbanölâm sarı gêlin
 gël de bizimevi süpür.

al fadimem nur fadimem **35**
 yanaklârîñ gül fadimem
 uyan üyân zabâhöldü
 namâzîñi kıl fadimem.

al fadimem nur fadimem
 yanaklârîñ gül fadimem **40**
 göynundan bir memê düşmüş
 geri dôndê al fadimem.

hârcı mîsîñ hârcı mîsîñ
 yúksek dâġıñ gülümüsün
 gürbanölâm sarı gêlin **45**
 sen kötünüñ hârcı mîsîñ.

al fadimem nur fadimem

yanaklārīṅ bal fadīmēm
 gōynundan bir memē dūşmūş
 geri dōndē al fādīmēm. **50**

al fadimēm suyā gādēr
 el_ōğlunā çalım ēdēr
 ētme çālīm sarı gēlin
 cahilim bān_āklım gīdēr.

arpalārī dizē gādār, **55**
 al fadīmēm güzē gādār.

işde unuduvērdim_ışde. unuduvērdim.

yola gōyün dizilir mī,
 bāğlı dūğūm çözülür mū,
 hadīmīmīş yāvürü dōlū **60**
 bāğlım_ōlsām çözülürdü.

çok yā aklıma getiremiyom.

evel yükseklērden_üşTüm,
 bayıldım dā bān de dūşdüm.
 gūrbān_ōlām al fādīmēm, **65**
 sen kötünūñ dēngi misīñ.

ārpālārī dize gādār,
 al fadīmēm güzē gādār.
 saña çōrāp_örēyim bān,
 ilkbahārdan güze gādār. **70**
 saña çōrāp_örēyim bān,
 ilkbahārdan güze gādār.

ADI SOYADI	Hüseyin Tokdemir
YAŞI	90
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Seydiler Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 7

HASAN-I BASRİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

eveli böyüklër varıdı, böyükleriñ gününde cumhüriyetten eveli cumhüriyetten bu yanna biliyöm bân bu hasan-ı basrîniñ torunnarıñdan bura yetmiş gişi gëlmişlê, hasan-ı basrîye guduz hastalîni vërmişlê guduz hastalîni, burada hastânesi varımış geliP giden misâfirlere, misâfirânesi vârimış, geliP giden misâfirlere baKarımış, gitceğin vaKıt yol parası da veriP selevatlarımış, misâfirâne üş deneydi bu odalâ, **5** misâfirânelê, üş deneydi, üş dēneydi üş dēnē bi dēnē gâldı, yıkıldı mıkıldı bi dene gâldı. hasân-ı basrîniñ aylıġı çıKardı aylıġı. hasân-ı basrî devlete şeye bāġlamış bunu aylık verilēdi, aylıġı getirilēdi bizim böyüklër dedelerim üleşilēdi, aralarında üleşilēdi. mütevelliler vâridi dört beş dēne, mütevelliler getiridi birbirine taKsim edēlēdi, bu hasan-ı basrîniñ zürriyetinden olānnara. başKa kimse yoK, **10** hasan-ı basrî vâ, türbelê o ârkadeşî bekÇisi şü bu, yanındakılar âyilesi vâ, âyilesiniñ sâdıcı vâ, şindi iki garı birbirine sâdıŞ filân diyolâ, onnâr önüneyi, hasan-ı basrîniñ önüneyini, öndekilê önde. hâsta olānlâ geliP_orda yatâlâ, şifâlanırlâ. gece deyil, bōne ziyârete gēdikleri zamân gelir yatar oriyâ, úyúr bi soluk_gaKâr gidē, görKmâzlâ canım, gâlmâz_orda, yatâr_orda uyKu úyúr úyKu gelir şeyine, **15** úyúr_orda gaKâr, şifâ bululâr, guduz hastalığı ūrâsında eşgâre köpek gudurü da sözüm_ōña dalârsa, geli, būrda ziyâret edēr. onuñ bi şeyi vâř bōcügü vâ o bōcükTen veriz, o bōcügü içēr, o bōcün̄ suyunu içē. o biraz hâsta yapâr yâ ēyileşî, beş_on daKKa şey edē, ondân soñra hâstâ olūr soñra ēyileşî fâzla hasta olūrsa fazlâ sâde gâhve içer, ondân soñra geçer. şindi fâzla geş galırsa yedi gün doküz gün ondân **20** soñra geş galırsa içersinde bōcük peydâ ider, bōcük peydâ ider, TokTurlâr da gurtaramâz bunuñ gūrtardıġını, bız ôyle biliyöz.

ESKİDEN NE İŞ YAPIYORDUNUZ?

âksiden faKırıdi millet bōnê şey yoġudu, ileşberlik varıdı ileşbêrlik. öküzünen filân sürēr, gâldırî idâre olur gidērdi. hasan-ı basrîniñ aylıġını alırlâdı dedemgîl, onnânan idâre

olüduK. soñrâ bi zamân goyün peydâ etTiK bi otuS_sene filân bân goyun **25** güttüm, çobâncılıK yâptım, yâ otuS_senê yâ otuS_senê. goyün güttüm, geçi güttüm, goyun güttüm. ondân soñâ èhtiyârlayınca uşaklâ yetiştı. onnarâ devrëttim onnar dâ gütmelî, sağa sola dağıldılâ gittilê. şindi bânım eliñi öpê iki dênê öğlum_mâ. bîdênêsi bürda, bîdênêsi afyondâ bērbēṛ vērdim afyona, afyōnda bērbēṛlik yapıyō.

İYİ BİR ÇOBAN NASIL OLUR?

èyi bi çobân goyun ürēdi, goyun guzulādı, güdēdim baKādım. onuñ tüyünü **30** satāsıñ, erkeğini satāsıñ filân_idâre olü gidē. kendimiñ ... hē kēndimiñ. üçe gadâ varıdı, üç_cüze gadâ güttüm, üreyi o, ürer_o. e ağıllâ vār, üç_cüz dēñe goyunu alır ağıl vâ, ağıllâ da_â sağlam, orda yēygileriS gıṣ_āyalarında yēygileriS, yāz_āyalarında hēr yerde ot çoğ_olur, yayılır, ürērdi. onnar yārdımcım vār, toplārısıñ_onarı guzuladılâ mı topladıK_onnarı bi sürü olür guzu sürüsü sağılır. süTünü satāsıñ **35** yēsiñ, filân işTe böyleleğinnen idâre olurS. yâ bi kişiye bi kişiye, bân bubam varıdı, bubām muhtârlıK yaptı, üç_cüz dēñe hayvanımız varıdı, üç_cüz dēñe geçimiz varıdı üç_cüz dēñe. erkeğini satadıK. filig varıdı o zaman filig, gız deýil, gız geçi deýil tiftik geçi, hē tiftik geçi. angarada vâ şindi tiftik geçi. var_angarada duymuşsuñdur bēki. he onnarıñ tüyünü gırKārđıK satārđıK. iki lirâ, iki buçuK **40** lirayâ kilōsu. buñâ idâre olüduK. bi de vâ ki yabancılâdan çoK_gēldilê buraya otımayâ, tāruları zilliyet_edele icārıynan ötiye galdırılâdı icārıynan. om_bir pârça köy vâ bu hasan-ı basriniñ emrinde. he cēvârda, imrallı, ēynedik, gumâr köyü, burdan dolanıyō bōylê. bayâTa uğramıyō, iscehisârıñ bi gısmı, ordan, o onnar şürda bızden dıṣ_âda onar, dıṣ_âda onar, oluKpınar da dıṣ_âda. bu hüdüdün_ içinde deýil. **45** bân saña hüdüdünü söyleyivereyim. bēydağı, alândağı, mähmut sivrisi, evet yâ sivri şu dâda sivri vâ şurda, garaguyü, iscâhisârıñ içinde kemērköprü, dāmgalı gaya, demirdepēsi, danıṣmân gayâ, hastâoğlân mezarı, bataklıK duvârı, devecik gölü, köprüler gaşı, āsmain, garadepe, sudolâyısı, beydağı. geniş yaw, bunü dēvlet vēmiş buñâ. bunnâr ekiP galdırı bunuñ_erâzisinde ekiP galdırđığı şeylerin öşür getirilēdi **50** buriya. gālî kâṣta bir getirilê bilmēm, gāğnı ile getirilēdi, eveli gāğnı varıdı şey yoğüdu, vesâit yoK. gāğnı ilen gelilēdi, gāğnı gāğnı üleşilēdi bu hasan-ı basriniñ zürriyetinden gelēneṛ. mayıṣını cumhūriyette kēsti atatürk kesti mayıṣı. he o zamana gadâ devām_ētmış. o zamannâ bi imzâlatmamışla atatürk te menetTiydi şeyleri. bân atatürkün_tâlebesi_ım. bu yeni yazı çıKalı biz, atatürk okütTu bizi

afyōnda. yeni **55** yāzī çıkīnca, yeni yazıyı okuduK, öğrēndik, gēldik, köyüçine. hoca oKundu hoca bilmiyōdu, bānden öğrēndi köyüñ hocāsı. yā biliyom fevKalāde biliyōm.

ESKİ YAZIYI OKUYABİLİYOR MUSUN?

yā ēski yazıyı unūttum biliyōdum āski yazıyı da bān okūr yazādım, āski yazıyı da yazādım, bān yā unuttum gālī onu devām etmedim için unūttum. yoK zor filān olmadı, bi ēlfāba diye bi Őe kitap çıkıKardılā, ēlfāba diyē. yirmi doKuz harf **60** varıdı onuñ Őeyinde, yirmi doKuz harf. onu bildiñ mi hēpsini öğrenirsiñ. yā yirmi doKuz hārfi bildiñ mi hāpsini öğrenirsiñ gālī. bān gēldim, hoca öğrendi. davşanlı bi hoca varıdı. hocā bān söylēdim o yazādı, hoca çabuK öğrēndi. çabuK öğrēndi hoca. atatürk okula gēldi. bizzat gōrdüm, okutTu bizi ōrda. afyonda afyonda. gālī ot bazār cāmisi varıdı. onuñ atyānda bi okul varıdı Őōle doĝu tarafında, ōrda oKūrduK. **65**

YUNANLILARI GÖRDÜNÜZ MÜ?

yōnānlāda gocumāndım bān, om bir, on iki yaşında varıdım yōnānda būrda ... okuldan yazıları gēlmeden Őey oldu gēldi yōnān, önce gēldi. burdā bi sene gālđı esger. bizim esger burdāydı, yōnan afyondāydı. yōnān bi gıŐ gālđı afyōnda. gırmedi buriya gırmedi. bōylē bu zamanlādan az evēlce gēldi köyüñ Őō tarafıdan gēŐti dōĝru gēŐti gitti. heŐ köyüñ içine daĝılmadı. garıŐmadı, garıŐmadı, daĝılmadı, **70**

köyüñ içine heç daĝılmadı. topluluK hālde gēŐti bu yāndan. soñā gālī bi bozıldı bu tarāfta bozuluncū daĝıldı burlara, çapāynan öldürdüle yōnānlıları garılā burda yā. hē döndüklerini de gōrdüm gitTiklerini de. çapāynan öldürdülē. Őūrda mezārları vādır onnariñ yōnānlılarıñ. öldürdüklerini ora gōmdülē. bān yoK saKlanmadım da gōmmedim de. dedemgil köyüñ Őeyiydi. onnariñ yanında gezēdim bān onnarınan. **75** Őindi yapamadılā, bu köylere giren gırmedi. bazı giren köylere oldu yā yapamadılā, yapamadılā. afyondā Őeye dōldürmüşlarımıŐ Őōle, bizim esgēr de varıvēmiş, bi dēnesini, gōmŐu varıdı orda gōrdükleri gadir demiŐ ārKadaŐı gadir varımıŐ, mēmet çavuş dēlēdi. gadir ey ... ey gapiya demiŐ. yōnānı gırmıŐlā ... yōnānı ōrda afyōnda. öldürmüşlē yā. hā bunarı biliyōm bān. iŐTe bu gadā bilgim var bānim. **80**

ADI SOYADI	Sami Çetinkaya
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	Okur-yazar değil
DERLEME YERİ	Seydiler Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 8

SEYDİLER KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

buranın ilk ismi devletin pâyitahtı bursayken, şurdâ bir han var, hana bağıymış. buranın ilk ismi inlice köyü, inlice köyü burda mağara çok olduğu için, inler, inlice köyü, tarihini bilmemekle beraber, ne zaman olduysa bu zatın ismini almışlar. bu zât hasan basrî hazretleri, dolayısıyla burda türbe vār, esās zāt-ı muhterem vār, esās bizim, tabi hēr tarafTa vārdir, adım adım burası şehitler diyarı. o ayrı fakat seyyit **5** hasan-ı basrî olduğu için seyyitler, seyyitler seyidler manasına gelen bi ismi almışlar, ne zaman aldıklarını onu da bilmiyorum tabi, hepsi āfāki aslında. fakat bu zāt-ı muhterem selçukların uç beylerinden gelmişler. serpiştirilmiş anadoluya, tavassūhi yönden halkı islama ısındırmaK, aynı zamanda bunlar tabiP general. duyduğumuz gadariyle belki bir asırda geldiler, belki bir ekiP olarak geldiler sizin geldiğiniz **10** gibi. efendim bolvedinde vār, ağılönü diye bir semt var, karacaahmet, karacaahmet sultān var, şurda, şurda göynük var, yarıyarı sultān diyörlar, şuhutTa bi şey vār māhmud köyü, onların hēpsi bōyle serpiştirilerek bence gelmişler, ama arKadaşolarak, bi avām tabaka olarak gelmişler. ama arka arkaya gelmişler bu sene biri öbür sene. orasını da dedim ya tam bir bilgimiz yok. bu zāt-ı muhteremin **15** mesleği guduz hastalığı tabibi, her devirde biliyosun bazen ilacı bulunamıyan hastalıklā vār, e bugün de öle ne tanımını yapılmış ne de ilacı bulunmuş bir kanser vār, müslümān ülkelerde pek olmamaKla beraber görülüyö ayidis var, dünyanın baş belası bu erkek genelde, müslümān ülkelerde pek olmaz bu, fakat çok seyrekTe dolaşyö molaşyö çıkıyö. meseLā kuran-ı kerimde geçen tāyfūn hāstalıđı, efendim**20** vebā salgını, buñar devriñ müslümān ülkelerde pek olmamaKla ilacı bulunamıyan hastalıkları. meseLā şōyle söyleyim daş devri gelmiş geçmiş ne kadar sürdü belirsiz ammā çok ince bir teferruātına kadar gerçekten işlemler, bōle nakış nakış, ilmik ilmik daşlara da işlemler, bugün pek mümkün değil, e daşın bittiğinden dolayı daş devri bitmemiş, o devrine tekāmül etmiş tamamlamış, olay bitmiş gitmiş. aynı **25** bunun gibi o guduz hastalığı veyā öbū hāstalıklār

da devrini tamamlamış. şindī guduz hastalığı yoK, ilacı da bulundu, bunuñ niye ötekiniñ şeysi bulunmadı binlërce insān gididyō o ayrı belki ilım teknik öbüř devletlër bulabilir veyā çalışıyōdur, fagat ôyle bi ganaātım vār ki öbürüki bulunur, öbürüki de çıKar bu sefer, hayat bōle devām edē gidē. dolayısıyle bu zāt-ı ... devriñ guduz hastalığına bi ilaç bulmuş burada **30** yerleşmiş, yerleşik bi düzēn sürmüş, ama coluğu çocuğu kimdir, sülālesi kimdir, bānā sorārsañız biz, bız,ôyle diyoz. biz babamgilden, dedemgilden ôle duyduK nesilden. bu zāt-ı muhteremī bız bir büyük olaraK saygı duyarıS, birer hafta onār gün sırāyla yine bakıyōS, süpürüyōS. yavuz sultān selīmi nasī mısır seferiñde hocāmdan özür dileyim ne demiş, bi cumā gün, sāhibü-l haremeyn diye başlamış yavuz **35** sultān selīme. o da ne demiş hā, hocaefendī dikkatini çekeyim o kelimeyi düzelt, tekSiP,et, bān sāhibü-l haremeyn deýil hādīmü-l haremeyn demiş. yāni haremeyn oraniñ hizmetçisi añlamına gelİR, hādīm. ki onuñ gibi biz dē orayı baKıyōS, süpürüyōS hepimiz o görevi başıbōş bırakmıyōS, bi nöbetleşe devretmiş oluyoS. bāna sorārsañ sülālesi biziz, ama bi başKası deýildir der, o elimizde de bi belge **40** yok doğru konuşalım belge de yoK tabī. orasını da allāha havāle ediyōS ve dolayısıyla bu zāt-ı muhterem evvel midir, sonā mıdır bāā sorārsañ onnañ berāberdir. hanā nasıl ki kābe-i muazzamada etrāfında bi oluşmuş deýil mi efēndim. kureyş kabilesi gelmiş deýil mi. oraniñ zezemiñ etrāfında bi o zezemden faydalanmışlār çoğalmış gitmişse, o zāt-ı muhteremle berāber o da buriya gelmiş duydumuz **45** gaderiyle bu çeşmeniñ, mevlüt çeşmeniñ başı çok yaKın hemen cāminiñ,arKa tarafında elli metre gadar bi yer. mucize gabilinde o zāt-ı muhterem onu çıkārtmış diyōlār bize. bēlki de vārdı cānim bi bēlki de bi pınārdı, insānnar su başlarına gonār, hiçbir zaman dağ başına insān gonmāz, durmāz da. afyonuñ yerleşimi de bān büyüklerden duyduğum gadar,ôyle. olucakTa bi çeşme vār, hālā mevlüt duruyō. **50** doKsān,atlı selim,ābiniñ dediğine göre ôsmañlılar gēlmişlēr, söğüt civārında oriya çadır gurmuşlār, afyonuñ yerleşimi de ôyle aşığı doğri niye, suyuñ taşıması mümkün deýil, ama ekmek taşınır deýil mi hepimiz taşırız, ērzurumdan un gelebilir, ama erzurumdan su gēlmez. su hayat, suyla başlar suyula biter. o zāt-ı muhterem belki bu suyuñ başına pınarıñ başına durmuş olabilir, fakāt imtiyāzıñı gullānmış, nasıl **55** osmānlıda çiftliklēr vārdı, burada afyōnda üş dört dēñē vārdı, bunlara ne diyō, şey diyō herhālde tımārlār mı diyō, tımār sistemi nasıl padişāhlar hāKKaten çok aKıllı davranmışlār ama biz bugün onuñ tersini değiştirmişiz. nası ki ikinci abdülhamide biz kızıl sultān demişiz, nesil olaraK demişiz. ama kızıl firansadan gēlmiş, roje sultān, bān bilmiyorum bēlki peK,ölē duydum ölē demişiz. kızıl sultān gēlmiş **60** geşmiş. insan bazen ejdādına da ôyle bi

şeynнен çamur_atabilir. ama bugün nüfus çoğaldığından dolayı onları bi sömürü düzeni gabül_etmişis. sömürü düzeni de deýil. deniz kenārında emekli generāl yoK mu hē, devletiñ milyārlarını almış, çoluğu çocuğu pavyōn, hāne hayātını idāme ettiriP gidiyōlā. niye anadolıya gēşinlēr de bu dağı depeyi ōrmannasınlar canım, niye çalıřmasıñlar deýil mi, padişah çok güzel **65** düşünmüş. sen_afyona git_arkadaş fiġān yer seniñ_olsün demiş. çalış bürda yeme yatma demiş. güzēl düşünmüş, āfyonda burada vār, abdülhamidi tahttan indirenlerden birji nāzım bey, burada çifliği vārıdı, bān bilirim. abdülhamidi tahttan indirenlerden biri de o. gumārTař deýil, māndıra diyōđlār ya. yo, yō bizim māndıra burası memet beygiliñ, nāzım beygiliñ deđirmendereniñ_ōrda, yoluñ kenārında bi **70** tūmbek vār. değirmendere, çobānlara sattılār, bi gısmını ışıklara, bi gısmını bahçeciğe ücretsizS_āttilār. otuz beř biñ dönüm fiġān tārılası varımış orada. bāñim gaynatagil çok_ıyi bilirdi. hērneyise de öyle bi devrān sürmüşler, yalān deýil onār oraları da imār etmişlēr. cāñim aKıllı insannār. e tabi devletTen de imtiyāS_ sađlamışlār tabi. generannen, bāñim vāliniñ yanına girişim herhālde bir_ōlmaz. **75** onār öyle destursüz da birāz da girmiřlēdir. da bu zāt-ı muhterem guduz ilācını bürda bulmaKla berāber iki tāne hastāne yapmış, devletten de aKar temin_etmiş. e bu hastāne ne içilir ne yenir bunuñ bir masrafı var. bölvedinde altı yüz dönüm bi topraK, dişli köyüynen bölvediniñ arasında, çok_güzel bi çiflik, çok_güzel, türkiyeniñ en güzel, adana gibi mübāh bi toprağı, verimli bi topraK. emirdağı gömüde üç yüz **80** dönüm bi bāđ yeri vārımış. biz gittik araştırdıK,_sādece duvāları gālmış, bi iki yere de, ōrdaki vatandaş da göstērmek de istemiyō hā. oñlara da dilimiziñ döndüğu gadā merāK_efTik, gēdik. yoKsa kimse artıK buriya geliP sāhiplenmez gorKma dedik. bu siziñ, biz buna sāhiP_olun dedik. āksiden duvāları galıntıları fiġān varıdı onlarıñ, göstermedilē, bi de yimek mimek de ikrām ettiler sōna, añlařtıktan sōna. o ayrı da **85** teřekkū ederim, çay, gahveden sōnā, hērneyise bi bahār günüydü altıncı ay, yedinci ay mıydı neyidi, vatandaş nadās_etti. bölvedin gölündē balıK hissesi vārımış balıK, yüzde kaçsa. şurda ōzburun deresi diye deđirmēnner varıdı, aKar, devāmlı su, yirmi dōrt saat su aKıyō. ōrda da bi deđirmēn, tabi hēpsi devre görē bitmiş, gitmiş tekāmül_etmiş, devrini tamamlamış. allah rāzı olsün, bu adamlār burada **90** hastalarını baKaraK tedavi etmişlēr hālā bura gelenner vār. o guduz hastalarī, rüyāsında olūr, gerçeK_olūr. biz bunnara hālā burada ilāç veriz, ilaciñ söylemesi bi perhiz müddeti vār. o perhiz müddetini veriyoruz, tārif_ediyoS. tedāvi olur mu, olmāz mı bān orasını bilemen, bān guduz_ōlmadım, allāh göstermesin. kimseyi de yāpmasın, o başıma da gēlmedi. işte o ilacı veriyōz biz, biz_öle bi ot diyōrüz, **95** böcek vār

böcek. sâdece bin doKuz yüz atmış sekiziñ ağistos_ayındā eskiden batmayan tercümān, batan tercüman, şimdiki batmıyānı vār, iki tâne de o nazlı ilcaKlarıñ tercümanı, onlārdā yazıyōdu. bediî şehrivāroĝlu her çarşamba ıKıyōdu, onnār istānbul ünivertesi profösörlerinden, onār bura gēlmişlēr, on gün gālmışlar. hatta o yazı parçası da vallāhi bānde bēlki vār da şimdi aramam da bulmām da **100** pek mümkin deyīl. biz devlet deĝiliz ki yā kesiyōsun bi yere göyōsuñ galıP gidiyō. burada gālmışlā. gözlerimizle gördük bōyle tedāvi etTik diyō adam. bu muhitte olan bi sâdece çavdār çiçeĝinde olān güneyik vār. biliyō musuñ güneyik acı güneyik diyōz, ot vār ot, bahārları güzēl_olūr bilir misiñiz o otu, güzēl_olur o, hā güzēl_olūr. emirdaĝlılar ôyle yeşilliklere bazen şey diyōlā. ne diyōlādı, onuñ_adına bi şey **105** diyōlā. hērneyise ondān da bükme, börek filān yapıyōlā. o āski gömüde de ondān ikrām_ettile bize. otTan yapıyōlā. cācıK diyōlā cācıK. hērneyise de teşekkür_ediyoum onlara da gıyaPlarında. o öt bu devirde oluyōmuş, o öt çiçeĝinde onuñ esās çavdār çiçeĝiniñ zamanı acı güneyiñ de çiçeĝi olur, çiçeĝinde o öt. bizim hanımlar onları alıyōlā gurutuyōlār. sōlemesi ayıp nedir dinî yönünü bilmiyom fetvāsını, bi **110** gavanōzda gurutuyōlār ya çoK zehirlıymiş o hayvān. şāyet çok gortmuşsa rüyāsında veyā gerçek köpek ısırılmışsa olabılî bu rüyāda da olabilir, insan uyanır gorKudan, biz_ona şu gadā bi ilaç veriz. bunā ne diyōz ona, iki fiske diyōz ya iki bārnaĝıñ_arasına, iki bārnaĝıñ_arasında aldıĝı gada veriyōz_ona. arKadaş bunu iç, yirmi dört saatTe diyōruz, mayasız_ekmek, mayasız_ekmek. gerçek hasta **115** olānları dutuyōmuş. vücutTa bi sarsıntı oluyomuş, dutuyo derken nası dutuyō orasını aramam. biz_ona diyōz ki sâde bi gāve iç veyā süt ayranı iç o gece diyōz. onuñ da bi şeyi bu, ilacı da bu. hā bān emirdaĝında bi usta ilen gonuştüm, hacı hasanıñ ibrahīminen, osmanıñ ibrahīminen daş götūdük suvermezde yapı yapıyōmuş, vallāhi arKadaş bān gözümnen gördüm bān bōle gurt düşūdüm_arKadaş dedi. yā idrār **120** yolundān dedi. dihān ibrahīm de vā burda. hēr neyise de bu olānnārdan bōle gonuşTuK, gerçeĝi de bilmiyōz. herhâlde bu köy de onuñ_etrafına demişti deyīP öyle bi yerleşme düzeni gurulmuş. kuruluş köyüñ tārihi de bōle olması İāzım. kōy de oluşmuş. dışārdan gelēnlē vā tabi, her tarafta bi mozāik oluştuĝuna göre bürda da bi mozāik var. daḥā dün, eveli gün iki üç sene oluyō gelenlē de vā, o bānım **125** arKadaşlā gibi hēr tarafTa vā burdā da vā. vallāhi en büyük kerāmet o guduz ilācınıñ bulunmasıdır bānce, başKa bilmiyorum, mucize gibi bi şey tabi bi ilacı yoKTan bulmak.

BU MAĞARALAR HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bilmem onları artıK frıgyalılar döneminde diyölär zaten frig vādisi de diyölär, bürdan tā eskişehir, kütahya civārlarına, tā oraya gadā bu vādi de devām_ediyo. **130** hatTa devlet asFalt masFalt yaptı. ayazinden başlıyo işte tā ayazine gadā varyo frig vādisi, işte frig vādisi, işTe şu garagayāniñ girişine de yāzdılar ya. fagát keşke bizim burdā da bān ayāzinde de gāldım, diğēr yerlē, on beş gün gāldım, ayāzini de tahrip_etmişiz. birāzini biz tahrip_etmişiz, birāzini doğa tahrip_ētmiş. bān tārihi çok seviyorum. kim yapārsa yapsın, kim gazārsa gaSsın, bir insān_eli vār diye **135** düşünüyorum deýil mi efēndim. olāy bñ, ama sāhip_olmakTa yarār vārdı. ama ôyle düşünülmemiş. şu bizim gırkiñlēr vā. tavsiye edeyim_ordā çok büyük bi kilise vār, aynı kilisē şu tokazıñ beri yanında, öldümleriñ hemēn beri yanında. burdān da görünüyō. baK_görsem şölē bi şey var_ōrda, yerleşim merkezi vār. ōrda da çok_ güzel bi kilise vār, öldümleriñ beri yanında. yayla vār yayla, ne yaylası diyölardı **140** orāya, bi şey yaylası diyölādı. baK hāfıza bānim de birāS, şürdan da görünüyō baK, şürdān da görünebilir. öldümlere dahā yaKın yā, bi kilometire gadā filān. öldümleriñ beri yanına geliyōsuñ, o yaylada kimse yoK beri geliyōsuñ beri de kendi başına çok büyük bi yerleşim merkezi çok büyük. olārda arāştırıyölär definecilēr mefinecilē hālā bi şeyler buluyölär, bu bizi ilgilendirmez. evet çok_ güzel de bi yerleşim, **145** ağıl şehir ağıl. ne yapām hāfıza zayıflediğinden dolāyi bildiğimiz şeyi bilemiyōz. ağılşehir çok_ güzēl. bunnār tabī hazreti isā döneminde yapılmış. bu kiliseleriñ hēr tarafında haç resmi vār, aleni olaraK resmen haç resmi vār. fagát hayret_etTiğim o pilānlama nası yapılmış. bi āv yaparkēn de bi plān_olūr ya. o mağaraları yapān da plānlamış, gāzma ile başlamışlā deýil mi efēndim. belli gāzmanıñ_uşları belli. **150** demek ki babası ölmüş, oğlu ōrdan devām_etmiş, oğlu devām_etmiş, torunu devām_etmiş bōle bōle beş_ asır mı sürdü, yirmi asır mı sürdü, artıK kaç asır sürdü onu da bilēn yoK, öylē. onnār da devrini tekāmül_etmiş. fagát dīni yōnden ad kavmi zamāniñdayımış hocām bunnār, ad ve semud kavmi deýil mi. onnār bir iki gavim, ama onnariñ bugünkü tābirle tarihleri ne gadār belirsiz nēye milāttan_evēl **155** milāttan soñā olāylar vā deýil mi. milāttan_evēl kilē tahmini bi tārih bilim adamlarınıñ işte bi kesinnik de yoK.

ADI SOYADI	Ali Yıldırım
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Karaağaç Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 9

HATIRA

biñ doKuz yūz_ön doKüz yirmilērdē yōnān tam mānāsıyla şūrda sīvri dēriS, evet sīvri, sīvriye geliyō, cepe dutuyō. bi gīsmı dā vuruyō İscehisār vār, şūrda kasāba. İscehisār kasābasından hāymanayā, hāymanaya yōrūyyō. hāymanayā gadā varıyō, orāda cepē dutuyō. hāymanayā varıncā İngilterē geliyō dēyō ki yōnanistana, pek_ileri gitmē, kūrTuluş sokāğīñ yoK, çıKamāñ diyō, İngiliS. hem yollōyō, bura tūrkiyeyē **5** hārbē, hem dē dēyōr ki ileri gītmē dēyō. ileri gidērseñ gurtulūş sokāğīñ yoK dēyō. hē ōrdā köken_ātıyō şindi yanī istikam tuTuyō. ōrlārda biraz kōylēr işte el_ältında idāre çalıştıriyō, çalıştıriyō kōylülēri. türk kōylerini çalıştıriyō. dēyōr ki o aradā işēy dēyō, ānkarāyı istiġā ēdelim ki dēyō, konsolos_ältınā alalım. tūrkiyeyi o zamān biz yerli şey_ältınā āldık dēyō, pesent_ältınā dēyō. yōnāniñ kumāndanı neyisē o gün **10** böyükleriñ_annaTışī. o arada ali ēhsān sābis āsirimiş İngilteredē. o gaçıyō. hā paşalā bi yerē ōn dokūzdā işte sāmsunā çıktıKlarında buluşuyōlā. hē atatürk diyō şu olur. ali ēhsān sābis bu olur dēyō. paşā, paşā, ēski paşalādan. ali ēhsān sābis āski paşalādan. ōndan sorā kázım karabekir geliyō bunnā bi arayā, İsmat inönū fēlān o masāda yuvārılaK masāda toplantı yapıyōlā. señ_önder_öl, señ_önder_öl, señ_önder_öl. o **15** diyōlā. bān yapamām, bānim yüzüm yumūşak, sēñ, bān de olmām. mūstafa kemālā deyōlā señ_öl. tamam bān_olurun. kim ki dēyō harpten gaçecek olūrsā onū şey_ēt. öldürmek dēyō. vur, vürcez. harpten gaşmā yōK. yalīñiz milletē bi sükūnet verēm, gaçaKlā fīlān bī memleketine toplānsın, gaçaKlā fīlān toplānsın. hā āltı ay, bi sene sōnā dēyō yōnān būrda gıynaşāmēcek_ilēri deyō, gīynaşāmıcak. hani cepeyi **20** karabekir ūrūsyayı biraKmamaK_uçun doğudā adām silāhını vēmemiş. işde o zamān gēldindē. hā bunnār tam kararı alıP_böylē şey ēdince hēr beldeden āşgeri topluyola şindi. āşgēr düzüyōlā. fīlān cepeye falān yērden girilcek dēyō. meseġā bizim burdā böyük cepe vārimiş. gocatepe denilēn hē tınāzTepe, gocaTepe, ışıklā, ōrdan ō birinci şeydē kararı āldıKdan sona āşgeri toplayıP tām çarığımı, çorabını, tüfeğini. tüfeyi **25** dē azarbaycāndān para

geliyō parā. kadinnār zinetlerini veriyō. firānsadān da silāh getiriyōlā. silāhları burlarā, bizim burālara felān yerleştiriylā, yerleştiriylā. hā sabahıñ sehērindē, sabahıñ dahā ortalıK_ağār, ağārmadān bi emir veriyō. o irdān cepedēn bu bürdān cānlarını veriyōlā, gan_akıtıylā, sürüP çıkarıylā. hāymanadā geliyō şimdi, hāymanadā gaçıP geliken işte onnar_acıK_gürtülüş yolū bülmuşlā, **30** kōylerī gidērken yāKmışlā, yīKmışlā, gitmişlē. geçememişlē hāymanadan_öte ānkarayā. ha onnāāñ çoK zararı olmuş. onu da dumlupunārdā, dumlupunārdā tām çatışcaKları zamān yōnanī irdā iyi girmayā başlamış bizim müslümān türk āsgērlerī olcāk içimizdēn bizim paşanıñ birisi dēyō ki, ulān deli ğawūr deyō. önññde bi çete vā. vūr da geş deyō etēm bey. vūr da geş deyīncē yörüveriyō. işde o zamān izmire **35** dökülüylā. haTdā kaçan bu āsgerlerini atarımış dışarı, bizim türk sivillerini gemiye dolduruyumuş yōnān. gaşcāk gāli yā. atatürk de ārKadān yetişiyō, hedefñiz ākdeñiz deyō. ākdeñiz, atına deyivē ne vār atınayī dā boşātsınnār acıK dahā öte gidēydi musāllāt_oluyō işte bizē. yāni biz atalādan bōylē acıK duyādık yani ilerdē.

NİÇİN GİRESUNLULAR KABRİ DENİLMİŞ?

şōyle āñnayālım. giresun hapishānelerini bu yōnān hārbi başlayıncā, āskişehiri **40** filān yōnān istiīlāl_etmiş. ismet inönü irdā çok savaştı Sāten āskişehirdē. hā garadeñiz tarafına dā sāldırmayā başlayınca garadeñizden bi denēsī māhkūmimiş. demiş bān māhkūmları bütün demiş şey ēdecem, boşāndırcen. şeyimden, cezāmdan dēvlete vazgeçērsēñ_āsgēr toplēcen deyō, çıkıyō. topal_ōsmān denilēn_ādām, āsger topleyō şeylēden, lāzlādan āsgēr toplōyō. hā bu cepēyē gadā o da savaşıyō. bu **45** cepede o şehit veriyō. fagāt adām yaralı topliceñ diyē yōnanıñ_ārdından gidemeyince bunā atatürk idam kararı veriyō. ne diyē sen dēyō öle durugoyāydıñ dēyō sivil toplardı dēyō. sen nēyē yōnanıñ_ārdından gāldıñ dēyō. ona da idām kararı veriyō. yani irdān gēlmē. giresun şehitleri demekden maKsāt hā onnā bi taKım bi çete hālinde āsger düzmüş, buriyā gēlmiş yōnanıñ_ārdından onnā dā.

50

ADI SOYADI	Kadir Akın
YAŞI	74
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Karaağaç Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 10

HATIRA

şu dağladā āsger varımış. ondān sōña topu bürdan atarımış o sivrî tepēye. hē ondān sōñā, burda bizim köyümüz var. köyümüzün öldü yērdē burdā, bürda da bi şey varımış. makinalı tüfekler varımış. hē harp başlaýınca şindi, bizim ördan atannā burdā bizim āsgeriñ üsdüne düşerimiş top biliyōñ mu. hē şu depede de bi gumāndan varımış burdā. lān mubārey adam bizim āsgeri gırıyōñ, ne yapıyōñ sēn demiş. hē **5** ilērlēt mesāfeyi demiş biliyōñ mu. o zamana gadā mesāfe vēcek kımse yoK, bulünmüyō. burda da bi sakāT ayağınıñ biri yoK, bi ihtiyāş varıdı. hārbe çok girmiş, çıkmış, yusuf çavuş derlēmiş. onu bulñ, geliñ diyōla. hemen onu bürda düzeltiyōla vāsıtāynan bi şeynen. hemen makineniñ başına veriyōla. makinalı tüfeyiñ başınā. bi' mesāfe uzādıyō. he birinci tōP beriye düşüyō. ikinci top mesāfe āz daħa uzāt **10** diyō. āz da ā uzadınca ğavuruñ üsdüne. verıyyo gözüne. o zamana gadā atēş deyō. āferim, āferim dēyola topāl, mükāfāt gēlmiş. he yusuf çavuş, yusuf ōzdemir. yusuf çavuş dēyolā. öndan sōña işde ğavuru sürüP çıkarıyolā ördan o memleketden. çok buğlārda harp olmuşmuş da bi şehitlē gabri vādır. sivrî tepeniñ oldu ü yērdē. he, hē giresünlulariñ gabiri bürda işde.

ADI SOYADI	Kadir Yılmaz
YAŞI	84
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Karaağaç Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 11

DUA

ilāhi yā rabbel_ālemīn, ilāhi yā rabbel_ālemīn. ey yerleriñ, gökleriñ bütün mükevvenātıñ sāhibisi, yaradıcısı olan, ulu mēvla. ellerimizi āşTık semāya, semāya deyil seniñ rızān_üçün, sāniyen duāya yüce mēvla. oKumuş_öldümüz sürelērden hāsıl_olan sevābı, burda yatān bütün mevtālarıñ, şehitlerimiziñ aziz ve temiz ruhlarına āyrı ayrı hedıye eyledim, sen vāsıl_ēyle. bizleri de ānnarıñ şefāatına **5** nāyil_ēt, şefaatlarından mahrum bırakma yā rabbī. yā rabbī oKumuş_öldüm sürelerden hāsıl_olan sevābı, bizzat sēvgili habibiñ hazıreti muhammet mustafānıñ aziz ve temiz rūhuna hedıye eyledik sen vāsıl_ēyle yā rabbī. bizleri de ānnarıñ şefāatine nāyil_ēt, şefaatinden mahrum bırāKma yā rabbī. yā rabbī oKumuş_öldüm sürelerden hāsıl_olan sevābı, peygamberleriñ_evveli hazıreti ādem safıyyullāh, **10** āKırırı āKırızaman nebisi bizim peygamberimiz muhammet mustafa sallallāhü teālā aleyhi ve sellem efēndim hazıretleriniñ her ikisiniñ_arasından her ne kadar peygamberler geliP geşmişse ...yüce rabbım, cümlesiniñ aziz ve temiz rūhuna ayrı ayrı hedıye ēyledim, ānnarı bu duādan haberdār ve hissedār_ēyle yā rabbī. bizleri de ānnarıñ şefāatına nāyil_ēt. şefaatından mahrum bırāKma yā rabbī. kendine gül, **15** habibine ümmet_et yā rabbī, emīn. yā rabbel_ālemīn, oKumuş_öldüm sürelerden hāsıl_olan sevābı, sēvgili habibiñ muhammet mustafānıñ yüzü suyu hürmetine, minel mağrıP ilel meşrıK, şark, garp içerisinde bulunan bütün şehitlerimiziñ ve evliyālarıñ, embiyālarıñ, şühedālarıñ ve gāzileriñ ve fūkarā-i sābirinleriñ cümlesiniñ aziz ve temiz ruhlarına ayrı ayrı hedıye ēyledim sen vāsıl_ēyle yā rabbī.bizleri de ānnarıñ **20** şefāatına nāyil_et yā rabbim, āmīn. yā rabbel_ālemin, oKumuş_öldüm sürelerden hāsıl_olan sevābı, sēvgili habibiñ muhammet mustafānıñ yüzü suyu hürmetine, ya rabbī, bütün_ejdatlarımızıñ bütün gēlmiş geşmişlerimiziziñ, annelerimiziñ, babalarımızıñ bütün ninelerimiz yedi geşmişlerimiziziñ ruhlarına hedıye ēyledim sen vāsıl_ēyle yā rabbī. ānnarı bu duādan haberdār, hissedār_ēt. kendine gül, habibine **25** ümmet_et yā rabbī, āmīn. yā rabbel_ālemin, oKumuş_öldüm

sürelerden hāsıl olān sevābı, sēvgili habibiñ muhammet mustafāniñ yüzü suyu hürmetine yā rabbim, ta hazıreti ādemden böyüne gelinceye gadar ... unudulmuş, nesilleri kesilmiş, kimi kimsesi gālmamış acaba ola şu mubārek günnērde, mubārek gecelērde bize de bi fātihā sūresi hedıye edecek yōK mu diye elaçıP gōzyaşı dökēn, āğlaşıP da **30** yālvaran bütünümmet-i muhammed din gardeşimiñ de ruhlarına hedıye eyledim sen vasıl_eyle yā rabbim. taKsiratları vārsa āsān, rūhlarını da şād_eylē. kēndine gül, habibine ümmet_et yā rabbī. yā rabbel_ālemīn, akılsızlara akıl, fikirsizlere fikir, vijdānsızlara vijdān, mērhametsizlere merhamēt, etiKatsızlara da etiKāt nasibi müyesser_eyle yā rabbī. allahümme sallı ve sellim ve bārik alā eşref-i nūr-i **35** cemi'il enbiyāyı vel mürselin. vel hamdülillāhi rabbil_ālemin. el fātiha.

HATIRA

şindi hārbiñ başlıcağı gün topal_ısmān alāy gumāndanı bi takım asgēr_çıKarıyō. gēcē buriya soKulcēk, başlarında üsteymen varımış. bu teli kesceklē, sabāhtan_āşger buriya gircek, piyāde topuñ yārdımıyle. şinci şo ağılıñ şō gārşıda baK, bi ağıl gibi bi şey görünüyō. o onū öldüğü yeriñ öte yanı gezdikten çıKıyolā. bōyle gelerek, şu **40** āşşığıda dā guyu vādır. şū söğütleriñ alt yānda. biz gürcü guyusu deriz, oriya guyuya geliyolā, guyudan su alıyolā, bu aradan bu mıntıKadan. düşman düşmanıñ hālini bilmez yāwrüm. baK halbūsa ta şō ağılıñ yānnarında fālan yōnaniñ_ileri garagolları varımış. allah göstermeyō. işde burdān çıkıP geliyolā. bizim nöbetçi geliyō. işde şo aradan şōyle tēl gidērimiş. şō āyni levhaniñ öldü yerde. bizim nöbetçi, **45** bizim_āşgerden bi denesi deyiyo telē. tēlde çan da varımış. tēlē degīncik cın, cın, cın, cın çalıyō, lazlarıñ lisānı bū. biz de can, can deriz. onnār cın, cın derlē. bürda nöbetçi úyüyomuşumuş. hemen_uyānmış, diñnemiş. biz gonusuyōz dēyō, ne o türkō dedi dēyō. yōnaniñ nöbetÇisi uyānmış. siz hep garadeñiz_uşağısıñız demiş. kemaliñ dört dene çetesi gāldı, bişeyi gālmadı. silaħıñız yoK, bıçağıñız yoK. neyinize **50** güvendiñiz de gēldiñiz. bān_izmiriñ_āyvalı urumlarıñdanım demiş. vallahı o dört çeteyi de yoğ_ettikten sōñā garadeñizde ananızı, bacınızı başucuñızda bilmem zinākārlıK yapcāz, demiş. o musTafa çavuş dēdim va yā bāştaki. biTdi mi sözün demiş. biTdi demiş. be awradını s... köpeyi demiş. eveli kemaliñ köpeyiñiz şindi direpopusuñ köpeyi mi öldüñ demiş. elinde bi tek tüfek dēyō. oyle mavzēr fālan **55** yoK_elimizde diyō. bıçāK bi tek tüfek. kötü tabānca dēyō. tāK diye düşTü diyō bu dāşTan_aşāğı, düşmüş_aşāğı. he vürmuş nasılısā burda bildiriyolā. şürda o yanıK Tepeniñ_öte yānda bostānnı köyü vādır. tabi bū bilir bū, bu bostānnı köyünü. onuñ_üs

yandā ... vārdır. orda da bi tekke vā. tekke dēyō, onnā da bōyle şehit, bunnā gibi şehit, işte bak bunnār gün geli tekke derlē bura. ā. āsgērlikten esiri, burda **60** batāryaları varımış ya. telefon ediyolā, basıldıK diyē. şindi şō daşlığın öldü yerde tarlām vārdır bānim. bubamdan çıKān. şarāPnalı biñdiriyō orāya şindi türkūn asgeri diye. biz de dēyō şurdan dēyo topnan şeyi gāldī paçāvrasını bura āydīnnı gibi ölmüş, ... ışık. biz şuriya, şuriya ēnseye dolāndıK dēyō şuriya göttüle dēyō. tām om beş dāKKa devām etti dēyō. ondān sōña dēyō ateş kesildi dēyō. üsteymen dedi ki **65** dēyō. ārKadaşlā durmāK yōK. bi kişi gālcēz bu tēli kescēz, sabāhtan asgēr gircek buriya dēyō hadin baKālīm dēyō. bana iki kişi ... vērdi dēyō. tēvfik gül varıdı. işte bundan sekiz on sene evel öldü. ondan bāşga gāli gālmadı. ön sekiz kişi gitti üstüme dērdi, on dokuzuncu dērdi. çünkü ūş gatını kesiyō şey üsteymen dōrdüncü gātdā bürda duran nōbetçi hāyīn zāten bürdan kesmişlē, şu aradā kesmişlē. on **70** dokuzuncu pusaraK geliyō, öte yanı ötlüğümüş, e tabi bu yanı yümsek, o yanı ālçaK. o yāndan baKīnca ... beklēyō. yāwrum yōnaniñ nōbetçisi pūsmuş gārşıdan geleni şaravulleyō. o zaman bizim bu on dokuzuncu gelen ārKadaş, kötü dabānca dēyō elinde dēyō, tēvfik gül bunu annatıyō banā, hep annattı bunnarı özel olaraK. tām annından yōnaniñ nōbetçisini vuruyō. bir elinde maKās, ötekilē de kesileni **75** hemen atıyolā bürdan iki direk arasına. ondān sōña çekildiK biz oriya. nè o ğawūr dışarı çıkabiliyō, nè bizimkilē. şafağınān atış başladı. ondān sōña çekildik biz oriya. nè o ğawūr dışarı çıkabiliyō, nè bizimkilē. şafağınān atış başladı dēyo. ondan sōña işdē atış bi gün devām ediyō. ērtesi gün girdik tēlden dēyō, ne ğawır galmış. nè falān galmış dēyō. hemen şū ... üs yānda dere va, ordā yōnaniñ dört dāne top, topu **80** varımış. top ... hep om buçuklu, gamalarını ālmış, topları bürda gālmış, götürememiş. oriya İndik diyō, bāKdıK dēyō. toplar dēyō sāndıKlarıyan, mērmiler falān duruyō, gamaları yoK dēyō. asıl mērmiyi patladıcāK, hani silahın tetiyi vādır yā. tetik memiye dēydiyi zamān memede gapısı vādır. gapısını ateş alır, içeriye barıt vādır, barut yañā. içerideyi doluyu atar dışarıya. işte o gamaları alıncıK top **85** gullanılmaz hāle gelir. her yanı mermi olsa nēcek. ille o gama onu ateş edecek, onuñ şēysi de o. seyirttim dēyō, ta o depeye çıktım dēyō, vallahā onnar gāldi şō dallıKda. çēşmeye gitmişlē, hani yōnan gitmiş gāli ya. yōnan burda sākīn olduktan sōña topal osman işdē burdān, burlārda Furulan o, ön sekiS gişiyi toparladıyō oriyā, bizim kōylü gadinnāra gāzmayınan gāzdırıyo. bizim kōylü gadinnā defnētmiş. bizim **90** köyün ... hayırını gōrmesin vallāhī gine āğlıyon, gine İftihar ediyon. doğānnara nam vēdilē lān. adamnā yōnana hīzmetçilik yāpmış, bi şēysi yoK. bu şehitleri

toplayan hep bizim köyüñ garıları. topal_ösman erkey_ēlbisesi geydirmiş de sağdān soldān yaralıları da tōplamış_ölüleri. buriya oTüz sekiz dene şehit defnetmiş, bizim köyüñ garısı bunu toplıyan ya, erkeK, hērkeş cepede. ondān sōña bunı defnētdik, **95** yürüdük yōnaniñ_arkasından dēyo. nēlēr çekmişlē, nēlēr çekmişle yāwrum. ilerisini annatamīcan, içerim garıştı yine. hepimizden rāzı olsun. dihān_ali annātcak bi şey vārsa annātsiñ. bānim_o gāzileden eşiTdiğim, diñnediğim söz bu yāwrum. hem sōyleřlēdi, hem ağlařlādı. oTüS_sekiz sene faġān gıtdim, gēldim bān giresunā. māsrafımı dēvlet çekiyo emme. bürdan gāzilik vēdile.

100

KARŞILIKLI KONUŞMALAR

Ali Yıldırım

paşalarıñ yanıbaşında bu gezēdi, gēldi mine. buña da bürda bi paşa varīdī. paşa buna gāzi ünvanı vēdi, bi dene madālya vēdi buñā. buraya da sen sāhiPlēnceñ, burayı temiz dutcañ dedī. e bu da o senēden bu yānna burāyla ilgileniyo işde. mezarları tāmir_ettiriyo. hā aşığı yuKarı on, om_beş senedir buraniñ güzēlliğine de bu baKīyyo. çok bunū değērli gōrdü o zaman paşā.

105

Kadir Yılmaz

vallāha yāwrum inceledilē. ôlē, bōlē gāziliği vēdilē baña. şindi şeyiñ şindi varīncıK_ gösterin. gāzilik şeyi ünvanını faġān vēdilē. hē ya tabi, tabi.

Ali Yıldırım

onnariñ yanında gezdi_ıçün gāzileriñ her bāzar şeyler dē ağıstos bayramlarında bunı götürülē. bayramnarā, gonusurtmayā. götürülē paşala.

Kadir Yılmaz

afyonā şindi örduvindē etrafıma toplanılā bakannā, paşalā. böyle ellerindē **110** mīkrofon, bān gonusurun onnā alırla gonusduKlarımı.

Ali Yıldırım

annatan gāzile galmadı_üçün bu ikinci gāzi, bu ikinci gāzi olduğ_çün bunu götürüyolā. gāzi gālmadı. ēsgi gāzile öldü hep. ammā ēsgi gāzileriñ yanında yetişiP_ böyle annadān, āzbōz harītasını alān kişilē, bunnā bir_iki üş dene vālā. bawırdıda da vādır bir_iki kişi bawırdıda da vādır.

115

Kadir Yılmaz

defnettirēn mi, ahmet_ihsān ... ō tākviye gēlmiş ō. yāni bu şehitleriñ_içinde yōK da. o ārkadan gēlmiş. o gēldi ya yāwrum. onuñ gelişini o gāzile bana annattılā. şind'i mūtemet_imiş. āsgeriñ parası ödüyömuş. şindi bu dereden tā aşşagī bōşnaK duvarı deriz biz. orāya iñcek yere yaKın, şu çam boyundā āynı bu çam şekilde yükseklikte bi gaya va ōrda. āsgeriñ parasınī, hani āsger gidiyo gālī ārkasından yā yōnaniñ. **120** āsgeriñ parasını oriya gōmmüş. yōnān giTdikten girt dōrt sene sōña gēldi o adam. elli, elli şeyde, elli, elli beşde miydi, ēlli āltıdamıñ, şey ēlli yedide dōğru ēlli yedide gēldi. bōyle hem berāber gēldik buriya göstērdim gōrdü. bān dedi burayı yaptırcañ dedi. ... gaşı o çevitdirdi, sen burayı yāwrum yaptıtırısıñ dedi. gērçekten de cenāb-ı allah cesāret vēdi. gonusmayı da tam gonusum. iştē on_iiki eylūdē, **125** demireliñ_inkilābı varidi. māhmud buluşlū, hüsnü tūğlu vāliyi buriya gēttim. ondān sōña, sāğlık bizim_āfyonuñ devlet hasTānesiniñ sāğlık başhekimi faġān gēldilē, on sekiz kişi. at arabalarıynān, doğannārdan çIKtıK buriya biz. hani bizim kōyden çıktık diye yalān sōylemēn. burāyī gōrdüle, tērtemiS. hērkeş gonusTū, gonusTu sırā doKdura gēldi. dōKtur dedi ki sayın paşam, sayın vālim, bān bi şey gonusçām **130** dedi. nē o dedi. şindi dedi, bu āmca burāyī tērtemiz dutmuş dedi. burāyī temiz tutan dēvletini de temiz tutmuştur, şehidini de dedi. allah rāzi olsun dedi. bān buna gāziliK_ūnvāni veriyōn dedi. bān gāzi faġān deyilim yāwrum. bekçilik, bēkçi de deyilim bi temizliğini yapıveriyōn. hē şindi dē allah rāzi olsun, sağdān da geliyolā, soldān da geliyolā. şurāyī bu hāle getittiriP de sebep_olana allah rāzi olsun **135** diyene yetēr ba_a. bāşga bi şey parasını, pulunu iştēmēyōm. aylığa bağlıcāKlārdı, ba_a, madālya daKacaKlaridi, hakkım deyil dedim. niyē, bān hārb_ētmedim. bunnarınan düşmana gūrşun_ātmadım. bi allah rizāsı için bāKdım. bān bürdan parā faġān bi şey gazanamān. sağōl, allah rāzi olsun_āmca, allah seniñ gibī adamları başımızdan_eksik_ētmesin. yalīnız bu yāşlılığı da zōrunnan bāğladılā yāwrum. **140** bunu da almāSsañ dēvlet dāyirelerine girmiceñ dedilē. hē bi onu aliyōn vallāhī şindi yalān mı söyliçem. hē yāşlılık maaşī. üç_āyda bi yüz_ātmiş, yüz yētmış, şindi de iki yüz milyōn veriyōlā, gālī yalān söyliyemen.

ADI SOYADI	Mevlüt Bozkurt
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Karaağaç Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 12

HATIRA

yònan buriya girdiğini gòrméd'im. yònān top ıatıyò dedi. biz bòyük mağara vārdı. iñ deriz biz iñ. ora ıa garı gız dòlduK. garı, gız ıağlaşıyò, çığrışıyò. bān beş ıaltı yaşlarında varıdım, biliyon ıyi biliyon. hē ırdan neyişe o iñde biraz muhāfaza ılduK. tabı yònān gēşmiş. biz sıvri deriz şurda, sıvriye gēşmiş. sıvriye tel ırgü gürmuş, yani yònān. yani oriyā ... mağaraya alıyò da orāyā yerleşiyò. ırdan top atcāk bi yòl da. **5** hē ından sòña gāli biz ırdan dağıldıK bu gadā. bu gadā bi yònanıñ gēlmesini bilgim vā yani. yònanı gòrmedik cañım bān gòrmedim. gēldiğini biliyon. top ıatıyò dedi, biz şordayız. mağara vārdı, mağaraya gāştıK. ırda āğālaşān, gülüşen mesełā ordā. canım ē añnatmā mı. burda otururduK dā añnadılādı. efēndim kimisi esir gālmış, efēndim böyle bişey varımış, üsdünde gezindirimiş, altındā çivi dökērimiş ğawır, ğawır **10** esirlerē. āletıñ ızerinde gezinirmiş odanıñ ıçerisinde. geziniñ dērmış türklē, geziniñ türklē derimiş. hā onnār da geziniyöz ya, biz nè iş yapıyoz, bilmiyoz derlē. āltına bakTıydıK deñmiş bi dünyā çivi çıkārmış. çivi çıkārmış, mih deriz. hani çaKārlar ya. fabrika, fabriKa, ora fabriKāymış diye bòyle gonusurlādı, gonusurlādı hē. sòña bū ğawır bunnarī deñize gūymuş. ... atlātmiş fiłān nasıl ılduysa deñize **15** şey ıatmış, ilaç ıatmış. hep gözleri kör ıolmuş, kör ıolmuş. ondān sòñra birisi çıKmış. şò eviñ ıönünde bi baKla tārılası varımış, bāKla tārılasına vārmış, bāKladan yemiş. yeyince bunuñ gözleri açılmış. lān sen nè ettiñ lān. işte bāKladan yedim de açıldı demiş. o zamana gadā ğawır ıañnamış, hemen bāKla tārılasını biştirmiş, çevirmiş, yokētmış, bi yòlda. ğawır ıañnamış ıyle ettiklerini. e baKla bòyleymiş. bòyle **20** añırlārdı. bòyüklē burāya oturüduK dā bòyle anārlārdı.

ADI SOYADI	Arif Doğan
YAŞI	43
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Doğanlar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası:13

DOĞANLAR KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

doksān dokūz seçimlerindē işte muhtar seçildik. ikinci devre olaraK devam_ettiriyoz. tabi köyümüzün sorunları çok, geldiğimizden bu yānnā köyümüzün_işte bāşlıca sorunları olārāk. işte sāğlık_ocağımız bi sāğlık_ocağını yāptırdıK. onuñ_akābindē bi köy konağı yaptırdıK_iki gātli. ondan soña tabi sırāyla köyümüzün bū sekiz yıllık ilköğretimiñ çıkmasıyla bi sekiS yıllık bi okul yaptırdırdık. işdē sonra sırāynan su **5** sorunumuz varıdı. geçēn yıl onu çōzdük. bu yıl da bu yol, yolumuzu yeñiden āçıP işte önümüzdeki sene işde āsFalt. sū derē, he bizim hē membā suyu olaraK işdē kaç atmış, atmışlı yıllārda işde membā suyu olarak gelmiş çeşmelēdeki, çeşmelēdeki suyu şebekeye almışlarmış, tabi yetersiS. akşām dikayıP sabah açıyoduK o da köyün_ıçerisiñdē iki saātliK, saat on dedi miydi köyün hiş bi yerinde meseġa su **10** ölmüyodū. bi üş tāne sondaş vurdurduK. ilk sondajda su içeremez, nikrit ve başka bi maddeler garişmiş. geçen yılda iki sondaş vurduk gine aynen demir ve herālde bi başga bi maddelē varımış. ondan sona tekrar bi dene da_ā denetdirdik makineyi şe yāpmadan. o içilebilir, iyi, güzēl sū. sāniyede farklı farklı yerlere. fārklı yerlere. e bū ... köyümüzēn_akān su çok güzel ve çok_iyi...yani yapılabilsē şişelenebili, **15** sāniyede on yedi, on sekiz litire falan çıkacak tipte. su yoK_evlēde. su, su evlēde, evlēde, doksan yedi doksan sekiz yılında falān bi evlerē yani şebeke girdiydi. yani bu çeşme sularınī gapalı şebekeye almışlā işte yetersizdi. bu suyū işde o şekilde çōzdük şu anda rahat. işte bi yolumuz. ha şu ānda dā ganalizāsyon fosteble için uğraşıyoS. yani o da pıloğrāmda yāni. bu sene fostebleyi yapabilisek işde önümüzdeki sene **20** de ganalizasyon problemini çōzüp.

KÖYÜN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

evēt bağ bahçe ārpa būğdāy_ekelek. genel_olarak ō, yani köyümüS gırsal, dağlār gurū ve boş_ışdē, nāsiP_olusā vālimiziñ de zāten bu senē söz vēdi āğāşlandırma_ā iki üç yıldır

üğraşıyorum. yeni bî pōğlamā sokuP şe yapamadık. inşallah yani bu senē onū da başlatırsak yani köyümüS, dāğlarımıS yeşillenir, yeşillendirmeyē çalışcaS. **25**

HAYVANCILIK VAR MI?

hayvancılık ēsgiden iyiydi. işde tūrkiye geleninde de azaldığı için tabi köyümüzde dē işçilik, iscehşāra gittikleri için malımıS, mal çok az. az mal hayvan köyümüzde ağıllā vār. yok, yok dışārda dışārda bizde besi olayī yoK. hep baharıñ gıra çıkarıS, gasım geldi mī eve alırıS, o şekilde eve dönüyoS o şekilde, o şekilde besi olayī yoK, bēslemeyiS. **30**

KÖYÜN TARİHİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

şu andā, yüz_elli yılı geçik tahminen bū belediyeñiñ bi araştırma şeyindē yāni araştırdım. bizim köy o zaman üç hane olarak gurūlmuş, vālla şu anda hatışıma gelmiyo işde biñ sekiz yüzlü yıllarıñ hē hē o zamana dayanıyō. sen sōyle şu anda sekiz yüzē doküz yüze yakın nüfūsū, yüz_elli haneye sahip, hē göç_olayī yoK. yani iscehisarıñ mērmer olmayāydı sağa sola göç_oluyōdu.esgiden çok göç göç vērmiş **35** yani çeşitli āntalyadan, izmir bū çiftelēr tarafı yani ēsgişehir çiftelēr. evet göç öñnendi. üç dört senedir göç_olāyı yoK.

KÖYDE YAŞAMIŞ BÜYÜK ZAT VAR MI?

büyük zāt şey_olarak, yoK_ o şekilde yani devlet gadamesinde yoK yani yeni yeni işde devlet gademesinde olan bî āsgeri şeyilerimiS vā. bi de iki üç_öğretmen var, imām. o gadar. yatır vār, yatır, yātırımız va, meselā doğān dēdemiz olur, bu **40** köyümüzüñ_ ismini zāten şe yāpan. ēvet_ordan geliyo bu doğān dēdeden geliyō. köyüñ içerisinde yeři vādır, gārşıdā gārşıdā yatır var. şindi o şekilde bi fazla bî bilgi şey yāpmadıK dā yani köyüñ çevresinde vār canım. yani bū yatırlar hakkındā bi fāzla bilgi şey_ētmedim meselā köyümüzüñ şeyindē vār, üç dört yatır var_eme. var_eme ēñ büyük şeyleleri bu doğān dede olaraK. eylül_ayında işdē ēvleriñ dambaşlarına **45** baKılır_ışdē gışlık yakacák_olaraK_ışde odun, kömür e tezek_olayı biráz_āzdır, yani bu mal gürbesinden yapılan şey ... biráz_az olaraK. kadınnār da işdē gışlık_olaraK bülgur, bülgurunu, tārhanalarıñı hazırlar_ışde gışlık_ o şekilde devām_eder.

ADI SOYADI	Habibe Özkara
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Doğanlar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 14

YEMEKLER HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

büğdeyi üyüdüyoS, büğdeyi. fırında, fırında ediyoS. sacıñüsdünde de ediyōSıra geldi mi, nası olsa ediP yēyōS. türküs gāli kōylüyüS nēdem yāvrum. e ne yapam hēş de bi şey yapmıyoSıallah nē vēdise büşürüpıedip yīyoS yavrum sāşda. mayalı gibi, mayasız gibi. yaparıS, he, he yā guzum nē bileyin gelcēnizi. bilēydim yapādım da ... he yāvrum. tārhanayī yoğürdu cızıldıyonıçine göceyi gatiyon, gariyon **5** guruduyonıışde. hērkeş yapa yāvrum he. büğdey, büğdēyden he dōydürüyoS, tekrār çekdiriPıonu gariyoS, he yāvrum. kōylüle hepıöylē. herkeçıevindē, ya ya yōKTur hērkeçıevinde bulgurumuzu. yoK yoK bizıētmıyōS heç yāvrum evimizde ne büldük. hamūraşı deriS gati ... onu edē bişiri geli yeriS haşafınan ne edicen yāvrum buldūmuzı yēceS. e göce yapıyoSıışde. yapmayıS, yoK biberıēkmeyiS. **10** tomatēsdēn yapıyoS, tabi yā ... bizıöyle dil bilmeyiS guzūm. biz bōyleyiS. e ne bilem kōylüdēn kōylüye yol çoK yāvrum. siz de bāni güldürüyōsuñuS.

yāvrum bi bāK vallaha edēydim, bi dē bunnār bunu gētdi. bān de o sērdimiSıacıK tārhanayı ... gumrulā gidıyyo, guşlā geliyyo, kedilē geliyo, serçelē geliyo. haKıKi zōr gūrtarıyon. alafıñıaltında biştim. birıiki vā onnara vēceS. vallaha süt bi geliyo, **15** sütsüS gara inek, bozıinek. zamānı gelişinde otlā gurudu mu geçıyo yāvrum. vay bi kiloyū da gēlmiyo şındi ... iyi cins ölūsa yoK bizde ölē inek var kōylünüñ birezinde. ederiS, ederiSıonnari.

PEYNİRİ NASIL YAPIYORSUNUZ?

e nası peynir yāvrum süt gelincik mayasını getiri gatarıS ... şey gibi damacaya guyarıS ... tenekēye guyarıS ondan sona ōnda ... mı tuluğa basasıñ ya bi damacıya **20** basasıñ. tuluğun ki zelletli oluyō. iyi olūyo. ha bak bunnā acıK şey. bazı tuluğa basarıS, hē lāylon şöle damacalara basarıS. damaca dērlē. e tabi yağlı, sāgdımızı çalarıS, sāgdımızı çalarıS.

pişmişñ pēyniri dutmāS. bişmişī yoğurt_èderiS. ondān pēynir dutmēyo. hani ūsdünü alīyoñ. o òlmēyō çiy çalıyoñ. eken_ekiyo yāwrum. bizim adamımīz da yōK çapalayan yōK da yoK....de gullaniyōS, amān nè bileyim **25** a yāwrum bān ... a guzum lān.

KATMERİ NASIL YAPARSINIZ?

işde bürda çıKārttıran çıKārttıyo yağını, yağını tenekelērnen getiriP yakıP yīyoS. hamūra çalarıS hē gavuruS hē haşgeşli gātmer_èderiS ... mayalī ... èderiS. ıramazānda gālī mēşūrdur, ya mayalı ya mayasıS hē guzum. zātī kēlleyi gırıyoS, çiyliyoS, guruduğtāñ sōña onnādan yapıyoS, guru denesini āyrı. òlmaz ya yā **30** òlmaz onnādan. yiyen yēr bīz hamır_açarıS. bi dē sūdūñ datlıñ_ıçine gatālā. aldī gibi ye ... gibi ye haşgeci. tatlıñ_ıçine gatāla. bizim_āfyondākilē de yēyo bānim gız_ōlu. ne gibi mēşur hērgeç_evinde būldu ne bulūrsa bişiriP yēyo yāwrum, āyrı yemekÇimiS yoK, bişēymiS yoK bizim. edēn_edē ētmēyen_ētmeS. kēşgeyi yapīyoS. nāsı yapıyoS būğdāyı dōyūyoS, fırına goyūyoS içine katıP getiriP yīyoS guzūm **35** nası yeñir. amān yāwrum.

KAÇ YAŞINDASINIZ?

bān ne bilem bān, yaşıımızı oKurum yōK, yazarım yoK. giTdīydım üş sene okunuyōdu o zamān. güççūyūm, aman güççūyūm. ne bilem_ārpa yōlmasını yāwrum, anām yoK, bubām yoK hēpsi òldü. herālde güzün òlmuşun. anām da gālmadı, bubām da gālmadı, kīmsem gālmadı. anam_ōlsa yalīñız ... vārmışım, hē atmışdan bōyūk.**40**

ÇOÇUKLARI NASIL EVERDİNİZ?

oña dōñür gitdini bubası būldu būldu gēldi. gitmedim vallahā gitmedim bu da gıcığıma gidiyo işde. bekire de giTdīm yoK bi kere gētdim. güççūkTū onuñ_ōğlana. e bubası gitTi òldü. bi gitTi, iki gitti, e òndan sōña goduK, vēdik yāşmağ_ucūnu az buçuK, nişānnadık hē. bi sene falan dūrdu, ondan kerī ... gelişimi āldıK **45** bunuñKunu. dahā buñā gelin de ālmadıK. kēndi ... de.

tabi vēceklē yāwrum. el deyillerīdi, nilūferiñgilden, el deyillerīdi. ... bir iki kere āldılā, vēdile, nētcēñ.

VERMESELERDİ NE YAPARDINIZ?

alı gaçādıK, e vay yāvrum nētcēñ. vay gaçırma çoğūdu. bi gaçırma. hē gızıñ gōynü òldu mu vallahā gaçırıyo, şindiki gızıñ gōynü yāpcaS yine gaçarıS. tabi **50** barışcāklē āynı günde

deyil. bi dā ondan soña hesābını kēstiri gene alān, gırıġını, güdüġünü āldırı ōndan sōña barışır. tabi tabi istērlē, İsteyenĶİstēyo, İstemēyenĶİstemēyo. gonuşurlā, gene gonuşurla hē gonuşmeyİP de netceklē. ēy nè yāpceñ. ōlmadı mı kötū. o zamān daha bahālı gidē. davā èdē dērken. bunu da evermicez de nētcez iki tene üş tene ōġlān va. biri esgērden gēldi. gīz da gètçēk **55** genē. gızĶarıyoSĶişde. hē e hayīrlısını vēsīñ cūmleten. allahtan gōrkan gūldan utananı vēşīñ yāwrum. gūçūġünū de sāndıKlıya gōtTü öğretmenne, o da orda. şeye sulTandaġına, sulTandaġına sandıKlıya deyil.

ADI SOYADI	Fatma Koç
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Kuzviran Köyü (İhsaniye)

Metin Numarası: 15

ESKİDEN KIZ NASIL İSTENİRDİ?

evel ādet değil hiç sôlemek, ana baba kimi kanarlarsa benim kızlîmda ôleydi ādet. olan fîlan baa fîlanca kızı alın falanca kızı alın yoğudu. şindi izmire gideli gâli şindi olan kızı kız ôlandan lafetmence ēvlenmek yok şindi gâktı o ādet, göstêrmezlêrdi bile, ne gonuşması göstêrmezlêrdi bile. şindi sên, söz temsil; beñim ôlumsun, ôlum garaköyde fîlancanîñ gızını git gör dersem, evine varîp Ta gızı görmeğe guymazlar **5** seni eve, gız evi guymazlêrdı, goñşunun evine gircin, goñşu da bi çocuk unlücek, seniñ gelin alcin gız suya gitcik, di ha şo, cāmdan, hîpîsi bu gadar.

OĞLAN KIZI GÖREBİLİR MİYDİ?

şindi eveli göstêrmezlêrdi, gurban oldüm gülüm, şindi olanlar, gaynataniñ gaynananiñ ālîni öpmêğē bāyramda güveyi gelir, hani yavüklü ya, otumak yasaK, otumāzdı, öpicek gitcek, eær emmōlu çocuū vārşa dışarıda onūñ yanında oturu, **10** çayını içer, gider. gızın ēvine otumak yasaK, ôleyidi eveli, otumāzdı, ālîni öpcêk, hemen çıkıcek dışarı. hemen buncāz ālîni öpmese gelmese de ona da gücenirler, o da adettir. öbüri hemençi firlicek dışarı, gôrmicêk, yavuklısını, gôrme yok. ävlenmek eveli ôyleydi, şindi ben izmire gideli hele zılla zılla olan gızı, gız olanı gôrmicek “sennēn mi geçiñcek, almıyoñ, köy gızını almıyoñ, sennēn mi geçiñcek, kändin **15** ālcısañ al” diyo olan. beñim güveyi iki Tane olanı everemedi bürdan, onlara baKTı işTe yöğenim dedi. bizimkileri çok şükür benimkileri ôle bişe hiç ētmedi ba. dört Tane olañı evêrdik, ôle bişe gôrmedim. çok şükür biñ şükür, dört gız dört olan çocuğüm var hêpsini bu yuvadan uçurduK... fîlan gôstermediler, çok şükür biñ şükür, hêpsini ävêrdik barkardıK gitTi. şindi bēn de gitcin, āñmadıñ mı dedimi **20** telefon gēdi, ramazānı götcēz dediler, bēn de dedim ki iramazanı bürda çıkım, bāñim buraniñ havası başa iyi geliyō, ôrdan acık hāsta gibi gēldim de buraniñ havasını acıkK ... bo yıl bu ramazānı bürda çıkarın da dedim ôle gelin, havalar hoş

dedim telêfonda, gēlmedilē , böyüñkü gün bāñ yōlda ölcēdim işTe bazar gün gēlceklērdi, gēlmeyñ dedim bāñ ıramazānı burda çıKarcayn dedim. burda gālcayn dedim. kōyden de **25** āyılmeyi pek sēvmiyōñ, vallāh neden sevmiyōñ, illē ĩnsanıñ vetañı gibi yoK. izmirde evim,mar, orda dā kirede falāñ dēliz gēl velākin ben izmire bura gadar ısınamadım gatiyyen allāhım, ōrda da kendi şahsa ayıt,evimiz var, hepimiziñ dē, kiramıS filāñ yoK öyle , çoK şükür, ēveli bōlēdi gülüm.

BAŞLIK PARASI ALIYOR MUSUNUZ?

şindi, beş milyona ārlıK çıKmış şeyde gıyırda, dördünü yatırmış birine de senet **30** vērmiş, bir milyona da senet vērmiş adām, gız gaŞmış. beş milyāra çıktı şindi başlık ōrda da, ôle duydum gēldim, şindi āvlenmek gāyet zora vārdı, ārlık başlık zılla zorā vādī, bizim buralārda o gadar yoK, gıyır beş milyona çıKmış gıyırın gızlārı. düñir gēldiñde hēmmen bāzarlık ediyōrlārmiş, beş milyonu bütin veriyōsāñ, yüziği daK,git, vērmiyōsāñ git başKa yērdēñ gız,ara. būrlā bōle. yeni şēylēñ bōle. **35** parayı cēbe gülüm cēbe, kēndine cebe, başKa bişe yoK, ōlāñ,evi istersē çılbak gōtsün, gālin gōtürü ya, neyi getirise onu gēydirip alıp gitcēk, ōlāñ,evi neyiderse etsin, gurbān,ölduğum gülüm, oranıñ,ādetini bambaşKa olmuş, bān dedim kine siz,allāhıñızı gāýbetmişsiñiz dedim, hiç,ulmúSsā yarsını bāli gıza harcēñ. ālan,adam nē ēderse ētsin, nē,ē harcēcez diyōlār, şindi bōle çıkmış,ölār, bizim çoK şükür **40** buramızda ôle yoK. başlık parası vā da, āñlamādiñ o gadar beş milyār filāñ yoK. biz gıza harcēcak gadar,ālırıS, gızıñ,ötesini berisini, kāndimize bere vürmicek gadār, āldiğımız parayı sıvayıveriS hādi, kāndi daşınnañ kāndi guşunu vuruveriS gider, varıñ. bizim burālarımız,ôledir. gıyır beş milyāra çıKmış şindi, ěnmiyō gatiyyen,allāhım, beş milyār, vallāhi gēliyōrlār gülüm, lán tā öte yaKa **45** kurtyúrdú, tokaz gelip gelip gōtürüyōlā. dā ôle parañız çoKsa vā, sizi ölesiceler, gōñü olırsā gōtürü de, şindi şu mesele, ōřalar gelmez būrlara dā köyü ya, kāndi aşiretimiz gēlir.

SİZ YÖRÜK MÜSÜNÜZ?

yörügüz biz, diyōz ya, türkmenistandan gēlmiş bizim şēmiS kökümüS, türkmenistandan gēlmiş, bunuñ babası ôle dērdi. türkmenistandan gēlmiş bizim **50** kökümüS dērdi. biz yörügüz gülüm,gurbāñ olduğum garafatma sülāleleri, beñim filān aklım ermiyō. bēndēñ daha evelcesi gelmiş, oña da böyükler deyūmuş, bunun babası da bilmēz de. böyükler demiş siz,o yāndan geldi köküñüz dēyelekTen, āñladıñ mı şindi.

DÜĞÜN HAZIRLIKLARINIZ NASIL OLUR?

sōñā ceyiz ederiz, güvey taKımını eder, gānyana, gāynata. bizim kāndi şeyimiS, **55** köyümüz, ondan sōñā eşiyinden çocuğuna, gāynanaya namāzlāsını eder, yāşmağını eder, gaynataniñ çorabını alır, gaynataniñ sıkmasını alır gızıñ babası, başlığ alıyöz yā, āldımız başlığı orāya sıvarıS. nè'yimiş ana ...demicek, mesele bu. para gene onlarıñ da başlığ adettir yāni. oñdāñ sōña gayınları vāřisa hep goca goca peşgir alilār, sıkma alilār, mintan alilā, pēşgir alilār, hani gayınları fılan vāřisa. **60** oğlanıñ şeyleri gālī gardeşleri vāřisa, şey emmileri vāřisa çorab alilār, sıkma alilār, yāni birbirlere hep birer şey alırlār, hediye. mintan hē, mīntan hē, hē , gōmlek, gōmlek hē. bōle çıkariz gızı, yatağınıñ, duvağınıñ, halısınnan hēr ceyizini ederiS biz. bōle gızımız çıkarıS biz. gālin çıkarıS biz, emme oñnağadar ālmayız biz başlıK.

DÜĞÜNLERİNİZ NASIL YAPILIR?

düğünümüz de bōle olür işTe. söz alilār, dāvılcıyı getirilēř, eveli yoğıdı, şindi **65** olāñ evinden geliyō anaKınāsını olān eline goyuyō, nè'yimiş olāñ evinden öte beri gelcik de gız evi yicēk, o da şu yandan gēldi, o ādet oşdan omuş, bizimki de öle olcak dedilēř, bizde öle yoğıdı. anası vurıydi eveli kınāsını, şindi olāñ evinden geliyō, hērKeziñ mīllet, yemeğiniñ barabār, anaKınāsını vuruyō, goyu, yemeği yediriP goyup gidiyō, alıp kēndi adamlarını götürüyō, şindi öle oldı. o ādet çıktı, **70** çālgıcı gelir, kāh gız evine de gelir, olāñ evine de gelir, oñdan sōña, çalār, gālini alır gidēř, eveli toprakbasTı ādet, şindi gāldirdilār, toprakbasTıyı gāldirdilār, yabana gidennēřden toprakbasTıyı alırlārđı, şindi galdirdilār yoK, türke mürke gitti mi alırlārđı hani. mühür dışında. mühür dışına gız gitti mi toprakbasTı alırlārđı, şindi gāldirdilār onı da. yāni mühürün içinde ... fılan verđik mi yoK, türke verđiñ mi, **75** bozöyüğe fañan verđi mi ora mühürün içinde değıl bizim mühürün yā, oşdan toprakbasTı alırlārđı, köyün dışındayse mühürün altında değıl ise toprakbasTı alıladı, şindi gāKtı gāli, gāldirdilār hē hē gūrtuldulār. oñdan sōña, şeyi taKālā şurayā çatal ağacı, sülēymāñ geli parayı veri, oşdan kınacıyı iñdirē, onı da deligānlılār fērfēñ idēr yēř yāni. bi o ādettir yāni, bizim şeyimiS şereftir, öle gāwgali belāli **80** düğün etmeyiS biz. dātliğınan ıderiS bōle biz, gızımız çıkarıS.

KINA GECESİNDE NELER YAPARSINIZ?

kına gecesi de anası toplar, birbirleri hani kına gecesine gız tarafları gelir Säten he, gızın evinde olur. ...geşgeşine gadar öynarlar, gülrler, geşgeşinde gızın gınasını yakala, öveler başını, kızı yatırıl, sadısla cevizini toplar, şu filaniğini ayrı görler, şu falaniğini ayrı görler. ayrı ayrı sandını basarlar, gızı yatırıl, sadılar, sabacık **85** bekler şey gızın başını, ordan da gaynata gelir, galini satın alcık. yengeleri geli, parayı alır, sadılar o parayı uleşir. kapıyı aşmazla gelin alıcılara, parayı vercek ole aşcak, bi de galini çıkarkene, galini çıkarmazla, bi de galini satcek sadılar, ondan sona, gaynata saycek parayi, onı da sadılara galin gidenin üstüne uleşirler, adet bu gülüm işte, oluyodu ya şindi çok seyrek oldu, çok yerde gaKTı, oluyodu, eveli **90** ağılyodu, ediyoladı ya şindi çok seyredi.

kınamı gardılar tastä
ölan evi pek havastä
gız evleri gara gara yastä

diye alala, dururla. lan yawrum. **95**

ölan evi pek havasta,
gız evi gara gara yasta
törbasını tuSsuS goyan
gız evini gıSsıS goyan
büyük evi gıSsıS goyan **100**

diye alarlar, ana ...sarılı, birbirleri sarılır ağırlar ...gakmamış da bizim burlarda gaKTı...te bozöyük yanımızda gırdılar, geştiler ağılyā ağılyā bölē. götürüler he, götürüler he. hepsine duvaK... şükür hēşbiri gāşmadı. amın, gurbān oldüm.

KÖYÜNÜZÜN YEMEKLERİ NELERDİR?

evlki yemekleri mi saycin, şindikileri mi. eveli, eveli bi gazan alacaş bişiridik, içine tatlı gatardık, alacaş derler sarı buğdayden, döğerdik kepiğini çıkarıydık onu **105** bişiriydik, gelēnlere önden alacaş çörba ...ondan pırāsa ...dölma, etli dölma, öndan keleşi öndan sona pirinç dondurması, hoşaf. pirinç dondurması, hoşaf veriydik eveli, o böreği ...böreğinnen tatlısı da yemeğinin üstüne verilir. şindi, kimisi şey ediyö, pirinç dondurması, pirinç çorbā gibi bişiriyösün öndan sona onu donma gareline geldi miydi ayrı ayrı sarmalara göyüyö. onu daş duvarı şey gibi yoğurt **110** çalınır gibi doñuyö, onu da şekerin içine atıyösün, onu da kesme şeyin yemeğinin üstüne. soyukma yerler añadıñ mı,

yemeğini üstünē, ōnden çorbayı yerler onı yērlē, oñdan soña hoşafı, böreğiniñen hoşaf enārda verilē, ōñden alacaşınıñan pıracaşı, kelemaşınıñ dōlma, etli dōlma verilē, ilkiñki yemēkleroyudū. alacaş şindi buğdayden bi gazan vurılā, hēr zaman vurılārdı, şindi onı gāldırdılār gāli. o **115** alacaşınıñ içinē şeyi dēh edērlē şekerı, onı gözēlce cūrcan edērlē, tās tas şeyi gōrlar sahanlara hēr hēr sufrāyā gōrlā onı çorbayı yērlē. tatlaş, alacaş da ona dērlē. sütlē, süt gatmāzlar gülümōña, şeker. tatlaş diyōlaā onā, alacaş bu. bu tātlı yerine deyil, datlıyınan bōreküstüne verilerāşın, yemeğiniñ üstüne. bōreği bayaī sinide bōreği ederiS, firinnārda bişiriS, oñdan soña şeyneñ barabar, datlıyınañ barabār, **120** hoşafınıñan barabār yemeyini. millet çōrbasınıñ fiñan yendikten soñra süreriz gidē, en sōra bōreyi yerlē.

BÖREĞİ NASIL YAPARSINIZ?

sarı buğdeyiñunuñdan, yoğurusuñ, incēcik yazārsıñ, onı da gözēlce şeylēde bişirisiñ, yedi sekizini firında, onı da gözēlce getirisiñ hep sufrāyā birer dēñ hēr sufreye birē dēñ dağıTılır. yağıñan hāşgeş gatarıS, bōrek yalnız olūr mū, īsbanaK gātmāyiz biz, yağı hāşgeşi ...oñdan soñracağızım şeyi de gatarıS hāşgeşi az **125** bişe, yağı çok cānım. şōle sepeleyi sepeleyiveriS şeyiniñ üstüne, hamiriniñ, oñdan soña bi dā yazarıS bi dā bōle sepeleriz hēr yanā dēğiriS, o zaman bōrek onom bir dēñ etdik mi bir sini bōrekolur, inci inci yazarıS biz, galın galın yāzmāyıs. galın galın yazıñ tēllemēz. āñadıñ mı şindi. bōreketcēysen işte bōle, bu gibi bōreketcenışTe. e gāldıranlā da var, bān ...ōldum gāldırmıyon gāli, bānetmiyon gāldırmıyōñ, **130** zāten vazgeştik her şeyiñden, ekimden şeyden vazgeştik gāli.

GÜNLERİNİZİ NASIL GEÇİRİYORSUNUZ?

yāwrum eveli bān tārımız fiñan ekıp gāldırıyoduK, şindi bāñamaliyatōldum, oğlān da hasān da yeminētTi, ben tarlade seni çalıştırmañ diye, tārılarınıñ ... verivēdin, hiş bi iş görmüyon. uş sene şu camıñ dibini etTidim bāhçe, bēlledim de, şeyetTdidim, su çektim çektim, vah çektim ağāşlarıñ kōlgesiñden şēysi ōlmadı, **135** dālı ōlmadı, şeyiñ govērniñ şōle eTdim şōle aynı tōhum gibi gāldı, yani bōyümedi, ağacıñ kōlgesiñde, kōlge var he. emēk çekiyōn ya kōlgede ōlmaz dēdiler, ināñmadın, ilk şey ekTdidim, şindi de iki senedir hāsta geliyon. āli, āli çektim, ne ekiyon ne galdırıyon. āviñişini görebilişsem bāhtiyārım. ē tārı işi fiñan yoK, kāndim o gadārlişetmesem durūmuyun burda gülüm. **140**

BEYİNİZ NASIL BİRİYDİ?

o çoğ oldu savuşturduk çok şükür onu. onu savuşturdık yerine, çok şükür onu savuşturdık. vallâhâ yirmi sene oldu mu ertuğrul, çoğ oldu yâ âz mı oldu. ayakları insân gibiydi kândi de şeytân gibiydi yâwrum, ertuğrul doğru mu söyledim. ayakları insân gibiydi, âlleri de insân gibiydi kândi de şeytân gibiydi yâwrum. bak hêlê musanın oğlu beş, altı dene vardı, bânım babam zengin gızıydım, götdüm **145** şevket ağa şarkın atın eyisine bindi, sade, kötü ata fılân biñmêzdi, ağa çağirttirdim, babamın malınan, getti bu yol da söyüşlerin geline âline parayı ... bulmuş gibi bânım üstüme âvlenmeye gaktı. istivâ vêrdi. boşama istivâsını, bânı boşamayâ. bu yol da hâkimler bânı boşamadı, mâhgeme, mâhgeme, mâhgeme, mâhgeme bânım âkibat, bân de tutdum âkibat, o da tutdu âkibat. **150** bânım âkibat, onun âkibatı gövdurdu, onu da gövdurdu, o da çıktı. bân gazandım o kazanamadı. bânım nafa kayı kestirdi geldi. bânım âkibat aldı, aldırmadılar. bânım oğlanın gâynatası eniştem idi. bânım oğlan da babasının birlik duruyô. hasan gücenir dèyô, önüme düşüveren oyudu. bânım de okumuşluk yok, gârdeş fılân yok nafa ka kesildi geldi. aldırmadılar. hörtlayasıya vemedi, hörtlayınca **155** parası bağa gâldi. şey gününü göremedi ya parasını şimdi görüyodur. hâsta olunca acık program bözdu, hâstalık acık ... böyleydi gülüm. şimdi buña ne dersin, şeytan demêz misin. dür bi şey diyeñ saña. ön dört dene şahit onun, tek dört dene şahit de benimdi. âsgerdeki oğlanı virmeden üç, üç ay ... bânım mâhgeme gazandım. hâkim nêrden hâksızdım dâ bânı, onu gövdu dâ bânı hâklı çıkardı. ... bânı boşayıp da **160** boşanma golêy bi şey sandı, ismet hanım alcem. bân açık gezemedim, dudak fılân boyiyamadım bân, köy gızıyım bân gurbân olduğum gülüm. onun için garık atamadım, kândi gibi şeytan olmadım, gâtıklı olmayınca o da gâtıklıya gitTi, dâva etTi, dâvayı da kazanamadı. âvlencen, âvlencen diye de hörtladı. aldı, aldıñ mı şimdi habarını aldıñ mı öte dünyâda âvleniyo gâli şimdi. boşanmayınca âvlenebilir mi, **165** bân aylığı alabilir miyim, boşaneydi, âvleneydi bân aylığı alâmazdım.

ŞİMDİ HANGİ YEMEKLERİ YAPIYORSUNUZ?

şimdiki yemekler, hemên şimdi neydiyolar biliyôn mu, gâwırmayı gâwırıyolâ, pirinç ıslatıp pirinç pilavı bişiriyolâ, gâwırmaları üstüne ediyolâ, bî de hoşâf, bî de dâtlı, bî de salata, bî de bôstan hêmen vèriveriyolâr. iş golâylandı şimdi, êveli gibi zorluk yok,

zölmetme mölmetme yoK, yoK, yoK bitti hepsi. şindi yemekler **170** bôle goláy_öldü. kimisi ētli pidē eTdiriyō, onnan savıştıruveriyō. o da goley, börek mörek gāKTı, hēpsi gāKTı. şindi gali iş goleye gitTi, hep goleye, kesin, kesintili yole gidiyōla dolâş yola gitmiyolâr yāwrūm şindi, bôle şindi, şindi hēpsi goley_öldü.

emirdağı dērleḡ daş bulamadım,

ältın yüzüğüme gaş bulamadım. **175**

şu yalan dünyayı goydum galbura,

selvi boylarıma eş bulamadım.

gülüm, alaḡ şeytān ba_ā bu işleri kēsti başıma.

māsal fi_ān düymadım gülüm, yalān mı söyleyim, masāl bilmem. valla_ā aḡnatılan şey pek bilmem, hani şey iki senedir hastalığınan uğreştiğıme geḡen sene geş **180** gēldim hāsta ...bu yıl da da_ā bir_āy_öldü. bān ōnce gēldim. lān gülüm biliyodum da hāstalık serşemlētTi bāni, hāstalık serşemlettī. gışıñ birdenbire toKTurunan_uḡrāştım, eveli toKTuru sēvımiyōdun, toKTurunan gardeş olduḡ gāli, birbirimizi seviyoS, seviyoS birbirimizi hē. tōKTura götürmeyn diye gāvga ediyōdun_evēli, şindi de ayrılemeyon toKTurdan, gārdeş olduḡ gāli. cümlemize **185** şifā vēşsin canım rabbim allah_yāwrūm cümlemize.

ADI SOYADI	Mehmet Ali Şen
YAŞI	86
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Olukpınar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 16

KÖYÜN KURULUŞU HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bizim āslımız garageçi yörügüdür. bizim dedemiz eşkişehirden gēlmedir. dört āyileyinnen gelmē. afyōnda turunçzāde denilen bir yerin ādamın çifliyi satın ālmış. burayā yerleşmiş. bürdan bi ēv bi hāneden dört āyileden şimdi yüz dāne hāne oldu. dışārdan kēndine gelecek, kēndi nēsline bulāşmadık hiçbi şahıs yōKdur. iki soy ūismi vārdır. dışārdan gēlme o da şōyledir. āltındaş, efendim turan, işde **5** taşpınar geri yānnı hēpsi şen, şen, şen gider. asıl bōyledir. āslı nēylehāndır ēveli. nēynehandan dērken derken o adam bikaç yere göç ediyō. ā nasıysā buriyā yerleşiyō. o ... gebecelērden bi ēhbābı varımış, ā şerifōğlu dēyō. adı şerifōğlu, adı ismāil, babasının āadı musā, anasının āadı hācēr. hā şimdi bi yōlla dā bōyle gēzmeyinen ūolmaz dēyō. gidiyolar gasabā hayvān çōk. kestiriyō gasabā. ciyēri **10** gasabın geri yānnı etiñ şeye goyuyō. et ūürüyō. o üremeyinen bu çiftliyi satın alıyō.

KÖYÜN İSMİ NERDEN GELMEKTEDİR?

köyün ūismi mī. köyün ūismi de eveli toKat yā. o adamın çifliyi varımış yā. toKat dērken toKāz dērmiş. toKāzdan ... evel ēynehānıdı. ēynehān derlērdi. ēynehān, garagayayınan şu çevre bi mühdarlığıdı. garagayā, kürt yürdu, çatāl bi muhdarlığıdı. zamān zamān herkeş ūayrıldı.

15

yapdığım daşlār, duvārlar sarārdı. diktiğim şōyle ağāşlar insan gāldıramaz ūöldü. hē epēy bi zamān gēşTi babam. hā bu memlekete ön sene muTdārlık yāpdım. āşger, āşgere giTdim. cahil halimde ... sıhiye çavuşu ūoldum. sıhiye çavuşundan sēştiler ... şeyde tümēnden hē tırabızona sēvkiyat götürdüm. gemide gēzdim. allah çok şeyler vērđi banā. hā bi yol bu köyün cāmi yoğūdū. yirmi āltı yaşıma gelince cāmiyi **20** yaptırdım. allah bana nāsiP ūēTdi cāmiyi. ondān sōra bi çēşme getirmē teşebbūs ūēTdim. inkılap devrinden, inkılap devrinde

bi çēşme yapmaya istifāt_ettim. garşımdan biri çıktı. yaptırmáyōm dedi. e ĩnkılāp da devām_ettī. bi yol_arağada şey gēldī. garagol gumāndanı gēldī. halkà tōpladı. bu mühtār bōyle bi dēvlet_aleyhinden gonusması vār mı. halk seviyo. yoK dedilēr. yoK dedilēr yā duruKan bi, bi, **25** biñbaşı gēldī. bikaç candırmáyınēn tōpladı hālkī. ya muhtār dedi. sen devlet_aleyhinden gonusmūşsuñ. hayır_efēndim bān şırda bi su yapTırıyōdum. bu sudan bāni sūşlu tuTdular. ihtirā etTiler dedim. ama bāKTım kī ellerindē şey var. namaz o zamān_ınkılāp cezā veriyyo. ellerinde bōy. ... şey var, dilēkçe var. būrda da millete yapTırmamış o adam. adama duTdum bi dilēkçe yāzđım. bān de oraýa **30** vērdim. şimdī hākım biñbaşı dedi kine bura gēldī. oğlum muhdarım, eyēr sen bu suyu yapTırmāSsañ_evvelā cemiyet, hazireti allāh, peygamber, cemiyet, bān senden dāvācıyız. seni dama gōyacaKlar dedi. bāni şāhit yāzđır dedim. vārdım hākım diñnemedi. hākime dikilivērdim. be allah banā şey verdi yāw. sen hākımlıyı yapamadıñ dedim. sen bu posdun İāyık deyİlsıñ dedim. başımdakı bir_ınsāndı, o **35** da bir_ınsān, gürsel ne yapacāk dedim. bān kimseden gōrkınam hazıret-i allahdan. sen bāñım şāhidi diñleyecēydiñ dedim. tık, tık, tık māhgemeyē de haKāret, bi de para cezāsı, hāydi bakālım. ā dama girdik. durukana bi āşger kemāl vāridı. bizim_ehbaP ēsgiden_ata dōstum, avukāt geliyor, yōKluyō. bāni hākım haKsız cezā veriyyo. bi dilēkÇe vērdi. dedi bān seni gurtarım. bi yōl da iki gün üç gün sōra hāydi bakālım **40** çık dışarı. bōyle bi şeyler gēldi. hā şimdī memlekēt bız türk milleti asıldır, tārıhÇidir. diyer_ernebi bizi heç görürsedē bizim tārıhimizden gōrkar. bizım tārıhimiz_asıldır. insānarımız_asıldır. hē biz ũrum_ımrinē bāzı girenner var memleketimizdē. ammā içinde nesil vār ki ũrūmu diñlemēyēcek. gine zamān gelēcek ũsdün_olācaK. kımse yinemēyēcek bizī. allahıñ_ızninen kımse bizim hakımızdan gelemez. nedēn. bız **45** bana ne dedi hākım, e dedi hā sōle baKalım. ne sōyleyim hākım bēy dedim. sēn demişsiñ ki dedi, mēndēres dini yayımladı. mendēres ne oluyō dedim. dini yayımlayān dedim āxirzamān peygamberi muhammedi musTafādan başga peygamber çıkmayacāk dedim. biz_ımānımız bōyledir dedim. o zamana gadar hākım, sāvıcı, ne diyōñ dedi. āngāra muhdarı goyuvērmış dedi. bunuñ muhtarıñ **50** şeyini çıkār dedi. onuñ haKāret_etti. kağdı çıkārdı. hasan dedi. adı hasan_ıdı adamıñ. sen dedi iyi adam deyİlsin dedi. muhdarı kānun berāt_ediyo, sana da şu cezāyı veriyyo. yat da çık dedi. dışarı çıktı, cahil_ıadam deyil mi. geri gēldi. efēndim yātsıñ dedi. āh dedi āh, āh mēlunlār. bōyle ... bōylē vātandaşları huzuru yatıran sızsıñız dedi. baK allahā şükūr bānim babam selāniklidir. āslım senāniklidir. **55** atatürkü ũrüyāmda gōrdüm. gör, ũrüyāmda gōrdüm. paşām derin. hani sen_ölüydüñ

derin. ewlādım gene bān_ölüyün der. ē sen bi dua ētseñ bāñım rūhuma iyī gelecek der. āngarayı da hāyāTda bīlmiyōm. çocuğun başına bişey_öldü. vārdıK. bi bāxdım, gēzdim, bi dua ētdim. demek nāsiP herālde ũrüyāma girdi. ondān sōra şeye vārdıK. ē ceryāncıya. ceryāncı dedi bi hāfta sōñra geliñ. çocuğun ... gōynuna parāyı **60** gōydum. amca bānim şeyimi ēdiver dedim. geliñ, gēl dedi. iki saat sōñra haydī, yāpdı gēşdi. ... cenāb-ı āllah bizim memleketimize, milletimize cānāb-ı āllah āslan dūyün_dūnyāniñ guranıñdan, dūnyāniñ bi yāndan bi yanına guran hōkūmdür, hōkūmdārdır. biz_ona tābidiris, bizi kımse yènemeS. tārihlerde ne ēvliyālar neler ... nēlēr gēldi, geşTī. **65**

BU KÖYDE YAŞAMIŞ EVLIYA VAR MI?

evliyā mı, bu kōyde. ēvliyā gariP_bı belırsiS. belırsiS. çüngü şōylē bişey var. ēvliyāyı herkeş çekemeS. evliyā yālñız bāzı yatrılā vārdır. onnar_āyrı bi şey. bi dē dūnyāda diyō. yāni mūslūmāni desdekleyicī diyō, ya ilim sahibi bitmēycek. ebābekir, ömer, osmān, ali bunnariñ şeyiñ neslinden gelēnner ve türk milleti imān_ētTiyinden_çinde ēvliya olacak, evliyā da bāzı kēndini bilmeyēcek diyō. var, evet bāzı, bāzı şey **70** said-i nursi hazret, sait vārdı, neydi onuñ_ādī. āfyona vārdıK. bi de bāKTım ki ārkasında mahgemē gürüyolār_adamıñ. ne insannar vār. tērtemiz yetişgin_ınsannar. adamı çağırdılar. adam o sāid-i nūr uzūn bōylu ... yūzlerī içinde elektirik gibi yanıyyo. tanıyāñ nēden ıılıyō, bu diyōn niye ıılıyō bu acaba. çekdi bōlē. gālī nē dediyse mahgemēde diñledik. ... çıktılar. bi dē istanboldā bi denesī polūsiñ yāhu **75** diyō bediūzzaman būrda diyō. hayır būrda mapūsda diyōlar. yā mapūsda deyil būrda diyō. bi de geliyyo ösman diyō, bayātli birisi var. müsāfir gelecek şūrlar şey_ēt diyō. bi de geliyōlar bāsgına, baKsalar_ōrda evliyālarā şey gelmēS. evliyā allahıñ, peygamberler_āyrıdır. peygamberler, allah mūcize yaratmışdır. peygamberimiz, peygamberimize dedilēr ki, biz sana iman_ēdecez, şu ayı ikiyye bölünsün. bi **80** işāret_eTdi. iki dene öldü. bi yōlla da o mūnāfıK kısmı ne dedi. usdā böyücüsün dedi. hē halbūysam mūcizē. allah mūcize vermēSse, peygambērden bāşga vērmeS. evliyālarda bāzı bāzı halleri bilir. peygamber merētesine gelemeS. peygamber_āyrıdır. hā bizim peygamberimizi cānāb-ı allah, vemā erselnāke illā rahmetel lil ālemīn. ey habībim seni yaratmasāydım dūnyāyı yaratmāzdım diyō. **85** şindi hē,

gel habībim miraşdā,
gel habībim bān saña āşıK_ōlmuşun,
cūmle hālkı sanā bēnde kılmışın.

yā ilāhi ol zāif, ümmetleriñ hāli ne olūr. **90**

hazretine onnar nece yol bulūr.

ey habībim bir avuş toprağa minnet mi etdiñ,

bēn sañā ismimiñ ismini yarāTdim.

āh babam āh, derin bu işler derin. allāh türk milletiniñ esir, edip dē urum, emrine vērmesin. duām bu. amārika bi k., urūsya óbüri. asılı nē aslı inkārcı millēt, **95** gideceyī cehēnnem yolū. ama bizim bānim. bizim milletimiz dúnyā çevresī, dúnyāniñ bi yāndan bi yanına gurān hōkümeder, peygamber hōkümeder, soñ peygambērdir yōKdur başga.

YÖRÜKLER HAKKINDA NELER BİLİYORSUNUZ?

garageçili yörük ... mālci. malınān günü gēşmiş, malınān günü gēşmiş, malınān gēlmiş. bi dene şey gēldi. ē cumhūriyēt hōkümēti yıkılınca ē o hōkümet soracak **100** diye yere gömüveriyolar. deliler o ... dē. bi denē seçim māmuru gēldi de yedi āsırma gadār şey var. kağıdım vār dedi o. türk yörük türk. türk nē. ösmānnı dēvletiniñ, aslı ösmānnı bēy gayıdān çıkmā. ösmānnı bēy ... şey baK birisine evliyāya gēldi. evliyāya gēldi dē, he evliyādan, izāhat, alacaK. nedibāndı denen, nedibāllı diyen bi adāmdan. bi de guran, asılı. osmān bey yātmadı. bizim, aslımız, öyle babām. **105** biz, bizim yān geliP yaTdımıza baKmā. ondān sōra sabah, oluyō. bākdı ki yer heç gimildamamış. yā ösmān ne öldü dedi. yā resü, yā pirim şahīm, ē bān dedi. gurānı gōrdüm. sen dúnyāniñ dört bucağına hōkmedecēñ dedi. o da hōkmētTi işte. daha da bi şöyle oluyō. cānāb-ı allah bir deryā. ağızında bir guş, içinde bi guş, ağızında topraK. yā habībim bu nedir. nedir yā rasülallah. şu gōrdüğüñ guş dúnyādır. şu bān **110** deryāyın. ağızındaki guş gūnāhkārdır. gūnāhlarını bān, onnārniñ heç, ederin. tōvbe ederiS. lā ilāhe illa ente sümme zālimiñ. hazret-i yūnus peygāber ē gāvmine islah, edemeyince giTdı. gemiye biñdi. gemiye biñincē gemi yörümedi. o devirde suşludān yörümedi. kēndiniñ nefsinin gınadı bi āTdı deñize. deñiz bālık yūTdu. yūnus balıġı denen. girt gün, orda lā ilāhe illā ente sūbhāneke inni küntü minez **115** zālimin. yā rabbi biz zalım, ettim. bān zulüm, etdim. da, danışacaġıdı allahā. acāle etdi. ē bānim, af, et. bi yere çıkarıvērđi. tekrār gāvmine hōkümdār ... müslüman, ölmēz. evliyā ölmēz. müslümannarıñ, şehitleriñ rühü gezēr. uruş gibi uçār. e hocam af, et yāni. babām şindi ilkin biz, esgi türkçe okudük. ondan sōnrā o gapāndı. ondān sōrā şindi mālci, ileşberlik, alaverēcilik hēr işe girdik. ağıtmış **120** dönüm dedemiñ yerini dēyzelerimden parayınān satın, aldım. atmış dönüm. şindi evlātlarımā böl. bak şu gōrdüyüñ

saha ôylē, ta ōrdan alıP oraya çevirik. beş kişidēn de satın aldım. āllah nusuret vērđi. bi de māl alaverē. o zaman māl geçērlī. dana böyüdüP öküz edıP satıyōn, büyük parā alıyōn. ôyle, ôylē günüm gēşti.

KÖYÜN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

köylü mālıcılığınan, ileşberliğinen geçiniyōdu dā şındi mālıcılık hayvāncılık öldü **125** dē, danācılık, sığircılığa bōzdu. sığircılığı besliyō, satıyo işde şeynнен işini yapıyō. ha māl şôylē. mālıcılık yalāmlı e şimdi tēcāretlēr çıkTı goçum. āskiden ōrman kesiyōdu bōlca. işlēr çıkınca ormandan gurtūldu, şükür. şındi herkeş sıhatini buluyō. devletiñ ōrmanını da batırıyōdu. o zaman goru, gorürduK korū. bān goruyā bēkÇi dūtTum. bekÇi dutār gorutürdum. ... oldü için. dēvletiñ goru şeyine ōrmancıdan **130** hāriç bekÇi dutārdım, yetiştirmeē. memlekete hızmēt. canım millete bunuñ üçün fedā şu gadārcıK. şu gadā ōlsa aya ā gāksıñ, muhārebereē git desiñ yıKılarāk giderin. bizim ōyleyiz, biz ōyle gazāndıK. biz ōyledir, āslımız ōyledir. hāzıret-i ōmerē bi denesi bi deve veriyō. hazıret-i ōmēr götür şunu halka dağıt diyō ammā onnar ōyle bir insān. o zamana gadār götürüyō adam, deveyi kesiyō, acıK da **135** ōmere getiriyō. āğlāyiveriyō. yā ōmēr ē bunū yesen doymān. bir, bi de ufāK çocuk şeye goşuyyo, cāmiyā . ōğlum saña diyō farz dahā vācip şey olmadı, vāciP olmadı. yā āmca dēyō dün biri öldü diyō āğlāyiveriyyo hazıret-i ōmer. onnār gözyaşlarıynan bōyle bōyle memeleketi şey ettiler. onnar allahıñ imānını gulları. on kişi cānāb-ı allahıñ emrinnen cennetliyē dāhil ōldu, on kişi, erkeklerden. dōrt kişi de **140** gadınnārdan tāyin ōldu. ha gadınnārdan haTıce vālidē, efēndim āsiye vālidē, ōndan sōra hazıret-i fātımātüz zehrā, meryem. hā meryem, allah onū gavmī hedıyye ētti beytül mālā. ondan sōra hazıret-i hāTıce vālidemiz peygamberimize vāhiy gelince, vāhiy gēldi. gēldi yā haTıce bana bi hal ōldu. ne öldü yā ... bi adām getirdi. bildim bi adām. peygamberlik alāmeti var bundā dedi. bana kim inānır dedi. evvelā **145** bān inānırın dedi. ondān sora hazıret-i alī çocuk namāz gılıyōğ, gılārken onnarı gōrdü. o zamāna gadar bakTı ki namā. nē ediyōñuz dedi. namāz gılıyoz allaha gūlluK yapıyōz. bān bi babāma, bi de yola gidērken bāni kim yarāTdı. allah yarāTdı. bān dedi imān etTım dedi.

KÖY ODALARINIZ VAR MI?

köy odaları, oda vār dā e şındi. şôyle bi şey vār. bizim de vār odamız. temsilen **150** goñşunuñ da vār. millet geliP geçiyō. vār da bi ... yoK. ēskiden bi kōyden bi kōye gelirdi.

gonāKlık yapardı. şindi vāsitası var. işini görüyō háydī. vallaḥā muḥdara dērseñ topladır. muḥdar topladır köylüyū, köylüyū muḥdar topladır. o onuñ zenāatıdır. o istedi mi odaḗa topladır.

ESKİ DÖNEMLERLE GÜNÜMÜZÜ KARŞILAŞTIRIR MISIN?

hayāt mī. şindi bizimḗaKlımızıñḗerdiğinde iş sahası gitḗıdı goçum. allahā şükür **155** şindi iş sahası genişledi. herkeşḗişini biliyyō. sōra bir vāsita yōK. bu afyondān geleceñ yōnāndān soñrā köylēr birbirinden yoKḗerzāk yoK. yōnān gēldi, millet dağıldı. dāğlara dūşdü. şu şuraya gārşıya gēldi. ē gıyır dēresinden yōrūdū. şu dağıñḗüstünde, bizim zemlikler çōKdur. gadir bēy dēnen bi adamḗataşḗetti ordā. yōnanı sōkmadī. zēmlik gazılān çukūr. ... siperi. sokulacak tāk tāk atacak. işde **160** yōnān buraya gelemeyince gārşıya gitti. ōrdā, ōrda bi sene gadār galıyyo. ōrda dā ōklār bitıyyō. türk milleti, allahım zāfer verdī, toplandı yōnanı sūrūnce ataşı goyuvērdi. yanıKdepe gāldi, gāştı. hē atatürk bizim bi dene sülün sülēymanḗağa varıdı. biz diyō ... dēyō garavanacı golūyduk. acıKḗgeri gāldıK diyō. birlik yōrūdū dēyō. bi de dēyō iki paşa gēldiḗ bi cip gēldi dēyō. bi yeşil gözölü dēyō. bi de dēyō **165** şişmān paşa gēldi dēyō. evlādım ne görüyōñüz. paşam bi şey görmōz da gamaları āldık. bānḗānnarī ... birliğini fiġān yērde bānḗonnarī izmire ... dōkücēm dedi. siz sākinḗolun, izmire onnarı dōkücēym dedi. şindi deyolār ki ... āxlı ērmiyō fiġān şōyle fiġān bān fiġānıñ kāhyāsımıñ. memlekē hízmetḗetmiş yā. memlekete çalışmış ā yūz yīlda bi dene insān çıkār, yūz yīlda memlekete. çıkamalığıñ imkānı yōK. yūz **170** yıl dedi mi bi dene insān çıkār. ēmme evliyā, ēmme memleketi goruyan. yōK biz ölü dēyiliz. ōrmān kesmiyō. hēr gēñşlēr daşḗocaklarına şura, bura gidıyyō, isTıkbālini ... yō. hamdolsun. millet birbiriniñ namusuna, ırzına gözḗetmēyo. hālince irahāt huzūrlu yaşıyo. bu köyüñ bi huyu vārdır arkadaşlarım. bu kōyde birbirine bi olūrda bī şey ederse yān darılırsa veyāhut dōyüşürse insān beşēr ya gatiyēn kūs durdurmāzlar. **175** hemen birikirler hemen gārdeşḗedērler. ... birdirḗayrı yōkdur.

DÜĞÜNNERİNİZ NASIL YAPILIR?

şimdi efēndim düğünner şōyle olūr. evelī pat çat götürülēdi kızlarī. şindi o yoK. şindi dōğrudan dōğru düñür varī. verīse alır. ōndān soñrā hā gūdüretine göre çālgıcı dutār. efēndimḗuç günḗekmek dōker alı veri yapār, işde bōyledir. ē hep her köydē bizim dēvrimizde bōyle deyilıdı. āl, al gēt. ama herkiş mī. arada bī, arada bī. nāsı **180** arada bi

bilyōñ mū. oġlān gız birbiriynen dutuşur. tárafi da vĕrmemek_istĕr. işde o zaman iş ôylĕ denK gelir. o zaman her her şeyi gözüne alır. ama ôyle şimdĭ allaĥa şükŭr memleketimĭz çoK_eyĭ. çoK birbirine kināyin deyĭl. hĕrkeş hŭdŭtünde yaşıyō. āllah türk mĭlletinĕ, hĕ uzŭn hōkŭmetinĕ ōmŭrlĕr vĕrsiñ. hōkŭmet varĭken bĭz tamam. hōkŭmet gelir geĉĕr dĕ biz_esās mĭllĕt. he devlet, dĕvlet ĭlāzım bizĕ **185** hōkŭmĕt biri gelir, biri gidĕr. hōkŭmet kimi ĕyi olŭr, kimi kōtŭ olur. emmĕ dĕvlet babā saġlāmdır. onuñ hŭdŭtŭ ... bĕllidĭr. onu bi hōkŭmet yıkamāsa bāşga yıkĭlmaS. bōyle işde bōyle. şindi hĕrkeşiñ yerleġi koturatu vārdır. kimi dĕvletten alır, kimi kendi parāsınnan gurbana gadār bĕsler. gurbāndā gōtŭrŭ ĭzmĭrdĕ, şŭrda, bŭrda satınılır, satar.

190

HATIRA

yā, yā şindi bāK. şindi cânāb-ı āllah ĕvvelā dōġru istiKāmĕt ĕvvelā dōġru istiKāmĕt. bān genşlijĭyim de bi adama ĉobān dŭrdum. ĉobān durdum, herifiñ ... bāşga kōye hemen. ben yetimlikten bōyŭdŭm yā. babām yabāncĭ. babām, babamı bĭlmĕyōz bĭz. iki ũş yaşındāyken_ōlmŭş. hā. ... emirdaġĭndan, şurdān, burdān satıcı gelirdi. eşşekĉi dĕrlĕrdi. ōteberi satma_ā. adamıñ malınıñ ... bi dene tŭyŭnŭ goparıp **195** vermĕzdim, vermĕzdim. cânāb-ı allāh bañā hemĭ cāmĭ nāsiP_ĕTdi. hemĭ mektebĕ yer vĕrdim. ĕ yerli yĕrden her hayĭrdā. inşallāh bi kōprŭ yapırdācām sōñu bŭ.

ESKİDEN KÖYÜNÜZDE KAÇAKÇILIK YAPILIYOR MUYDU?

kōyŭñ_ĕşgisi hĕpisi gaĉākĉı yāw. nĕdĕn, ne, ne gaĉākĉı ōrmān gaĉākĉısı varıP gidip de şunu bunu vŭrma deyĭl. ōrmaniñ mŭtiş_ōrmān gaĉākĉısı hādĭ_ varıP da āhmedi, mĕhmĕdi yōk yōk. ôyle ōñŭne geĉiP dĕ ĕşgiyalık yapān yok bu kōydĕ. **200** yoK_ôyle. aġlāhā şükŭr, kōyŭmŭz asĭldır.

HATIRA

vallahā bānĭm goĉum şindi aġlāhā şükŭr, on senĕ bu kōyĕ muhTār sĕştiler. başga kōylĕrdĕydi. kōylŭ bānĭ ĭreis_ĕtTi, ĕtTi. ārka ārkāyā, ārka ārkā, ārka ārkayā sĕşTi. hā ōn senĕ bu memlekete hĭzmet_ĕttim. allahā şükŭr kimseyĕ dĭşārdan bi gariş yer vĕrmedim. hĕr şeyĕ ġārşı ġĕldim. vātan, mĭllet_āmānĕttir. kimseyĕ **205** hiyānĕtlik_ĕtmedim. allahā şükŭr. bilmiyōñ varĭsada ôyle bi haK sāhibi hemĕn şindiden haKKını ālsın. hazırın yānĭ.

HAPİSTE KAÇ YIL KALDINIZ?

iki āy, iki āy. he lān babā sūrgū yoK o zamān, hemēn daġīl duġūl kūt. niyē. ē adam, öldürselēr hākime sorārlar dedim. bu inkīlāp dedi, sorulmāz dedi. inkīlāp sorulmāz dedi. eyi işde dèdik. burdā dedim. biñbaşıyāya, biñbaşı gēldi. bu **210** götürmeSseñ bān veyā mīllet senden şikāyetçi. damā gōyācaKlar bān gurtaracaġım dedi adam. şāhit yāz dèdi. eme hākim diñlemedi adāmı. iki āy baña cezā vērdi. öteki adam bildiydi. avukaTıdı hemi kēndi. ē bakīyō bānī sorūyyo, gelīyyo. ē hākim yersiz cezā vērdi diye bi temiz, edīyyō, goyvērđi āngarā. āngara goyūvērđi yā bān, adamıñ hilesini düşündüm. ... bāndēn yoġ, ben yoġūganā yāptırmıyō **215** millete suyū, çeşmeyi, cāmiyē, cāminiñ dibine. yapTırmayince bān hemēn bi duTanāK yāpdım. cebime sōKdum. yāni vereceġdim mahgemeyē dē onu şey, edecēġdim. bāKTım ki inkīlāp çıKTı. biz çıKTık. bān de vērdim. bāni berāt, etti. oña cezā vērdi. vallahā babam hapis günnerim gāli muhdār sedē şeyi var adı vār yā sāġdān, soldān öteberiden ziyemēzdik, de ālın dērdim. amān bize vērmeden ē **220** fiġān köyüñ muhdārī dama ġirmiş. gelir bi ēhbābıñ birī çok o zamān nam vār yā. ondān sōñā bi hāl daha gēldi babām başıma. asgerdeyīn bān sıhiye çawışıyīn. selimiye ġışlasından aşıġıyā er, atıyōn. ē ordā şey var sıhiyē birliġi var. orda doktor mayana ediyō. bāKdım ē bi denē ordā urum vār adam ... hemēn gaKıvērđim. sen türk milletini, otürduġuñ yērde bōyle ... edērseñ, bān, ölümüyüñ lan. eşşek gibi **225** gaKacāñ, hemēn dōktur gelivērđi ne o dedi. vallahā diyom tōKtur bana vurāydi, bi de bān tokdura vuracāġdım. mīllet, aşkına vuracāġdım. bi şey dēmedi, gēldi, gēşdi. şeytaniñ şerrinden, bāzı bāzı fāsihīñ, adamıñ da şēri doKunūr. onnardān gorusūn. ümmadıġıñ adamıñ şēri dokanır. ē inkīlāP da şeydē şū işde birbirini milletiñ ġırdıġı zamānda arkadaşın biriyō ki, yanyana gidiyōduk dēyō. dama ġirdi. **230** bāKTım, adamā çok baKıyolār. yāhu niye bōyle baKıyolār. āmca dedi. bān dedi üç, arkadaş geliyōduk dedi. arkadaşdık dedi. adām dedi. dūtTu arkadaşıma bi bıçak sāldı dedi ġārnına yārdı dedi. bān de dedi tāk, tāk, tāk sayıvēdim, onu öldürdüm dedi. bana şindi baxıyolār. dedi. gene ġārşıma çıKsa. yā ... asıl vārdır, asıl millettir.

ADI SOYADI	Arife Şen
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Olukpınar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 17

KÖYÜN YEMEKLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

şepit yaparın, yuka yaparın, şey muftakTā. tabi yemek yaparın, devāmlī muftakAñnadacāsak. yokleşberliğı añnadacāsaK onu söyleyin. şepidi saÇ vādır, saçı atarısocağıñüsdünē. senidi vādır, āltına ocağı yakarıs odunū. senidinēn bōyle yazarıs, āynı görünüyō bazı televizyonlār tanıyısāñ bōyle yazarıs açarıs böyükÇenē, bu kesim şepid iderıs. bu kesim, beyāz gār gibī. ōndan sonā dūreriS, gatlarıs, **5** basarıs tekneē. o bitēsiyē yenir. o bitince bi dahā ēderıs. yemek fasille yaparıs. çorba, efēndim hamıraşī. işde būnnañleşberin nesi vārsā bunnarı yaparıs muTFakdā, çocuklarımızā yedirıs. bükme de yaparıs. çok güzēl gatmēr yaparıs, gātmēr yaparıs. āh kēşkē bi vaktiñiz olsa dā yāpiversek de yēseñiS. bi geldiñizde yapiverelim de bi yeyiñ. gatmēr yaparıs. işde būnunnān nē vārsa ālimizdēn gelir. **10** hēr şeyi allahıñizniynēn yaparıs. hēr şeyi yaparıs.

BÜKMEYİ NASIL YAPARSINIZ?

bükmeyi efēndim büle yaparıs. haşhaşlarıs. senit derıs biz sufra derıs, sufranınüsdünde yaparıs, haşhaşlarıs, gatlarıs, gatlarıs, gatlarıs. āynen şōle, şu el tertibi yaparıs. onuñarasınā pate görsuñ, peynir görsuñ, onnarı gatlārsiñ āynı mērcimeKgörsuñ, gatlārsiñ, Tēpsiyē döşersiñ, fırına sürersiñ. kesēr güçük güçük **15** şu ēl tertibi. hatTā da göstereyin, göstēr, görmeküstērsēñ bükmeyi. ordān bişiriz. işdē yeriz çocuğumuz, āvimiz, misāfirimiS yerıs. inēk sağarıs, süt bişirıs, peynir çalarıs, yoğurt çalarıs.

KIŞA HAZIRLIK YAPIYOR MUSUNUZ?

evet, tamām vār, vār, vār. şindi gış mevsiminē ēñ başdan pēynir yaparıs, arTdān tārana yaparıs, fasillē gurudurıs, efēndimişde badılcan gurudurıs. konsērve **20** yaparıs, fişne gurudurıs. konservesini bi āyrı, gurumasını bi āyrı. tūrşu mūrşu işde gış hazırlığımız hēr şeyi yaparıs.

TARHANAYI NASIL YAPARSINIZ?

tāranayı yoğürdu süzdürüz kesedē, süzük yoğürdu goyarıS tēncereyē, onu üstüne gatarıS. āynı hamır yumūr şeklīnde yumurrūS, hamır gibi yumurrūS. sāde bi kısım būdāynēn yapār, bir kısımunnān yapār. bayā ekmek yapılanunnān yaparıs, çok **25** güzēlölür. çok güzēlölür. tārana un tāranası dediñ mi onu yāni ovalarıS, yazarıS bōlē gurudurūS. gōyārsıñun şeklīndē durū gālī. bi sene yē onū. gışa hazırlık būnnār. kēkini, biberini, sarımsānī, tavuk suyunū, dāğdān gelēn kekiyi ovalarıS gurudurūS, un şekline, āynı un gibi ēderıs, içine gatarıS, güzēl kokār.

RAMAZAN ADETLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

İramazān gelirkene guzūm, şindi pekōñā pēk fāzla hazırlık göstērmeyıs. yāni nē **30** vārsā şeyimizdē, muḥfāmīzdā onū yaparıs, muḥfāmīzdā hoşaf yaparıs. İramazana ēkseri hoşaf yaparıs. şindi çāy ādetōldu, çāy yapıyıS. ēkseri çāy yapıyıS. būkmē, gātmer, bōrek bu bēlli gārī. ēkmēk türü çok. şēpit, hēr çeşidini yaparıs. şēpit sevēn şēpit, būkme sevēn būkmē, gātmer, bōrek. bāzī çārşı ēkmeyi getirıs. İramazāndā. çarşıda hanı fırınnādā. fabriğā şey, amān neyise ceyrān fırınnādā. **35**

SERBEST KONUŞMALAR

yēmēk dışında guzūm hayātımız tebi birāzallah gabūletsīñ zorluyō yā. zorlasa dā āynı tempoyā devāmēdiyiS. āynı işimizē devāmēdiyiS. āynı çünkū bizlērileşbeřiS, duracak hālımız yōK. zōrluyō, tabi susuzluK, hārāret veriyō. çok zōrluK veriyō. allāh gabūletsīñ. āynēn dutuyōS. e gēce gakabilsek gakıyōS, gakamasaK da hiç gakmadan dutuyōS. tabi oluyō yā mējbur gatlancaK, her yanı **40** birāy geliyō. birāyā gatlanacaS. yā ölümōmār. türkū gibi, türkū gibi olur. başımdanışdı çok geldi gēşti. çok sıkıntı çēktimōmmā başgası pek añnadamān, türkū gibi olursa añnadırın. müzik gibi, müzik gibi. nē bileyim. nē dēyim adālet nē deyim.türkū gibi müzik gibi dēyēyim mi, ayıPōlmāz mı.

çöcuğūmon tāneydi. dört denesi o dūnyadā āltısı bu dūnyada. bizim deyilōallahā **45** emānet. dört tānesini ünüvēste okuTduK, allāhıñiznīnnen. iki tānesi biri ēñ güçüğünnen ēñ bōyük, kōyde burdā. bizē dört tānesi işindē. biz de āynı mūcādelemizi yapıyıS, elimizdēn geleni gene āynı.

māsāl vār, çok dā. bu ānda hatırim da gālmadı. vār çok, olmā mi.

dāğlar seniñ nē garānlığōardıñ vār. **50**

fîlân dèyivêrsem, o gadârlıK vār.

lâle, sümbül boynuñ, eymiş derdiñ vār.

dâğlar seni delik delik delerin.

işde bôyle vār dêrsem eyêr. bôyle ... şeyi. işde bu gadârlıK vār bişeylê de hani bi ânda pek hatırlaman. çünkü yörgunum, acıK, yaşlılıK var. yaşlılıK var. **55**

bu gadâr çocuğu guzûm bak, sıkıntılarımı söylêcêsêm çok sıkıntı geçirdim. söylêcêsêm çok sıkıntı geçirdim. günnüyê gidêrdim. bubaları tabi fâzla ileri geri gitmêzdi. hiç yan gelirimiz yoğûdü. hiç çalışanimiz yoğûdü. sâce toprağı ekêrdik, topraK, galdırıldıK. tòpraKTan bôyle ellerimiziñ, emeğinen, bi o hallêrde işde idêrdim. bân günnüye gidêrdim. êtmek gazanîrdım getirîdim. neyişe bôyle zamân **60** bunnarı okuTduK. âllah haK yânda zâyi olmasın. cânâb-ı allah, allah bêlki bunnarıñ yüzü hürmeti bizi de affêdêr. çok sıkıntı çêktim. yani saba, gadâr yatmadım günner, öldü. onnarıñ çamâşırını yıKa, onnarıñ, işdê bilmêm yemeyini hazırlâ, yemeyiñi. bunü çeken, insannar bilir. çekennêr bilir ya. demeye de allahdan hayâ ediyon yâni bu üç günnük ömüre, bu âvletâ bêlki bunu söylêrsem yâni hatâ mı **65** söylüyom yoğîsa derim bi dê. yâni hatâ mı ediyom yoğîsa. olmâz mı, tamam, şikâyet, etmiyon, yâni âKşama gadâr, ediyôn ya. gırda çalışırdım, çapa yolmâ efêndim da, odün daşırdım saba, gadar bunnarıñan, uğraşırdım. ayakları kokutmâzdim. têrli çoraP geydirmêzdim ... meydandâ, şahitlerim cânı şahitlerim. yâni bu gadar mûcâdelem varıdı. allah bana ôyle hâzımı vermîş. âynen de bu **70** hazım gidîyo. yalnız gücüm gâlmadı. âynen bu hazım gidîyo. allah herkeşe iyilik sabır vêrsin. allah, ellere düşürmesin. allah sizleri de bağışlasın cenâb-ı allah.

işde türküm vār da şindi ayıbıma geliyo.

yüce dağ, yüce dağ başında iñdiremedim,

yönümü yönüne döñdüremedim. **75**

yüce dağ başında bir ulu gâvaK,

gavağîñ dibinde gül tabaK tabaK,

güzeliñ goynunda têt, olur Sabâh,

çikiniñ goynunda sôkmüyör şafaK.

bôyle bi şeylêr var. daha çok, gâli. yeterse yetti. **80**

ADI SOYADI	Elif Şen
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Olukpınar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 18

YÖRENİZDEKİ ADETLERİNİZDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

bizim eveli yörelerimizde şöyle âdet idi. gıza gidêrlêr, düñür olullardı, bitirilêdi, başlık kesêrlêdi. öndan soña düğün ederlerdi, alıllardı. yemek bişirilêdi. gazannarınan yemek yaparlardı. mêmeketiñ adamını dâvet ederler. yoğururlar, bişirirler yerler. düğünnen gelin alırdıK biz eveli. gene şindi de aynı devâm ediyosamma. aynı gelenek devâm ediyö. bizim yûrelerimiz öyleydi 5 eveli. şindi de öyle. aynı gene öyleyiz baK biz. yemêk mi. yemek eveli, dögme aşlar olüdü. alacaş bişiriydik. alacaş dedik dögme. buğdaydên, buğdaydên, buğdaydên bişirilêrdi. dâTlı gatarlardı. şindi önnar kaktı. şindi pilâF, nöhut, hoşâf öndan soña bamyâ, yâyla çörbası, tatlı yapıyolar şeylerdê.

KINA GECESİNİ NASIL YAPARSINIZ?

içêrde bân şimdi baş öğêrler, bizim kına gecesine başladık mı evelâ gâlin gızı 10 oTurdurus. baş dilimi deriS. Çembêr, parâ şey hep atarıS böyle öñüne ârdına atarıS. baş, baş övêrler. hê işde dêrler gâli, gıs çâğır.

çâKdılâr gazân daşını,

vûrdulâr pirinç daşını,

övdülêr gelin başını.

15

diyerek türkü çağırılâr. geliniñ başını övüyolâ. hê başını yâKmıyolar. gâli böyle yaKacaklar kınayı gariyolâr, böyle eline, ayağına kınâyı yaKarıS. anasî, âKrabası gıza sânilirlar, âğlaşirlar filân yaparlardı bi şeyler. böylelikçe kınayı eline, ayağına yâKar, yâTırırıS. şindi onda o kınâyı yaKârken öynamâzla. hâ ağıt, âğlaşirlâ böyle ağıt yaparlâ. böyle edêrler yâwrum işde. böyle edêrler yâwrum. şimdi yâwrum 20 kınayı birisi garâr kınayî, ikisi başını övêr. böyle övêrler, ağıT edêrlêr işdê.

gâynanam şöylê kütük gibi

gāynanām bōyle çağırılār
görūmcelēr yağızolur.

ōyle bi şeyler dērler yāwrum. tabi bān yaşlıym. āKlīma gelmō ki bān nēdeyim hē. **25** ... būrda deyecēn nē var, adam gēlmiş. bān gibī, sēn gibi bi denesi gēldī. şeye çīKtıK. Pazār yerinde bizi televizyona çektilēr bōyle bizī. kimimiS gātmerētTi, kimimiSōynāşdı, kimimiS tūrku çağīrdı. herkeş bi şey yāpdıK. ō bu da öle bi şey ya, tabi bānimāKlīma gēlmiyo yāwrum, çoğū gēlmiyō. tabi yāşlāndım bān.

bānim mi. bānim çocuKōlmadı. yōK bunu evlāTlıKōdīndim bān. şonu, **30** gāynımıñ şu, şu gāynımıñ. ondan dā ūş dāne çocuKōldu. ikisi ōğlan biri gız. eyi, kötü bān de onnarıñ yanīnda işdē vaKīdımı geçiriyon. şō gelinim, bu ōglum, ōğlum gālī. ōnnarıñ yanīnda bān de günümü geçiriyon yawrum, nēydim, nē yapáyım.

KIŞA NASIL HAZIRLANIRSINIZ?

kışa hazīrlıK mı. tabi var olmāz mı. herkeş tārana gārdī, fasīlle galdīrdı. būlgurētTi. ununu üyütdü. her şeyimiz var. gışa hazīrlıK tabi var, olmāz mı. yemek, pilāv **35** bişirīS, tārana bişirīS. işte gālī fasīlle bişirīS, elimizde nē varīsa. mēşur yemek būnnarēdērler. he bu dediklerimi yapārlar. kāndi şeyimizden gāldırīS bunnarı. arāzimizden gāldırīS. kēndimizden yaparīS bunnarı. satınālmāyīS. ha ālmāyīS, kēndimizden yaparīS. ... nāsı, sizāyileleriñiz nāsı bibēr gurudūr, dōlmalıK yapār. bīz de āynı onnarı yaparīS. hē bīz de yaparīS. yalīñiz bizēkēr de yaparīS. eker he **40** ekēr de yaparīS. hē hēr şeyi kēndimizden yetiştir bizim bu mēvsimde ekēş. hēr şey olūr burda her şey. patatēs de olūr, fasīlle de olūr, tomatēs de olūr. buğdáy da olūr. buğdúyı un üyüdürūs. goruzāvimize çoKcanā. hēpimiz hep bi şeyleri yaparīS yāwrum.

MUTFAKTA KULLANDIĞINIZ KAPLARI SÖYLER MİSİNİZ?

bişirdiğimiz ... gaplarımız mı, ē vār gabımı, haramımız da vār çinçimiz de vār, **45** çatalımız da vār, kaşığımız da vār, kēpçemiz de vār, kēvgirimiz de vār, hēr şeyimiz vār. bizīm de var. çinçimiz, çinçi kaplarolūyo yā, gaplaroluyō. he bīz de çinçi derīS. biz de ōnnarı gullanırīS. bizīm de ōnnar var. çinçi ... biziz de ōyledir yāwrum. gırılmāS çinçiler. gōrsūñ bi.

inēkleriS vārdır. inekleri sağārīS. pēynir çalarıS. yoğurt çalarıS. hēr şeyi **50** kēndimiz yetiştirīS, bizūretirīS. buña çinçi derīS. hā çinçi derīS buña. muTFāmızda bu kāplar

vârdır. ha kēndi bu satın_alırs. hā bōyle satın_alırs. sırsı dōküp şunnar hā. ha, ha sırsı bū. şu gararan yēr. sırsı dōkūldū deris.

EKMEĞİ NASIL YAPARSINIZ?

ekmēk mi. şepit yapars, kumpiri gāynadırıs. hā şeyde çekeris makinede. hamırın_ıçine gatarıs. mayayı da gatarıs. hamır da gağar, tēknede yumururūs, **55** yumururūs bōyle, bōyle tēknelē vârdır. yumururūs, fırına götürūs. beş, om_beş yirmi tâne edēr geli ävimize goruS. bir hāfta gidēr, üŞ gün gidēr, bēş gün gidēr. kāş gün gidērsē. adamına göre ... somun_ekmek hā. şepidi dē yoğurūs. saçı at, saş deris. bōyle bōyle şeyler vârdır. ältına ataşı yaKarıs. ōrda şepiti dē kimimiS_eder, kimimiS de bişiri göruS şura. bōyle bōyle yığarıS şepidi dē, ōyle yeris. sürēr, İramazannıK **60** da çok yapars, bōyle bōyle yığarıS. ramazmānda tepsiyile bükme yapars mercimēkli. gātmer yapars. bōrek_açarlar, yağlı. ramazānda da yapars. yapars yāwrum bız dē. bız de ūyle ederiS. şey_ettik dē öynadık bilenē bōyle ēvlatımsıñız ... teretedē. hē sōrdulār bana. kaş tene geliniñ vār ded'i. bi tâne dedim. eyi mi geliniñ. eyyi. kaş tene çocuğu var. ūş tâne. geliniñ saña baKıyō mu. çōK bakıyo **65** mēmnunum dedim bān hē. vallahā ūle dedim. bu bānim gālinim.

HATIRA

baş_öğretmen_ōkūla āldı, gāştı ... diyē. hamidiyē gōTdük, annemden sāKlı. ēskişehiriñ hamidiye köyüne gōttük. om_beş gün gāldıK_ōrdā. gāldıK biz. üç_ārKadaş_ıdıK. bir_ō ērkek ikisi gızı. ōrda baş_öğretmen ba_ā hāşlığımı vērđi. ōrda gāldıK. ōrdan durukan om_beş gün sōñra bubām İramētlik gēldi. bāni ōrdan **70** çāldı, gāştı. şindiye bān de okıyāydın ya bi ebe çıkārdım, ya bi doKtur çıkārdım, ya bir hākim çıKa, emēkli olūr çıkārdım. yalñız bubām cahillik yāptı, getti bāni. ya, yā ōyle etti. bubām_etmēyēydi bān_ōKurūdum yā. yirmi sene, yirmi bir seneye bāsTı. seksen bēşte öldü beyim, evet seksen bēşte öldü. çōK_ıyiydi. nērdē şeyi, dēhā şu tarāfdaKı beyim. vallāhı bubām biz çōK_ıyiydik. çok çok dahāyētli yaşadıK. ōyle **75** hiç cāzgırlığımız_olmāzdı, ammā tāKdir, tēcēlli ōlmadı. nēydiceñ_ışde. ēyiydik yā.

ADI SOYADI	Emin Şen
YAŞI	42
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Olukpınar Köyü (İscehisar)

Metin Numarası: 19

DÜĞÜN VE YEMEK ADETLENİZİ ANLATIR MISIN?

şimdi var yā, āskiden ē bēlki siz de bi yerlerde gōrmüşölabilirsiniiz çok geziyosāñ. ē bu bulgur vār ya bulgur, buğdāydan yapılanö bulgurdan yaparlardı. onuñiçinē üzümöatārlardı. yani bikaç çeşit şeyöatar, nohutöatārlar, üzümöatārlar. bu türlü şeylerden birāz da içine tātli gatārlar. şindi ismi deġiştī onuñöaşüre öldü. aşüre aş. āskiden, āskiden bürda, āskiden burda çok mē'sürmuş. aşırı mē'sürdü. şimdi **5** yapan yoK, yapān yoK, hiç yoK. bi de bū şeylerde yapılyōr. meseġā belirli bi zamannārda yapılyō. yā aslinda şo daöā iyi annadır bāndēn de. hē bizim köyde düyünnērde genēlde cumā günü başlar. cumā günü kendi köyümüzüñiçi dāvetölür. köyü kōmpile dāvetöedērsiñ. hērkese dāvetöedērsiñ. bu köyüñiçini kōmpile dāvetöedērsiñ. hayır gelmeyenölürsa gēlmez, o kāndi isteġine baKār. meseġā **10** adam kīrginölabilir. bēlki gēlmeyebilir. amā kırginöolmayān da gēlmeyebilir. o da meseġā cumārtesi günü katılır veyā pazār günü. pazār günü büyüköihtimāl katılır. gālinöalmayā gidērler. o da şōyle, cumā gün yemek verisiñ köyüñiçine. cumārtesi, cumā günü aKşām bürda ēylence olur. köyöarasında meseġā başKa köydēn de gelenölür aKrabān gelīr. onnārdan faġān ēylence yapārsiñ. hayır, hayır āyrı bīzdē **15** āyrı olur yāni. bīzde bi arada ölmaz yāni. daöā öñce dē āslında nē kadınöerkeyi, nē ērkek kadını gōrmüyodu. gerçi şimdi oyun yoK dā ērkekle kadın arasında oyun yoK da ērkek de bi mınTıkada kadīn bi mınTıkada sōhPetlerini yapārlar. yani bōyle çālgılı olur bizim düyünnēr genēlde.

HATIRA

bānimöāmcamölur aslında kendileri dē. bānimöāmcamölur. bānöevlatlıġım **20** bürda. ö köyde çōK hīzlı, o köydē çōK hīzlı sözü geçērdi yāni. herkese yāni dediġini yaptırān kişiydi gērçekten. gērçekten köyde her dediġini yaptırān kişiydi. çok sözü geçērdi. çevrede

de çok sevilir ve sayılırdı. kendisi cambazlık yapardı yani hayvan alıp hayvan satardı. o insana da cambaz dèrler bizim bu yörede yani. cambaz diye geçer. koyun, keçi ondan soña sığır bunnardan alır satardı. yani bu çevrede **25** tanımayan bu iscehisar çevresinde tanımayan yōKTu. çok, çok tanındığın bir kişiydi. cambaz ahmet dediñ mi herkes tanirdi yani. bu çevrede tanımayan yōKTu yani. o zamanın zamaniñda. hızlı da alış veriş yapardı yani. gittiği yerden bilmiyorum yani iki yüz tane, yüz atmış tane, yüz otuz tane goyünsuz gelmezdi. hem de parasız yani. alı almak şartınan. kağıtsız, şimdi mesele senet yapılyor. bi ufacık da bi **30** şey alsan senet yapılyo. o zaman senet falan yaptırmazdı. böyle bi kişiydi. sözüne olduKça sadıktı. yani mütlaka bu gün söz verdiyse bu gün o parasını ödiyecek mütlaka, böyle bi insandı. çok sözü geçen birisiydi. bu yaklaşıK on yıl falan da köy azalığı yaptı yani. bir zaman anavatan vardı. iktidardaydı o zaman, yeni gelmişti. he, he o zaman delegeydi. ankarada falan çok tanıdığı vardı. çok milletvekilleri falan **35** sevardi yani. çok tanıdığı vardı. bu kadar değerliydi yani.

GÜNLERİNİZ NASIL GEÇİYOR?

yâ biz ileşberlik yapıyoruS. ekin ekeris, buğday, arpâ, çavdar gibi şeylerden ekeriS. onu galdırırıs. hayvancılık yaparıs. çavdarı mesele yemle değışiriS. veyâ buğdaylı olursâ un yaparıs yani. bu ihsaniyedè ondan soña handa normal deyirmenler var yani. yok döğèr başka, han başka. bu he askişehire bağlı yani. o döğèr o tarafta **40** yani. o ihsaniyeniñ oluyò döğèr yani. ileşberlik, hayvancılık yapıyoruS. sığır, koyun gibi şeyler yapıyoruS yani. kurban bayramında genelde mesele çevreye hayvan götüren kişiler olur. mesele bân kendim de götürüyorum. mesele izmire gidiyorum. izmirin herangi bi bölgesine burdan, nakliyatla araba tuTuP besledimiz hayvannarı. bân danacılık yapıyorum ekseri genelde yani dana götürüyorum. **45** yaklaşıK on on iki senedir sürekli gidiyorum yani izmire. orda hayvanı kurban gününe gadar yani satıyòS. hayvannarı dağıtmıyoruS yani. bi miktar para alıyòS, mesele herangi bi kişiden bi miktar para alıyoruS. kurban bayramı günü de kombine hayvannarı dağıtıyòS.

ADI SOYADI	Kazım Kartal
YAŞI	86
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Alanyurt Kasabası (İscehisar)

Metin Numarası: 20

ALANYURT KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

efendim bôle faKat bôyüklerimiñ sizîñ gibi âlim çocuklarıñ yanınâ sôzlerini diñledim, sözleri diñledim. faKât bu memlêket, âskî memlekêti disêñ de yakışır yani. âski zamanda burâ oturmuşlâ, mağaralârda gizlênmişlê, şu olmuşlâ. daha da yeniye gadar bilîrîm, pencereli evimiz yoğudu burda bizim. bân seksen_âltı yaşındayım. pencereli evimiz yoğudu. bôyle yaylaya çıkârdıK. yaylayâ gidêrken camlarımıza **5** açık delik vârisa üstü bazısı tepeden delik_olüdu. tahtayınan çakar yaylaya çıkârdıK. yayladâ üç_ây galîdiK. hidirellêzde çıkâr, gündönümüne dögru gelirdik, arpa fîlân biçilme_ê. malımız fîlân hep o yâna gidêrdi. elli hâne bawırdı köyü diyelekTen añıldını biliyom. çekirgeye gidêrdik. çekirge gırma, çekirge gelîdi bu yolâr bittikTen soñâ bu dağlarâ. çekirge gêldi. o çekirgeleri gırmaK_için her köyden ön, om_beş **10** gadını, erkek çocuk hêpsi de şey_êdereK elli hânedan bu gadar on gişi mi gêdi, beş gişi mi diyelêkTen başımızda olân liderimizi sıkıştırılârdı. e şimdi nè bileyîm dört yüz hâne fîlân vâ. adam gıtlığında dört yıl bân birâz bi muhtârlıK yaptım. e hemen üç_cüz yirmi hâne, üç_cüz otuz hâne çıktı. şindi bêlki dört yüzü de geşti ôrda, bûrda. bu gadârlıK bunu biliyorum. soñâ dârleme, toplama bu kôyler, ôrdan gêlmiş, **15** bûrdan gêlmiş bir_olmuşlâr, toplânmışlâr. başga dehâ bi şeylêr soracağınız varsâ bu gadar bunnarı sorun.

ALANYURT'UN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

şindi bi zamân hocam bizim bu dağlârda ağaç, odun kêstik, afyona götürdük. bi kile alamaSsaK ikî oKka, üç_oKka un alırdıK, ekme alîr gelir, çoluğumuzu çocuğumuzu bôle bikaç sene yonân gettikTen soñâ yedi sene vallâhâ gıtlıK_öldü yedi senê. **20** soñâ kömür çıktı, kömür yakârdıK dağlârdâ. onnâr öldü, bitti. çerkezlêr gêldiler. çerkezlêrden bışKı çekme, bışKı gôrdük tatâr bışKılarını. añadîñ mıydı. bôyle bôyle idâre etTik. bi yöl da amelelik çıktı, oraK çıktı. çayır kôyleri şeher_ônlerinde çayırlâş vâş ôrda. bôyük_ağalarıñ o

çayırlara, orağa gidēdik yevmiyēynen beş lirā, on lirā. meselā bōyle adamına göre oraK bişmeē gidēdik. ōrdan idāre olduK birāz **25** efēndime sōyliyeyim amelelik çıKtı amelelikten idāre ōlduK. sōña efēndime sōyleyēyim irişbērlük toprağımız verimsizidi, hālā da verimsiz. gübre şeyine birāz gomşularımız motor çıKtı su çıKtı. bız de motor filān yoğūdı. on üç, on dört dāne oda vāridi būrda. yōlculuK yapārken herif hāndan çıKtı mı būrda akşām ōldu mu būrda galīrdı. mērkebi dē, öküzüsē öküzüsē, atisā atsa galīdī. sabāhtan köyü **30** nerēye orāya bōylē birbirini idāre idēdi millet. şimdi motōr çıKtı doKsān çit dombay manda vāridi bizde. bu köyde baK doKsān çit, yüz seksēn tāne baK, atmış çift Te öküz vāridi. yüz yirmi tāne de o nē idē. diha bu dūnkü, dūnkü. cemālnen bānim muhtār ōldūmuz zaman lān. cemāl göçebeleri öküz çobānı tuTduk. godu gāştı, gēldi. bu musayi gētTik gārdaşılān şurda haKını yetirmeē on gün, yirmi gün gāldı. o **35** adam çOK uğraştı, zaptedemedi. vallā doKsān çit dombāy dēmek ne dēmek canım. sōña bunnarā dēdīm siz güdün iki gārdaş gorucuya haKKını size toplattırayın siz alın filān dedik, olūr dedilē, sabāh işīmadan amān kāzım emmi şu çift öküzü bi teslim al. bān ne yapayım dē kaç gün hayvanlar, bān gāli bi çobānlıKTan birer adam vāridi. ona dedim güdeyīn mi, güderim dedi. faKāt kimseye beş gurusı vermem **40** haKKımı bān tüm alırım dedi. tüm al dedik, vēdik. böylelikle yavrum, şindi ne çit gāldı, ne çımıK gāldı, ne goyūn gāldı, ne şey gāldı. elinde olān inek minek varīsa böylelikle idāre olup gidiyōz evlādım. dombaylār satıldı gitti. motor āldı herif, şu āldı, bu āldı. dombāylā filān gittī. öküz arabası da at arabası bile galmādı. on üç tāne filān at arabasınān şindi bi tāne mi iki tāne mi araba olūr **45** köyde. ceremānlār sattı mı halil. ceremānlā duruyo mū. bi de tımbılıñ oğlānda vār, iki çit at vār. baK doKsān çit, atmışTe dāha yüz elli çit yapār üç cüz tāne mal. onnar satıldī, motōr āldı. hergeş bişe āldī kendi kendine idāre ēdip gidiyo hocam.

YUNANLILAR BURAYA GELMİŞ Mİ?

āskileriñi bilemēyon āski zamanları bilemēyon tabi yonāndan evel ne yaparlarımış, ne ediyorlarımış bilemēyon. gelmiş, bilmiyom bān varımışım da varmışım da **50** fagat bilmiyon. bilmiyom vārmışım iki yaş, iki buçuk üç yaşında vārmışım bān. bān bilemēyon. bu köye ē baK orda bi gaya vā köyümüzün ortasında, şu dağda bizim asger var şu dağda. asger, bu yannā hareke hep yonān o yanna gitmiş, irahat vememiş burdan bizimki tak tuk, tak tuk. kapımıñ önünde diyō hemen tavuñ bōynundan vurdu diyo onu adam. bizim civcivli tavuğumuz varımış, añadīn mı vūrdu dēyō. **55** aman çoluğu çocuğu hemen içeri

āmıŝlā, aman ŝey olur diyelektan gece sabāha gārŝı çekilmiş gitmiş yōnān. bi gēce bŭrda yarım gēce hatta bi gēce de tŭm deŷil yarım gēce çekmiş gitmiş, fazla gālmamıŝ. hemen bu gada bu gada. geliyō bŭrda yepesinde gözünü sevdi im yarıyānı asger yarıyānı vallāhi ŝu dāğlarıñ űstŭ. ekmek yoK, ekini de bu ŝey etmiŝle, ekinner gündōnŭm zamānı ekini kelleyi tutuyola mutuyōlā, **60** gavurga edip ondan idāre oldulā, ondan sŭrdŭle bu cepheyi, onnār aŝtılār vallāhi. he yavrum bōyle gŭnler yaŝadıK yavrum.

BURALARDA MANDA VAR MI?

ŝimdi yavrum, çayırılık varıdı, çayır űldŭ. o çayırlārda dombay göletlēde yaŝardı, dombay yaŝardı. sōra oraya odun götürmeye götürŭken dombayımızı nērde sulu bi yer vā, oraya götürŭ islādır ter atadıK ŝey edēdik. hayvanı diñlendirme gibi onuñ **65** ona göre keyfini oynardıK. oynamasāñ ekmeyō o. ekmiyō o hayvanlār. bōyle kimisi büyük ağaç olān öküzŭñ gŭcŭ yetmez. dombay alırlar, dombay koŝarlıdı. çoK dombaylā goŝuldu. biliyoz. dāğdan ağır yük, o çamları filān sŭrŭmek sekiz doKuz metire, on metire ağaç sŭrŭttŭrŭn de getirilēdi. bōyle yawru, bu vaziyetTe ŝindiki vaziyete gēldi çoK ŝŭkŭr, bin ŝŭkŭr. baKām nasıl olā. allah pādıŝāh dŭzenini **70** versin. ŝimdilik de hŭkŭmetimiz yerinde oynayıP dŭrŭ. polis polili ĭnde çalıŝıyō, sayıncı sayımında, alımıncı alımında, belediyci belediyesinde herkeŝ, űğretmen okulunda çalıŝıyō, añnadıñ mı. her kim vazıfesi, dövŭŝ olmuŝ ŝey olmuŝ, herkeŝ vazıfesi baŝında diyo yā. emir verilmiş polis vuracak gıracak, korŭcak memleketi, milleti, ırzı, nāmusu korıcak polis jandarma bōyle yawru. **75**

KAYMAK VAR MI?

gāymak varıdı, gāymak varıdı. ŝōyle dombayli gāymaklar olŭrdŭ. dombayliye gāymağına husŭsi gaymak Piŝirmek içŭn kōz edērlē. bi gŭn piŝer onu gŭzēlcē ĩrtesi gŭn o gāymağı ŝeyden bi yandan ordān bi daha sŭt dōkēler, o da űldu mu, eyer űçŭncŭ edecek űlsa bōyle bi bārmaK gāymaK galin olŭdu. bi de saña goyŭn diyeyim goyunu. goyunuñ gāymağı da dēha bi baŝKadı. goyunuñ gāymağı űteki **80** gadar galın űlmāz da çok gŭzēl lezzetli olur. bilakis ŝimdi baŝaK zamānı bitti. goyunuñ bi goyutmaŝ deyiveriz biz, ŝindi sarıldı mıydı hemen onu ŝey edivē goyulur, goyulur. onu bōyle ŝey gibi sŭt űlmasa yāni, sŭt goyŭn sŭTŭ gaŝıgıñān buladı mıydı, o da goyutmaŝ deyiveriyōz ona da goyutmaŝ diyōz. goyutmaŝ bōyle. geçiniñki goyutmaŝ űlmaz geçiniñki olmaz. ineğini de ilk beŝinde ağız deyiveriz. baŝTan **85** ağız olŭ. ondan akıllı, essi gocagarılā olŭdŭ. buzdolabı yoktu gōysa bi yere bilmem nedir, ne, nesi yoK gōysa bi yerē, çapıdı isladırdı o ŝeye ağıza, çapıdı bōyle temiz

bi çapıda ısladı şurā seriverēdi, gurur atārdı sandığında. ineği sağamadı mīydi bi şey sūt müt, biri sūt vērdi mīydi onu ısladīr da sıKTırıverēdi. öteki ağız_olūyōdu canım ağız da gurutTu onu ıslatTı yā. evet yapıyōlādı. būzdolabına da goyōlā muhafazā **90** edēcek bi şeyler biliyōlār yāwru. her şeyi fen çIKtı. şōyle ne bileyīm, bilgisayar çIKtı, bōle bilēnlerden bilmeyenlēr öğreniyō yawrūm. erkeklerden yuKa yapān efēndime söyliyeyīm, bñrek yapān şeherlēde gıyāmet gibi köylēde olmadığına baKma. bñrek yapan efēndime söyliyēyim baklava deriz, onu sizler de bilirsiniiz. baklava deriz baklava olūr. efēndime söyliyēm bi de revāyi dērler, revāyi dērler. **95** revāyi de bi bambaşgadır o da, onuñ da dadı başgadır. onu bilirsiniiz onu sizlēr, memūrlār bilirsiniiz. başga da bildiğimiz bi şeylēr yoK yawrū.

MASAL ANLATIR MISINIZ?

şimdi masal her adama müyesser değıldi, bunū birbirimizden gapār onnarı gonuşūrduk. yāni şōyle misāl edērdik, şu vaziyete. ormānda en govvetli nē vār. ayı ile aslān var. afedērsini, onnarī kimini başgan yapārlār, efēndime söyleyīm, bāzı **100** āzgın kedilēr olūrmuş, bōyle bizi anladıveriydi ihtiyārlā. şindi kediniñ birine eveli, değırmenlēr gırlārda, dağılārda, derelēde, suyuñ ayāKlarında olūrdu. e değırmenlēde kedi bulunūrdu. değırmēnci bi yerden acık un_ālmiş, nöbetçi yoK, ekmek yapmış, onu yiyēcekken, kedi yimiş ekmeği. ālmış_eline değırmeniñ bi de kūsüğü olūr, şōyle gāldırmalı vūrmalı. değırmenciniñ kūsük, kūsük solluK deyiveri. ya yā zopadan **105** galīn, kūsük deyilēr oña. guvvetli bi ağaş takınca şōyle galdırttırmaya. o kūsüğü kediye bi vuruyō kedi dağa gidiyō, gocā dāğ. kedi dāğılārda ārslān kesilmiş, āslān kesilmiş. toplanmışlār, demişlēr yā bu dāğılariñ beyi olmuş. bunu bi davet edeliim mi ne yapalım mı. demişlē hayvānlā. fatma furman çelebīymiş adı. fātma furmān çelebi, kediniñ_adı ya. toplanıyōlār ayı bāl getiriyō, domuz patates getiriyō, davşān **110** havuş getiriyō, canavar guzu getiriyō velhāsıl-ī kēlām onār bi yere toplanıyōlā. lān buñā kim gider. seniñ_ayağıñ tetik tilkiye diyōlā. sen git diyōlā. çIKıyō yuKārdan fatma furmān çelbi. o da o dēyo. çocuKlār bōyle anārken gorKarlādı. hocam biz kötü şeyleri gonüşmāyā başladık, yararlı şeyler deyil bunlār ya. ne yiyōn neydiyōn. ulu dağıñ ulu keyini yıktım da onu yiyōm. filān yire dāvetlisiiniz ācele gel. amān **115** gelirse önüne nāsıl_ederiz filān. tilki deliğe giriyō, ayı çama çıkıyo, domuz gazeliñ_altına giriyō ya görünmüyō yā, bıyığı soludukça şey gıyneşiyō, çirk, çirk gıyneşiyō, ondān sōñra efēndime sōyliyeyīm, geliyō öteberi orda, gıyneşiverince şey domuz, domuzū fāre zannediyō. kedi bi salıyō ordān domuz pātlayınca añadıñ mī şey canavar şeye çıkıyō çama

çıkıyō, çāmdan efēndime söyliyeyim aşıağı dūşüyō, **120** bilmem canavar bi yere gidiyō velhāsīl-ı kelām ayī şey fatma furmān çelebīnen gōrkusundan her biri de bir yere çıkmışken dağılıp gidiyōlār eski vaziyet. eller ermiş murādına biz çıkalım gıradına. dērlērdi bunnārı. şimdi masal bizim abdil vādır abdiliñanası sōylērmış. başKa köylüdür onuñanası. o masalı çokıyi biliyōdu. iki gārdaş yola gitmiş, üç gārdaş yola gitmiş. sađa gitmiş biri, sola gitmiş biri, orta **125** yola gitmiş. sađa gidēn iyi olmuş. solā gidēn bi şekilōlmüş. herkeş birer tānē kadīn getimiş. öbürisi gider bi obür dünyāya geri iñmiş aşıağıya, bu dünyādan geşmiş, geçincē ōrda gelirkēñē ulu ağaş varımış. ulu ağaca yildā goca bi guş yuva yapārmış. bāzı guş geliyolār televizyōnda görüyorsañız boynundan gapıp gaçıyō bi şeyiñ, insān mı kedi midir ne gariñađrı. guş yuva yapmış yuKarıyā, yawrı çıkārmış. bi **130** ejdērhā gibi yılān çıkār ağaşta guşun yawrularıñı yērmış. ulān baKıyō bu delikānlı ōrda bi ejdērhā ōrda. vuruyō ağacı öldürüyō. guş geliyō baKsaKına ejdērhā ōlmüş. çocuđā diyō. ne dilērsen dile. bān öbür dünyāya çıkıcān diyō. bāna deyō cart dedikçe et, curt dedikçe su verisen böynuma biñdireyin seni çıKarayım deyō. bunnār masāl ya. çıKarayın seni deyō. o da olūr deyō.cart dedikçe veriyō, curt dedikçe veriyō. **135** yuKārī çıkārken cart dēyince et bitivēmiş. uyluğundan kesiyō. guşun ağzına bi dehā veriyō. guş alıp çıkarıyō. bunnarıñ mevzūları var, bi şeyleri vār, hakiki olaraktan insān dūşünecek bi mēvzūlār var. tabi tabi bi ders veri. sōñā gārdeşiniñ birisi bilmem bi şey yapıyō. arap lalası ađanıñ ō gettiği gariyī çocuklarıñı öldürüyō, bilmem şeyler çok canım böyle bi şey abdiliñanası añnatır. baK helē şey evet bu masalları da**140** anlatır. bu masalları da çoktur yāni bān de arzu ediyom bunnarı öğrenmek için. yāni üç gārdeş yola gidip, şuraya buraya gidip, biriniñ başına şu gelip, biriniñ başKa meseLā gız gavağa çıkmış āñadıñ mı kavaKtan. eđil kavağım eđil, doğrül kavağım doğrül. böyle masallār vadır.

BURALARDA YATIR VAR MI?

evliyā mı yatır vār. caminiñiçerisinde üç tāne yatır vār. bi de şu dađıñ tepesinde **145** varıdı. faKat her odalārda bunu evliyā olarak ta bunnārī şehit diye söylüyōlā. sözünü kesiyorum baK dēyō ku şu ulu küllüđüñaltında bān her zaman rüyāmda görüyom. bāni yatırmeyō bürda şehit vār deyō, onuñ için bürda şehit va deyō. e bu gocā mamül yük nasil galkacak, sen hakkından gelebiliñ. bān ancak vücütumu verebilim deyō, canımı verebilim çıkmāSsa deyō, çıkārsa bunu siz şey edin. bilmem bi **150** devirde ōrda şehit çıkıyō, çıkıncā padişāh diyō ku, be adam diyō ne istērsen iste sōyle verecem saña diyō. o da diyō

ku köyümüñ cāmisiniñ berātını, han cāmisi hān vārdır şu yan, hanıñ cāmisiniñ berātını, yapıltak cāmisiniñ berātını bu üş köyüñ berātını ver. bunnār bānim gōmşum deyō. bize uzāk geleliyō şeye deyo. berāti olmayan cāmide cumā gılınmāzdı. izin verise hatip geçēr cumāyı başka hoca **155** durār ōrda gıldırđdı. şimdi yasaķētilēr bunu. ne içün yasaķētilēr, her yere bi cāmi yapılmak ossun gibicesine yasaķētti bilmem. dināyet yapıyō bunū. bizlēr bilmeyiz. sōñā bi gadın hacıya gitti miydi bi evli nikāhlı olaraKtan gidilirmiş. ōrda şey olūmuş. onnarı fiġān gāldırđılār. bi de bū, bunuñ dēdēsi berāt getimiş, dēhā hālen de berāt būrda. nēre verdīñiz. nēre verdīñiz o berāti. hele belediyeymiş, belediyede **160** gālibā. faKat baK satınālmışlar dēdeñgilden. dēdeñgilden mōlla emmim hoca deyil mi o adam köy hocāsı o satınālmış. bi buzaġı inek vēmiş. yāni namāz gıldırmaķ için, cumā namāzı gıldırmaķ için bi buzaġı inek vēmiş, o berāti almış. berāt ta hālen dehā duruyō. geçēn sene duruyōdu.

ADI SOYADI	Ramazan Eroğlu
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Ayazini Kasabası (İhsaniye)

Metin Numarası: 21

AYAZİNİ KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

şimdi efendim ayazini tarihi hakkındā, tabi bizim duyduğumuza görē tūrisler geliyō, meselā daha bōne istānbuldan vesāire, kimi dēyo burā firigyalılā, şindi frigya şeysi oluyo dēyō vādisi deniliyō. e cenevizlilēr dēyō bī gelēn şey bura cenevizlilērden kalmış diyo. hā kimi de bura yontma taş devri, kimi de cilālī taş devri bōne, bunnarı hep dūyduk. e aslīnda bi de meselā dahā evelī bunnārdan dahā evelī semut kavmi **5** olan sālīh peygamberi gönderiyō allah o kavime. emirlerini teblīk ediyō. meselā, ey kavim allahıñ emirleri şudūr, geliñ allah sizi göyden ot edincek, arapça oT ateş, ateş inēcek sizi yakacáK, geliñ bānim endişelerime itā at ediñ. allahıñ göndērdi emirñameyi size bān teblīk ediyōm. hayır yā, ya sālīh sen gafadan atıyōñ. sen işte, sen işte peygamber deyilsin şōne bōnē inānmāyōlā. cenāb-ı allah diyōr kiniñ **10** cebrāyil gönderiyō. yā sālīh kayaya emir et dēyo. kayadan bi potuk deve potuđū inīliye inīliyē doğuracak dēyō. onnara bir mōcize göster dēyō, ey kavim dēyō, mādem bāni şeyci diyōñuz yāni büyücü, cazıcı diyōñuz, geliñ dēyō bān size mōcizeyi gösterecem dēyō. kayā, topluyō kavmi. ey kayā bir deve potuđū doğūr dēyō, yavrulā dēyō. gayā inīleyē inīleyē bi dēnē deve potuđū doğuruyō, o bütūn gavmiñ **15** gārşısında. hāzā sehribāssıñ, hāzā büyücüsüñ diyōlār, yine inānmāyōlā. ne yāptıysā inānmıyō. geliñ dēyō allah sizi yakacak dēyō. āltı ay şey sōñā yakacak dēyō etmeyiñ tamam dēyō. mādem allah bizi yakacaksa seniñ tañrıñ biz de kayaları oyarız, içine gireriz, gurtarız yaKamızı. o zaman girişiyōlār kayaları oymaya o gavim. cenāb-ı allah da peynir tuluđū gibi gayaları sert maddeleri yumuşadıvermiş, oymuşlā içeri **20** girmiş. ey sālīh hadi tañrına sōyle de bizi yakıñ gālī demişler peygamberē. göyden oT inđiđi zaman bütūn içerisinde simsiyāh hēpsini kömür gibi yākmış. şimdi o mağaralārdaki siyāhlık tā o zamāndan galmāymış. kimi dēyō işte şeylēr göçebelēr, çingenelēř ateş yakmışlār dā hayır bütūn mağaralarıñ hēpsi nērde gōrdüysem bān simsiyāh. tā o zamānda mōcize galıyō baK bū yirminci asıra gadar gıyamētīñ. sālīh **25** peygamberiñ kavminiñ şeysiymiş bu mārālā. ama ondan sōñā yontma taş devri gēlmış, cilālī bilmēm vesāire neyisē firigyalı gēlmış, gavim gavim yüz yirmi dört bin

peygamber geliyodu bu dünyaya. meselâ allah gönderiyö her gavme bi peygamber gönderiyö. meselâ bänim bû okumadığım duyduğum âlimlerden hocalardan böyle siziñ gibi gelên şeylerden duyduklarım bündan ubârettir. şimdi ise meselâ buriyâ türisler **30** geliyö, buralarî bakıyölâ, filimini çekiyölâ, yazıyö, çiziyölâ. bura şindi firigya vâdisi dèyölâ şindi. firigya vâdi yazılı şeylerde. meselâ, köyüñ girişlerinde çıkışında ondan o eserleri yazıyölâ. işte firigya vâdisi şu gada kilömetre. şey kale varmış bu Tepeniñ arkasındâ biz avdalâz galesi deriz. onnâr da meselâ o galeniñ delik deşik yâni dört gatlı binâ gibi her tarafı delik deşik. örda şey yaşamış yâni hükümdâr yaşamış. **35** evet şindi bu hükümdâr örda yaşamış. onuñ kârşısında bi de gızıldâş, gızıldâş deyölâ, onuñ orâda bi mârası varmış. hê galeniñ arkasındâ kiremitlêr vesâireler o demiriñ katarası filân görünüyödu şindi. o hükümdâr hattâ biz onuñ kabrini top yeri deriz. yonân top gürmuş onuñ altınâ, dağın âltına bônê. binâ gayadan oydürmüş üstünü doldurtturmuş oriyâ şeysini, gabrini gömdürmüş. zamânile daş gırârKan bizim köy **40** bu patlayınca gabir meydâna çıktı bônê. hatta duruyö örda. he müzêye haber verildi, müze geldi baktı, göntürol etti. içinde ne vârisa heykel vârimiş, vesâire onnarı âldı gitti, müze. he üstüne yine yonân top şey etmiş oriyâ, top yerleştirmişimiş yonân işgâlinde. şindi oriyâ top yeri dèyoS biz meselâ. top göndüğü için top yeri deñiliyö. âltına da o gavim o kırâl oraniñ böñe öydürmüş, toprağıñı âldirmiş ve ana **45** gayâyı bône bu âv gibi gâzdirmiş oriyâ. hattâ bi de boyaları da silinmemiş. dâ' onuñ gabrini maketiñi oriyâ köydürmüş. üstüne bi yol döldürmüş, bône iki üş metire kendi kabriñi. şindi oriya da gidip görseñiz açık ora geziliyö. türisler geliyö bakıyölâ. hâ o galede de yaşamış. yâñiñiz bû galeniñ etrafında o zamânıñ bérindê gatır vesâira hayvanât dış yanlarına gayadan oyma, meselâ ahâr, gayadan oyma toKa yapmışlâ, **50** oraya bağlama kırt tâne. e bän bütün çocukluğumuzda örda yağmürda, yaşTa siper olüduk. hayvân otladırız biz cocuKken bahariñ. hiş fârKına vârmıyoz, hattâ şey öynarız sâKlı saKlâmbaç saKlanırız bulamazlâ birbiriñi bu gadâr bône muâzzam. duruKan birgün bolavadından bi mēmet ali isminde bi adam geldi. bolavadinni ... dèyöla. tabi başka yerden tâvsiye edilmiş bâni buldu. dedi bürda bi kale varmış **55** dedi. onu baña bi gösteri misiñ dedi. göstereyim dedim. tam siziñ geldiñiz bu vakitler kim gēlcêk. şindi yetişemeyeceyiz, yetişiriz de. sabâh gidelim dedik. yâttıK sabâhleyin gittik. bu galeniñ bi etrafında girt tane gatır toKası olacak, girt yemliK olacak dedi bu. e tamâm bi geldik haKKaten bi sâydıK, bän baK elli âtmış yaşıma girdim dâ o toKalarıñ ne oldünu bilmiyöz, tabi biz köylüyüz. haKiki, bu gıralıñ dedi yaşadı adamıñ **60** hayvanâtı bürda girt tâne bağlanmış. toKalarıñ yeri belli, gayada oyulü,

yemlikler tabi yemliklêr gırılmış vesâire. yâni gayayı oymuş da buriyâ hâyvanı bāğlamış. ha biz toKa dèyoz ördan. bu galeniñ dedi depôsundâ dèdî gırt gatır yükü altın vār dedi o adam. gırt gatır yükü âltın var dedî. ciddi bône. ē nası ölcâq. buñu ded’î îstâbullu bi ėrmeni şeysi dedi. harıtası onuñ elindē dedi. gēce dedi ciPinnen gelēcēz dedi, burayı bulacağız **65** dedi, seni. bān dedim o zaman bān imkānı yoK. bān sizi muhāfaza edemem dedim. amā emin eşgāre dedim, devletiñ izniyle olursa dedim, meselā gazılsıñ devlet iyāde efēndim. bān gızliyemen sizi, gusura baKmayiñ dedim. o adam gidişi öldü. bi dā onnār ne gēldi ne gāzdıla ne ētti. burası āynen bōyle duruyo şindi hocām. yâni onuñ añnadıñı bu dedi gāvimiñ dedi bu şey galeniñ şey ambarı şesinde gırt gatır yükü âltın vā **70** dedi. hā onu da meselā bi papāz rum, rum papāz gonuşūrmuş. ayāzma şehriniñ hayvannarıñ nalī âltın mı māden mi derimiş. öylēyse da ā hazineleri bulamadılā derimiş. he māden dedi demir oluyo yâni. âltın hazinelerini bulamadılār dā dērmış. bürda meselā bu adām da bān asgērden geldikTen sōña, bān asgerdē, elli beşdē asgerdeydim, elli yedi de gēldim. bu atmış beş, yetmiş sene aralarında o adam **75** gēldi. bi dahā da ne gēldi ne göründü, heş bu şekilde. çoK bōyle geliyola, harıtasını alıyolā. bilmem ne bileyim bu şekil yâni hocām. işte bu, yâni āvdalāz dēmek yâni o tārıların arāziniñ adına āvdalaz demişlē atadan dēdeden. bız de āvdalaz kalesi diyöz. he metropolis şind’î ayāz iñi yâni. bu iñneriñ adını alıyo. he ayāz iñi, iñneriñ adını alıyolā onuñ için ayāzin kalıyo yâni. evet, he hē, ayāz iñi. çoK efēndim bu köyüñ **80** ta ... şeyden tā gayaların nāhiyetine gadar mağara bütün, hēpsi mağara, mağara. şindi baK bizim dēdelerimiz ortaasyadan nērden göç ettikleri zaman bu mağaralara sığınmışla, mağaralara girmişle. ondan sōña üredikçe ileri ileri yayılmışla. şindi burası sit alanı oluyō. cāmiden bu yanı sit alanı yasaq bölgē. bu bütün köyüñ yarısı sit alanı. öteyāni sērbes. şindi bu yanı nē ettiriyölā ne yaptırıyōla. bu şekil duruyō şimdi. **85** tōrizim bakanlığına. evet işindj bu köyüñ içeresinde hērkesiñ ahırı var, ondān samanı var, ondan kileri var vesāire o zaman dēdeler gönmuş. bi yol köy üredikçe üredikçe epēyim bu yānna cāmi aşşaği karşıya ayırmışla yâni bu şekil. işte ayazin deñiliyō, iñliye iñleriñ mānāsına alıyo işte mağaralarıñ, ayāzini bizim bildimiz bu gadar yâni hocam. yanj bānım duydūklarımı biliyōm bān okumadım tabi. tārīh okumadım **90** vesāire beşinci sınıf vesāire okumadım. biz üç sınıftan mezūn oldūK. onnār bizdēn sōñā beşinci sınıf kurūldu. biz kırtıkidē okula girdik meselā. iki senē üç senē okuduk, ondān beşinci sınıf icat öldü gālī köylere.

AYAZINI'NİN ADETLERİ, GELENEK VE GÖRENEKLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

buranın gelenek görenekleri bizim çifçiyiz mesele. ondān sōña ōrmanda kōmür yaKardıK, ōrmandan idāremiz olūdu. işte tarlalā, ārāziler haşheş, buğdāy, ārpā **95** mesele bunnarı ekē, bōyle idāre oluyōduK. şindī ōrman kapāndı. kōmür yasāK olūdu. bu sefēr daş icāt edildi daş. şu cāminiñ daşı, imāretiñ cāmisini yapmaK için bi şükürü ustā denen buriyā gēldi. burayā daş ocağı āşdı. o imāretiñ nē şey mināresi cāminiñ bütün daşları burdān gitti. ondān sōña daş ocağı açıldı. bu imāretiñ yapılışda mesele tārihi var. şindī bū bēlki de kırt beş ēlli sene arasında **100** herāle deyil mi. ya yā cāminiñ taşını o āskiden yapılmış dā dış, afyōndaki dış yāndaki taşlarī yuKārdan aşşağı bi tane dāş çektilē. bizim buranın taşını orayā soKa soKa yuKārdan aşşağı ēndirē ēndirē yāptı gēldilē bōyle. evet şükürü usTa denen de būrda daş gırdı. afyona sēvkettilē. şindī dış yanındaki o daşlā būrden gitmiştir emmē gırt beş mī ōlcāk ēlli senesi mi bu tārihlēde. biz biz āsgere gitmediydik işTe. he **105** işTe oKul zamānında bizim oKuduğumuz zamannā, o zamannā he. yapıldığındā imāretiñ mināresi de dış yanın bütün taşları burdān gitti. evet he, he, he su depōsu su depōsu olān yer ocağıdı yāni. hayır mermer yoK ōrda. ōrdā su depōsu va, su depōsu. üst yānda da daş ocakları var. daş gıryolā, belediyenin şeysi. hē daş gıryolā götürüp satıyolā. girmiyō, sit alanī girmızı şerit var mesele o sit alanı ōrdan o **110** āvdalāz kalesinden burdan bu köyün yarısından bu yana, bu ara sit alanı burası. o ocaklar sit alanından dışarı. tōp yeri dedimiz işte oriyā top yeri dediğimiz. bi zaman hērkes çalışıydı sōnra belediyeliK olūdu. belediyeye geşti ocaklar, şindī belediye kimi yeri çalıştırıyō, kimi yeri çürüye çıkı. depo hāriç şindī zāten daş pek gitmiyō, dēprem oluncā pērde beton yapıyolā gāli şindī. bi köylere işTe āhır, samānnıK **115** vesāirē yapannā ōrda kullāniyō. hē vilāyetler şindī daş istemiyō. pērde beton kullanılıyō. evet demir, hāzır beton.

GEÇİMİNİZİ NE İLE SAĞLIYORSUNUZ?

işTe bu şekil kōyümüzün işTe geçimi hāyvancılıK bōne, çifçilik mesele hē. hāyvancılıK, goyūnculuK çok meşūrdı. goyunculuk azaldı şindī. bir iki sürü goyun gāldi. emme sığır var herāle var. yāni hērkes sağımını alıyō, satıyō vesāire **120** bir iri hāyvan inek. dağa da gidiyoz baharın, gışın da içerde besliyoz samānla, yemine. vār var o. evet var. tosun mesele ērkek hāyvan besliyolā, mesele kesime veriyolā, gurbanā besliyōla. evet, o dişilerini mesele anāşlarını sağarıS mesele sūdünü, yoğurdunu alırıS, satıyolā.

KAYMAK YAPILYOR MU?

vârdır kaymaK, ėvde varısa bān getireyim yiyelim. ciddi, ciddi dedim. **125** kāymaK oluyō hē, olmāz mı, inēkleriñ meselā kāymađı olur. he yoK manda. hiş mānda yoK. çünkü gıraç, gıraç olduğu için, mandā çayırılık yerlerde olur. çayırılık, su olcāK mandayā. sulāK, batāKlık yer oldu mu mandā oraları sevıyo, bizim buralārda mandā. āskiden manda hiş dişi mānda yāni beslemēzdik, yađıñız koşum için camız şeysinđi ėrkeđini koşardıK yāni bōne. çifte goşardıK. gađnıyā, **130** arabaya goşardıK. dāđdan odun getiridik. evet mandaları, gūvvetli olur çünkü onnār bir ton hē. biz çok dōmbáy goştuK bubam ėrāhmetliniñ sağında yā.

KIŞIN BURASI SOĞUK OLUR MU?

yoK gışıñ pek soğuK olmaz. bu dađ var yā. bu dađ poyrazını, kuzeyini kesiyō, burası şey olur. evet, evet şindi afyōn burası bizim āynı bu şekil ėken āfyon buz olur yāni şeylerde. hani afyonuñ guz, ağıK guzēy tarafı ağıK afyonuñ. evet **135** bizim kuzey tarafımız kapalı, gūnēy tarafımız olduğu için bu köy sıcak olur gışıñ. evē, işte dedelerimiziñ konması bu mağaralara soKulmuşlā.

biz manāv, meselā türk manāv şeysinden. evet tabi bu türkmennēr deyō türkmennērden de gelēn var. mesełā bunnār türkmenlēr sūlālesi var. siziñ sūlālē. ōndan cāferođlu sūlālesi var. nērden geldi siziñ sūlāle, cāferođlu sūlālē. he, bi de **140** gacēr sūlālesi var, şu ārkadaş. onnār da gacer yörükleriñden mi gāli. onnara da gacērlēr deniyō dēdeden bōnē. meselā bi de göKhanıñ sūlālesi deniyō, bi sūlale, sūlāleymiş dört beş sūlāle. gırāhmat sūlālesi dehā kel mīstigil, delāliniñ onnar gırāhmet sūlālesi. siz cāferođlu sūlālesi. bize de delāli sūlālesi diyolā bizim dēdemiz delāli. dēde deliymiş yāni. delāli derlēmiş yāni alı aliye alı diyolā gaba türkçe **145** āskiden. delāli sūlālesiymiş bizim sūlālemiz de. beşāltı sūlālē.

DÜĞÜNLERİNİZ NASIL YAPILIR?

düğün varıdı eyēr düđünnērde bi gelēydiñiz çekērdiñiz yāni, evet. evet, şindi bu sefer perşembe oldu. āskiden düğünner pazārtesi, salı, çarşamba, perşembe oldu. şindi memuriyet, işçi çođalincā cumātesi, pazār tātıl olduğu için düğünü pazār günü yapıyoladı ekseriyeti. pazār yapālār bizim. cumā günü işte düğün gurulur. **150** köylüye dāvet edilir. yemek yedirilir. cumārtesi pazār gelin ālınır. yāni düğünnerimiz şeydir yāni. verilē yemek

verilē. hay hay niye vèrmesiñle hocam. kôylüyü dāvet_édēr, bi denē gocamān_īnēk kesēr, meselā bi sığır, yüz_ēlli, iki yüz kilolū. e āşÇı dutār, bütün kôylü dāvetlidir meseġā, buyuruñ der meseġā düğüne.

ÇOCUKLUĞUNUZDA BURALAR NASILDI?

burada geşti çocukluğumuz. çocuklümüzda burası bu gadār şey yoğudu. āhşap **155** şey toprak_örtüydü binālar. bñ ... tuğlā çatı yōktu yāni. cāmimiz bilē şey_ıdi yāni. toprak_örtüydüñ. evet gara örtüydü. ellī, ēlli sekizde mi, ellī beşte mi burāyi yaptırdık çatısını. ōlmadı tekrār bi daġā tāmīr_ettirdik çatısını. āşşagı indirdik bunū. ondān sōña gücü yeten gālī çatı gürdu ... āldı. çatı gurdurmayā başladı. bōne bōnē köy bu hālē geldi. āskiden biz düyen sürēdik meseġā, gara gağnıynan **160** ellerimizinen orağı biçēdik tārıladakini. gara gağnıynan getirīdik, burda döğērdik yāni tāhtaýa çakılmış ō çakmak dişleri. dōne dōne hāyvannan_ākşama gadā bir hāftada bi harmān yığadıK meseġā biz he. he buğdāyları. onu rüzgārdā savurıdık, samanını getiri hayvannara ... yedirīdik. denesini de biz yērdik. ēski su değirmenleri varıdı. ōrda üğüdürdük yāni unumuzu da. fabriKa bi fabriKa varıdı afyondā. o da **165** āşgeriye filān un veriydi yāni. biz_ona gücümüz yetmēzdi, alamāzdıK. sāten satmāzdı o da unu dā. fırınnarā vilāyet fırınnarına bi de āşgeriye un verīdi. o zamān öyleydi. şindi fabriKa füy kōylērde de fabriKa ōldu şindi. o değirmenne su değirmenleri ōldü gālī gara değirmennē. şimdī hep fābriKaya döndü. su değirmeni mi, varıdı yāw varıdı. yāpdık, bi de bān haTdā değirmencilik de yāpTım. köyüñ **170** muhtarlığınınıñ değirmeni vāridi. köy değirmeni, muhtārlıkTan meseġā o zamanın bērinde seksen teneke yāni seksen tenekeyē kirāladıK. bānim gayınbirāder irāhmetlik onnan. gaynatayı da beklettirīdik. biz daşını düşērdik, una yatırıdık, gor gelīdik. o baKardı değirmene yāni, su değirmeni. şindi o değirmennēr heş gālmadı bitti, bitti. var su gine yā o sular yoK şimdī. şindi sondaşlār salındı o aKar sulār gayboldu. **175** bizim burda çağıl çağıl su aKardı. yāz, gış hiş kesilmēzdi bizim temiz su bērraK. buğdāyları öz_āşagı aKan sulārda yıKadıK. bōne şeynen yani. he daşı. kara değirmennē işte su döndereyōdu yine sular. şindi o sular gālmadı gālī hocam. onnarın tabī şey_ıetcek yāni şeye dayanacāK, daş daşā dayanacāK, başKa bu daşlā ōlmaz. bu da iki cinstir, uş cinstir meseġā bunuñ bi cinsi vār sērtTir. işindī cāmīniñ daşları **180** bu sert māden işTe baK. bi de bunuñ yumuşak mādeni var. onu da fırın yaparlā. onu kesērlē bōnē iki metşerlik meseġā iki yirmī, bunu bütüncene kesērlē bōne düzlēlēř. yāni otuz, yirmi santim, yirmi beş santim galınlığında,

altında ateş yakılır bönē. o şey meseġā ot pīynār deriz biz, çalınıñ şeysini olur. onnān bu bũgdáyalarıñ kēslerini, ēktimiz āyçiçekleriñ sāplarıynan bōne fırını gīzdırır, üstünü temizle oriya atarız. **185** ... çekiP_ēkmek pişērdi. yine āyni öyle fırınlarımız vār gōsteririz. he āyni daşıñ āltından gīzdırmalı, bişiyō ekmeK. hayır yapmāzdıK, bulgurū kēndimiz gaynadırlā, ō şey hāvan gibi bōyne_gayalārda şey vardı gazān gibi, dibek deriz. ōnda döverlērdik bōne işēy ağaş toKmaKlarınān. onuñ şeysini ... gabārduñ mı onu suda yıKardıK. tekrār_onu āl deġirmenīynen çekerlēdi gadīnnār. onuñ dūyüsünü alırlādı. onan **190** göce köftesi yapa, irisinen pilāv yapādıK. bulgur pilavī. bu şekil bōne yaşıntı böylēydi. sōña şindi fabriKalā oluncā hēpsi bu ēl işleri yoK_öldü, gitti.

YÖRENİN MEŞHUR YEMEKLERİ NELERDİR?

ayaziniñ yēmeġi yāni patatēs meseġā bũ şey yal. bizim yemeġimiz pilāv yani bulgur pilavī, fasūlyē, nohūt, ēt, añadıñ mı bunnar yēmeyimiz. sebzeler tabī ekiyoZ o sēbze. fasūlyeniñ yeşilini tāzesini yeriz. patatēs ekiyoZ, gāldırıyōZ. bunū bi dē hamīr **195** mayāsız yaparız yāni börek. bũkme deriz, arasına mērcimek gōyalā, pēynir gōyalā, ōndan sōña gīyma, yoġurt, patatēs gōyalā buña bũkme deriz. bi de sašta pişiyō ocaKtā şu tabaK_gibi yāġla meseġā haşheş yaġınan ona da gātmer deriz meseġā. kerbā_ā gibi gızarı bōnē şey gibi. yāni kerbā_ā gibi gızarı yāġladıñ mı, haşheş yaġıynan, yāni gızarı gırmızı yāni renk veriyō. kerba_ā hani gadınnar bōynūna **200** taKınıyo yā rēnk. ona kerbā_ā diyolā. biz de ona kerbā_ā gibi gızardı dērler meseġā. evet, evet kırmızı. kızarı meseġā sacıñ_üsdünde bōne yaġınan kızarı. onu bōnē sabāhlarī bi de şepit yaparız yavān, hamīrdan. āyni hamırıñ yaġlānmadan haşheşini gātūñ, gāt mādiñ onu şepit yapālā. yuKa dersiniñ ona siz meseġā yūfKa. ōrda meseġā tirit yapālā. bōne tepsiniñ_üstünē dāvşan tiridi, tavuK tiridi, culuK vesāirē inek, **205** goyun, geçi neyise. tiridi meseġā sulu yāhni derlē. onuñ_eti şeydē bişiriyolā. tencereniñ suyuyla bişiriyolā, onu yuKaniñ_üstüne dōktūñ zamān ona tirit derlēr_işte. işte et gālī, et bişiyō, eti yuKaniñ_üstüne et dōkülū zāten. nē eti olūrsa ōlsun meseġā. he tirit derlē. var arabaşı da var, yaparız, yaparız arabaşı. ya arabaşıñı da işTē işey duSsüz hamīr, şey ūndan onū yapıyolā, işey gibi donduruyolā. **210** muhāllebī gibi. meseġā tavuK kesiyōñ yāhut culūK vesāire onuñ da çōrbasını onuñ şeysiynen suyūynan çōrba yapālā.

HATIRA

bân muġābere çavuşuydum tabî. diyārbaKırda üçġāy gurs gôrdük, ordân sôñā sarıgamışda teskereyi aldıK. İakin ôrda tabî insanıñ hēpsi başına geliyô. bir ânKaradan acemi gēldi, bizim şeye taburā. bi acemi gēldi. tabî bölüklerē bize on **215** kişi vēdilē. bân dē cumārtesi günü nōbētçi çavuş ġöldüK. tabi cumātesi günüñ tūfek, silah temizliġi yapılır. o çocúK yeni gēldi. viSiteye çıKmamış. ātmış tāne tūfek vā. dôrder tāne tūfeklerī temizleyiñ dedik. tabî. ... mangalarınmīş kimī. bân de nōbētçi çavuşum. şindi çocuK ânKaraniñ şeyde yaşamış. ama çocuK kēndi bāġrına cileTġatmīş. gollarına ciletġatmīş filān yaralı bôylē şôyle bi ...ādem gibi. ālçaK**220** boylū, şişman bi çocuK. fikri demirci isminde. şindi çavuşum dedi, bân rahatsızım hastayım dedi. bân tūfek temizleyemiyeceġim dedi. niye dedim. niye viSiteye yazılmadıñ dedim. viSiteye dedikten sôña dedi rahatsızlaştım dedi. peki hadi öylēyse idāre ēdelim filān dedim. şindi ötekilēř tūfek temizliyolā o da māzileri annatıyô. ânKarada yāpmışġöldü māzileri annatıyô filān. hem fikri dedim, baK hāstayım **225** diyoñ, hem de dedim olmadıK haKāretlerī gonuşuyoñġārKadaşlāre dedim, ayıPġoluyô dedim. sēn de temizlē dedim. işte hāstayım māstayım dērken hēmen iki tenē posta gēldi. çavuşum depoyū āş, şey maKara bilmem şey gālmadı, gidiPġalcaýız dedilē. gaK lān fikri demirci bi sen ôrdan dedim, iki üş dēne ô. hēpsi birdēn lāngadaKġgāKdı on beş, yirmi, o gine oturuyô. lān ne gaKmıyôn sen dedim he. **230** bân has. ulān sen dedim hāsta adam bônē yātmiş kerhānede, meyhānede şeylēr gonuşuyo yāni. olmāz dedim, g... bi depikġatTiydım. gasatura vāridi. hemēn gasatura āldıġı gibi bāñā sundū. şindj gasatura sundu. bānde bi şeyim yoK, ... bân seġirdiyom o ārKāmdan koşuyô. onuñ arKasından da omġbeş gişi koşuyo, onu dutmāya, dutamıyolā. bāni, şindi dolanırken ameriKan tabî portatif kŷrekeri **235** va. goşārken oni ... yāpıştım mı şāpadāK çıKā. yapıştım gibi şāpadāK çıKdı. ārKāmdan geliyodū. şeyġetmeden kŷreyi bidē bi ēkledim burāyā. burāyi yārdi, gôştü oriya. oriya gôştü. neyişē nōbētçi āmirine haber vēdilē filān. onu sıhiye dāiresine gōndērdilē. bizi ifādeyē āldılā. işdē nè yapıñ dedi afyōnnū. niye dedi afyonnułāř dedi bōne serTġoluyô bōne. niye cināyet çıKarıyōñ dedi. dedim efēndim bu hatā **240** bāndēyse dedim, bân herşeye rāzıyım dedim. bāna kaş sene cezā veriseñ asġerliġim de yansın, çavuşluġum da yansın gabŷlŷm dēdım. bu omġbeş arKadaşē soruñ evelā ifādesini alıñ. ondān sōra bān cezāma rāzıyım dēdım. o çocuKlā şindi durumu ānattılā. bölük komutanı da rizeliydī. āhmetġöztürk. o şimdī o yaralı hālinde onu bi ayaġınıñġāltına āldı. bi tārız da o dōydū. şindj o yaralıyınnan gafası bôyle hoca **245** sarıġı gibi beyaz sarılı, dōġrŷ şŷbeye yāni, paşāya yāni. şŷbe başanliġına taK taK varıyô, şikāyetġediyô. bāni bu hāle gēttile. kim. şŷbe

bāşKanı çağirttıyō bölük komutañinī. nèye yāptıñıişde, onuñ durumunu āñnatıyō fılān neyise... bunuñ bölüğünü değıştiri, ikīnci bölüğe vērdilēr. ikīnci bölükte de aynī rānzalā. rūsya şeysiymiş yāni ... hāyvanāt, óbür tarafında onnarıñ şeyleri, ranzaları, bu yanna **250** bizim. arāmızda nöbetçilē geziniyō. yine āynı goğuşa vēdi. õnnarıñ hemşerileri vār. bize kināyet güdüyō. biz onnarā güdüyōz fılān dērken, tabī biz āfyonnu da çoğūdu biz dē. bize diş şey edemiyola yāni. yāni nè bileyim bān yāni māhgemeye gittik. māhgame bi diñnedi, tamam. cezāyı o çocuğa vedī. çünkü zāten onuñ dā rapōrları var. bōnē yaramaz halleri fılān onnān. sicilli olduğū için, biz allā şükür yaKāyı **255** gurtardıK.

ADI SOYADI	Emin Aktepe
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Bayramaliler Köyü (İhsaniye)

Metin Numarası: 22

KÖYÜNÜZDE AVCILIK YAPILIYOR MU?

çoK. canavār, dāvşan meseĻā sözümlöña domūs bunnarıñ filan hēpisini āvlarıS. vār tābi e cañım ön biñ geçi olūr da burda canavarölmez mı. hē gurt hē. vādır vā. hattā birini atıvemişler şorda sürünüP duruyōdu, nè öldü bilmiyom. aratmayıñ gāli şındı. bol hē bol. allāhem ... gālır, gālır tābi. gışın da olur, yāz da olur. örman var bizde çünkü. bunuñ için var yāni.

5

SİZ DE AVCILIK YAPTINIZ MI?

bān yāptım tabi. o çöK. yoK, yoK. dōmuz, sözümlöña domuS, tilki, canavār, garagöz keklık varıdı. keklıklar bitti. ne bitirdi onu bilmiyorum. sansār bi zamannar sansār çoKgüzel pāra ēdiyordu derisi. köylü nērde bi sansār vārısa gidērdi, daşın deliğine tūsüynen yani vururlardı onu. o daşa girēr, kedi gibi. onu dumannarla dumān onu durdürmaz çıkıkar hemen atārlar vurular. yöntemi o, usülü o. davşanölür. **10** kupāyınan onu avlārlar. golavı dērlar. golavı. yāni meseĻā beş sēkiS kişi sıralanırlar, örmana girērlar, önünnen çıkıkanı vurular. çıkıkanı vurula. hē dizine hālinde gidēr. şındı efēndim zorölmez. şöyle gonusalım. meseĻā bunü bi izinnen hayvan yedi zaman, bi dağā ... meseĻā şu örmana ... oranın yatacak yerlerini yürüklēr bilir. hē bilirlar. onuñ önüne gidērlar bağlārlar yāni. o depeye silāhları **15** dikērlar. onom beş kişi meseĻā geriden hayıdērlar buriya, varıyō, geliyō, silāhatālar o ...üstüne. usül usül kēndisi çekilir, varı. ... vürdu, gitti gāli işte. usül bu.

KÖYÜNÜZDE İLKOKUL VAR MI?

var, var. atmışda gēldi, atmışta gēldi. ilköğretim, ilköğretim. hayır şeye gidiyolar. hanımı kazāda öğretmenēşi, avukatımı, hākimımı. dürmeyo burda. lōjman **20** vār. iki tāne

oKül var. hanımı hâkim, hanımı hâkim. ihsâniyede. hē öğretmen gelip_de bi dēnē de vekil vērmişler şürda sarıkoğlu vārılmış. yārin o da başlayacāğımış. okul burda iki tâne. ē birinde işTe de mi atmış beş, atmış yedi dēnē çocuK var. sırf_otuz beş denesi falan şeye gidiyor, ihsâniyeyē şeyē. okuma oranı yeni yeni fāzla yāni şindi yoK, āskiden yōK. mesela köyümüzde pek o gadar tahsilli adam yoK yāni bunu **25** söyleyim. yeñi yeñi işdē, ūş dene ūzman çavuşumuz vār, dört tâne. bi dene mālīye şefimiz var iki. tāhsilli olarak bunnarı söyleyim. başka da yoK yāni hemen hemen. he şindj zatēn birisi ôyle dedi, bānim bi gāynata varıdı rāhmetlik. bi mal müdürü gēldi şeyden könyadan. hānKı yörüklerdēñsiñiz falān diye sorular_ıçyō buña. bu da birāz bān gibi yalanı söylērkenē acıK Ta bōyle sūrgüsü güçüK_ğēldi besbēlli, **30** garageçili yörügūñdeñiz dedi. ali amca dedi. aliydi adı. sen dedi biraz dedi şey_ediyosuñ dedi. yörükler tahsilli olūr. kaş tane hocañız var, kaş tane kumandanıñız var, kaş tane öğretmenıñız var, hâkimiñiz var. o dedi hiç yoK. o zaman siz yörük değılsiñiz dedi. tıpy kēsti. şindj yeñi yeñi inşāllāh sırf on_āltı on yedi dene gız çocuğu gidiyor orāyā, ihsâniyēye taşımali. işte on yedi on sekiz herāalde oğlan çocuğu var. iki minübüs götürüyō, getiriyōlar. taşımali taşımali he. **35** cāmimiz var. bin dokuz yüz kırk bēşte yapıldı cāmimiz. sağıKlı sağıolursāK ē yeñi de bi mināre yapacaS. yārin başlacāz. yoK, yoK yārin başlacāz. işde çimēntosunu demirini gēttik. usTayi bekliyoruS. onu yapacāz baKalim allah nāsiP_ederse. var tabi olur yā. comaāt fāzlalaşır, mēvliT_okudurlār āKşamnarı. yalıñız pek āskisi gibi şey_öle comaāt fazla deyil. meseĀa ramazañna dolar_āğzınnan barabar dolar. **40** dolar yāni. hayır muKābele yoK, yoK. terāviden soña dāğılirla, nē etceklē, ēvlere, ēvlere. şundā iş gayit zamānı olduğū_ıçin. burası çok çalışgān, meselā öyle bir aylakçı adam bizde yōK. yāni iş düğün müğün oluP da şey_etTiğine bāKma. bāşga gün_olsa bānden başga da kımse bulamaSsıñız burād'ā yāni. ūsda çōK, meselā daş maş duvār şeysi, duvār ahşap binālara. var yāni bunnārdan yirmi otuz dāne**45** ūsdamız var yāni.

KURTULUŞ SAVAŞI HAKKINDA NELER BİLİYORSUNUZ?

şimdi gūrtuluş savaşıdan çōK bilgim yoK. şōyle yōK. meselā bu kōyde işdē birinci dünya savaşında galibā çanaKKale oluyōr dē mī. birinci dünyā savaşı, çanaKKalē oluyōr. bunnādan dedelerimizi götürmüşleş. bunnar dōnmedilē geri. hiç bi denesi. hē gēlmedilēř hiç ... hiç, hiç gēlmedi bir. ikinci yōnan hārbini gonusalım. anam **50** rahmetgīl, babamgīl buradā, ē ikāmah_ederkenē, demirde bi godú diye birisi varıdı. bū çavuş yōnan harbīndē,

godú diyola. mēmet çavuş diyōlādı buñā. bunuñ adı la_ābı godūydü, godü. bunu garacaahmedē işdē sen işēylik yapıyōsuñ. efēndim nè diyōlar_oñā. yōnana ēlçilik yapıyōsuñ diye şeye türklere. bunu götürüyōlā garacaāhmede yōnannaḡ gapayōlaḡ. neyşe bñ işdē soruyor_ordā garacaāhmat var **55** şūrda. gittiñiz mi. bñnar dēyo işTē idām kararı nāsı olur diye soruyō. bñ çoK cesūr birisi yāni mēmet çavuş dedi_ī. don don dērlēse seni öldürceklē dēyo, baK dēyo hākim bōyle dērse dēyō hē yōnānlılar. hē dili añnamıyō yā don don dersē seni mūTlaKa asacaKlār dēyō. hākkaten onuñ dedi_ī gibi hākim yārgılıyōlār bunū. bu diyōr_ışde don don dēyō. şındı az soñrā bāni vurcaKlār dēyō, bān size bi ziyāfet **60** çekeyim dēyō o memet çavuş. deyō neyise bu işi getiriyō. bunū içirikene miçirikene ōrdakı bunuñ başındakı muhāfizlār bayılıyōlar. bān dēyō tuvālete gid'ē. bu işmeyō yalñiz_ışde döküyō gibi ediyō, işmemiş. bñ bān tuvālete gideceyīm dēyō, tuvalete gidince urgān baḡlıyōlār beline. tam tuvālete varıkan gapıya bāḡlayıveriyō. goca gapıyı açıyō, gitTi dēyō āmma ōrdan fırtmış gēnş deyil mi. demiryolunuñ her **65** tarafı kōpek dēyolar burdan gēçmek çoK zōr. ūsul_usul sūrünürken mūrünürken demiryolunu geçiyō ōrdan. buradan burāya dēyo. bayramāli demirĭiniñ köyü ya. çıkiñ dēyō yōnan dēyo sizi burada çoK_eziyet_ıder dēyō. demirli eşgāre bura eşgare. şūrda ... varımış. orāyā bñ yörükleri göç_ettiriyōla. mal, maşat, araba, ōküz ne vārīsa burdā. yōnan burları işde gēldi, ondan sōña yāKdī, yīKdī. saKāryāyā gadār gitti. **70** saKāryadan geri dönüşündē bu hālen saḡ. gocatepeden pilān çizildi vaKıt ali ihsān paşayı şeyē gōymuş bu. āfyonda kömür çekiyo o gün yörüklē. bu kömürü götürükē ali ihsan paşa da bunuñ yanında bir ferīştahānē bir vaziyettē. öküzleri goş deyō. dombāyi, dombāyiñ birini geri goşuyō birini şu yānna goşuyō meselā, cēsūsluK_gelecekler āfyona pilān çizeceklēḡ. yavu bu bōle mi goşulur dēyō yavū, **75** bunuñ ikisini bi yānna gōşsañ diye. ali ihsān paşa ōrda iki toKat vuruyōr. şeyde, afyonda. ya sezdirmiyolar yāni dehā türK_asıgeri. işTe sōñradan ōrdan bunnarı govaladıla. burlārda o yōnana cesūr çesilik yapānnarı bunnarı hep temizlediler. bu muhitiñ_ıadamı olduḡu_ıçin, hēpsini biliyolar tēk tek yōnana gönderdiler bunnarı. babamgilden duyduklarımız bunnar. başga bir bilgim yoK. **80**

ALİ İHSAN PAŞA HAKKINDA NELER BİLİYORSUNUZ?

ali ihsan paşā, şındı efēndim ali ihsān paşā köylērde annatılması şōyle, āfyonuñ halkī birēz çekememēzliḡi var birbirini. ali ihsān paşa nērelı olduḡunu da bān bilmiyorum. bu kōylere milletvekili adayı olarak gēldi. ondān kōyler çoK bahsediyolar. bi de bunū ingilizler yāsır

götürmüşler şeyi, ali ihsân paşayî. bu yònana telefôn çēKmiş burayā, telgırāf çekmiş. ... canavarı gaçırdım diyō, yedi ōrduna bedel, ali ihsân **85** paşadan_ötürü. İngilizler, İngilizler diyo. bir canavar gaçırdım. bunu bi kız çocuĝu işeye bñdiriveriyō gemiye. bi işeyle bidōnla. bi dēñ canavār, yēssir_imiş ōrda bu iş dē, işeye ünñedikleri zamān istānbula. gılıcı guşānmiş vārmış. buşaları tērketmiş. bir hükūmette gılıç ne arıyō, dışarda yoK amā ... İngilizler_ götürüyōlar. seniñ canavār dēyō āfyona deyō bi dēyō cePhe gūrdum. eyēr yedi senede bozabilirse yedi günde **90** bōzdum diye övüñsüñ. bañā canavār filān bi şey_ètmēz dēyō. işTe tābi buradā saKāryadan geri döndüĝü zaman ārkasını kēsiyolar afyonuñ kocatepede. tōp da yoK dēyō babām filān_ōyle laf_èderlerdi. bilenler var yāni. Soba borularını gūrmuş_ordā ārKasından üş dōrt beş top pātladıyōlā. bū gazūřTu, ayāzin cePe var burlārdā, yörük... gōvdulā, gittile işTe dōmluPunār doKuz_eylūlde İzmire dōktüler yāni. **95**

ADI SOYADI	Ömer Ulu
YAŞI	56
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Döğer Kasabası (İhsaniye)

Metin Numarası: 23

DÖĞER KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

döğeri ismi bân bunū şans eseri diyelim. ipēkyolu güzergahındayKan orda bunu dahā önce düymüşTum. bir arā on ikinci bölümündē döğeri han diye ülke, yer gēşti. bu döğeri han, döğeri den geliyor. döğeri n kuruluşü biñ dört yüz otuS dört yılında az ilerimizde iki buçuk üş kilometre ilerimizde firigya kayaları içersinde, kayaları n içersindeymiş. biñ dört yüz otuS dört yılında kervansaray yapılıncā ikinci murat **5** yapıyor burayı, kervansaray konyalā bursa arasında tam merkezī ipekyolu burası kervansaray. bu kervansaray biñ dört yüz otuS dört yılında yapıldıP dā, konyalı konyadan bürsā bürsadan gelince bu gördüğümüz kervansaray iki katlı. iki katlı olan kısmınıñ üs kısmında memet hān vāKfi dēyerekten bir komutan buriya yerleştirdi ö ikinci murat o buriya sāhip çıkıyō. iki katlı olan kısmında, üs kısmında iki tāne **10** muTFāk. iki tāne hoda bi tāne mescit vardır. alt kısmı gelen arāt kapılar çekildi zamān dışarla ilişkisi kesilir. tek katlı olan hānda develikler mālzemeniñ yerleştirdi yērdir. döğeri o zaman mezrālardan beş veya āltı mezrādan döğeri toplandı. döğeri biñ dört yüz otuS dört yıldan bu darafā çok nādir göç vemiştir. çok nādir de göç ālmıştır. hiç yani döğeri niñ dışındā mēmur arKadaşlarıñ hāricında çevreden **15** geliP de döğeri yerleşen bir kimse yokTur. ve döğeri ilçe olmayışınıñ nedeni dē ilçe olmayışınıñ nedeni dē kütahyā kırk sekis kilometre, eskişehir dōKsan āltı kilometre, āfyon kırk sekis kilometre olduğundan dolayı ilçe olamamıştır. döğeri kasabamız āfyonuñ sincanlı ilçesinden büyüktür. ihsāniye ilçemizden üş kat büyüktür. seyitgāzi eskişehiriñ seyitgāzi hudūdumuzdur büyüktür. burdan banaza **20** kadar, uşak banaza kadar bu doğu kısmından emirdağına kadar āfyonuñ merkezleri āfyon ve kütahya arasında ēn büyük yerleşim merkezidir. bu dā buradā üş dönem geçmiştir. lıdyalılarıñdan çok az bân belediye başkanlım zamanın da kanalizasyon yaptıran ışıklar mēvkisi diyelekten mēvkimiz var. orda on iki tāne küp çıktı. bu küpleriñ içersiniñ müze müdürüne haber verdim, gelen müze müdürü **25** irāhmētlı oldu. ahmet toptaş. o burası lıdyalılarıñ gabriymiş dedi.

lidyalıların burda eseri yök, ama firigyalılar, bizânslılar, seçüklülär, ösmanlıların torunu olaraKtan bizler devâm ediyoruz. döğeriñ böyle bi kuruluşu vârdır. biñ dört yüz otuz dört yılından bu tarafa döğêrdir. döğeriñ isminiñ deyişme işi de yunan döğeri istilâ etmiş. istila ettindê istasyonumuzda yunan gâlmış. cumhuriyetiñ **30** kurulduğunda mustafa kemal atatürk, ismet İnönüyle, İnönüden kocaTepeye gidêrken istasyonumuzda soruyo, ismet İnönüye. ismêt paşa burası neresi diyo. burası döğêr diyo. kimi döğêr. inşallah kısa zamânda yunanı döğêr çıkarır diyo yani yunanlıların içerisinde. öndan dolayı dâ döğêr han olaraKtan döğêr han gâlkıyō. döğêr o günden bugüne târihtedê yeri hiç deyişmiyor. kuruldu kurulalı döğêr **35** oluyo. amâ asıl bizim eski döğêrimiz zamânımız olsa da görsê, bir buçuk kilometre ilerde firigya ve sarâyı şey firigya gibi, kâyaklıklarınıñ oldü bi bölgedir yani, döğêr kasabası böyle bir yêrdir yani.

DÖĞER'DE TARİHİ VE TURİSTLİK YERLER VAR MIDIR?

buralârda vârdır. mese lâ yünus emre, tapTuKtan mevlânaya gidêrken emre İaKâbını, emre İaKâbını yünus emreden aldî söyleniliyor. bunu bân tam **40** kanıtlayamadım belediye başkanlımda amâ düydüm araştırdım. e bu sözü düydüm yani yünus tapTuKtan çıkıyō, mevlanaya gidêrken emre İaKâbını bizim bu döğêrdeki emre gölden, emre sultândan alıyō. emre sultân var. artı bürda seyit var. çakırlar deris. iki tane târihi zâtlardan yetişmiş zâtlardan iki tane türbe var. emre sultân emre sultân, işte geçmiş zâtlardan bir zât oluyō. ama seyit sultân, seyit **45** sultân ismi çakırlar diye geçêr. seyit sultân hocasından ders alıyō, hocası dersinde ders alıp da çakarınca, gönderincê, evlâdım diyō. seniñ sözüm ona mërkebinî, bu merkebe biñcêksiñ, mërkeP diyo atınâ, seniñ bu mërkebinî bir canavar yiecek diyō. canavarınıñ yedi yerdê, duyduma göre konuşuyorum, mërkebiñ canavarınıñ oldü yedi yêrde oriya sêñ yerleşceksiñ diyō. o da geliyo, bizim çakırlar mevkisi **50** diyelektan bi yerdê o mërkebinî canavar yiyō. o seyit zât dâ çakırlarâ yerleşiyō. çakırlar o şekildê çakırlar türbesiyle emre göl, emre türbesi arası böle karşılıklı baKtîñ zamân bi vâdiyi ândırır. bi vâdiyi ândırır yani. vâdi şeklinde geçêr. döğerin böle bi târihçesi. artı firigyalılardan kâlma eserler vârdır. e midâs şehriniñ tapınağı âslan kayâ bizim döğêrdedir. âslan kaya ... firigyalıların o tâñricası firigya **55** doğurgan bi kadınmış. onun târihçesi bürdâ. bunun hâricinde işde geçmişde galan bizânslılardan galan mârâlâr vâ. mağaralâr, bayâ büyük mârâlâr vârdır. hatTa kiliselêr var. dört tane

falán kilise vār. amā bunnar döğeriñ, döğeriñ geniş biraz çevresindē. bān meseĀa bunū turizim baKānına gidiP annattīm zamān bizim kapadoKyāyla fārķımız yoK dendi zaman buriyā gelen diyēr turislērle falan **60** tanışdīmızda ārKadaşlarıñ zamanında çok turis geliyōrdu. bunnara soruyōdum bān, bizim burdāki en bōyük şanssızlīmız döğērdeki tārihi esērleriñ onĀiki kilometire dađılmasī. yani onĀiki kilometire çevresi. yani bununĀiçerisinde işdē seyit çaKīrlar türbesī, ėmre göl, ėmre gölünĀüzerinde meseĀa kırk mērdivēn var, hemen ėmre gölün yanında kırk mērdivēn vār. o dā bizansılārdan galma, kırk mērdiven. kırk **65** mērdiven yoKārdan göle aşāđı iniyolā. bān meseĀa göle iniyō tabī kırk mērdiven, yoKārdan tabī bu ėmre gölüne iniyō. ōrda su vār. ōrdan su alıP yoKarı çıkıyolāmış. emre o zaman orası ormānmış. hatTā banā bir tamĀayrılma şeyi yoKĀamā. arāP ören, āskişehīrĀrāPĀrēnden bir alevī ālimi geldi. bana buranıñ bi kitābını vercekti vermedi yūnusĀemreyle ilgili. yūnusĀemreniñ bana burda bī beyitini öğretti. **70** yani beyitte şunu söylemişti bañā, yūnusĀemre söylüyō ordā türbede,

yā rasūlallah verdiñ nimetlere şükūrlerĀola,
 ārKama baktīm zaman ormanlıKtā ala geyikler,
 ayađımıñ hemenĀaltındakī sazan balīKlar,
 karşındaki vermişĀoldūñ guru kayanıñĀüzerindē **75**
 alēv alev yedim sazan balīKlar.

dēyerēkden kitapTa bunu bi zāt banā vērmeKĀistedi. gittim de ōlmüş. bir hafta sōra gittim, hanımı ōlmüş. ođlañlarından kitabı istedim. alamadım. bōyle bi dē duyumumĀoldū. kitap baskısı varımış, bu ėmre gölüyle. ōrdan elime geçiremedim. bu da bu alevilērde olan yani vatandaşlārdā. yani o, ō ādam banā bu kitabı bān **80** saña vercēm dedi ama alāmadım. irāmētlīKĀolmuşĀolmuş yani. irāmētlīKĀolmuşĀolmuş. yani döğēriñ şesi budūr. döğēr bu tarz bi yērdir. tutucu bi yērdir. azĀönce buyurdūm gibī fāzla dışārdan göçĀalmamıştır.

GÖÇ ALIP VERMEMESİNİ NEYE BAĞLIYORSUNUZ?

vallahā işte böyüklünden kendi etīyle kendī ha herāngi bi yadīrgama da yōKTur yāni. kim gelirse gelsiñ. üretim var. çalışma var. yāni ōndan dolayı tamāmen **85** döğērde yani hemen hemen diyebilirim ki afyōnda hāyvancılıKĀüretiminde isim yapmış bir yērdir yāni. hatTā dēvlet demiryolları üzerinde bundan iki yıl, üç yıl önce kōnyadan haydarpaşaya gada hareket mēmurū dēvlet demiryollarındaki hareket mēmuru maKāsçılar döğērin sucuĀundan peynirinden yoğurdūndan, etinden iyi yōKtur. bu gadār temiz sucuĀu eti ve

yoğurdu, peyniri meşurdur. döğërimiziñ **90** hayvâncılıktan dolayı. bürdan alırlardı tirenlërle ârKadaşlara birbirine sevkederlërdi bunü. hâlâ şu gün için İstânbola sevkuyatlarımız devâm eder. parekendë yoğurt, pëynir hâlâ devâm eder. pazârtesi gün pazarımız olur. hâftalık döğërden nêrden baKsañ iki ton sucuk çıkar. yanî iki tane çevremizde üç tane kasabamızda mandıra olmasına râmên, nêrden bâKsañ hâftada bir ton peynir çıkar dışarıya. vatandaşıñ **95** kendi çaldı, el emeyi peynirdir yanî bunnâr. döğër böyle bi yêç yanî.

HACI ADAYLARINI NASIL UĞURLARSINIZ?

işte bölë haş mësimi oluyo, meselâ haş mëvsimi oluyo ramazân geliyö. ramazan dolayisiylë sôyledim gibi kasabamıS tutucudur. yüzdë doKsân sekiS diyebilirim ki oruş olur. yani yüzdë doKsân sekis olur. yüzdë doKsân sekiS tutâr yanî. yüzdë iki çok nâdirdir. e bunuñ hâricindë haş dönemi gëldi zamân yani bu senë, yani bu **100** kota olmasâ en azından yüz tane hacı çıkardı belki. yazılı zaten yüz atmış gişi var. yanî yüz atmış üç yüz yirmî âyileden yanî. vatandaş olaraKtan en azından şu günnêrde seksen, yüz hacı bekliyoruz. bu hacılar bizim burdâ toplu hâlde, toplu halde, kazân kaynaTırlar. yanî iki, üç tâne sözümlöñâ düve alırlar, etiñ iyisi olsun diyelekten. hëpsi berâber, elli gişi gitse hëpsi berâber. yanî kândi aralarında **105** pâylaşırlar. aşÇı tutarlar, pilâv, hëlva ve et olmaK üzere tamâmen këndi aralarında aşÇı tutarlar kasaba'ya ve çevre köylere toplu vaziyette bu şekilde gidêrler. yemek verilêr. yemekten sôra helâlleşirler, allâh nâsiP edêrse hac vâzifesini görêrler.

DÜĞÜNLERİNİZ NASIL YAPILMAKTADIR?

düğünlerimizde odamız bizim vârdır. odalâr vardır. meselâ soñ zamanlarda artıK pazara döndü, dâ önce perşembe günneri olurdu. sön on, on iki senedir, om beş **110** senedir artıK pazara dönüştü. bizim âdetimiz cumâ gün, kart olmâz bizdë. cumâ gün âKşam üstü öyleyin cumâdan sora, namâzdan sora, cumâ namazından sora oda yayârlar. kasabamızda otuS iki tane misâfir odası vârdır. kasabamıS kervansaray yolundan dolayı hiŞ bir zaman otel ve loKanta ... kasabamızda yaşâmamıştır. köy odalarımızda gelen insânlar bu gün çok yêrde ikinci sınıf otêlden **115** temiz odalarımız vârdır. vatândaş gelir odada yatar. oda sâhipleri oña yemêğini çıkarırlar, yemeyini veriler, misâfirî ağırlarlar gönderirler. yani bundan dolayı bu odalarımız bizim çok güzel çalışır. odâyâ hêrkes işte hayırlı olsuñ

diyelekten üç ĀrKadaş beş ĀrKadaş gurup hālinde üş, beş kilo şeker alılar, çay alırlar, misâfir şekerı alılar. düğünün sâhibine hayırlı olsun ĀrKadaş dērler. düğün sahibiñe **120** hayırlı olsun dērler. pazar günü de hayırlı olsun giden insānlar pazar günü de ôğlen yemeyini yemeye gidērler, odalārda. bizim buramızda böle düğün olāylarında yoK düğün salonudur, yoK bilmem şudur budur. olmaz. yüzde elli duāyla olur. yüzde atmış yüzde elli duāyla olur. yüzde otuS yüzde kırk ānca çalgı çıkar yāni. ve pazārtesi günneri az. önce söyledim gibi, bizim döğërimiziñ pazāridir. pazārtesi **125** günü sabāhları belediye apōrlëlerinden pazara gelen ēsnafa ve pazara gelen vatandaşa ve döğërdeki esnāflara pazārtesi gün sabāhleyin belediyeniñ apōrlësinden yazı işleri müdürü ĀrkadaşımıS biraz ilimli bi dindar ĀrKadaşdır. o ĀrKadaşımıS sabāhları āmin dēr. işdē rabbul ālemin pazar duāsı, alış veriş duāsı yapar, pazarımız öndan ora millet alış verişine başlar. **130**

PAZAR DUASI NASILDIR?

āmin işdē rabbul ālemin bizē yani hayırlı kazānışlar ihsan eyle. gelen esnāflarımıza da bol kazānışlar ihsan eyle. belālardan, kazālardan qōrū. gēmişimize, rūhumza fātiha okur yāni ö kendi şēysi bi önündeki hazır şeyden, duāsını okur yāni.

RAMAZAN VE KURBAN ADETLERİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

ramazan bāyramında bizdē, bāyramıñ sabahī hocā namazı gıldırır, bāyram namazı. beş tane cāmimiz vardır dışardan gelen misāfirler ... çok güzel dolar. bāyram **135** namāzından sora bu söyledim odalārda bizde ādetimiz hërkeş mahallēcek her mahallēde oda oldu için mahallecek hërkeş gūrbān namāzda sōra odiyā toplanır. odadā bu bōyükleriñ elleri öpülür, küçükleriñ gözleri öpülür. odadā on sōfra öm beş sōfra her odadā yemek yenir. sabah yemeği yenir yāni, kahvāltı yapılır. yemēkten sora herkeş bayramlaşmaya dağılır. hër bayrāmda her gittin yērdē mutlaKā **140** bizde sofrayā yemek konur. yani ôyle hemen ayāKta şekerle, kahvēyle bir tatlıyla, baKlavāyla veyā bir şeyle savürmaz. mutlaKā mutlaKā sōfra konur. kūrban bāyramında ise āynı şekilde gūrbān bāyramı namāzından sorā gine odalārda toplanır. odalārda yemekler yenir. hatTā kasabamızda mezbāne vārdır. çevre afyōndan kütāhyadan çevre köylerden ilçelērdē burdaki kasaplarımız bizim bunnara **145** hāyvan satārlar. bu hayvannar, hërkesiñ hayvannar şey veriler. bu misāfirlere bürda hayvannarı kesilir kasaplar tarafından tēslim edilir. döğëriñ kendi yērli halkı yüzde sekışeni gūrbān keser, allahıñ izniyle. yüzde sekseni kesin gūrbān keser. bu kurbanı dā

çocuK_olsun, çoluK_olsun bāyram ziyāretine gelen hērkēse mūTlaKā kūrban_eti konulur. kūrban_eti kūrbanıñ dördüncü bāyram günñ bitēr. yāni bunu biz **150** koyalım da arKadā sucuK yapalım, birbiriñē yēdirelīm, bilmem nē yapalım yōKtur. buzdolabına koyalım yōKTur, yōKTur. yāni hēr gelen misāfir evē bānım_evime kim gelirse gēlsiñ. yani on yaşındaki çocūK da gēlse, muTlakā gūrban bāyramı etinden_önüne göncaK. sofrā kōncāK, yemek yincek yāni mūTlaKa. yani yūzde yūzde yētmışiniñ_eti biter. āncaK_ğenç_ārKadaşlarım, yāni çocū_ū ālcañ **155** adamıñ dā çocū_ū ufāKTır. ārkadaşı āzdır. çocū_ū āzdır. ē torunu falan yōKTur. veya babasınıñ yanındaadır. babasının_āyırır. babasınıñ yanında kalır. onuñ_etiniñ de yine yarīdan fāzlası gider. o da fakir fuKarāya yinē şe yapar yāni dāğıtır. beklētme diye bi şe yōKTur. öylē biriktirme biriktirelīm de bu gūrban_etini āltı ay sōra, bi sene sōra sucuK yapalım, et yapalım o kadār şey değil yāni. o şey için önemli bi şey **160** yōKTur. yāni hērkes gūrban bāyramında gūrban_etini yedirmē, bitirmē çalışır. gurban ādetimizde budur, dört gün_çerisinde. yani bizdekī geşmişden, atadan, gōrdümüz anane ve göreneklerimiz ōsmanlıdan_aldımız kültürümüz allahın izniylē hālā dayanışma hālinde devām_ediyor, hālā devām_ediyor. yani şükür_allahā, şükür_allaha çok şeydir yāni. ōrneyin bi cenāzemiz_olūr, bi cenāzemiz_olūr. **165** hiçbir hayātTa da_ā cenāze yāni beş biñ beş yüz, beş biñ āltı yüz nüfusumuS var, nüfus ocā, şey sāğlık_ocağının kayıtlarına görē. bu nüfus içerisi içersinde hayātTa dā cenāze arabasıyla cenāzemiz gitmemiştir. hērkes_omuzūynan cenāzesini kabire gadār daşır. kabir de iki kilometire, iki buçuk kilometire gelir yāni. hērkes sırāya geçer, bū biz yāni osmānlıdan, osmānlınıñ torunnarı olaraKTan ōsmanlıdan **170** āldımız_anane ve göreneğimizi inşallāh kültürümüzü bizlere ōrēttiler, getirdiler, biz de bizden sora gelēn nesilē hep bunnarı biraKıyoruS. yāni kullānmıyolar çok nādir hiç yāni ... biz, anamızdan, atamızdan bunu böyle gōrdük. biz böyle götürçēz diyōlar ve biz de böyle götürmek içindē elimizden gelēn her türlü, şeyi sārfe diyōruS.

CENAZEDE YEMEK VERİLİYOR MU?

bizde cenāzede yemek evine gelen, eve gelen misāfirlere yani eşi dōstu **175** gelēnnere cenāze evinde yemek çIKmāS. kōmşuları o gün onuñ_acısınā pāylaşmaK_ için kōmşuları sōyledim_odalara tōplanırlar, mahālle odasınā. mahālle odasında sekiS_ön sofrā çevresindeki kōmşuları, akrabaları deyil, vārsa aKrabaları tabi. eviniñ yanı başında kōmşuları oriya sekis_ön sōfra yemek çıkarılar. bu yemēkten sora biz dē bir_āfta içersinde

erēn deriS. bir_āfta içerisinde eren, **180** yani mēvlüt_ōKunur. veyā yāsin_ōKunur. bir_āfta içerisinde. ama ūş gūnde ama beş gūnde amā yēdi gūnde. yani bu da ūindī nēden yani dēyelim kī adamiñ olu_ū ocuġu bi yērde mēmur, e bunnarıñ pazār gūn işde bunu kapatalım da bi dā gēlmesinner mēvlūdünü oKutalım dērler. bunuñ hāricında kirt gūnlū, kirt gūnde bi işdē hocalara yāsin, mēvlüt_ōKuturlar. elli ikinci gēcesinde kuran oKuturlar. yılı **185** geldi zaman yıl guran_ōKuturlar, mēvlüt_ōKuturlar. cenāze tōrenī de bu ūekilde geçirmiş olurlar yāni. dōġer kasabasınıñ ūēsi budur. az_ōnce sōyledim gibi, kūtāhya tamāmen gūney batımız kūtāhyaniñ mērkez kōyleridir. kuzēy doġumuz, gūney doġumuz dā, ēskişehir, seyitgazi ilesiynen hudūdudur, hudūdudur yani kasabamız_ūşgen hālinde ēskişehir, dōġer, kūtāhya sınırnı bōlen mērkezi **190** kasabamīzdır. ve bānkaniñ hāricında dā her tūrlū işini kasaba kēndi içerisinde halleder, alış verişini vardır elhamdulillah. zērraf vārdır. manifaturacısı vārdır. işdē tūpüsü vārdır. sādece bānKa olaraKTan bānKamız yoKTur. onuñ hāricinde tūm_ışlerdē kasaba içerisinde kēndisi yapārlar. ūş tāne ilköġretim_okulumuz vārdır. bi tāne lisemiz vardır. elli, ellibeşini_ūzerindē ūġretmenimiz çıKar, **195** tāhmin_ediyorum. yani bu ūekilde bir tarım kışdē kōperatifimiz vārdır. bu ūekildē kasabamızıñ hālā.

NE İŞLE UġRAŞIYORSUNUZ?

bān_ēsnaım. biñ doKuS yūz ātmış doKūzdan beri esnaım. deyirmencilik yaptım, otōbūscūlūk yaptım. cenāb-ı allah nāsiP_ēfTī, beş sefer arabistanı gōrdüm. yirmi āltı yaşındā hacı ūldum. otuS_āltı yaşında belediye başkanı ūldum. kasabanıñ **200** hizmetinde devām_ediyorum hizmetime devām_ediyorum.

HATIRA

sōyledim yonus_ēmre kelimesini bu seyit denilen aKīrlar mēukisindeki yere arabōrēni ēskişehir seyitgāziniñ arabōren kōyünden bāzı yōrelērde alevi, bāzı yōrelērde bekTāş denilen ābilerimiz gēldiler. onnarıñ ūihı gēldi işde bi de. o ūihları o tēkkeniñ_āltına ēşme yaptırmaK_istediler. bana yardımcı ūlmamı istediler. **205** gittik yardımcı olduK. bān bunnara yardımcı olunca o da bañā bu ēmre kōyünüñ haKKında bilgiyi ēmre sulTanı o vērdi. kesinniklē ve kesinnikle bunū adam_ıspatlicām dedi ūndan_āltı ay sorā bizim būrda çalışan bir sāġlık mēmurumuz varıdı. bu sāġlık mēmurumuS dūrmuş efendī yūnus_ēmrē ēskişehir yonus_ēmre dē bir bilim_adamı, pırafōsör soru soruyō, yonus_ēmreniñ ēmre

lâkabını alan yeri **210** bilen vār mı diyo. o sâġlıK mēmuru ābimiz emekli olmuş oriyā gitmişmiş ŗenliklerē, bān varım diyo. sōyle nasıl bi yērde diyo. emre İaKābını aldī yer. tepede, altında gōl var. kārşısında deyō işte goru gayalıKlar var. evet burası diyō. kuru gayalıKlarıñ ĩsmi ne diyō. tārihde ne geęer bilmēm. amā dōġer birīnci dūnya savařında dārbe ālmıř bi yērdir kasabamız. sekiS kilometřre ilerdē alānlı **215** maġallemiz vārdır. buriya ıkmiřlar. dōġeri terketmişler yōnan, dōġeri istilā ētmiř yōnan, dōġeri yıKmaya yaKmayā çalıřmıř. bi kısmı malı da gōtūrmüş harāpētmış. dōġerde yōnan sekiSāy kālmiř. kolankayadā tam bilmiyorun ama ĩrkçılıK da yapmaKıstemiyorum. ērkez etem duydūmuza, bōyūklerimizden duydūmuza gōre konuřuyorum. ērkez etem burdā tūrkāsgerini kolankayada kīrdırıyor. **220** kolankayada gırdırıyor. yandan eviriyō. hatdā duydūmuza gōre konuřuyorum řu an kolankayada mēvziler, gezdīñ zaman patlamamıřel bombaları sūngūler, silāh gırıkıları, silah pāraları çıkıyo. Çavuş ateřēmri veriyo, ālbay yaptırmıyo. Çavuş ālbayı vuruyō. ālbayı vuran çavuşu dā yōnānāsgeri vuruyo. bařında galan bōyūklerērāt, baKıyolarālmanıñ kimlinē řey ālbayıñ, ālbayālman çıkıyo. **225** afedersīñiz sūnnetōlmamıř gabuK çıkıyo yāni. Çavuş ānlıyo durumunu, avūř vuruyo. bunu ānnatıyō bilim adamına orda kī yōnusēmrede kī, bāni oriya gōtūrū müsūñ diyo. gōtūřrūm diyo. tabī o řennikte kalabalīKtā birbirlerini kaybediyolar bulamıyōlar. birbirleřiñi gaybediřyō. yāni bū arabōrenniēř alevī vatandāřlar bu tūr tūrbelere çoK sāhiP ıkıyolar ve gēldiler arabōren gibi yērden, ēskiřehir gibi **230** yērden ōrdā sekiS kilometřre yērden tūrbenināltına su getirdiler, su vērdiler. o hāyharābi işte ābī, azōñce sōyledim gibi ne hikmettir bilmiyom bān, birāy sōra gīttim, adamōldū dēdiler. hanımīynan gōrūřtūm, bařınız saġōlsun dedim. hanımı dedi ki gēl bān vērcem sañā dedi. onıki gūn sōra tekrār gīttim kitabın peřine dūřtūm. vārdım, aļlahıñ hikmeti hanımı da yēdi gūn sōra ōlmüşādāmdan. karı **235** goca yedi gūn arāyla ōlmüşler yāni. evet o āyileden çocuKlarına sōyledim, biz dediler ne babāmızdanōyle bi řey dūymadıK. sana kitap vērmeyiz dediler. baña o kitābı vērmediler. o yōnusēmreniñ řeysini, ikinci bilimādami tārifūzerine bizim burayı tārifēdiyor. yanī biz yōnusēmre būrda demiyoS ama tapTūKTan mēulānaya gidērken yōnusēmre İaKābī, ēmre lāKābını būrdanālıyor. yani yaptımızıřlēr **240** bu oluyor. būrda konaKlamıřoluyo. yōnusēmre būrda kalmıřoluyo. evēt, yolūstū oluncā, ipēkyolu üstū olunca zāteniřte dedim gibi, bu kērvansarāy dā biñ dōrt yūz otuS dōrt yılından berī hīzmet veriyo. biñ dōrt yūz otuS dōrt

yılında ikinci murat tarafından yaptırılıyo. o gündür bu gündür döğēr olaraKtan döğēr burdā ulucāmimizdē bu kervānsaraydan sora yāptırılıyo, hātTa ördaki en yüksek **245** noktası burasīymış o zaman döğērin. karamārlılar deyil aslīnda karamanoğūlları. karamārlılar İāKaplı ördā iki hāne vārdır, üç hāne. karamārlılar diye geçer, yāni artıK kısıltılmış adı geçiyolar. āslı onnarın şeyleri İāKāpları karamanoğūlları, yani karamanoğūlları ilk öñce kervansaraydan sora gelilēr, cāmīniñ etrāfına yerleşiyōlar. döğērdaki şeyimiS budur. kārşısı zāttan kabristan, cāmīniñ oldū yer, hemen **250** kārşısı o zamāniñ kabri. orası da biñ doKuz yüz kırttan bu tarafa gömūlmemiş cenāze. şimdi cāmi oldū yeşillik alan oldu. döğēriñ şēsi dē bu şekilde. hayır biñ doKuS yüz kırttan bu tarafa ātmış dört yīldır defnedilmiyo. biñ doKuS yüz kırtta dēfnediliyo, bi dahā da şe yāpmiyo yāni. yeşil alan olarakTan alıyolar yāni orta yēre. orta yēre de cāmi yapıldı. yani döğēriñ bōle bir tārihçesi var. o arabörēni **255** ābiden alamadım hālā o kitabıñ peşinde geziyorum yāni. seytgāziniñ arabören kasabāsı, şu an kasabā. seytgāziniñ arabören kasabāsı. ēskişehirē yaKīn bi yer yāni. yani ēskişehire seytgāziyle ēskişehir, hamīdiye arasında bi kasabā. ēskişehir seytgāziyle hamīdiye arasındā ama seytgāziye bāğlı arabörēn köyü, kasabası yāni. ordaki vatāndaş bize bu işi bilgiyē vērđi ama alamadıK. mūTlaKā vārdır, **260** mūTlaKa, mūTlaKā vārdır yāni. onuñ hāricında bān bunū, bān bunu annāttım. bir ālman konsolosunda çalışan bayan tūrkle āvleniyo. āfyondan bizim tārihi bi yer almışlar. buriya gēldiler, gēzdiler. yonus emre yılında, yonus emre yılında buriyā bānim bu annattımıñ üzerinē yirmi yedi kişi pırofösör gēldi. hollandalı, amāriKalī, İngilizli, hātTa kızılderele. āfyon gāsTeleri ilk dēfa āfyona gızılderele **265** gēldi dediler. o gızılderele buriyā tūrkiyeye yonus emrē yılına katılmaK için, bu götürdüm bān ördā, oranıñ haritasını çizdiler. yonus emrē yılına katıldılar, yonus emre yılındā. o şekilde buriya bi de āvrupadan pırafösörler gēldi, gōrdüler bōle bi tārihçi únvānına kavūştular. amā bizim milletimiz bunūn tāKdir kīymetini bilmiyo. sōñ zamannārda defneciler ördaki yatırā dahī māhfettiler, biraz **270** kāzdılar. hatTā onuñ önderi güvēcın kuş vārdı. o mērmeri çıkārdılar. onu çıkārınca kapıyı filan gırmışlar. bināyı da çatlatmamışlar. dīştān baktiñ zaman dörtgen dikdörtgen hālinde binā içine girdiñ zaman kubbeli olan bi binādır. çok güzēl de bi yapısı vardır yani. emre sūlTan, emre sulTān deriS. amā seyit türbesini tāmirettiler, orası çok güzel oldu. inşallāh vakīflar orayı da halledērler yāni inşallāh.

ADI SOYADI	İbrahim Çığrı
YAŞI	78
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Karacaahmet Kasabası (İhsaniye)

Metin Numarası: 24

KARACAAHMET DEDE KİMDİR?

garacaahmet dede bu, bu, bu yāwrum bu. horasāndan gēlmiş bu adam bu yanna. horasān vārdū ērzurumuñ öte yāndan. ha sen ērzurumlumuñ, bān ērzurūmda bi sene gāldım. asgērligimde tam bi sene gāldım ōrda bān. iki sene çanaggale bāyramiçde yāpTım. bi sene de ērzurūmda yāpTım. dağıtım ōldu, bizim çanaggalede bi dene āsger gomadılā. hep sarıgamişa gidīyo diyelēkden bizim adām başına **5** ikişer dene hāyvan gaturı vedilē. gatırları biz ōrāya ērzurumā gadār gōTdük. ērzurūmdan sarıgamişa gōTdülē gatırları. bilmiyōz, o vakıT şey ... asgērde oriya gitTi. hayvannār da oriya giTti. he çanaggaleden bütün baK, bizim sāde bizim alāy deyil bān ... çanāggalenin poyrās gısmı deriz biz bu tarafa guzey gısmınā. oralara gettik, bir āfta yāttık oralārda biz hayvannarinān. orlārda ne tālalā varımış, ne **10** tālalā varımış. bürdan bizim istasyon gibi tārta varımış, ordā. hayvān dolūymuş o tālalār, hēş bi dene gālmamış, hēç, āñadıñ mı, tamām bu bittī.

horasanda bunna okumuşlā yāwrum. bunnarin hocası demiş ki, bunnarin hocası demiş ki, sizi biz, sizi okuTduK. hepiñiz de okulu gazāndıñiz. büyüklerimiz bōle sōyledilē yāwrum. siz okulu gazāndıñiz. size biz iş veremicēz. siz türkiye **15** dağılcaksıñiz, beğendiğiniz yērde gālcaksıñız demiş. hah ōrdan çıkmışlā ... bu köye gelesiye gadā. şuriyā bi dene hüdütlü köyü vārdur. bey köyü denir. onār, oranin hüdūdüne ikindiden sōña gelmiş. ...az. bir iki saat sōña gēlmiş buriya ō. buriya çadır gürmuş. oriya çadır gürmüş. gōrmüşle onuñ çadırı ordā. yörük zannetmişlē bu adamı ...āydın tarafından yörüklē gelidi malinnan, maşatınān. onnādan zannetmişlē. hā **20** gorucu geliyo selāmūñ alēyküm. alēyküm selām. muhtarin emri diyō. çadırınızı sökcēñiz, gitceñiz diyō ... gelip diyōlā gorucu öyle diyō. bu da diyō, ne diyo evliyāda. biz bürda yātmiyā garar āldık. biz gararımızı bözmāyız diyō. bu evliya, āñadıñ dē mi, hā. ondan sōña tekrār ikinciyi tekrār gorucu geliyo. muhtarin emri, çadırını söküp gitceñ burdan diyō. biz diyo garar āldık, biz gararımızı

bözmeyiz. **25** biz böyün bürda biz ēr ve geç yatcaz. ācıK_olsun yatcāz diyō. biz_ērken gideriz diyō. bi de bu kelimeyi gonuşuyō bu ēvliya. üçüncüye tekrār geliyō gorucū. üçüncüye geldī zamān, gorucu geldī zamān asgerlere bunnar mürīt derlērmiş. asgērlere diyō mürītlere, bi dene sepet veriñ bāna diyō. kendisi söğūde tırmanıyō. orda bi guru söğūt varımış. dalı budağı varımış, gurūymuş söğūt. kēndi söyūde **30** tırmanıyō. asgerlērden sepeT_istiyō. asgēr sepedi getirip de kēndi çıKasıya gadar cānāb-ı allāh guru söyūTTen_elmā verıyyō ha. elmāyı verıyyō, goruyucu da baKarımış. elmalarıñ söyütTe öldüna. sepedi dölduruyo, gorucunuñ_eline verıyo. bundān bunnarı al gēt. muhtāra bānden hedıyye ēt. bunū nērden topladıñ dēyceK_olursa, hanā bizim ō şey dedıđıñ, yörük dedıđıñ adām söyüde çıktı. **35** söyüde çıKasıya gadār söyütTe ēlmā oldü. o ēlma. bu sepetTe o ēlmalādan döldürdü, saña hedıye yolladı, de diyo gorucuya. bu da āynısını diyo. ondan sōña gēlmiyōlar gāli. ōrda yatıyyo bū. ērkenden galkıp geliyyo. buradā, bu kōyde de burda yedi tāne hāne varımış. tek yedi ēv vārımış. bu cāmi bunuñ yā girdiği yedi hāneniñ cāmisiymiş. şu gārşıda ... vār ... gibi. buriya girıyyo, bürda galıyyo gali. sāten bu **40** ēvliya böyük_öldüğü için cenāb-ı allāh da bu evliyāyı çok sēvdiđi_çün en_evelā buranıñ toprağı, biz toprak diyōz ēmmē, evliyācā, allāhca cōvhēr. bu topraK cōvhēr. toprağına şifā verıyyō. toprağından soñā, deveniñ köpügü ākmiş, gayā ōlmuş. o gayāya şifā verıyō, cānāb-ı allāh yürēk gayası diyelektē. añadıñ deyil mi. var_ōrda şimdi. orda gayā. böyle girārsıñ, ordān alı gidērsiñ. suyuñ_ıçine atārsıñ, **45** ayıb_ōlmasıñ, göbek ... āđrı vārsa bu daşıñ suyunu iştıñ mi gidēr. he añadıñ mi. böylē buriya burdā bu gālmış gāli. burda galdıKdan soñā tūrkiyeniñ bi ĩreis-i cumhuru varımış. tūrkiyeniñ ĩreis-i cumhurū. bidēncik gızı vārımış. gız deli ōlmuş. bu deli doKTuru, baş doKdur, deli doKtur. doKTūr da_ıa başgā çok hastalarā da baKıyyō, delilikten başlıyō. adı bilinmedik hāstalarıñ şifāsını verıyyō bū. bürda, **50** şindi şu ānda verıyyō. añadıñ deyil mi. ondan sōñā, vedikten soñā ĩreis-i cumhuruñ gız gırlara çıKarımış. misāfırlar geldik de misāfırlere sarılıverimiş, öpüverimiş. misāfırlēr de utanırmış, babası da utanırmış. deli, deli. bu kıra, kırā çıkıyō. kırda dēnk geliyō. bu garacaahmet sultān deng_ıgeliyō gıza. hemen atından_ıniyyō. āsger seğirdip geliyo, atını tutıyyō. hemēn variyo gızı dutuverıyō. dutması vārdır bu **55** evliyāniñ. dutduKTan soña hemēn gız_āniden şifālanıyō. hemēn hēr şey tam, tamı tamına. hemen paçaları sıvı, babasına seđidiyō gız çocuğu. vāy yāwrum sen bu şifāni nērdē_aldıñ diyō. buba bāni bi āsger_ōğşadı. bānde heş bi şey gālmadı. bān çok_ēyilēstim diyō. o vakite gadar bu çocuğu diyo, sen o āsgeri bulabilir misiñ gızım diyō. vay buba bān o āsger

bāna bu ēyliġi yāptı ki bān_o āsgeri bilemceñ hē diyō. **60** vay bubam bilirim bān_o āsgeri diyō. fīlān yeriñ_āsgeri fīlān yerden yürüyüş goluna geşsiñ diyō. emir veriyyo. o gün sabāhtan, ērtesi gün sabahtan başlıyolā āKşama gadār geçiyolā. daha sırā gēlmemiş bu garacaāhmet sūltana. gız çocuġuna biraz_eziyet_ediyyo ĵreīs-i cumhur. sen bilemediñ_āsgēr gēşti diyelekten. babā gēşmedi. gēşti gızım gēşti, sēn bilemediñ demesiñnen berebēr ... asgērleriñ hepsi **65** geşmiş. hā ērtesi güne galıyyō. hā akşam olunca ērtesi güne galıyyō. asgeriñ birēzi ērtesi güne galıyyō. ertesı gün Sabahtan başlıyō öğleden saat birdē bu garacaāhmet sultan_ēvliyāya sırā gelıyyo. bölük koluna geçerken, varıyō gız çocuġu, ahā bānim_āsger bu āsger, bāni şifāya ba_ā, ba_ā şifā veren_āsger bu āsger diyō. varıyo eteġinden dutıyyō. işte babā diyo, bu diyō. sen ba_ā geşti diyē çok eziyet_ettiñ. **70** işte bak gēşmedi. dahā diyō. ... gadār ireīs-i cumhur diyo ku o evliyāya. bu dūnyālık bānden ne dilēseñ dile diyō. dūnyāyı dile saña dūnyāyı vercem diyō. ha añadıñ mı. hē, he tek bi dene gızı varımışmış. allah tarafından bizim tūrkiyede ecevidiñ çoluk çocuk yōK_ōylē, ecevit, demireliñ çoluk çocuk yoK_ōylē. e bunūñ da onūñ da bi dene gızı varmış. bū o gūnkü ĵreīs-i cumhurūñ dā. bizim reīs, tūrkiyeniñ ĵreīs-i **75** cumhurları bōylēmiş hep. buna da şey_içine ġirsiñ, he añadıñ mī. ondan sorā bānden ne dilēseñ dile diyo. bu da diyō gū, bānim görēvim_ō, bānim görevim. bān görevimi yāptım. senden hēç bi şey bēklemiyōm dēyō. o bānim görevim diyo. bān görevimi yaptım. senden heş bi şey bir ... bēklemem. o da diyō ki olmaS. sen bāni mēmnun_ettiñ bān de seni mēmnun_etcem. ūġraşa, ūġraşa, ūġraşā ta sora ne diyo **80** bū garacaāhmed sultan. mādem sen bāni bırakmıyacaksıñ saña diyo iki çif lafım var diyō. bānim_ölduġum yeriñ_āsgerini ālmiceksiñ diyō, oşürünü ālmiceksiñ diyō. tamām mı diyo ĵreīs-i cumhūr, tamām diyō. tamam bān oşürü de ālmıyōm, āsgeri de ālmıyom diyō. mesele bundan_ıbāret_ārKadāş.

BURAYA GELİP DE ŞİFA BULANLAR VAR MI?

çok, çok bān yētmiş sekiz yaşındayım. yētmiş sene, sekizini āKlım_ermiyodu **85** dā yētmiş senedir ... iyī oluP gidēnneri. baK haKiki niyētinden geldikten soñā üŞ gün yatār, allahıñ_izniyinen ya hēş bi şeysi galmāz, yāhut hāstalıġı iyi ölmāya yön dutār, gidēr. ... pērhiz tutār dikkat edēirse o da iyī olur. tekrār ziyārete gelile. gurbān getirilē, kesērle, ziyārete gelilē.

SADECE RUH HASTALIKLARINA MI ŞİFA OLUYOR?

rūh hastalık, ruh. şinci baK yāwrum. niyet_ettikten sorā nè hāstalıĝı olūrsa ōlsun. **90** buriyā kamereyā açıldı zamān bizim, aha şurda burdur vārdır burdur, ıPārta. ıPārtadan bi hāsta gelmiş buriya. hēr tarafi çıb, bān gōrmedim yalīnız gōñşulā dedilē. hēr yeri Pēstil gibi Çıban_ölmüş. bi gōzlerī gālmış, gōzlerī ııldıyōmuş. hēr tarafi bōyle ēl gibi çıbān hēr tarafi. işte bu seniñ sēvdiĝiñ mübārek sultān, şimdi bak tapu kadasrōdan adamlā dūn bānim_āsābımı bozdulā. bozūlcāktım, bozulmadım. **95** sabır_istedim_allahtan gālī. bu sudan dökülüyō bi şey gālmıyō ... şey. añadıñ mı. bunuñ, bunuñ şimdī şey bu diyolā, bu şifālī deyil diyōla. bu suyu diyōla. bōle, bōlē itikātsiz_adamlā vā būrda, añadıñ mī. bān bōyle aha bunu būrda saña bānā desēm, baK hoca diñniyo bak. hoca duyūyo. saKlı gizli deyil. bunu hoca bu kōylü ölmüş olsa, bānim la_ābımı bacak dērle. bacak misāfire şōyle şōyle dēdī dēr. benim **100** şeye ... bānim yüzüme diyemēzle. sözüm burda günāha girmēyeyim. aziz, mübārek gün. ba_ā bi şey diyemēzle. bānim deyneym çok_ğuvetlidir. bān deyneymī sālладım mıydī, kimsēye deynek vurdurmāzdım, vurdurmadım da şimdiye gadar. evel_allahıñ sāyesıñd'ē. adam bānā gurşun_ātı. dēynek vuramadı da gurşun_ātı. gurşun da denk gēlmedi. bu şifadan sudan şifāyı bulūyyō adam. allahıma şükūrler_olsun. ne **105** türkiyesi galdī, ne ecnebisi galdī. heş bi yerden şifā bulamadım. işte bu sudan buldum diyō.

burda dūn bi denesi banā sōrguyā çēkti. o daha hoca ōlmadān o köyden_onu ara, ayırıyōlā, ayırayolā. işte bu tarafa şehr_önüne doĝrū. paraları topārlaya topārlayolā. topārladıkları paralarıñ maşbuzunu yakıyyo. o çūngü hocā. dūn o sıralar banā ... **110** āşdı. tāzelemeyiñ dedim, yā rabbi, allahtan sabır_istedim. yā sen gibi bān maKbuz yākmadım. bān cānāb-ı allahıñ büyüklērden duydım. bānim yetmiş sene evelisi, bānim_ana dedem vādī. ... böyüktü. şurda varlıklı adām vārdı. o odiya götürūdū, büyükleriñ yanına götürūdū dēdem rāhmetlik bāni. büyüklē bāni diñnemezlēdi, ufağ_olduĝum_için. ēmmē bıdı bıdı, bıdı bıdı gezērdim, durūdum ordā. a tabī **115** büyüdükçe, büyüdükçe, büyüdükçe onnar ... yerine görē takılıladı fi_lān. sen böyün hēç garacaāhmediñ şeylerinden annatıvērmediñ derlēdi. birbirlerine mese_lā, de onnā da annatırladı yāwrum, tamam. bān de dinnedim bunnarı, şimdi bān de bunnarī gelen vatandaşlarımıza, mūsüman_olannara hērkesē annat. hēç āyırım yāpmam. emme bazı bak, bazı diñnemiyo bazısı. sōylüyoñ heç diñnemiyo. diñnemiyeñ bān de hers **120** ediyōdum. gālKıP gidiyyō. bān de heç seslēnmiyom. işte bundan_ıbāret.

ADI SOYADI	Aynur Aydın
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	Okur - yazar değil
DERLEME YERİ	Karacaahmet Kasabası (İhsaniye)

Metin Numarası: 25

KARACAAHMET KASABASI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

eyēr gülüm tēy_analarıñ, nineleriñ bildiği zamān gēlmişleř. biz nē bilem bunū. nērden geldiğini, nēreye gittiğini bilmiyöz. yanī bān bir sene būrda görev yapTım. çok memnunum. buráyı temizledim. türbeyi temizledim, türbeyi. hēr yeri temizledik, temizledim, sildim, camını, penceresini bir sene çalışTım. ēy geceli gündüzlü ērkekleri de varıdı bakıcılarī. bāni de āldıla. yok hīnci, hīnci hēs bi şey yoK, yoK. **5** bura kēndi gēce ve gündüz_açıK. hērkeş kēndi. hērkeş kēndisi, yoK.

BURAYA GELİP DE ŞİFA BULANLAR VAR MI?

ā şifā bulanna ön kere geliyyo. hēr gün geliyō buriya şifā bulanna muhāKKak dutunup gidiyōla. yāni gonusuyolā, gonusduKlarını bilmiyolā. yiyiyolā yediklerini bilmiyolā. ōrdan ha āKlından yani işte sorūnu olāna, çocuğū ōlmiyanna guzūm. olūyo vāllāh çocuk da oluyō. çocuk da oluyo vallāhā. ha būrdan bi bağ veriyōñ. **10** būrdan bi ip yirtiveriyōñ, gadınıñ beline bāğlayiveriyōñ, çocuK_oluyō. gurbān getiriyōlar bak gurbāncılā va. çocuK_olmuş. hāstası iyi ōlmuş. allah rızāsı için. allah rızāsı için. eveli yatılıyodu. eveli bu baKıcıla onnara baKıyōdu. he hincī ne bileyīm garıştı. ona bi şey demicēn, garıştı. yōK, yoK. tabi, tabi geliyola geliyola.içini ziyāret_ediyyola. yātcāk yērde buluyolāsa barınıP gidiyōla, he. **15**

DAVETLERDE HANGİ YEMEKLERİ YAPIYORSUNUZ?

dāvetlēde yemeklerimiz çoK_gülüm. he pilāv, çōrba. pilavını yapıyola, çōrbasını yapıyola. vallā yoğūrdunnan pirinci çeviriyola çōrba oluyō. he yoğūrtlu çōrba oluyolā. yoğūrtlu çōrba. pilāv yapıyōla. ō et çoK, et çōK. gāvürölmuş ētlē çōK. dōlduruyolā millēt yiyō üş dōrt gün. ta cumādan bāşladı. he cumādan bāşladı bu düğün_evleriniñ yēmeği. işte cumā,

cumártesi, pazâr. hînci bîtcik. ûş gün veriler. **20** vallahâ gidiñ bakın size. Çünkü bi yöl düğünnere gatışmadım. hêş bi şey bîlmiyom. evlê yıKıldı. ev yâpdıK. yâni orâyı yetiştirem múbârek güne girêm diye. vallâ bâmya vâ, bâmya vâ. tâtlılâ vâ. eveli hõrşafıolüdu. hînci üzüm goýüyolâ, hõrşafnan, hõrşaf goýüyolâ gışıñ. gışıñıolusa acıK hînci üzümne mēşür, õ üzüm. yemek bitti. pilâv, çõrba, bâmya üzüm hē. bu gadar. bu gadâr da çok. çok, çok, he. yoK, **25** yoK, garacaahmede bi yemek yoK, yoK. siyâret ediyon adâm baKKâldanıeyēr bi şeyler varısa alıyõ. birıekmekıacıK pēynır yâwrum yiyõ. yēr bulabilirse de yatıyo. yer bulamıyõsa arabalâ âkşama gadâ çalışıyõ, gidiyõ gülüm. burâlâr çokıiyiydi, çok Tatlıydı, çok şifâliydi. şifâyı da gaybettile. her şey de gayıbõldü. çok iyi yerıdı. **30**

e vallahâ sen bänden şikâyetıediyoñ, bân senden şikâyetı ediyõm. istemēzlik dērdine. aha õle garışıyõ.

BURAYA GELİP DE ŞİFA BULAN VAR MI?

olurõlma mı ...bize ętmeđi veren bu, şifâyı da verēn bu hēpsi. bu da onnan, õrdan bölünme. ona mañāñā bûlmicáz. el, el sõylensiñ dürsuñ, o õrda yatıyõ. o õrda şifasını veriyo. bız gõrmüyõz, cāhiliz. he bõle bişeyimiz yõK. **35**

hînci, hînci bu millet ne geziniyo. ne misâfire baKıyõ. nè sēn bāni görüyoñ ne yiyosañ nè bân seni görüyon. baK kötü õldu. e diyõm ki hînci misâfire hoş gēldiñ, nerelisiñ, nērden geliyõñ. diyõ ki allahıallâh, bu ne... bunnān samîmi õldu. lâ bân içimdēn geliyyo. bir dilim ekmēk yidireyim, bi bārdak çayıçıreyin, diye bānimıçim tız bak çocuklâ gitcek diye bân hēpsini ęttim. târhanāsını ęttim. nohuTunu **40** göydüm. düyüsünü, bûlğurunu oriya biz nè götcēz. bız nè götürem, ora şu gadar yēr. ora bõyük. õrda her şey va da, biz bi şeyıedemiyõz bu gadar.bu he bõle. amān, cümleniñ yārdımcısı õlsun. allahımıāğzımıza ... ętmesiñ günāhkār yerlerē. amān guzum. vallahâ bi şey yoK. bân bân seni çevirim, bi çāyımı iş, bi ętmeđimi yē derin. allahıallâh şu gadın nēydiyo yāv. bılmediği adama lafıçun çāy veriyo. lâ **45** bilmeyim, içimden bizıõyle gēlmişiz, atalarımızdan bānim ki õyne gidiyõ dēhâ. bānimki õyne gidiyõ. vallahı ummam, bân bağKürdanıemekliyim. bāna yetiyo. çocuklarımiñ da evi vâ. birı põrselēnde çalışıyo. birı kalifēr yaKıyo. onnarıñ da evi, damı va. parası va iyi ve kötü. sāti iki õlümnan bi gızım va. bānimıahmedinen, mēmedinen yāni bi şeyim yoK ümmakıçıñ he. **50**

ADI SOYADI	Ahmet Çalışır
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Orhanlı Köyü (İhsaniye)

Metin Numarası: 26

ORHANLI KÖYÜ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bu orhanlı askiden orhāniye mazılıKTİ. mazılıK dememiñ sebebi dāğdā meşeliK_öldü için meşelerde mazi gobaKları oluyōdu askidēn. şindi yok. meşe gārtladı o_zman kōrpe meşe çokdū. bu mazılıK_ismini bürdan_almış. meşelerde mazi gobağı olūr. böyle satılıyōdu o bi de boya yapılyōdu. askiden çoğ_ askidēn bū. bū sebebden burayā orhāniye mazılıK demişler. hē orhāniye mazılıK. sōñadān bin **5** dokuz yüz_ atmış yılında ihsāniye kazā oluncā orhanniyā dōndū. yalīñiz mazılıK_ismi gaybolmuyō, devām_ediyo yāni. devāmlı mazılıK. orhanlı işde bū ihsāniyē, orhāniyē, orhanlı uygun_olarak_ goymuşlar. yoKsa orhānnı dēyē bizde bir şey yōKTu. bizim_esās orhāniye mazılıK_ismi mühim. yani bizim dāğdā meşe olduğ_ için mazi gobağı yetişiyo. bu sebebden bizim mazılıK_ismi dā güzēldi **10** de gene de gaybetmiyōz yāni. otobüste dāhī yazılıdır. çünkū vilāyet dışı kütāhıyā çalıştı_ için etrāf köylēr bilmiyō. meseLā erēnköy. onnār_orhānnı desēñ hişbirini cevāp vermez. amā mazılıK dediğēñ zamān_onnā hemēn bilir. bu sebeple yāni.

SİZ MUHACİR MİSİNİZ?

muhāciriS. bin doKuz yüz_üç yılındā dedelerimiz bulgaristandan göç_ etmişler burayā. evēt, evēt. bülgaristandan göç_ etmişler. o_zmannā hayvannā vā. **15** öküz_arabaları, at_arabası fīlān yoğ. öküz_arabasī, öküz_arabalarınnān gelmişler. bulgaristanıñ düşdübaK köyündēn. yani kalaba bi köyümüş yedi mahallē o_zman. şindi gazā olmuş_orası, bilmiyom o_zman düşdübaK köyü geçiyōmuş. silistireyē bāğlı, şumnu kazasına yaKın bi yērdeymiş yani düşdübaK köyü. şindi olmuş_üjbudaK_o köy. şindi üjbudaK_ olmuş bulgaristanda.

20

ORALARA GİTTİNİZ Mİ?

gitmedik biz, bilmiyōz. babām bānim bēş yaşında gēlmiş. oradā komunüsliK_ılānı olunca dedelerimiz dūrmamış_orda. satmışlar o zamanıñ rusıyā gāli romānyayā dēyē tārçalarını

parasınnan almış elinden mu'acirleriñ. göç eden etmiş, etmiyēn kalmış bi kismı. yani şu andā eskişehirde baK_ordan biliyom bān ūjbudaK_öldünü. bizim, bizim bilāderiñ çocuk eskişehirde āynı dāyirede, kātta oturuyolā. biz **25** demişlē işde bulgaristandān geldik, dōKsan yılındā. meseġa om_beş yirmi sene ōñce gelmişlē. şindi ora diyomuşlā ūjbudaK_öldü. biz de o kōylüyüz ammā bizim tabi gelennēr bi ma_ällesē gēlmiş. ātmış hāne üzerindēn. geri kalanı kalmış. tabi kalaba köy öldü_çin. hēpsi bu köyē kompile āynı ma_ällede ne şekilse sıradān oturulmuş köy. yoK, yoK burā hacıbeyli köyüñ sınırı aslındā, şu hacıbeyli köyü va. hē **30** kadimürselnen_ aralāndā münākaşa çIKıyō. hattā bi denē adam_öldürüyolā. kadimürselden, hacıbeyliden. ammā çoğ_askiden, dēdelēmiz gēlmeden. ōrdān kadimürselli cevzlioğlu denilēn bir şahıs varımış. ihsāniye bizden_ōñce gēlme kazā. ora da muhācirdir. evēt, demiş bildiñiz yerlerde mu_acir yoK mu. vār diyō yavü. eskişehirde bizim köylülē kōmpile iki sene eylēnmiş, mekān tutamamış. demişlē **35** ille oriya gadā gidem. gidiyolā. dēdelerimizi getiriyōlā. gece bizim burayī, hacıbeylidēn de kōrkuyolā tabi. gece gōsteriyolā burayī. tamām mı tamām. gene geliyolā gece ērkes konāKlıyō, bi dā_a kalmışlā işde burda devām_ ediyō yani. hācıbeyli sōñadan bi şey dememiş. tabi ufaK tefek çok sōñā bōle hüdüt dāuāları çıkmış da ēmniyeti yoK. yani ölē. bişe diyēn_ōlmamış. **40**

SİZİ BURAYA DEVLET Mİ YERLEŞTİRDİ?

kāndimiz, kāndimiz. yoK, yoK, yoK dēvlet neyō dēy dēvlet bizē otuS_ sekiz yılında haK tanıdı. biñ doKüz_ otuS_ sekiz yılıñdā. biz ōylece zapdettiğimizi zaptettik. hacıbeyliden münāKaşa edilmiş. haTdā birbirilerine gürşun_ atmışlā baK sene otuS_ sekizdē. yani bunnā oluyō āndān sō dēvlet tarafındān mu_acir komisyonu geliyo dā onnār tamām dēyōlā. orhannınıñ hüdütü burā. kadi, kadimürsel de seslēnmiyō **45** tabi. tabi bura biz vēdik dēyō. onnā haTda kadimürselle tārġla fiġān vemışlē evēt, evēt. yōK, yōK, nērdē. şindi merāyi ūleşemiyōS, kadimürsellē.

NE İLE GEÇİNİYORSUNUZ?

dāğ köyü. tarınnan, gurū. ārpa, būğdāy. başga bi şey ekēmeyiS biz. bōle yeşil, pancardir, sulama pilājdir bunnār yoK bizdē. yerāltı suyumüz yoK. olsa dā kıT. yani içecek kadar kuyū suyu oluyō. bulamadıK, sontTaj suyü yoK. dēvlet doKsan iki **50** metireye gadā indē. işme suyumuzū dāhi bulamadık. sōra bi yērde vārdı. kesēn kuyu yāptıK. ora yetērliydi.

sōradān üş şebekeye bāğlandıK. yiyitpınār köyünüñ suyūynan, bizim bura kıldı kuyu suyū. başka kōyden yiyitpınārdan gelir. yoK, yoK, gēldi şükūr. üş köyü idāre ediyō.

ORMANDAN FAYDALANIYOR MUSUNUZ?

faydalānma yōK. ōrmāniye elimizden āldı. şu ānda, kasastıro gēşti. bizim **55** helākimiz kālmađı. āskiden bāltalıK derlērdi yanı. dediğim zamannā mazı gobağı yetiştigē zamannā ēñ büyük meşe çalıśı bir metjre olurdū. her sene kesiyōS. ōzman kömür yōK. kömür yoK, odunnān idāre oluyō. kesē, kesē, kesē āltmış yılına gadā biz bunu tōkēttik. kökü vādır kütük. onnarı dāhı kāzđı bānim, āKlımıñ, erdi, ĩnde. dediler bunu bōyle olmāz, bu bitti, yasaK, ēdeğim, yasaK, ēdildi. o zamandır bu **60** zamandır, her senē piynārdır fiy yetiştı. şüydu, büydu meşe alma, ā başladıK. o da bitti. ōrmaniye gatletti, āldı elimizden. ōrman, çoK, güzel, ōrman. hē tālaları zor, elimizden nerdēysē tālaları da alcaKla. bir, iki meşe ocağı görüyolā. bura ōrman. deyil yā. e meşe vā. ne yapam vārsa, bi bi tārlanıñ bir, ikisini aldılā hāTda. ēvet, ēvet tārla yapmışsıñ. halbūsi biz korumasāydıK, imkānımı vā. şimd'i bi denē meşe bile **65** galmāzđı.

HAYVANCILIK VAR MI?

hayvāncılıK var. yapan āneleri kalaba olannā yapıyo. āskiden pek çoKtuK. köy galabā. şindi ĩndi, gēldi yirmi iki, yirmi beş hāneye. āskiden, ellibeş, āltmış hānē, sekiS, ōn sürü koyun çıkıyōdu. sığır çıkıyodū, köyüñ sığırđ. bōyle hērkes gücüne göre yapıyodu. ē şimdi yoK. millet, āltmışta bi sōküldü. kütāhyaýā azot sanāyi **70** açıldı. şeker fabrigası açıldı dērken biz velhāsıl dağıldıK. gittile kütāhyada. ēvet gōştüler. erāzileri satan sātı, satmayan durūyo. yoK, yōK ōyle bir konferansımız fałan, ōlmāz bizim, yapmayıS. gelir, aKrabası olannā gelir bōlē düyünnēde, bayramnāda bāşga zaman gēlmeS.

DİĞER KÖYLERDEN BİR FARKINIZ VAR MI?

bizim, bizim kōyde yoK. amā bāşga yerlērde var diyola, bilmiyom bizde yoK. **75** dil, āyırımı yoK, ırk, āyırımı yōK. bizim, āynı biz buranıñ yērlilerine ūyduK. bōyle bi şey hiş dūymadım da gōrmedim de. yani yoK bizde. yāni bizden sō ihsāniyede dāhı yoK. ōyle bi kēndi gelenekleri, görenekleri yoK. kālmađı, kālmađı. āynı şimdi şu anda āynı, hiş deyişen bi şey yōK. ēvet, ēskiden bizde kadınnar ferece dērdik, uzun bōle örtünürlērdi boydan boyā. şimdiki mantolā gibi kafāya takālādı bōlē. yüzünü **80** kadınıñ peçe vadır, kimse göremēzdi. şimdi o ādetde bitti. hē bitti dedik işte hacıbeyliye, yērlilere ūyduK. kalmadı

bizde bi şey. hërkez_āynı hiç. biz çünkü burda döğduK ya. öylēydi, öylēydi, bēnim_āKlımıñ_erdinden çoK sōñra öylēydi. yani ałtmıřlara gadā bayā devām_ētti ō. ałtmıřtan so ŗehire açıldıK ya gālī. var, altmıř kilometire açılınca gelēn gidēn deyiřti. velāsıl_ēski dūzen kālmadı. **85**

afyonā beř kilometire fārKımız va. afyon kırk beř_ēlli kilometirē kütāhya ellibeř kilometire. pek fārKımız yoK. biz sınırdayız Sāten. ēvēt, řindī alıř veriř kütāhýaya ēkseri kütāhýaya gider bizim kōy. nēdēn tanıdī çōKtur. iři dūřēr. āfyona da gideriS.

ADI SOYADI	Hamdi Çelebi
YAŞI	71
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Orhanlı Köyü (İhsaniye)

Metin Numarası: 27

HATIRA

şindi bîz dēvlet bizi alıştırdı tārla parasına. tārla parası veriyō. şu veriyoz, bu veriyoz. yani insan hāybeciliği seviyo hāni. ya o günü bi kağıt gēldi bize. dēdiler tārla paraları öldü. buna kimşisi aġladī, kimşisi gūldü. bān de ālime āldım kalemī, yāzdım başıma geleni.

piknik yāptıK muhālif partilere öldü destek **5**

bāşbaKan dūydu vūrdu bize bi kōsTek.

gitsek başbaKana özūr mü dilesek netsek.

çoKıyiydiñ neden böyle ettiñ tayyip,

özūr dileriS ettikse ayıp,

bizimıçin çōK büyük bir kayıp. **10**

kōylü pişmān, düşünüyōr kara karā,

gitti milyarlar gitti gösgoca para,

açtıK kändimize büyük bir yara,

soKTuk kändimizi yine dara.

kōylü bilmez konuşmayā **15**

kimi dam dēr, kimi samānlıK.

yeminēderiS dūyduK pişmanlık,

afet başbaKanım yap birinsānnıK.

gene ver parāyı diyo yāni.

elāġzına baKān, selāġzına yapārmış yuva, **20**

manisaya gidēr de çekērsen yuha,

bāşbaKan para verir mi sana dahā.

işte bū. manīsa mitinginiñ soñu bū. ha, manisadā miting yapıldı ya, işte onuñ şeyişi bu, hē.

mitiņg yapmaya gittik, uzağa, **25**

kēndi kendimize dūştük tuzağa,

yiñe kōylü otürdü kazığa,

bāşbaKan haddinden fazla kızār hā.

demiş, yāni birdēn kızdī, parayī kesivedi. he ē kızmācaKtım tabī kızmācaKTıK. o zamān gülüyōduK, güzēldi. herşey iyiydi de, kesince parayī āştı işte arayı. **30**

BAŞKA ŞİİRİNİZ VAR MI?

bāşga şiir dērken şuriya bi tene taKsi gēldi dūrdu. o ēskidēndi. o ĩnkılaPıñ yeni yapıldī zamannārdı. ē dediler memleketimizdē ĩnkılaP yapıldı. bunū niçin yapıldını bileniz var mī. e bilēn de var, bilmeyēn de va dedik biz. bunnā konuştulā, adana yeşilyurdā amarikan, asgerleri bi yer, āltı fāliyeti yapārmış. bundan türkiyeniñ başbaKanınıñ dāhi haberi olmāzmiş. işte amariKan, asgerleri adana çārşılarında **35** gēziyomuş çok sērbes. bunnarā dur, durūn dēyennerē kulaK, asılmamış. fiĀn da ondān bu ĩnkılaP yapılmış, dedilēr, konuştular. dedim müsādeñiz vārsa bi de bān konuşayım dedim. hay hāy dēdilēr.

biñ doKuz yüz, ellide menderes geşti iKtidāra,

başladı çalışmaya, başladı köydēn köye ... ulāşmayā. **40**

yatmadı yatağında çalıştı dūrdu.

her vilāyete bir fabrika kūrdu.

açın gözünüzü dedi, köylünüñ kulağımı būrdu.

susüz, cāmisiz, yolsüz köy kāldı mı diye herkese sōrdü.

on sene içerisinde cennete çevirdi bu güzel yūrdu. **45**

ĩnkılaP, bunuñ, için yapıldı dedim.

bāna tērs tērs baKtılār, āmma bān devām, ētdim.

çıkaryōr fabrikalār dumanını her baca,

halk pārtisiniñ gözleri ōldü hep goca goca, dedim.

izmitte kūrduklar rafinēr fabrigasını, **50**

ayırdı gazı, benzini bir de mazotu.

kütāhyaya kūrduklar yüce azotu,

kurulunca azot sanāyi,

bacaları kapladı bütün semāyi,
 bunu çekemedi saġır enāyi, **55**
 inkılaPı bununıçin yapıldı dedim.

yeter bu gadā fāzla derinliġine iñmiyelim de. bān bundanötürü beşay yāttım hā. burda bānda almışla, götürdüle bāni. bāntta diñnettile, yatırdılar beşay. inkılābın yapıldı senēydi. he hē ałtmışda, afyön cezāevinde yattım. olsun yaw. işte yavu mēnderese o zaman bu kōylü milleti āşıKTı. çokıyi bişeyler yapıyodu. onu **60** seviyodu. ne bilem birden inkılaP yapıldı, onunıçin.

MENDERES HAKKINDA NELER BİLİYORSUNUZ?

yaw, mēnderes şimdi ne bilem bān hiş bi yerde bişe yōKken bi pātılama oldu türkiyede. oriya fāбрика, buriya yōl, kōyden köye meseġā yollarıo zaman ulāştı. de bizim de hoşumuza gidiyodu. e inkılaP yapılıP yıKılincā yıKıldı, milletin diġi boġazına tıKıldı. acıK da milletin canı sıKıldı. işte bundanıleri geldi. duydük, **65** duydük, duydükdu ölmēz. bürnu bile kanamadan gitti bi çifçiniñ yanına. londurada çifçiye meseleyi annattı dā onnarı kurtardılarıordan. duyduKıonnarı. orda, orđā londurada.

HATIRA

karayılan vārdı beykōylü, karayılan soKmaz. bi adamıöldürdü. atıarabasınıñıarkasına bağlamış da ilaşıçin etılcaK yōK mu diye soKāKda **70** dolaşdırmış. koġuşta yatıyodu. yōK mu diye soKāKda dolaştırıyō. ondānıötürü çok cezā aldıydı. onunıçin adına bi karayılan lafi taKılmıştı o zaman. hātıram yoK ya, şeydē çitide konuşürkēn bānim götcebından cüzdan çekmişler, şakāylan onu dā. şaka olsun diye. bubam para verdiydi. bānıçeri, dam yeri yapıtlā bizı. dedim yā bānım cüzdanı almışlā. çitide alındı heralde fıġān dedim. e herkez dam yeri oldü **75** zamānıçeri girdiñde kapılar kitleniyō. orda karayılan kāKTı. tuválete kimse girmesiñ dedi. herkesıarāncak dedi. bu arKadaşın cüzdanı çekilmiş dedi. o vakite gadār birisi gülererek, bānıaldımıonu dedi, şakāylan dedi, getirdi vērdi. bi o, başga öle bi hādise fıġān gēşmedi. hani ilk girdim günü, ilk girdim günü demişler bi dene haci emi geliyo. şuna bi şaka yapalım. bān de jandārmaydım. bān hacibekTāşTa **80** jandārmalıK yapıdım da bizim sāvci yanına iki jandārma alır. ... cezāevine gidēr, konuşma

yapardı. yani böle bir durumnara düşmeyin, iyi hâlli olun, iyi niyetli olun filân diye konuşurdu dâ bân giriverince adamın tipî kıyâfeti güzêl. valâhî sâvcı zannettim bân. millet_ayâKTa, dedim herâlde sâvcı konuşuyomuş, galiba dedim bân de şöyle sıraya gëştim, girdim. işte gëldi bi dene dâ dedi. suçun ne lan dâ girdin **85** dedi. yaralama dedim, inânmadı. şey dedim. purapugândadân_ötürü girdim dedim. konuş dedi nâptin dedi, pıropogandaya hângi partiye çattın dedi. bân de meseleyi annattım. orda bi gülüş gitti. meyêrse hêpsi mâhkûmmuş. bân sâvcı zannettim_adamı. hê baña tezgâh kurmuşlar, orda gülüştüle epey bi. tamâm, başga yoK_öyle bişeyim yoK. **90**

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

askerliyim ilk evelâ yozgât, eğitimi yeriydi. ikinci dâtim yeri nêvşehirden hacibekTâş kazâsına gëldim, orda bitirdim. namuslu bi çocûKtum, hiç kâvga etmedim. hê iki buçuK sene yaptım. yâw o zaman iki buçuK seneydi. hângi memleketê buriya. izine gëldim gittim çağım tabî. ya yâ sıraylan, sıramız gëldi. hadi bakalım sıra sênde dediler. bânı de yölladılar, bân de gëldim. bir_ây kâldım, gittim. mâhkum sêvkine **95** gittim, gëldim burdâ bir hâfta kâldım. üle, üle de oldu. jandarmaydım yâ. o zaman_ülëydi, haKsızlık vârdı. yoK, orâyla ilgili hiŞ bişeyimiz yoK, yoK_gëlmişler buralara işdê kulübe yapmışlar, otumuşla, ondân sora evlê yapmışla, girmişle, ondan sora biz_ölmüşüK, başlamışık çalışmâ. keçi, koyun gütmê. başga bişey yoK_örtalıkta. **100**

ÇOBANLIK YAPTINIZ MI?

hem de nasî. añadan döğma çoban_öldüK, çoban_olarak ölcêz_ışde ya. şindilik acıK ziyân yōK da ineklêr kîrda birâzdan toplama_â gitcem. he koyunü çobânımız va'. bân sığır çobanı. hê goyün, bân de zannettim koyun gütkelê. olür yâ, yapalım, keselim bi dene. olur bi tōKlu keseriz yavu ne olcağ çevirîS. biz mûsâfirler_ için kuzu da çevirîS koyun da çevirîS, dağî da devirirîS, yaparîS. canımız fedâ. **105**

ADI SOYADI	Mehmet Ali Bacak
YAŞI	79
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	İhsaniye (Merkez)

Metin Numarası: 28

İHSANİYE'DEKİ ODALAR HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

odalarımız kâlmadı vârdı. bänim dèdem, bubamıñ bubası gèce gündüz odada yatârmışo zaman. çünkü o zaman vesâitler bi tiren yolculuğu var buralârda bâşga vesâit yoK. tirènden gecè müsâfir çıkârsa yani odâyı açık bûlsun diyelekten dèdem odada yatârmış. dèdem hastalânmış o gadar biliyon. otüz da öldü. bän dört yaşındaymışım o zaman. ninèmmen gittik odada yatıyō. biz varıncâ sora dèdemî **5** eve götürdü bubâmgil. bāKtı eve gelince şöyle baKınca ağladı. hep odada yatârdı gèce gündüz o baKımdan. ki odalarımız o zaman vârdı. nâhiye oldu. kazâ olasıya gada odalarımız devâm etti. haşâ dèdemiñ odası dağa duruyō. bënim ... kâldı. e tabi veresiye o şekilde bize verince. şindi odalar kapandı. kaza olunca odalar kapandı. şindi oda yoK yâni. köylèrde vâ. **10**

ODALAR HANGİ AMAÇLA KULLANILMAKTAYDI?

odalâ müsâfir gelir, yatâr, kâlkar. oña yèmek verisiñ. meseîa biri gidèr, biri gelir. devâmlı müsâfirlerle ilgilenir. müsâfir yoldan geliyō meseîa, bû meseîa âfyondan kâlkan ... tâhir ağa, ihsâniyede bacaK mustâfa, ... âhmat ağa, hâymanada receP ağa böyle odalar añılırdı. bütün müsâfirleriñ yèrleşeceđi. yani iyi baKılan odalar diye añılırdı, o şekil. odâlarda üŞ gün, bēş gün yerine göre kışın meseîa **15** kalırdıñ. karahallılar gelirdi. atlarını o zamânıñ devrinde karaağızâ vesâitle gidemezlèrdi. fiân yere gider, yarın odalârda bēygirleri biraKırlar, kèndileri gidèrdi. eşyaları biraKırlardı, o şekilde. yani o odalar bu şekilde hízmet verirdi yâwrüm.

MİSAFİRLER ODALARI NEYE GÖRE TERCİH ETMEKTEYDİ?

odalar, müsâfir geliyo şindi nereye yaKınsa şurası oda dèyo şürda var dèyo şürda var dèyō müsâfir nâsiP nerdeyse oraya gider yanî. ama bilse, bir iki sefer geldiye bi **20** dâ oraya devâm eder. aynı odaya devam eder. hürmet nasıl gösterilirse o şekilde.

ODALARA ÜCRET ÖDENİYOR MU?

yoK odalara ücret ödēnmez, allah rızası için. şindi dedēm öyle derlērdi, ē yemek yēdikleri kaşıK, o zamanıñ devrinde ağāç kaşıK. ağāç kaşıKları katiyen eve göndermēzmiş. o da sofraya gitti mi ağāş kaşıĝı yıKar dolaba gor. onu bir sene onū öyle bekletirmiş, bir sene sora sobaya atārimiş. içinde yañmıyan olursa **25** hīzuraleyhisselām odēya uğramış. o şekildē bilirmiş yāni. şind'i mesaļa adām geliyo şeyē, üstü başı perişan ama kimöldünü bilemēsiñ. yani hızırıñ geldini o şekilde bilmek için o şekilde arıyōmuş. o onu onuñ yemek yedi gaşıK yanmāzmiş. he, bān bilmiyōm da babamĝil öyle añnatırlādı. bān dedeme erēmedim. bān yirmi ālṫi dedem otuS, bān dōrt yaşındāydım. yāni eremedim şū, dedem otūzda öldü için, **30** bān dōrt yaşında çocuKken babāmĝil öyle añnatırlārdı yāni. ya odalara böle hizmet edilirdi yā. yā uğrār şindi, şindī sakanda āhmet ağā da derlē baK şindi o āKlıma gēldi. şindī kütahyanıñ kütāhyaýā bāĝlı sakadan derlē bu bu yoluñ üzerindedir. şimdī sabāhleyin çocuKlar çifte gidēceklēř. kapıdan çıkārken bi müsāfir geliyō. geriye dōñüyōrlar müsāfir ediyolar onu şe yapıyōlar. tekrār yola **35** çıkācaKlar tarlāyā tōhum ekmeye gidēcekler, ē bi müsāfir dāhā geliyō. tekrār yeri dönüyō o onuñ kārñıñı doyuruyolār onu şe yapıyolar. üçüncü bi şahıs bi dahā geliyō tēkrar dönüyolar. ē tālaya gidemiyōlar o günü tohum ekmeyē ertesı gün odıyā gelēn kōmşular, yā āhmet ağā seniñ tarlā nè zaman ektiñ buĝdāy çıkmiş diyola. yā biz onu ekmediK diyola. bunu duyardıK yāvrum. nasıl ekildini cânāb-ı allah biliyō **40** gāli. adamlar ekemiyō gidemiyolar. kōmşulār görüyō ekīn çıKmış. hē yani odalar bunun için hizmet verēdi yāvrum. allah rızası için, cenāb ı allahıñ hēr şey kolāy yāvrum. burda yaşatamayız nēdēn yaşatamayıs vesāit çoĝaldı. şindī yoK yani müsāfir gelen müsāfir yoK şindī hērkes vesāitinnen geliyo gidiyo. bir müfettiş gelirsē bi bi kōntürol gelirse o da kaymakāmlıĝa geliyō. veyahut da mālīyeye geliyō. **45** onnara dā iyi şe yapıyolar. şindi odalārda kalan yōK yāvrum. otēl var. belediyeniñ oteli var dā yāni çalışmadı. belediyeniñ oteli de çalışmadı yāni, müsāfir geliP gēlmedi için. ama köylērde devām ediyō odālar. gene bāzı bāzı uğrayannar oluyōmuş. köylerde vār odalar. bütün köylerde odalar var. meşūr tabi meşur olan, tabi, tabi yāni tabi hizmet veren yāni gēce gündüz açıK olan odalar **50** var. köylerde odā gālmasa da genē bulunduruyolā odaları. şindī ihtiyaşlar ihtiyaşlar mejbüren odadā genşleriñ yanında oturamıyo, genşler mesela kahveye gidiyo, oynuyo. evde de duramıyo āyilesi de

ölmüşdür. mējburen odada oturcēsini köylerde o baKımdan odalar çalışıyō, o yōnden çalışıyo yāni.

HİÇ ÖLÜMLE BURUN BURUNA GELDİNİZ Mİ?

deprem yaşadıK. ē gediz depreminde yaşadıK. gediz kütāhyayā bağli. kütāhyaniñ **55** gediz yaKın, yaKın sayılır. gedizi salladı zaman bura dā sallandı yāni. çadırlara çıktıK. burdā bāzen bacalār yıKıldı yā evlērde yıKılan olmadı, bacalārda yıKılan oldu. hākim bey hattā de mi turan bēy pārka çadır kürdu ... şey olmadı. ölümnen buruñ burunā bölē bi sefer, iki sefer atlāTTım. ofis yapılyōKan taş çekiyodum, bubām o zamān sağ, demirli köyü vārdı. ordā medreseyə iki buçuK **60** lirā taş getiriyoduK. kar, kış o zamān at arabası, ön sekiS tane at arabası vārdı. sabāhleyin gidērdik iki sefer dönērdik biz bu ... yolundan gelirken arabada böle oturyōdüm, arabadān bēygirleriñ tōrbaları altındā boşalincā beygirlerin arasına dūşdü. diñgil böle kalk, şey yaptıKdan sorā böle çevirince tekērden kurtārdı yāni. kafam ya diñgil çevrilsē kafam tekeriñ altında kalācāKtı, ölcektim. cenab-ı allah **65** yani korūdu yāni bölē. bi dē dedebayırından taş getiriyōdum. ... çok şeydi. böyle biz aşāğı inērken at arabasının taş ē taş çıkārmış, tekeroriya vurunca bēygir böle şe yapınca arabaniñ oKu kırıldı. araba kändini boşa çıktı. beygirler başladı böle şe yapmaya dērken, tekrar bi taşa şey çukuruna denk gēldi. o şekildē kurtārdım kēndimi. yāni o zaman olmasa beygilerde kurtaramıyacaK bān de **70** kurtaramıyacam yāni. çünkü çok gidiyōdu yā aşā. kontūröl edēmiyōsuñ ne beygiri ne arabayı. oKu kırılverince bir iki sefer böyle bi şey oldu.

O ZAMAN DAHA ÇOK HANGİ ARABALARI KULLANIYORDUNUZ?

ēkseri öküz arabasıydı. yētmış seksen çiyt öküz arabası çıkārdı. on sekiz tāne de at arabası çıkārdı. o zaman ofis yapıldığın da taş çektigimiz zaman. toprak mahsülleri ofisi binā yaptıK bura istasyona. hālā duruyo şindi ofis onnār. canım **75** şindi at arabası dabı hızlı baKımından o günüñ hızlı en hızlı vesāit at arabası. at arabası dā iyi tērcih öküz arabasından meseļā āfyona saātdā bi kilometre gidērsēñ, şey saate otuz kilometre gidērsēñ at arabasının iki, iki saātā afyona varisniñ meseļā ama öküz arabasının dört beş āltı saat sürērdi. gidērdik o zaman o o zamān dā a öküz arabasının deyil yayān gidērdik at arabası şey öküzle şey āltı **80** saat, yā āltı saat otuz beş kilometre beş kere āltı otuS meseļā hattā āltı buçuK, yedi saate yaKın sürērdi. dā uzun sürer tabi. o zaman āfyonu

buğdey götürüsün, biz o zaman ilk şe yaptımız da burlarda ofis yökü, tüccâr da yökü. sora tüccâr geldi, tüccâr alırken ofis açıldı. hayvân gödürüdük yayan. şindi evelê buranın şindi âfyona gitcek odada oturuyô. bân yârın âfyona gidecem. kômşunuñ biri dêrdi. he **85** bañâ şunu getir bunu getir. bâyrapınârlı ismail ağa varıdın. kara mēmet demiş bân âfyona gidecem. onuñ koyunnarı var. bâna tuz getir diyo. hatır için âfyondan buriyâ ön kilo tuz getiriyo sirtından, sirtından hatır için baK. ön kilo o, o buriya gelesiyē kaş kilo olur biliyor musun. yâ işte gâli o zamanın imkannarında hatır için. şimdi şurdan çocuğu istesēñ de bi şurdân bi şey gömşu çağır deyivērmesēñ, **90** dēyemiyosun. yâni o zamannar ihtiyar ne dērse oriya gidecēksiñ. o zaman bürda bāKKal yök, çāKKal yök. istasyōnda bāKKal var. akşam oldu mu odanın gazı bitmiş. âline bi şişe verilē. koşâllah kōş, koşâ koşâ istasyonu bulurdu, çocuk bulurdu. ördan dönersēñ , koşa koşa gelirsēñ, akşam oldü. odaya görsün, âvine görsün, iki akşama sora şişe bitē hāydi bakalım tēkrar istasyona koş. o **95** zamannarıñ imkanna böyleydi. gāz yök meseļâ şey yök, tuzu âfyondan getirecēksiñ hēr şey afyondân yayân.

ESKİDEN HAYAT DAHA MI ZORDU?

çok tabi çok zordu nē demek yāvu şindi vallāhi cēnnette yaşıyô millet yāwrum. hēr şey bol, para bol. bayramnâr gelir dē ayāKKaplarımız yök, elbisemiz yök. gışın oldumunâ yazın çifçilikle uğraşır kadınnar kışıñ e sümek işliceKler çāşur **100** dokıcaklar, gömlēyi doKıcaKlar, öndan sōrâ bi gışın böle bi şey öldü. çāşur dokumişlar kurūmamış gēydim. kâr diz boyū, çocukğım o zamân doñdum o çāşuruñ içinde. ayāKKbıları ēskimiş, ēskici yusuf varıdı, ona götürüsün. bir iki gün evel o da böle yamâr şeyi onu şe yapârsēñ. yamadı mı sevinirsēñ çok. oda gelirsēñ bayrâmda el öpersēñ bubâñ vârsa beş guruş verē, yök sa yök. hē böyle **105** çocuklar gezēr odaları. ihtiyarları, ... falân yerde şērbet var. dēdelerimiz o zamân babalarımız tēncereynen o zaman, soba yök. bacalı, bacalâr varıdı. bacaları oriya şe yaparlar, sıra gelince suyu döldular, içine şeker atalâr. içine bi çıKı da karānfil atâla, onu kâynatıla kâynatıla gelēn bāyrama gelen şeyleri birēr fincan şērbet verirlērdi. o zamannıñ âdetleri böyleydi. şindi nelēr yāwrum. adam şe falan yerde şērbet var **110** çocukla oriya gidērdi. her oda yapamazdı bunu böyle, yök, o zaman şeker yök şey hamurdan loKum yaparlar onu şe yapâr nōhüt yapıP bişirilēr bişirilēr. ne iyde vār iyde, şeker hiç yök, falan yerde iyde vārıdın. veyāhut şunu var diye çocuk oriya koşâr durur yâ.

ESKİDEN ÇAYI NE İLE İÇİYORDUNUZ?

çây, o zamân çoK nâdirdi. çayî babâmiñ şeker bulamayîP da **115** çekirdöksizÜzümnen çay iştimi bilirim yani odada. evlêrde çayÜiş çay yök odalârda. o da müsâfirlerê, êkseri kâhve, herkezê tek cezvesi varîdî mesela âKşamÜöldu mü onu ocağa sürêr, gelene birêr fincan. ... o şekildê kañve yapârdın. çay söra çıKtı yâni. yâ kâhve kâhve çoKÜönceden gelmiş.

BAYRAMLARI NASIL GEÇİRİRSİNİZ?

şimdi bayramnâr gene komşular, aKrabâlar birbirini ziyaret èdiyo dâ, o dâT yoK **120** yâni şindi. o samîmiyet yoK. yoK, ne bileyim vallâhî bilmem. hîndi her şey bol, her şey varÜamâ o samîmiyet o daT yoK işdê mesela. he yâ têrsine dôndü yâni. bizÜâskiden harmândan kâKdı mıydî tôhumÜekTi mi şey bitêr. susüzda düyün var. ... da düyün var. yayân gidêrdik. ne gam varîdı ne kasâvet sânkî hiş bişe yoK. nêrde câzgi örda kâzgi. meselå ... eriledi baK istasyonda kâhve işlediyo âhmet hocam **125** çalı çekicêz dâ ... örman ... veriyö. burdân beş âlti gişi giderizÜistasyonâ burda kâhve yoKÜo zaman. orda saât ikiye gadâr kâhvede üşlü dêrdik onâ biz. üşlü öynar oynâr ordan gelirdik öküzleri doyurüydük bi de kârni doyuP koşârdık. dört saat polânkayâya, dur durâK yoK orâyâ. aKşama gadâ örda çalıyı dôldurusuñ. yirmi beş araba çalı getirdimi bilirim, odalara êvlere. bacadân gidiyo, o zaman soba yök. **130** âKşamÜezenine köye gelirsîñ yêmeği yêrsîñ hadi oriyâ. öyle hiş ne yorulürduK ne bişey, hiş bi yâni yoK yâni. vallahî yirmibeş araba çalı getirdimi bilirim böle şey. bitirdim gene gidêr. bu sobâyı âdetiniñ işde dedim ya bizimÜodada oturÜKan gelir gidê hîlmi çavuş varîdî. bubâmgile dedi, teneke aliñ size bi soba yapayım tenekeden, odada. adâm sanatKârmiş soba yâptı bi tâne soba yâptı bi tane de mângal yâpdı.**135** ihsâniyeye ilkÜicâdı o onnar getirdi sobayı. êskiden bacâ dêriz bîz kârşidan ısınırîSÜodada, ateşîñ yanında iki kişi, biri bu köşede oturur, diğeri o köşede. ötekilêr kârşıda tabi uzâKta olâna kârşidan baKâr. yâ odâyâ oturüz çocuğum diz çökeriz. bubamîñ birisi hemen sigara yakâcak öldü mu hemên giderîS maşâyla ateşi ördan alırıS, getirîS tutarıS. o yaKâr gider öturüsüñ. bi dâ şe yapâr galkârsîñ oña biri **140** su ister getiri verirsîñ, bañâ da su ver. bubâm gidiñ yatıñ dèmedenÜodadân gidemêzdik. diz çökdük bölê. bubâlarımız yârinÜişe gidecek öldü mu o zaman sabâhnan bubâma nêreye gidêcez dèyemêzdim. annemê bubam nêreye gider sabâha ne iş yapâcâz diye ânnemize sordurüduK. yâni böylê o zamânnar sâygi

vārdī. yā şindi çocūK seniñ yanında bacağın uzadıyor, ē televizyonu yāwrum sen şunu **145** acıK kapa dèyösuñ gapātmiyor. yā bān şunu bān habēr diñnicem, yā maş vār diyē. şimdi yāwrum dē o dāt nērde o datlār şindi. sen imkānı mı var yā, ôyle yāni. hē nē diyöñ yāwrum nêlēr geçirdik ya, çok şükür. yāni vārlığını da gördük yōKluğunu da.

HATIRA

yōnān sılmiş süpürmüş dèdemiñ öküzarabasını ālmış gitmiş koyunnarı **150** sürüsüynen ālmış gitmiş. āhmet āmcam atinada ön sene yēssir, şaban āmcam yemēnde doKūS senē. hē bubām yōnan gēlmeden at arabasından kōnya sarayönüne tuza gidiyō, üç arkadaş. yāwrum yedimiz şindi ki tüz. konya sarayönünden yoK o zamān, yāwrum yoK o zamān yāwū. ne dèyöñ her... bi yērde yoK yāwū. tuz yoK vagonlārla gelirdi istasyona bu ... başladī zaman, hē o zamāna. şindi **155** bubāngil oriya gidince yōnan burayı basıveriyō. om bir ay bubam bi sene ōrda kalıyō, gelemiyō. arkadaşlarının ikisi hāstalıktan ölüyo. üç at arabā onuñ başına kalıyo. kēndi de hāstalanıyo. yōnān gittikten sōra gene ōrdā nāsı çalıştıysa bi sene çalıştırıyo. yōnān gittiktēn sōra gene o üç at arabā tuzu dölduruyō arka arkaya bağliyo, getiriyō. öğ arabaniñ sāhiplerine tekrar verıyo, da ismayil āmcam **160** varidī ôyle dērdi āmcam tuzdan geldī odada şöle pāngonotları dèdemiñ önüne saydı gitti. hemēn karapunārdan yirmi dört lirayā bi çift öküz aldı geldi. ikinci sermaye dèdem ōrdan tuttu dērdi. yōnan sılmiş süpürmüş ne koyun kalmış ne öküzler ne arāba çocukları yemēnde yēssir, atinada yessir bubam o yānda. ali ōsman āmcam küçük, izmir işgāl olunca āngaraya götürüyōla. bān ôlē **165** zamānar geçirdim. bān çok şükür. esir tabi yāwū yā yunanā ... āhmed ēmmim atinada yēssir kalıyō. şaban āmcam yemēnde yēssir kalıyo. dōndüler, dōndüler onnar gēldiler yā zamanna yā harpler o zamannar oralarda olmuş, hep dē, ôyle dērdiler ihtiyārlar o zaman āfyon ... bizim burda mezārliğın arkasındaydī, iki sefer yetmiş gişi, yētmış gişi āsgere gönderiyōlār, üç gişi dönüyo. o yētmış **170** gişidēn yā. ihsāniyeden ihsāniyeden, ihsāniye şindi hē şimdi ihsāniyē hani demin, yūsuf dedik yā. ilkokul burda açılmış diye bütün etraftaki köylērdēn biraz dāğ o zaman şindi ordā ... arKadan gelēnner hep buriya toplaniyo neyisē şindi. o zaman eñ kalaba köy burası oldu için ilkokul evela burda açılıyōlār o baKımdan açıyolar. dediñ gibi ilkokuldan soğā işdē o zaman nāhiye ... nāhiye müdürü köyleri **175** gezērken biz mājir işde yani āslımız bizim. dış duvarlarımızı suvārdın, beyāz badanāydı falan sokaKlār temis, nāhiye müdürü gezērken gezer geliP gidērken... nāhiyeyi burā getirdi.

kırk ikidē ondan sora elli doKūzda da kazā onuñ sebebidir, elli doKuzda da kazā oldu. tabi gēnşlerimiz o şekildē işe girdi. şindi hayātımız şindilik çok şükürüyi, ama sonumuz nè olur bilmēm. inşallah yāwrum. çok, **180** çok mutluyduK. vārlık içinde dārlıK. yani vārlık dediğñ dārlıK değil yoK amā samimiyēt yoK. meselā o sēvgi sāygi yoK genşlērdē, insannarda. hē biz mesela örēn tepesi denirōrda bürçaK yolarıS gece örda yatıyōS. bubāmız tōrbayı sırtına sabāhleyin ofis istasyonuñ tüccara geliyō. aKşama gadār çalışıyō, aKşam oldu mu ta yanımıza geliyō, örda yatıyōS, ördan tōrbayı sabāhı gene böyle. yoK, **185** yōnan zāten sılmış süpür. yedi senede kītlıK gītmiş. hē kītlıK da gītmiş yā. hep ôyle annem öle dērdi, yedi sene yōlma yōlduK dērdi. bān hatırlamām da annemden diñnerdim yani. bān hiç ... neredēn duycam, bān mesela yirmi āltıda doğmuşum. ... yani bi yaşında iki yaşında. hayır o gıtlıK deyil, yunāndan sorā. yunān zāten dedim yā hiç bi şey birāKmamış. öküzün arabasını ālmış, yemiş. yunāndan sora da yedi **190** sene kītlıK ediyō cenāb-ı allahıñ şeysiylē yā. o alamān harbінде. onu biliyōm bān. biliyom yā. buğdáy kırk liraya çıktı zamān. kırt lirayā onu işte alaman harbindē ālman buráyā vürmaKıstedi. burdan geşmeKıstedi. ... şeyē rusyayā, o zaman ismet paşā başbaKān mıydı, cumhurbaşkanı mıydı, cumhurbaşkanıymış herhāldē. o zaman saña burdan yol vermēm dedi. askēr de vėrmem. yalnız ērzaK şe yaparım diyelekten **195** şe yaptı. vermeyincē o şekilde ôşür toplandı, buğdáy toplandı. kītlıgı yani biraz da o kītlıK ördan ileri gēldi, ördan ileri gēldi. alamānlar o yandan dolanınca biliyōsuñ kendini o kışā tutıldū. dūñür vārdı bānim elli bir de gelen göşmnerdēn. ôyle dērdi o, o zaman bulgaristandaymış rūs lar şey almānlar bütün motorsikletlērlē geşti dērdi. onnarıñ köyünden geşmişler, o yol üzerindēymiş herālde. o şekilde yalnız ileri **200** varınca kışā tutturdalar. kışın örda şe yapıyolar, yaza dōğru añadıñ mı, rūsyanıñ baraj vārmış barajı patladınca... ruslar, ruslar almannarı katıyō önünē, berline gadā. o zaman dedi hitler dünyayı tañrıya boş tēslim edēcem dedi. çok büyük sōyledi. dünyayı tañrıya boş tēslim edēcem dedi derlērdi yani hitler. baK ürüs yaya gadağ yāKlaşdı, cenab-ı allahıñ şeysiyle, bunnar hep allahıñ şeysi taKdir, almanyanıñ **205** yarısını böldü geşti rūsya. baraj, baraj şe yapınca zāten çünkü rus kışā hazırlıKlı birölke. bunnar kışi kışā dayānamayan bi ölke. o şekildē, barajı da şe yapınca o yanı kırıldı geşti ... bērline gadār, bērlini örtadan böldü. yā cenab-ı allahıñ yāzgağı hitler o zaman çok şe yaptı amā kēndi kēndine de vürdu. yani çok büyük konuşmağa gēlmez.

GÜNÜMÜZ GENÇLİĞİNE NELER TAVSİYE EDERSİNİZ?

gēnşlerē haK huKuKū, cenāb-ı allah ne diyōr. kul huKūkunnan gēlme diyō. her **210** şeyi haf_ederim dēyō yalīñiz kul hukukūnu haf_ētmēm dēyō. o baKīmdan bize öle_yere tereziyi dōğru tutacāKsıñ. bi görev verildiyse menfāt karşılığı yāni menfātñ dışında bişey beklemeyiñ. yani size ne verildi māşıñız verildi onuñ bāřga dışında bāřga bi şey beklemeyiñ. karşındakını yāni şindi bu mīllet_öyle alıştı ki kefil_oluyōsuñ alıyor malī, iflās_ētdim dēyō, kefiller ödüyo bōrcu. böle çoK **215** batānnar_öldü böle. yani şindi o baKīmdan bir yāni her şey yani yani kōperatifler_ölsun, neler_ölsun, bānKalar_ölsun. yuKārsı zāten biliyoz. sen_az yediñ, bān çoK yedim. dēvletiñ başı egēr_īstiKāmete dōğru deyilse ārKası da öyledir yāwřum. sizē, anañıza babañızā çoluğunūza çocuğunūzā hefāl lōKma yedirmenizi, añadıñ mı, īstiKāmetinizi dōğru tutmanızı tāvsiye ederim yawrūm. **220** bizi şey koy, bu dünyāda bugün vārsaK yarın yōKuS, mu_aKKaK_ğidēcēz. böyle gidiyo işte. sırası gelēn gidiyō. ördan bi habēr yoK. burası nası olsa geçiyō. bānim_elimde fırsat vār diyelektan fırsāt gözētmeyiñ yāwrum. bir görēv verildiyse bütūn herkezi āynı eşitlikte tutuñ. yāni çoluğunuza, çocuğunuza hefāl lōKma yèdirmeyi nasiP ētsiñ cenāb-ı allah yāni. dā nē diyeyim yāwrum.

SÖZLÜK

A

açix : acık.	(I-1.170)	aş : aç.	(I-1.156)
ağıl : koyun ve keçi sürülerinin		ataş : ateş.	(I-1.95)
gecelediği, çit veya duvarla		atip : hatip.	(I-1.134)
çevrili yer.	(II-8.146)	atyānda : alt yanında.	(II-7.65)
ağırılıx : ağırlıksız. çeyizini düzmek için		avuş : avuç.	(II-16.92)
güveyin geline verdiği para.	(I-1.152)	ax : ak.	(I-5.84)
ağīstos : ağustos.	(II-11.108)	ayāzma : Ayazini (Kasaba adı).(II-1.71)	
aKar : kiraya verilerek gelir		āfāKi : belli bir konu üzerine olmayan	
getiren ev, dükkan, tarla,		(konuşma), dereden tepeden.	(II-8.7)
bağ gibi mülk.	(II-8.77)	afıyon : afyon.	(I-2.110)
alaca : birkaç renkli iplikten		āfta : hafta.	(II-23.180)
yapılmış dokuma.	(I-5.84)	āğālaşān : ağlaşan.	(II-12.8)
*alacaş : aşure.	(II-15.104)	ayidis : aids.	(II-8.18)
alaf : alev.	(II-14.15)	ayīt : āit.	(II-15.28)
alamānlar : Almanlar.	(II-28.197)	azarbaycān : Azerbaycan.	(II-9.26)
alāttirik : elektirik.	(I-1.43)	āKıbat : avukat.	(II-15.150)
aldī : aldığı.	(II-23.40)	āKırı : ahir, son.	(II-11.11)
aleni : açık, ortada, meydanda, herkesin		āKırzaman : ahirzaman.	(II-11.11)
içinde yapılan.	(II-8.148)	ālālā . ağlarlar.	(II-15.95)
alı : Ali.	(II-21.145)	ālēm : alim.	(I-2.94)
alīncıK : alınca.	(II-11.85)	āne : hane.	(II-26.67)
allā : allāh.	(I-2.1)	ārılıK : ağırlık.	(II-15.30)
anamīnan : anam ile.	(I-5.51)	āsgēler : askerler.	(I-5.36)
anāş : yavru yetiştirecek duruma		āxşama : akşama.	(I-1.50)
gelmiş olan hayvan.	(II-21.123)	āydīnnı : aydınlık.	(II-11.63)
angara : Ankara.	(II-7.39)	āyile : aile.	(II-7.11)
annayīm : anlayalım.	(I-5.31)	āyxır gelir : döner gelir.	(I-5.72)
apörler : hapörlör.	(II-23.126)	āzbōz : az buçuk, biraz, azıcık,	
arāyī bulūcu : arabulucu.	(I-1.149)	oldukça.	(II-11.114)
ařTdān : arkadan.	(II-17.19)	āccīcix : azıcık.	(I-4.31)
arxa : arka.	(I-1.109)	āndan : ondan.	(I-1.55)
		ānnar : onlar.	(II-11.8)

B

bahalīydı : pahalı idi. (I-1.90)	bıŞKı : tahta veya ağaç biçmekte
baKsa Kına : baksa ki. (II-20.132)	kullanılan, karşılıklı iki sapı olan ve
baktīñ : baktığın. (II-23.272)	iki kişi tarafından kullanılan büyük
barabar : beraber. (I-1.184)	testere. (II-20.22)
barıŞcáklē : barıŞacaklar. (II-14.51)	bi : bir. (I-2.107)
barıt : barut. (II-11.84)	bidēncik : bir tanecik. (II-24.48)
barKanlīK : poyraz yer. (I-1.8)	bilāder : birader. (II-26.25)
barkar- : ev bark sahibi etmek.(II-15.20)	bilem : bilelim. (II-14.12)
başmaK : parmak. (I-5.47)	bilemceñ : bilemeyeceğim. (II-24.60)
başlamance : başlamayınca. (I-5.35)	birázini . birazını. (II-8.134)
battal : iŞe yaramaz, kullanılmaz. (I-1.32)	birēz : biraz. (II-22.82)
bawırdı : Bavırdı (yer adı). (II-11.115)	biricıydi : biricik idi. (I-2.100)
bax : bak. (I-1.65)	bıS : biz. (I-4.22)
baxāllar : bakarlar. (I-1.184)	biŞe : bir Şey. (II-15.18)
baxānmiyān : bakmayan. (I-1.65)	biŞirik : piŞiririz. (I-4.6)
baya,ı : bayağı. (I-2.108)	biŞit- : piŞ-. (I-2.121)
bayır dayır : engebeli erazi. (I-1.55)	biŞ- : piŞ-. (I-2.7)
bazar : pazar. (I-2.123)	bıŞtırmıŞ : biŞtırmıŞ. (II-12.19)
bāltalıK : bir köyün odun ihtiyacını	bogün : bugün . (II-8.17)
sağlamasına izin verilen koruluk veya	bolavadinni : Bolvadinli. (II-21.54)
orman bölgesi. (II-26.56)	borŞlandır- : borŞlandır-. (I-1.124)
bāşlıx : başlık. (I-1.142)	boŞāndırcen:serbest bırakacağım.
bárabarıx : bkz. barabar. (I-2.114)	(II-9.43)
bēki : belki. (II-7.40)	boŞlān- : borŞlan-. (I-1.110)
bel: dağ sırtında geşit veren	bozuluncı : bozulunca. (II-7.72)
çukur yer. (I-1.133)	bōşladım : bırakmak. (I-1.58)
*ber: nizam, adet, görenek. (II-21.49)	böcüğü : böceği. (II-7.17)
berāt : beraat. (II-16.52)	böle : böyle. (II-23.52)
berebēr : bkz. barabar. (II-24.65)	böyücüsüñ : büyüçüsün. (II-16.81)
birāx- : bırak-. (I-2.5)	böyüdü : büyüdü. (I-2.107)
	böyük : büyük. (I-1.79)
	böyükÇenē : büyükçe. (II-17.4)

böyün : bkz. bogün.	(I-2.1)	çıkardığı ses.	(II-14.3)
böyünkü : bugünkü.	(II-15.24)	cileT : jilet.	(II-21.220)
bôğ(ü)r : insan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü.	(I-5.64)	ciPinnen : cip ile.	(II-21.65)
bôlê : bkz. böle.	(I-1.29)	*ciril otu: bir ot çeşidi.	(I-1.75)
bône : bkz. böle.	(II-7.14)	cövhēr : cevher.	(II-24.42)
bôylelikçe : böylelikle.	(I-3.3)	Ç	
bubam : babam.	(II-7.36)	çal: az kullanılmış.	(I-5.18)
bulamaç : sulu, cıvık hamur koyuluğunda yapılan çeşitli hamur yemekleri.	(I-5.54)	çalallār : çalarlar.	(I-2.126)
buñār : bunlar.	(II-8.21)	çalışı : çalışıyor.	(I-1.157)
buncāz : bu kadar.	(II-15.12)	çali : çalı.	(I-1.115)
bunuñKunu : bununkini.	(II-14.46)	çanaggale : Çanakkale(yer adı).(II-24.3)	
bura : buraya.	(II-7.2)	çapāynan : çapa ile.	(II-7.73)
bura_a : bkz. bura.	(I-5.26)	çapıT+ : çapıt.	(II-20.87)
burçağımış : burçak imiş.	(I-6.7)	çarıx : çarık.	(I-1.83)
büğdey : buğday.	(II-14.1)	çāşur : kıldan dokunmuş bez.(II-28.100)	
būrdaKı : buradaki.	(I-5.40)	çawışıyīn : çavuşuyum.	(II-16.222)
büşürüp : pişirip.	(II-14.3)	*çekgel: öğendirenin alt ucundaki demir sıyırğı.	(I-5.18)
C		çelbī : çelebi.	(II-20.113)
candırmáyınēn : jandarma ile.(II-16.26)		çığrı : sülale adı	(I-6.12)
cazıcı : büyücü.	(II-21.13)	çılback : çıplak.	(II-15.36)
cāzgırlık: fitnecilik.	(II-18.76)	çılpāk : bkz. çılback.	(I-5.30)
cepe : cephe.	(II-9.2)	çımıK : bataklık.	(II-20.42)
ceremānlar : (sülale adı).	(II-20.46)	çınçı : camdan ve porselenden yapılmış kap.	(II-18.45)
ceryāncı:cereyancı, elektrikçi.(II-16.60)		çīKı : bohça, çıkın.	(II-28.108)
*cesūr çeşilik : hafiyelik	(II-22.78)	çif : çift.	(I-1.55)
cēsūsluK : casusluk.	(II-22.75)	çikin : çirkin.	(II-17.79)
cēvār : civard	(II-7.43)	çirk : gübre.	(II-20.117)
cızıl-da- : yemek suyunu çekerken		çit : bağ, bahçe, bostan gibi yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar.	(I-1.85)

çit : bkz. çif. (II-20.47)	dāyire : daire. (II-11.141)
çitçilik : çiftçilik. (I-1.30)	dē mī : değil mi. (I-2.8)
çiti : sebze bahçesi. (II-27.73)	dedi_ī : dediği. (II-22.57)
çiviyen : çivi ile. (I-1.89)	değincik : değince. (II-11.46)
çiy : çiğ, pişmemiş süttten yapılan mayasız yoğurt. (II-14.24)	dehā : bkz. da_ā. (II-20.16)
çiyt : bkz. çif. (II-28.73)	*dēh et- : içine bolca katmak. (II-5.116)
çocu_ū : çocuğu. (II-23.156)	del_ali : deli ali. (II-21.143)
çoğ : çok. (I-1.44)	dēmedēn : değmeden. (I-1.50)
çōxcānā : çokça. (I-2.121)	denē : tane. (I-1.205)
çul : genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma. (I-5.18)	dēnē : bkz. denē. (I-5.11)
D	deng : denk. (II-24.54)
da_ā : daha. (I-1.40)	deñiz : deniz. (I-5.3)
dabānca : tabanca. (II-11.73)	depē : tepe. (I-5.22)
dāda : dağda. (II-7.47)	depik : tekme. (II-21.232)
*dallık : küçük ağaç kümesi. (II-11.87)	devrān : kader, talih, zaman. (II-8.73)
*dağıl duğūl : şöyle böyle (II-16.208)	destursūz : izinsiz, müsaadesiz. (II-8.76)
daT+ : tat. (I-1.54)	develikler : deve ağılı, büyük ahır. (II-23.12)
dahāyētli : dirayetli. (II-18.75)	deyēr : değer. (I-1.55)
dāKKa : dakika. (II-11.65)	deynek : değnek. (II-24.103)
dam : hapislane. (II-16.33)	dērgenē : derken. (I-5.67)
damacıya : damacanaya. (II-14.20)	dēy : tā. (I-1.188)
damārnan : damar ile. (I-1.35)	dēydiyi : değdiği. (II-11.84)
dambaşları : evlerin genellikle güneşe karşı yapılan çıkıntıları, balkon. (II-13.45)	dēyze : teyze. (II-16.121)
daraf : taraf. (II-23.14)	dēyē : diye. (II-26.8)
davar : koyun veya keçi sürüsü (I-5.12)	dēyennerē : diyenlere. (II-27.36)
dāT : bkz. daT+. (II-28.120)	dēyō : diyor. (II-9.18)
dātım : dağıtım. (II-27.91)	dībek : taştan veya ağaçtan yapılmış büyük havan. (II-21.188)
dāvılcı : davulcu. (II-15.65)	dihān : binek ve koşum hayvanlarını yürütme ünlemi. (II-11.97)
	diñgil : tekerlekleri merkezinden

geçen ve taşıtın altına enlemesine		kalan en ince bulgur.	(II-21.190)
yerleştirilmiş mil.	(II-28.65)		
dirēktör : traktör.	(I-1.53)	E	
diyelek : diyerek.	(I-2.21)	e_ēer : eğer.	(II-15.10)
diyī : diye.	(I-1.21)	ebābekir : ebubekir.	(II-16.68)
dīyne- : dinle-.	(I-1.124)	ebile: bkz. böle.	(I-4.32)
diyōr kīniñ : diyor ki.	(II-21.10)	ecnebī : yabancı.	(II-24.106)
doğri : doğru.	(II-8.52)	egēr : bkz. e_ēer.	(II-28.218)
dolax : dolak, tozluk yerine bacaklara		ejdat :ecdat.	(II-11.23)
ayak bileğinden dize kadar dolanan		ekelek : ekerek.	(II-13.22)
ensiz ve uzun kumaş parçası.	(I-1.91)	el : yabancı.	(II-14.47)
doliyā : dolaya.	(I-1.92)	embiyā : enbiya, peygamber.	(II-11.19)
dombay : manda.	(I-1.9)	eme : ama.	(I-5.11)
dōmluPunār : dumlupınar.	(II-22.95)	*emmite: amcaoğlu.	(I-1.39)
doxuz : dokuz.	(I-1.53)	erāt : erler.	(II-23.11)
doyam : doyayım.	(I-2.44)	erāzi : arazi.	(II-7.50)
dökēller : dökerler.	(I-2.127)	erdi_інде : erdiğinde.	(II-26.59)
dökērkene : dökerken.	(I-4.14)	erēmedim : yetişemedim,	
dōñür : dünür.	(II-14.41)	göremedim.	(II-28.29)
dōydürüyoS : döğdürüyoruz.	(II-14.6)	*ergeÇ+: saç üstünde pişirilen	
dōymüşler : dövmüşler.	(I-5.45)	yufka ekmeğini çevirmek için kullanılan	
duraxana : dururken.	(I-1.193)	70-80 cm. uzunluğundaki 5-6 cm.	
*dutmaç : küçük, dört köşe kesilerek		enliğinde sivri tahta araç.	(I-4.24)
kurutulmuş hamur ve mercimekle		esger : bkz. āsgēler.	(II-7.68)
pişirilen, bir çeşit yoğurtlu çorba.	(II-2.125)	esirān :kazan veya teknedeki hamuru	
		kazımaya yarayan bir çeşit alet.(II-2.10)	
dut- : tutmak.	(II-11.131)	essi : eski.	(II-20.86)
duttur- : tutturmak.	(I-1.131)	eşgare: açık, belli, meydanda.(II-7.16)	
duvāları : duvarları.	(II-8.84)	etēm :ethem.	(II-9.35)
duvax : duvak.	(I-6.3)	evērmem : evermedim.	(I-3.1)
duvālarımız : dualarımız.	(I-2.479)	evermicez : evermeyeceğiz.	(II-14.55)
*düyü: elendikten sonra geriye		eyēr : bkz. e_ēer.	(II-25.1)
		eyidür : iyidir.	(I-1.46)

ēhbāb : ahbap.	(II-16.8)	fevgalāde : fevkalade.	(I-5.8)
ēlfāba : alfabe.	(II-7.60)	firt- : kaçmak.	(II-22.65)
ēmmē : bkz. eme.	(I-1.21)	fişğı : fişkı.	(I-2.6)
ēmmi : amca	(I-1.40)	filig: tiftik keçisi.	(II-7.38)
ēmmōlu : emmi oğlu.	(II-15.10)	fiske : iki parmak ucu ile tutulabilen	
ērkes : herkes.	(II-26.38)	miktar.	(II-8.113)
ērkey : erkek.	(II-11.93)	fişne : vişne.	(I-1.62)
ētmek : ekmek.	(I-1.211)	fosteble : fizibilite.	(II-13.19)
ēyidi : iyi idi.	(I-2.104)	fūkarā-i sābirin : sabreden	
ēyileşi . iyileşir.	(II-7.18)	fakirler.	(II-11.19)
ēyleş- :oyalanmak, eğlenmek.	(I-1.3)	Furul- : vurulmak.	(II-11.89)
ēhtiyārlayınca:ihtiyarlayınca.	(II-7.27)		
ēnmiyō : inmiyor.	(II-15.44)	G	
ētiKāt : itikat.	(II-11.34)	gabıġı : kabuġu.	(I-2.119)
ällāhēm: llāhu a'lem, allah bilir.		gabil : kabul.	(I-2.47)
	(I-1.121)	gabīle : kabile.	(I-1.14)
āv : ev.	(II-8.149)	gabuk : kabuk.	(II-23.226)
āvīr- : evirmek.	(I-4.23)	gaceroġlu: sülale adı	(II-21.141)
āsgi : eski.	(I-1.35)	gada : kadar.	(I-2.93)
		gadame : kademe.	(II-13.38)
F		gadār : bkz. gada.	(I-1.47)
fāliyet : faaliyet.	(II-27.34)	gadariyle : kadariyla.	(II-8.10)
fasīle : fasulye.	(I-1.66)	gadax :bkz. gada.	(I-2.29)
fasille : bkz. fasīle.	(I-2.117)	gadınnarı : kadınlar.	(I-1.186)
faxīrlık : fakirlik.	(I-1.82)	gadir : kadir.	(II-7.78)
*ferece: süprüntüyü alıp		gāġnı : kaġnı.	(II-7.51)
atmak için kullanılan kürek biçiminde		gaġ : kah.	(I-1.197)
saplı araç tarak.	(II-26.79)	gaK- : kalkmak.	(II-7.16)
ferfen: düġün ya da bayramlarda		gale : kale.	(I-1.71)
gençlerin birleşerek bir kuzu ya da bir		gālī : gayri.	(I-1.19)
koyun kesip yemeleri.	(II-15.80)	gālma : kalma.	(I-2.25)
feriştahānē : melek gibi.	(II-22.73)	gama : kama.	(II-11.81)

gamyōn : kamyon.	(I-1.158)	gāve : kahve.	(II-8.117)
gan : kan.	(II-9.29)	gavurga : buğday, mısır gibi tahılların	
ganaāt : kanaat.	(II-8.29)	kuruyemiş gibi yenilmek için ateşte	
ganalizāsyon : kanalizasyon.	(II-13.19)	kavrulmuşu.	(II-20.61)
gāndilinen : kandil ile.	(I-1.175)	gawırısı : kavurursun.	(I-1.200)
gapāt- : kapatmak.	(I-1.173)	gawīm : kavim.	(I-5.4)
gapāx : kapak.	(I-4.2)	gaxıvēr- : kalkıvermek.	(I-1.181)
gapayōlař : kapatıyorlar.	(II-22.55)	gayli : gayri.	(I-5.34)
gapi : kapı.	(II-7.79)	gaza : kaza, kasaba.	(I-1.18)
gara : kara.	(I-5.33)	gāwırma : kavurma.	(II-15.167)
garā : karar.	(I-5.38)	gāybaluyō : kayıp oluyor.	(I-5.69)
garacaāhmat : karacaahmet.	(II-22.55)	gāynana : kaynana.	(I-1.208)
garadepe : karatepe.	(II-7.49)	gāzma : kazma.	(I-1.115)
garagolları : karakolları.	(II-11.43)	ge : gelmek.	(I-2.24)
garaguyū : karakuyu.	(II-7.48)	geçērkene : geçerken.	(I-1.73)
garānī : karānī .	(I-2.89)	geçici : keçici.	(I-1.37)
garavana : karavana.	(I-5.33)	gelincik : gelince.	(I-1.77)
gardaş : kardeş.	(I-1.19)	gelmō : gelmiyor.	(II-18.25)
garel: durum.	(II-15.110)	genē : yine.	(I-1.144)
garı : karı.	(I-1.175)	genş : genç.	(I-1.158)
garıyon . karıyorsun.	(II-14.5)	geş : geç.	(II-7.20)
garp : batı.	(II-11.18)	geşgin : geçkin.	(I-1.25)
gārşı : karşı.	(I-5.23)	geşTim : geçtim.	(I-2.61)
gāřtla- : gençliği ve körpeliği		gēt- : getirmek.	(II-14.13)
kalmamak.	(II-26.3)	gēy- : giymek.	(II-28.102)
gaSsın . kazsın.	(II-8.135)	gèt : gitmek.	(I-1.49)
gaşık : kaşık.	(I-5.67)	gıcığıma git- : bir davranışa veya	
gaş : kaş.	(II-7.49)	kimseye sürekli sinirlenmek.	(II-14.42)
gatım : katım, katmak işi	(I-1.211)	gınā : kına.	(I-3.7)
gatıyōx : katıyoruz.	(I-4.1)	gıraç : kıraç.	(II-21.127)
gatış- : katışmak.	(II-25.21)	gır- : kırmak.	(I-1.55)
gatlan- : katlanmak.	(I-1.185)	gıravaT+ : kerevet.	(II-20.123)

gır : kır.	(II-17.67)	goyōlā . koyuyorlar.	(II-20.90)
gırıK+ : kırık.	(II-14.51)	goyunnarı : koyunları.	(I-1.73)
gırk : kırk.	(I-1.24)	*goyutmaş : süt ve undan yapılan	
gırkiñlēr : kırkinler.	(II-8.137)	bir yemek.	(II-20.85)
gış : kış.	(I-2.121)	gōlgolā : kolkola.	(I-2.100)
gıtığı : kıt idi .	(II-16.155)	gōn- : kon- , yerleş-.	(I-1.23)
gıtēllik : kītāl, vuruşma, birbirini		gōñşu : komşu.	(I-5.37)
öldürme, savaş.	(I-1.18)	gōntürol : kontrol.	(II-21.42)
gıyāmēt : kıyamet.	(II-21.25)	gōrgu : korku.	(I-1.129)
gıyaPlarında : kendi yokken,		gōvvetli : kuvvetli.	(II-20.99)
arkasından.	(II-8.108)	gōce : ince bulgur.	(II-14.4)
gıynaşāmēcek:kıyırdıyamayacak.		gōn : tabakalaşmış deri.	(I-1.83)
	(II-9.20)	gōrek : görelim.	(I-1.195)
gıza : kıza.	(I-1.140)	gōrmōz : görmüyoruz.	(II-16.166)
gızdırıgāne : kızdırırken.	(I-4.15)	gōvēr- : yeşillenmek.	(II-15.136)
gice : gece.	(I-1.211)	gōy : gök.	(II-21.7)
gıtcax : gideceğiz.	(I-2.32)	gōş- : göçmek.	(II-26.72)
gīy : kıyı.	(I-1.53)	gōt- : götürmek.	(II-14.57)
go- : koymak.	(I-2.110)	gōynü : gönlü.	(II-14.50)
gobak: meşe kozası.	(II-26.2)	gudurü : kudurur.	(II-7.16)
gocā : koca.	(II-20.148)	gul : kul.	(II-16.139)
gocumāndım: kocaman idim.	(II-7.66)	gulle: sülale adı	(I-2.25)
godü: sülale adı	(II-22.93)	gumāndan . kumandan.	(II-10.4)
*golıavı : kol avı.	(II-22.11)	gumārTaş : Kumartaş.	(II-8.69)
goley : kolay.	(II-15.173)	gumru : kumru.	(II-14.14)
gonüş- : konuşmak.	(I-1.16)	gurāxlıx : kuraklık.	(I-1.45)
gonüyyō : konuyor.	(I-4.12)	gurt : kurt.	(II-8.120)
gor : koyar.	(I-1.190)	guruT- : kurutmak.	(II-14.6)
gomadılā : koymadılar.	(II-24.5)	guruluşü : kuruluş.	(I-1.1)
gort-: korkmak	(II-8.111)	guş : kuş.	(II-16.110)
*goru: küçük ormanlık	(II-23.213)	gutlu : kutlu.	(I-6.10)
goşu : koşu.	(I-1.207)	guy- : koymak.	(II-14.20)

guyu : kuyu.	(II-11.41)	haş : hac.	(II-23.97)
guzūm : kuzum.	(II-14.11)	haşafinan : hoşaf ile.	(II-14.9)
gūl : kul.	(II-11.15)	haşgeç : haşhaş.	(II-14.32)
gūndura : kundura.	(I-1.88)	haşgeşli : bkz. haşgeç.	(II-14.28)
gūrban : kurban.	(II-23.161)	havastā : heveste.	(II-15.93)
gūrşun : kurşun.	(II-11.138)	hazıllāllar : hazırlarlar.	(I-1.184)
güççūyūm : küçüğü.	(II-14.38)	hādimū-l harameyn : Mekke ve	
gūT- : gütmek.	(II-7.30)	Medine'nin hizmetkarı.	(II-8.37)
gūdūK+ : eksik yanı olan,		hāKKaten : hakikaten.	(II-8.57)
tamamlanmamış, kısa.	(II-14.52)	hālbukise : halbuki ise.	(I-5.83)
gūmgūm: bakır desti.	(II-1.99)	hānKı : hangi.	(II-22.29)
gūn : güneş.	(I-2.119)	hāsıl :olan, çıkan, türeyen	(II-11.4)
gūneyik otu: hindiba, birleşikgillerden		hāvan : İçinde bir şey ufalamaya	
yaprakları haşlanarak salata gibi		yarayan kap.	(II-21.188)
yenebilen birkaç yıllık otsu bir bitki.		hāybeciliK+ : işsiz güçsüz, bedavadan	
	(II-8.103)	geçinmek.	(II-27.2)
gūrbe : gübre.	(II-13.47)	hāy'in : hā'in.	(II-11.70)
gūş : güç.	(I-1.178)	hāz(ı)m : hazım, sindirme, benimsenme.	
gūşlū : güçlü.	(I-2.26)		(II-17.70)
gūçücük : küçücük.	(I-5.90)	heç : hiç.	(II-7.71)
gūn : gün.	(I-1.105)	helāk: ölme, yok olma, yok etme.	
gūr- :görmek.	(I-2.20)		(II-26.55)
ġawūr : gavur.	(II-9.34)	hemi : hem.	(I-1.220)
H		herāngi : herhangi.	(II-23.84)
haci : hacı.	(I-1.12)	herkeç : herkes.	(II-14.7)
hadīm : hadım, kısırlaştırılmış		herkeş : bkz. herkeç.	(I-1.32)
erkek.	(I-6.25)	hers et- : kızmak, küsmek.	(II-24.120)
haf_ētmēm : affetmem.	(II-28.211)	heş : bkz. heç.	(I-2.8)
halbūsi : halbuki.	(II-26.65)	hāpsi : hepsi.	(II-7.62)
haná : hani.	(II-8.43)	hīzur : hızır.	(II-28.26)
hanī : bkz. haná.	(I-1.20)	hindi : şimdi.	(I-2.22)
harana : tencere.	(II-18.45)	hissedār : hissesi olan,	
		hisse sahibi.	(II-11.14)

hiş : bkz. heş. (I-1.50)	imtiyās : başkalarına tanınmayan
hiyānētlik : kutsal sayılan şeylere el	özel, kişisel hak veya şart,
uzatma, kötülük etme veya karşı	ayrıcalık. (II-8.74)
davranma, hainlik, ihanet. (II-16.206)	in : mağara. (II-8.2)
hıncı : bkz. hindi. (II-25.5)	irahāt : rahat. (II-16.173)
hoda :oda. (II-23.11)	irahātça : rahatça. (I-1.57)
hōrşaf : hoşaf. (II-25.23)	*İreısicumhur : cumhurbaşkanı.
hókümet : hükümet. (I-1.110)	(II-24.47)
höküm : hüküm. (II-16.63)	irelleme- : ilerlemek. (I-1.41)
hüdüt+ : hudut. (II-7.45)	iresim : resim. (I-2.99)
I	istediñ : istediğın. (I-1.62)
ıramazān : ramazan. (II-14.29)	*İstifāt et-: niyet etmek (II-1622)
ırax : irak, uzak. (I-2.91)	İstivā : istifa. (II-15.148)
İsbanaK : ispanak. (II-15.124)	İstikām : istihkam. (I-5.21)
İ	işdi : işte. (II-23.131)
İcāriynan : icarı ile. (II-7.42)	işey : şey. (II-9.8)
içirikene :içirirken. (II-22.61)	işindj : şimdi. (II-21.180)
içün : için. (II-7.59)	İtcēñ : edeceksin. (I-1.146)
içun :bkz. için. (II-25.45)	İyāde : iāde. (II-21.67)
İdāre:İdare kandili veya lambası.	İkāmah : ikamet. (II-22.51)
(I-1.163)	İsmat . ismet. (II-9.14)
İhāne : i'āne, yardım. (I-5.72)	İstānbol . İstanbul. (II-23.92)
İhtirā : İftira. (II-16.28)	İstemēzlik : istememek,
İlāzım : lazım. (II-16.185)	çekememek. II-25.31)
İkiyye : İkiye. (II-16.80)	İstiāl : İstilā. (II-9.41)
İlaş : İlaç. (II-8.113)	İşme : içme. (I-1.31)
İleşberİdik : rençber İdik. (I-2.107)	İş- : içmek. (II-22.62)
İlmik : çözümleri kolay düğüm.(II-8.23)	K
İltimās: birine herhangi bir konuda	kalaba : kalabalık. (II-26.17)
öncelik ve ayrıcalık tanıma. (I-1.168)	kalifer : kalorifer. (II-25.48)
	*kan-: inanmak, istemek. (II-15.1)

- kardiyānna : gardiyan ile. (I-5.63)
- kartla- : gençliği ve körpeliği
- kalmamak. (II-26.3)
- kasastīro : kadastro. II-26.55)
- kasāvet : üzüntü, tasa, kaygı,
sıkıntı. (II-28.124)
- kaş : kaç. (I-1.146)
- *katara : koyunları sağmak için kullanılan
üstü kapalı koyun ağılı
(II-21.38)
- kāş- : kaçmak. (I-1.57)
- kazānş : kazanç. (II-23.132)
- kefere : müslüman olmayanlar,
kafirler. (I-5.75)
- kelām-ı gadīm:Kur’ān-ı kerim.(I-1.135)
- *kelemaş : lahana yemeği. (II-15.107)
- kepi_ūni : kepeğini. (II-15.105)
- kerbā_ā : kehribar. (II-21.199)
- keri: 1.sonra, geri 2.ötürü dolayı(II-4.45)
- kērt- : işaret için çentik veya iz
yapmak. (I.1.171)
- kesellēdi : keserlerdi. (I-5.33)
- kesēn : nemli toprak. (II-26.51)
- kes- : söz vermek. (I-1.139)
- kesīncik : kesince. (I-1.126)
- kesīnniklē : kesinlikle. (II-23.207)
- key: ufak dağlar, kayalar. (II-20.115)
- kēs : yakmak için kullanılan
iri saman. (II-21.184)
- kēvgir : haşlanmış yiyeceklerin sıvılarını
süzme için kullanılan delikli
mutfak kabı, süzgeç. (II-18.46)
- kināyet: üstü örtülü, dokunaklı
söz. (II-21.222)
- *kināyin : kin-ākin, kinle dolu.
(II-6.183)
- *kire : kira. (II-15.27)
- komunüsliK: koministlik. (II-26.21)
- koturat : konturat. (II-16.188)
- kōken : bir şeyin çıktığı, dayandığı
temel, biçim veya yer. (II-9.7)
- *kōken at-: yer edinmek (II-9.7)
- kōrpe : taze. (II-26.3)
- kōynek : gömlek. (I-5.84)
- kōrōğlu : köroğlu. (I-1.114)
- kōv : köy. (I-1.57)
- kōy : bkz. kōv . (I-1.14)
- küllüK+ : kül ve süprüntü atılan yer,
çöplük. (II-20.147)
- kūsēk : destek, dayak, kürek. (I-4.2)
- kūsük : taş kaldırmada kullanılan uzun
demir çubuk ya da ağaç, basit
kaldıraç. (II-20.105)
- L**
- la_āP+ : lakap. (II-22.52)
- lāngadak : langada, çabucak. (II-21.230)
- lāylon : naylon. (II-14.22)
- lāzlādan : lazlardan. (II-9.44)
- lisān : dil. (II-11.47)
- M**
- ma_ālle : mahalle. (I-1.14)
- mağriP : batı. (II-11.18)

mahallēcek : mahalleyle birlikte, hep beraber. (II-23.136)	mozāik : türlü renklerde, küçük küp biçiminde mermer, taş veya pişmiş toprak parçalarının yan yana getirilmesiyle yapılan bezeme işi. (II-8.124)
mapus : hapishane. (II-16.76)	mu_ācir : muhacir. (II-26.23)
maşat : giysi yıkanan açık ya da kapalı yer, çamaşırlık. (II-22.69)	mubārey : mübarek. (II-10.5)
mavzēr : bir tüfek çeşidi. (II-11.55)	muhterem : saygıdeğer, sayın. (II-8.15)
maxam : makam. (I-2.96)	mūsāfirler : misafirler. (II-27.104)
mayış : maaş. (II-7.53)	mushāf : mushaf, Kur'ān. (I-1.135)
mazı : servigillerden, yaprakları almaşık ve küçük pullar biçiminde, gövdesi düz olan, dipten dallanan bir bitki. (II-26.1)	muxtar : muhtar. (I-1.168)
mā : var. (II-7.28)	*mühür: muhtarlık (II-15.74)
māmur : memur. (II-16.101)	mükevvenāt : mahluklar, yaratıkların hepsi. (II-11.1)
māralā : mağaralar. (II-21.26)	müsāde : müsaade. (II-27.37)
māsus : mahsus. (I-1.21)	mütevelli : bir vakfın yönetimi kendilerine verilmiş olan kimseler. (II-7.9)
māş : bkz. mayış. (II-28.213)	müyesser : kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla meydana getiren. (II-11.35)
menfāt : menfaat. (II-28.212)	
merēte : mertebe. (II-16.83)	N
merkePlērenen : merkepler ile. (I-1.100)	nasī : nasıl. (II-8.34)
meşrīK : doğu. (II-11.18)	nāhiyet : nihāyet. (I-1.125)
mevtā : ölü. (II-11.4)	*namazlā: üstünde namaz kılınan kilim, post gibi şeylerden yapılmış seccāde. (II-15.56)
meyva : meyve. (I-1.59)	nāyil : nā'il. (II-11.6)
mējbur : mecbur. (II-17.40)	netsek : ne etsek. (II-27.7)
mēlüT+ : mevlüt. (I-4.29)	ney : neyi. (I-1.139)
mēşbur : mecbur. (I-1.219)	nēdem : ne edelim. (II-14.2)
mēşur : meşhur. (II-18.36)	
mıh : çivi. (II-12.13)	
mıntıKa : bölge. (II-11.42)	
mintan : gömlek. (II-15.60)	
mıraş : miraç. (II-16.87)	

*nērde cāzğı ōrda kāzğı: nerede çalgı
 varsa, orada eğlence var. (II-28.125)
 nētcēñ : ne edeceksin. (II-14.48)
 *nūrtāç: nurlu. (I-2.96)
 nusuret : nusret, yardım. (II-16.123)

O

oda_ā : odaya. (II-28.104)
 odēya : odaya. (II-28.26)
 oKurum : okumuşluğum. (II-14.37)
 oKut- : bir yere çağırarak,
 davet etmek. (I-5.45)
 olalak : olarak. (I-1.191)
 olullārdı : olurlardı. (II-18.1)
 om : on. (I-1.143)
 onār : onlar. (II-7.45)
 onnānan : onlar ile. (II-7.24)
 ora : oraya. (II-7.75)
 oriya : bkz. ora. (II-11.82)
 ot : od, ateş. (II-21.7)
 oT : bkz. ot. (II-21.7)
 ot bazār : Ot pazarı (yer adı). (II-7.64)
 otlā : otlar. (II-14.16)
 otlaTırKanā : otlatırken. (I-1.7)
 oturūKan : otururken. (II-28.133)
 oxlavānnan : oklava ile. (I-4.24)
 oxurKan : okurken. (I-1.134)
 oxu- : okumak. (I-5.57)
 oucala- : bir şeyi avuçta sıkarak
 ezmek, ufalamak. (II-17.26)
 ō_zman : o zaman. (II-26.3)
 ōğşa- : okşamak. (II-24.58)

ōlan : oğlan. (II-15.2)
 ōldū_çin . olduğu için. (II-26.29)
 ōlmēyō : olmuyor. (II-14.24)
 ōrdan : oradan. (I-1.172)

Ö

ōle : öyle. (II-8.17)
 ōñnen- : önlenmek. (II-13.37)
 ōrēn- : öğrenmek. (I-1.29)
 ōşür : aşar, ondalık, onda bir. (II-7.50)
 ōteyilerine : ötekilerine. (I-1.126)
 ōrēt- : öğretmek. (II-23.171)
 ōrgüÇ+ : dokunma aracı (I-4.23)
 ōyne : bkz. ôle. (II-25.46)

P

paçā : baca. (I-1.95)
 paçāvra : eskimiş bez veya kumaş
 parçası, çaput. (II-11.63)
 paşlıK+ : başlık. (I-3.6)
 pavyōn : Bir kuruluşun, bir
 kurumun, bir bahçe içindeki
 yapılarından her biri. (II-8.64)
 paxır : bakır. (I-1.215)
 paxmayā : pakmaya. (I-2.8)
 pāyitaht : başkent. (II-8.1)
 perhiz : sağlığı korumak veya
 düzeltmek amacıyla uygulanan
 beslenme düzeni. (II-8.93)
 pesent etmek:şaşmak, şaşırarak.(II-9.10)
 peşgir : havlu. (II-15.60)
 peydā : çıkma, ortaya çıkma. (II-7.21)
 pıloğrām : program. (II-13.20)

*pıracaşı : pırasa aşısı, pırasa yemeği.	(II-15.114)
pıtırxalı : pıtrıklı.	(I-1.74)
pilāF : pilav.	(II-18.8)
pīynār : yaprakları dikenli bir çeşit meşe.	(II-21.184)
piyāde :yaya savaştan askerlerin oluşturduğu sınıf.	(II-11.39)
polūs : polis.	(II-16.75)
potuk : deve yavrusu.	(II-21.11)

R

rāmētlik : rahmetlik.	(I-2.100)
revāyī : revani.	(II-20.95)

S

sabaᵘā : sabaha.	(II-17.62)
sabācık : sabaha kadar.	(II-15.85)
sabahınān : sabahleyin.	(I-5.57)
safīyyullāh :safīyyullah (Hz. Adem).	(II-11.10)
sahāP+ : sahib.	(I-3.7)
saldır- : salmak.	(I-1.33)
*sāce : sadece.	(II-17.58)
sādıÇ+ : sadıç.	(II-7.12)
*sādıŞ : bkz. sādıÇ+.	(II-7.12)
sāğdīmızı : sağdığımızı.	(II-14.22)
sāhibü-l haremeyn : Mekke ve Medine'nin sahibi.	(II-8.35)
sāndıxlı : Sandıklı (yer adı).	(I-2.19)
sāniyen : ikinci olarak.	(II-11.3)
sāş : saç.	(II-14.3)

Sāten : zaten.	(II-9.41)
sāti :bkz. Sāten.	(II-25.49)
sehibāSsiñ : sihirbazsın.	(II-21.16)
sehēr : sabahın gün doğmadan önceki zamanı, tan ağartısı.	(II-9.28)
selevatlar : salāvat.	(II-7.5)
senēynen : sene ile.	(I-1.24)
sennen : seninle.	(I-1.220)
sepeleriz : az, az serpmek.	(II-15.127)
sērbes : serbest.	(II-27.37)
seyirt- : seğırtmek, koşmak.	(II-11.87)
seyyiT : 1.bir topluluğun ileri gelen kişisi 2. Hz. Muhammed'in soyundan olan kimse.	(II-8.6)
sēş- : seçmek.	(II-16.18)
sēvdiğiᵘcün : sevdiği için	(II-24.41)
sıkma : bir tür pantolon veya şalvar.	(II-15.57)
sır: bazı nesnelere parlaklık vermek, dış etkilere korumak, sızmalarını önlemek gibi amaçlarla sürülen saydam veya donuk vernik.	(II-18.52)
sıvı- :sıvamak	(II-24.57)
sini : üzerinde yemek de yenilebilen yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.	(II-15.119)
siyāret : ziyaret.	(II-25.26)
solluK : bir çeşit kaldıraç.	(II-20.105)
sontTaj : sondaj.	(II-26.50)
sora : sonra.	(II-28.5)
soxuldūm : sokuldum.	(I-5.89)
*soyuKma :yemek ardından yenilen	

ya da içilen meyve, hoşaf,
ayran vs. (II-15.112)
sōñā : bkz. sora. (I-1.4)
sōñam : bkz. sora. (I-4.14)
sōñna : bkz. sora. (I-1.13)
sōrā : bkz. sora. (I-1.210)
sōkcēñiz : sökeceksiniz. (II-24.22)
sōlēm : bkz. sōleyim. (I-1.56)
sōylērkenē : söylerken. (II-22.30)
sōyüşler : (sülāle ismi). (II-15.147)
sōyüT+ : söğüt. (II-24.35)
söz temsil : örneğin. (II-15.3)
sōleyim : söyleyeyim. (I-1.8)
sūrtek : bıçak, keser vb. şeyleri bilemeye
yarayan taş, bileğitaşı.(I-4.4)
sūrtek daşī : haşhaş, tuz vb. şeyleri çımık
ezmeye yarayan iki taştan oluşan el
değirmeni. (I-4.4)
sucu_ūndan : sucuğundan. (II-23.89)
sufra : sofrası. (II-17.12)
sun- : saldırmak, elde etmek için
arkasından koşmak. (II-21.233)
sükūnet : huzur, rahat. (II-9.17)
sümek : eğrilmek için temizlenmiş,
taranmış yumak biçiminde yün.
(II-28.100)
sūrēydik : sürerdik. (I-2.108)
sürüttürün : sürüttürerek. (II-20.69)
süzük : süzgülüşmüş,
süzülmüş. (II-17.23)
süzgün : biraz zayıflamış,
güçsüzleşmiş. (I-6.19)

Ş

şaKāylan . şaka ile. (II-27.73)
şarāPnal : içi misket dolu top
mermisi. (II-11.62)
*şāpadak: apansız (II-21.236)
şark : doğu. (II-11.18)
şebit : bir cins yufka. (I-2.9)
şehēr : şehir. (II-24.109)
şeyīsi : şeyi. (II-27.23)
şēmiS : şeyimiz. (II-15.49)
*şih : şeyh. (II-23.205)
şinci : bkz. hindi. (II-11.39)
şindī : bkz. hindi. (II-8.26)
şofēr : şoför. (I-2.16)
şò : şu. (I-1.49)
şorda : şurda. (I-1.17)
şöle : şöyle. (I-1.84)
şōne :bkz. şöle. (I-2.5)
şūhedā : şehitler. (II-11.19)

T

tabiP : doktor. (II-8.9)
tabur : tabur. (I-5.28)
taKsim : parçalara bölme,
bölüşdürme. (II-7.10)
taKsirat : kusurlar, suçlar. (II-11.32)
taksiyenen : taksi ile. (I-6.2)
*tatlaş: tatlı aş, düğün yemeği(II-15.117)
tavu_ūñ : tavuğun. (II-20.54)
tālālā : tarlalar. (II-24.10)
tāmatès : domates. (I-2.117)
tebi : tabi. (II-17.36)

teblık :tebliğ.	(II-21.6)	uşaK : çocuk.	(II-7.27)
*telle-: lif lif ayrılmak.	(II-15.129)	uş : uç.	(II-8.151)
tereziyi : teraziyi.	(II-28.212)	uyluK+: kalçadan dize kadar olan	
tēy : ta.	(II-25.1)	bacak bölümü.	(II-20.136)
tēcāret : ticaret.	(II-16.127)	ūş- : uçmak.	(I-6.63)
tīmār : Anadolu Selçukluları ve		ūrum :bkz. urum.	(II-16.43)
Osmanlılarda, belirli görev ve hizmet		ūrūsya : rusya.	(II-9.21)
karşılığında kişilere verilen, yıllık		úy- : uyumak.	(II-7.14)
geliri 3-20 bin akçe olan toprak.		úyüyomuşumuş: uyuyormuş.(II-11.48)	
	(II-8.57)		

tımbıl : sülale adı.	(II-20.46)
*tıpı kēs- : susmak.	(II-22.33)
tiftik geçi: uzun, ince, yumuşak	
tüyleri olan bir keçi türü.	(II-7.39)
*TokTur: doktorlar.	(II-7.21)
tomatès : bkz. tāmātès.	(II-18.42)
toprakbasTı : ayakbastı.	(II-15.72)
toxaT+ : hayvan ağılı.	(I-1.30)
tökēt- : tüketmek.	(II-26.59)
tulux : tuluk.	(I-1.212)
tūris : turist.	(II-21.1)
tūmbek : tümsek.	(II-8.71)
tūsūynen : tütsü ilen.	(II-22.9)

U

uçun : bkz. içün.	(II-9.21)
ufağ : ufak.	(II-24.115)
ulmūSsà : olmazsa.	(II-15.39)
urūş: arşlar, gökler.	(II-16.118)
urūh : ruh.	(I-2.88)
urum : rum.	(II-16.94)
usdā : usta.	(II-16.81)

Ü

üçcüz : üç yüz	(II-2.37)
üleş- : paylaşmak.	(II-7.8)
ünle- : çağrılmak, yüksek sesle	
bildirilmek.	(II-15.6)
üreyi : ürer, çoğalır.	(II-7.32)
ürüştü : rüştü.	(I-1.128)
üş : üç.	(I-1.23)
üyüt- : öğütme.	(II-18.35)
üyüdürük : öğütürüz.	(I-2.123)
ūjbudaK : üç budak.	(II-26.20)
ūrā : rüya.	(II-7.16)
ūŞ : bkz. üş.	(II-28.15)

V

valāhı : vallāhi.	(II-27.83)
varıkan : varırken.	(II-22.64)
varıncıK : varınca.	(II-11.106)
va' : var.	(II-27.102)
vā :bkz. va'.	(II-8.156)
vālā : varlar.	(II-11.114)
vāsıl :erişen, ulaşan.	(II-11.5)

vetaṅ : vatan.	(II-15.26)
veyāxut . veyahut.	(I-1.27)
vərcēni : vereceğini.	(I-1.144)
viġdān . vicdan.	(II-11.34)
viSite : vizite.	(II-21.217)

Y

yabıldak : yapıltak, yalın ayak,	
yaya.	(II-20.153)
yalīñiz : yalnız.	(I-1.37)
yapannār : yapanlar.	(I-1.18)
yaw : yahu.	(I-1.116)
yawrı : yavru.	(II-20.130)
yauŭklu : sözlü, nişanlı.	(II-15.9)
yānna : yana.	(I-1.47)
yānnıK : yayık.	(I-1.212)
yāşmaġ : yaşmak.	(II-14.44)
yāvu :bkz. yaw.	(II-28.98)
yāwŭ : bkz. yaw.	(I-1.124)
*yāzġahı : kader, alinyazısı.	(II-28.208)
yásır : esir.	(II-22.84)
yemİne : yem ile.	(II-21.122)
*yepē : tepe, yamaç, bayır.	(II-20.58)
yesir : bkz. yásır.	(I-5.61)
yevmiyēynen : yevmiye ile.	(II-20.24)
yēceS : yiyeceġiz.	(II-14.10)
yēssir : bkz. yásır.	(II-28.167)
yēygile- : hayvanlara kışlık	
yem vermek.	(II-7.33)
yēyōS : yiyoruz.	(II-14.2)
yılxı : yılkı.	(I-1.9)
yimek : yemek.	(II-8.85)

yīycēmişmiş : yiyecekmiş.	(I-1.181)
yoġūdu : yok idi.	(I-1.53)
yoġūP : yoġurup.	(I-2.118)
yoKārdan : yukarıdan.	(II-23.66)
yōlma : sapı orakla biçilmeyecek	
kadar kısa kalmış ekin.	(II-28.187)
yōġen : yeġen.	(II-15.15)
yuha : birine karşı beġenilmeyen bir	
durumda hep birden haykırılan	
hakaret sözü.	(II-27.21)
yuKa : yufka.	(II-20.92)
yumur- : yoġurmak.	(II-17.24)
yuxa :bkz. yuKa.	(I-1.180)
yuxārī : yukarı.	(I-1.23)
*yūmseK : yüksek.	(II-11.71)

Z

zabāhlayın : sabahleyin.	(I-1.179)
*zalım : zulüm.	(II-16.116)
zābit : subay.	(I-5.77)
zārā : zere, boşuna, boş yere,	
hele.	(II-4.29)
zātī : bkz. Sāten.	(II-14.29)
*zārzop : görgüsüz, kaba davranışlı. (I-	
5.14)	
zelleli : lezzetli.	(II-14.21)
zemlik : kazılan çukur.	(II-16.159)
zērraf : sarraf.	(II-23.192)
zılla zılla : kesinlikle.	(II-15.14)
zinākārlıK : zina eden.	(II-11.53)
*zilliyet : sahibi olsun olmasın bir malı	
kullanmakta olan, elinde tutan,	

eldecî.	(II-7.42)
zînet : süs, bezek.	(II-9.26)
zoba : soba.	(I-1.162)
zõlmetme : zulüm etme.	(II-15.170)
zürriyet : soy.	(II-7.10)

SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışma sonucunda İscehisar ve İhsaniye Ağzı'nın karakteristik özelliklerini şöylece özetleyebiliriz:

1. **İİA**'nda damak uyumu ilerleyici benzeşme yoluyla **ÖTT**'nden daha ileri durumdadır:
ataşı < ateşi, rabbım < rabbim, asıldır < asıl, habarını < haber, vaKıt < vakit
2. **İİA**'nda -ce(K), -cin, -me/-mi, -+lAş, +lA- fiil ekleri karakteristik olarak damak uyumunu bozar:
yoğürcek < yoğuracak, gaçecek < kaçacak, alcem < alacağım, oturcēsiñ < oturacaksın
sāycin < sayacağım, alcīn < alacağın
ōlmeyō < olmuyor, dutmeyō < tutmuyor, yātmiya < yatmaya, ālmiceksiñ < almayacaksın
helâlleşirler < helallaşırılar
zayıflediğinden < zayıfladığından
3. -iken zarf-fiil eki çoğu yerde damak uyumuna bağlıdır. Ayrıca ekin -KAnA, şekli de oldukça yaygındır:
oxurKan < okurken, duruKan < dururken, varıkan < varırken, yapılyōKan < yapılyorken
oxurKanā < okurken, durukana < dururken, yoğūganā < yok iken, dōkērkene < dōkerken
4. **İİA**'nda (c, ç, n, s, ş, y) ünsüzleri komşuluğundaki ünlülerde incelme dolayısıyla damak uyumsuzluğu sık görülen bir olaydır:
āyılmeyi < ayrılmayı, haşgeşli < haşhaşlı, golēy < kolay, haci < hacı, buğdey < buğday, islah < ıslah, uğreştiğime < uğraştığıma
5. **İİA**'nda dudak uyumu, **ÖTT**'ne göre ileri durumdadır:
hamır < hamur, gabil < kabul, gabığı < kabuk, barıt < barut, dāvılcıyı < davulcuyu
6. Ötümlüleşme **İİA**'nda görülen en karakteristik ses olayıdır. **ÖTT**'nde korunan #k(a)'lar, **İİA**'nda #g(a) olur.
gıtlıx < kıtlık, gāhve < kahve, goştüm < koştum, gutlu < kutlu, guduz < kuduz

Yine **ÖTT**'nde korunan #t'ler, **İİA**'nda yaygın olarak #d olur:

dirēktör<traktör, dabānca<tabanca, darafā<tarafa, davşan<tavşan, depe<tepe

7. **İİA**'nda son seste yarı ötümlüleşme özellikle k ve t seslerinde sıkça görülür:

K# < k# : balıK, yumuşaK, topraK, boşnaK, yasaK, biçāK, ısbanak

T# < t# : vakıT, kıT, dāT

Ç# < ç# : saÇ, ağaÇ

P,p# < p# : toP, yetişiP, garīP, āçıP, veriP, ÇoraP, gıyıP, yakıP

8. l# ünsüzünün, eklenme sırasında n# + ≠n- < n# + ≠l olması **İİA**'nda sıkça görülür:

+lAr : zamānna, insānna, günne, torunnarı, değirmenleri, girenner

+(i)lA(n) : daşınna, düğünne, odunnān, gazānnarınan, sennen

9. Şimdiki zaman eki karakteristik olarak –yo şeklindedir. Ancak sınırlı sayıda örnekte şimdiki zaman ekinin damak uyumuna girdiği ve ekin değişken şekillerinin kullanıldığı görülür:

bilyon, göyüyoñ , çalışı, gatiyōx, garışdırıyōx, veriyyo, geliyyo, yapıyıS, yatıyoS

10. Şimdiki zaman 3. teklik şahıs çekiminde birbiriyle komşu olan Seydiler Kasabası ile Konarı ve Cevizli Köylerinde –(y)i şekline de rastlanmaktadır:

çalışı, çalışıyı, üreyi

11. Şimdiki zaman 3. çokluk şahıs çekiminde İscehisar'ın Konarı, Karaağaç, Doğanlar ve Olukpınar Köyleri ile özellikle İhsaniye'nin Karacaahmet Köyünde -yyo şekli yaygındır:

geliyyo, yatıyyo, veriyyo, gonüyyō, yürüyyō, bilıyyō, inıyyo, tutıyyō, sorıyyo

12. Fiil çekimlerinde 1. teklik kişi eki yaygın olarak +(I⁴)n şeklindedir:

ediyon, olmuşun, götürcen, gitcin, toplecen, derin, yaparın

13. Ek-fiilin geniş zamanı 1. teklik kişi çekiminde ek, +(I⁴)m, ve +(I⁴)n şeklindedir:

yörüğüyüm, ürünlerindanım, yörgunum, deryāyın

14. “ñ” ünsüzü **ÖTT**'nde kaybolmasına rağmen **İİA**'nda karakteristik olarak korunmuştur:

sōñra, biñ, yalıñız, diñgil, ētmesıñ, oña, girmiceñ, yeñi

15. Şimdiki Zamanın 1. çokluk şahsı, Konarı ve Cevizli Köylerinde $-(\Gamma^4)$ yox, ve $-(\Gamma^4)$ yoK şeklindedir.

garışdırıyōx, gatiyōx, atıyōx, çıKartıyōx, yaparıx, bişiriyoK

16. Geniş Zamanın 1. çokluk şahsı, Konarı ve Cevizli Köylerinde $-(V)$ rik şeklindedir.
derik, güderik, bişirik

17. Gelecek Zamanın 1. çokluk şahsı, Konarı ve Cevizli Köylerinde $-cax$ ve $-ecēĝik$ şeklinde de görülmektedir:

gitcax, getirecēĝik

18. Gelecek Zamanın 1. teklik şahsının $-(I)$ cin şeklindeki kullanımına sadece İhsaniye'nin Kuzviran Köyünde rastlanmıştır:

gircin, gitcin, alcın, gitcin, sāycin

19. Konarı ve Cevizli Köylerinde hırıltılı h (x) sesi kullanılmaktadır.

balıxtan, yuxanıñ, oxumuş, ıraxdan, maxamlarını, paxmaya, oxlava, yaxın, yasax

20. Bölgemizde ek-fiilin görülen geçmiş zamanının 3. teklik şahıs çekiminde sonda n ünsüzü görülür. Bu özellik yalnızca İscehisar'ın Cevizli Köyü ile İhsaniye'nin merkezinde tespit edilmiştir:

vāřdın < var+idi, yoĝūdun < yok+idi

21. Bölgemizde geniş zamanın hikayesi 3. teklik şahıs çekimlerinde yine sonda n ünsüzü görülür. Bu özellik yalnızca İhsaniye merkez ve Ayazini Kasabası ile İscehisar'ın Cevizli Köyünde tespit edilmiştir:

yapārdın < yapar+idi, edērdin < eder+idi, düşērdiñ < düşer+idi, alırdın < alır+idi, örtüydüñ < örtü+idi, suvārdın < sıvar+idi

22. Ek fiilin geniş zamanının 1. çokluk çekimi Konarı köyünde $-ik$, $-ıx$ şeklindedir.

birliyik, bārabarıx

Yukarıda saydığımız ağız özelliklerine göre yöreyi, kendi içinde gösterdiği farklılıklara dayanarak iki ağız bölgesine ayırabiliriz. Bu farklılıklar çoğunlukla şekil özelliklerinde kendini gösterir.

I. ve II. Ağız Bölgelerinin Ağız Özelliklerini Belirleyen Farklılıklar

1. I. bölgede hırıltılı h (x) sesi kullanılmakta, II. bölgede kullanılmamaktadır.
2. Şimdiki zaman 3. Teklik şahıs çekiminde I. bölgede –yo, II. bölgedeki İscehisar’ın Karaağaç, Doğanlar ve Olukpınar Köyleri ile özellikle İhsaniye’nin Karacaahmet Köyünde -yyo şekli yaygındır.
3. Geniş Zamanın 1. çokluk şahsı, I. bölgede -(V)rik; II. bölgede -(V)rI⁴z, şeklindedir.
4. Ek-fiilin görülen geçmiş zamanının 3. tekil şahıs çekiminde sonda n ünsüzü yalnızca yalnızca İscehisar’ın Cevizli Köyü ile İhsaniye’nin merkezinde tespit edilmiştir.
5. Şimdiki zaman 3. teklik şahıs çekiminde birbiriyle komşu olan Seydiler Kasabası ile Konarı ve Cevizli Köylerinde –(y)i şekline de rastlanmaktadır:
çalışı, çalışıyî, üreyi
6. Gelecek Zamanın 1. teklik şahsının -(I)cin şeklindeki kullanımına sadece İhsaniye’nin Kuzviran Köyünde rastlanmıştır:
gircin, gitcin, alcîn, gitcin, sāycin

Buna göre I. ağız bölgesini İscehisar’ın Konarı ve Cevizli Köyleri; II. ağız bölgesini de İscehisar’ın diğer köyleri ile İhsaniye oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

ATABAY Neşe, KUTLUK İbrahim, ÖZEL Sevgi (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan), *Sözcük Türleri*, TDK Yay., Ankara, 1983.

ATAY Ayten, “Eski Türkçe ma/me Edatının Anadolu Ağzlarındaki Kalıntısı”, *Türk Dili Dergisi*, S. 610, Ankara, 2002, s.826-828.

BANGUOĞLU Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara, 1974.

BAYAR Muharrem, “Afyonkarahisar İline İskan Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskanı, Sosyal Kültürel Yaşantıları”, *IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyum Bildirileri*, Afyon Belediyesi Yay., Afyon, 1995, s.185.

_____, *Mermerin Tarih Yazdığı Şehir İscehisar*, İscehisar Belediyesi yay., Konya, 2003, s.180-231.

BAYRAKTAR Nesrin, *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yay. Ankara, 2004.

BİRAY Himmet, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, TDK Yay., Ankara, 1999.

BOZ Erdoğan, “Afyon ve Yöresi Ağzlarında Ünlüler”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57.

_____, *Afyon Merkez Ağzı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002.

_____, “Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu”, *İlmi Araştırmalar*, S.14, İstanbul, 2002, s.29-36.

_____, “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu”, *Türk Dili Dergisi*, S.600, Ankara, 2001, s. 856-864.

_____, “Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu”, *Türk Dili Dergisi*, S. 605, Ankara, 2002, s.447-455.

_____, “Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (b,c,d,g) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümsüzleşme Meselesi”, *Türkbilim Dergisi*, S.2, Ankara, 2001, s.11-22.

_____, “Bir Birleşik Zarf-Fiil; Fiil+Sıfat-Fiil Eki+(iyelik eki)+ Hal Eki Yapısı Üzerine”, *İlmi Araştırmalar*, S.19, İstanbul 2005, s.43-48.

BURAN Ahmet, *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 1996.

CAFEROĞLU Ahmet, “Anadolu Ağzlarında Metathese Gelişmesi”, *TDAY Belleten* 1955, TDK Yay., Ankara, s.1-7.

ÇAĞATAY Saadet, “Türkçe’de ki < erki” *TDAY (Bellten 1963)*, Ankara, 1988, s. 245-250.

ÇAĞIRAN Önder, “Türkiye Türkçesi Ağzları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi”, *3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri* (1996), TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277.

ÇETİN Mustafa, *Afyon İli ve İlçeleri Çevre İncelemesi*, Okay yay., İstanbul, 1969, s.60.

DEVELİ Hayati, “ (sA) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, *TDAY (Belleten 1995)*, Ankara, 1997, s. 115-152.

DİNAR Talat, *Başmakçı ve Dazkırı Ağzı*, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyonkarahisar, 2006.

ECKMAN Janos, “Türkçede +rak/+rek Ekine Dair”, *TDAY Belleten 1953*, Ankara, 1988, s.49,52.

EDİSKUN Haydar, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1985.

EREN Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara, 1999.

_____“Türk Dilinde Metathese Olayı”, *TDAY, Belleten 1953*, T.D.K Yay., Ankara, s.161-180.

ERGİN Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, 1972.

GENCAN Tahir Necat, *Dil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara, 1979.

GÜLENSOY Tuncer, *Kütahya ve Yöresi Ağzları*, TDK Yay., Ankara, 1988.

_____“Anadolu ve Rumeli Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki”, *Türkoloji Dergisi*, VIII/1/1979, Ankara, s.169-190.

GÜLSEVİN Gürer, *Uşak İli Ağzları*, TDK Yay., Ankara, 2002.

_____“Türkiye Türkçesi Ağzlarında h Sesi Üzerine”, *TDAY (Belleten) 2001/I-II*, TDK Yay., Ankara, s.129-146.

_____ *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara, 1997.

_____“Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” *VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi*, İstanbul, 1999.

_____“Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” *Türk Dili Dergisi*, S. 467, Ankara, 1990, s. 276-279.

_____ “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller” Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C. II, S.2, Afyon, 2001, s. 125-143.

GÜLSEVİN Gürer, BOZ Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İst. 1992.

HATİPOĞLU Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 1974.

KARA Mehmet, *Türkmen Türkçesi Grameri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.

KARAHAN Leyla, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, TKAE, *Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl XXXII/1-2 1994, Ankara, 1996, s.205-236.

_____ *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara, 1996.

_____ *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay. Ankara, 1995.

_____ “-sa/-se Hakkında”, *Türk Dili Dergisi*, S. 516 , Ankara, 1994, s. 471-474.

KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.443-458.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.2, s.197-203.

_____ *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1992.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarının Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı”, *I. Milli Türkoloji Kongresi*, Tebliğler, 6-9 Şubat 1978, İstanbul, 1980, s. 29-49.

_____ *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, TDK Yay., Ankara, 1994.

_____ “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.12-84.

_____ “-sa/-se Dilek –Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s. 160-167.

_____ *Türkiye Türkçesi Grameri*(Şekil Bilgisi), TDK. Yay., Ankara,, 2003.

KURUL, *Afyon 2001 Yıllığı*, Ankara, 2001.

KURUL, *Afyon 1973 İl Yıllığı*, Afyon Valiliği Yay., s.41

KURUL, “*Tarihi, Coğrafi, Ekonomik, Sosyal, Kültürel Yönleriyle İncehisar*”, İncehisar Kaymakamlığı yay. s.68-77.

KÜÇÜK Sabahattin, “Türkçede Şüphe Bildiren ki Edatı Üzerine” *Türk Dili Dergisi*, S. 426, Ankara, 1987, s 367.

MANAVOĞLU İhsan, *İlimiz ve Çevremiz Afyon*, Eskin Matbaası, İstanbul, 1970, s.22.

SAĞIR Mukim, “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, *Türk Dili Araştırma Yıllığı* (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

ŞAHİN Eda, *Bayat Merkez Ağzı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 1999.

TEKİN Talat, *Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975.

_____ “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” *Genel Dilbilim Dergisi*, S.7-8, Ankara, 1980, s.10-17.

TUNA Osman Nedim, *Türk Dilbilgisi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları), Malatya, 1986.

Türk Gramerinin Sorunları II (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999.

TÜRKYILMAZ Fatma, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, TDK Yay., Ankara, 1999.

ÖZÇELİK Sadettin, “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” *Türk Dili Dergisi*, S. 634, Ankara, 2004, s.550-562.

_____ “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları” *Türk Dili Dergisi*, S. 612, Ankara, 2002, s.1033-1041.

_____ “Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131-144.

ÖZKAN İbrahim, *Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001.

ÜSTÜNER Ahat, *Türkçede Pekiştirme*, Elazığ, 2003.

_____ *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000.

YAMAN Ertuğrul, *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*, TDK Yay., Ankara, 1999.

Yeni Tarama Sözlüğü, TDK. Yay., Ankara, 1983.

YILDIZ Osman, *Isparta Merkez Ağzı*, Fakülte Kitabevi Yay, Isparta, 2002.

ZÜLFİKAR Hamza, *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, TDK Yay., Ankara, 1991.

_____“Takısız Ad Tamlaması Sorunu” *Türk Dili Dergisi*, S.523, Ankara, 2002, s.7-95.

<http://www.iscehisar.bel.tr/cografiyapi.htm>, 31.07.2006.

<http://www.iscehisar.gov.tr/tarihce.htm>, 31.07.2006.

<http://www.iscehisar.bel.tr/sosyalyapi.htm>, 31.07.2006.

<http://www.iscehisar.gov.tr/ekonomikdurum.htm>, 31.07.2006.

HARİTALAR

İSCEHİSAR İLÇE HARİTASI

İHSANİYE İLÇE HARİTASI

